

Prezident İlham ƏLİYEV:

Heydər Əliyev həmişə Azərbaycan xalqının maraqlarını qoruyan bir şəxs olmuşdur və bunu zamana, siyasi vəziyyətə baxmayaraq etmişdir.

Gün gələcək Azərbaycan dünyaya günəş kimi doğacaq.

İlham Əliyev

AZƏRBAYCANIN BÜTÖVLÜYÜ, MÜSTƏQİLLİYİ VƏ TƏRƏQQISI

RESPUBLİKA

TƏSİSÇİ: AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN İŞLƏR İDARƏSİ VƏ QƏZETİN REDAKSIYA HEYƏTİ

4 MAY 2023-cü il

CÜMƏ AXŞAMI

№ 91 (7561)

GÜNDƏLİK İCTİMAİ-SİYASİ, SOSIAL-İQTİSADI QƏZET

WWW.RESPUBLIKA-NEWS.AZ

Polşa Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab Andrey Dudaya

Hörmətli cənab Prezident, Ölkənin milli bayramı - Konstitusiyası Günü münasibətilə Sizi və Sizin simanızda bütün xalqınızı öz adımdan və Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edirəm.

Azərbaycan ilə Polşa arasındakı dostluq və əməkdaşlıq əlaqələri zəngin ənənələrə malikdir. Bu ənənələri özündə bəzər şəkildə əks etdirən dövlətlərarası münasibətlərimizin hazırkı inkişaf səviyyəsi, siyasi, iqtisadi, mədəni və digər sahələrdə əməkdaşlığımız məmnunluq doğurur.

İnanıram ki, birgə səylərimizlə Azərbaycan-Polşa əlaqələrinin möhkəmlənməsinə, həm ikitərəfli, həm də çox-tərəfli əsasda, xüsusilə də Avropa İttifaqı çərçivəsində qarşılıqlı səmərəli əməkdaşlığımızın daha da genişlənməsinə nail olacağıq.

Bələ bir əlamətdar gündə Sizə ən xoş arzularımı yetirir, dost Polşa xalqına daim əmin-amanlıq və firavanlıq diləyirəm.

Hörmətlə,

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

Bakı şəhəri, 1 may 2023-cü il.

Mayın 3-də ADA Universitetinin təşkilatçılığı ilə Şuşada Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş "Böyük Avrasiya geosiyasətinin formalaşması: keçmişdən bu günə və gələcəyə" mövzusunda dördüncü beynəlxalq konfrans keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev konfransda iştirak edib.

Prezident İlham Əliyev Şuşada "Böyük Avrasiya geosiyasətinin formalaşması: keçmişdən bu günə və gələcəyə" mövzusunda beynəlxalq konfransda iştirak edib

Konfransı açan Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dedi:

- Sabahınız xeyir. Əziz qonaqlar, Qarabağa xoş gəlmisiniz, Şuşaya xoş gəlmisiniz. Sizi burada görməyə çox şadam.

Əvvəla müstəqil Azərbaycanın qurucusu Heydər Əliyev

vin xatirəsinə həsr olunmuş bu konfransı təşkil etdiyi üçün mən ADA Universitetinə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Məni bu konfransa dəvət etdilər və mən burada - Qarabağda görüşməyə qərar verdim.

(davamı 2-ci səhifədə)

Ordu dövlətin əsas dayaq nöqtələrindən biridir. Əgər orduda hər hansı bir boşluq yaranarsa, deməli, o dövlətin taleyi sual altındadır. Hələ o dövlət işğalçı kimi işğal etdiyi özge torpağında döyüşsərsə, onun məhvə məhkum olması deməkdir. Çünki heç bir əsgər mənasız qurban olmaq istəməz. Əks halda ya silahı öz dövlətinə qarşı çevirər, ya da fərari kimi qaçıb canını qurtarar.

Azərbaycan Avropa İttifaqının əsas enerji tərəfdaşdır

Rusiya-Ukrayna müharibəsi fonunda, yeni dünya düzənin formalaşdığı bir vaxtda Avropa İttifaqı əməkdaşlıq kontekstində enerji təhlükəsizliyi və ixracatı üçün Azərbaycanla səmərəli əməkdaşlıqda maraqlıdır. Azərbaycanla Avropa İttifaqı arasındakı siyasi dialoqun yüksək səviyyəsinə uyğun olaraq digər istiqamətlərdə də əməkdaşlıq uğurla həyata keçirilir. Avropada Azərbaycan gündəliyi kifayət qədər genişdir və müxtəlif istiqamətləri əhatə edir. Siyasi-iqtisadi əlaqələr əməkdaşlığın şaxələndirilməsi üçün müsbət zəmin yaradır. Qeyd etmək lazımdır ki, Avropa İttifaqı Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşdır.

İkitərəfli əməkdaşlıqda Bolqarıstanın Avropa İttifaqı

artmasında müstəsna rol oynayır. Azərbaycan və Bolqarıstan iki dost və strateji tərəfdaş ölkələrdir və bir-biri ilə daha sıx əməkdaşlıq et-

mək niyyətindədirlər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və

Bolqarıstan Respublikasının Prezidenti Rumen Radevin qarşılıqlı səfərləri bu niyyəti özündə əks etdirir.

(davamı 14-cü səhifədə)

Kahramanmaraşda "Azərbaycan məhəlləsi" salınacaq

→ səh. 7

Ağdam: dövlət dəstəyi inkişafa zəmin yaradır

→ səh. 17

Vaşinqtonda önəmli danışıqlar

→ səh. 16

Ordusu olmayan düşmənin razaləti

Biz bütün bunları İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı Ermənistan ordusunda müşahidə etdik. Orduda inamsızlıq, nizamsızlıq və qorxu. Artıq Ermənistan silahlı qüvvələrində rəzillik pik həddə çatıb, ordu nəzarətdən çıxıb. Başipozuqluq, anarxiya baş alıb gedir. Valideynlər övladlarının ordu sıralarında xidmət etməsinə etiraz edir, gənclər isə hərbi xidmətdən boyun qaçırlar. Bu hallar hələ İkinci Qarabağ müharibəsi dövründə də var idi. Çünki insanlar özlərinin olmayan torpaqlar uğrunda ölməkdən, döyüşməkdən bezmişdilər. Onlar çox yaxşı anlayırdılar ki, Qarabağ Azərbaycan torpağıdır və azərbaycanlılar öz torpaqlarını azad edəcəklər. Azərbaycan əsgəri torpaq uğrunda şəhid olar, erməni əsgəri

isə işğalçı kimi ölür. Elə buna görə də Ermənistan ordusu dağılıb səfil günə düşdü. Məsələnin əsl mahiyyətini anlayan orduda 11 mindən çox fərari oldu. Ermənistan rəhbərliyi döyüşlərdə ölən əsgərlərin sayı ilə bağlı dəqiq açıqlama vermədi. Əhəlinin üsyanından qorxdı. Orduda müharibə dövründə yaranan çaxnaşma, rəzillik bu gün də davam edir.

Hərbi hissələrdə özbaşınalıq, müəmmal əsgər ölümləri illərdir Ermənistan ordusunun qüsurlarından biri hesab edilir. Bu gün əli hər yerdən üzülən Paşinyanın gümanı ancaq ölkəsində olan qocalara və qadınlara qalıb. İndi Ermənistanın nə güvəndiyi "böyük" dövlətlər var, nə də onların kölgəsi.

(davamı 19-cu səhifədə)

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Mən ADA Universitetinin təşkil etdiyi bir çox tədbirlərdə olmuşam, Bakıda beynəlxalq ekspertlər, ictimai xadimlərlə görüşmüşəm, lakin burada belə bir görüş ilk dəfədir ki, keçirilir. Ümid edirəm ki, Azərbaycana ziyarətinizdən, Şuşaya səfərinizdən məmnun qalacaqsınız. Şuşanın Azərbaycanın tarixində xüsusi yeri var. İndi isə Şuşa demək olar ki, sıfırdan yenidən qurulur.

Bu il Ulu Öndərimizin yüzillik yubileyi ilə əlaqədar olaraq "Heydər Əliyev ili" elan edilib. İl ərzində biz müstəqil Azərbaycanın qurucusunun xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq və eyni zamanda, daxili siyasətimizin vacib məsələlərinə, regional inkişaf proseslərinə və beynəlxalq məsələlərə toxunaraq Azərbaycanda və xaricdə çoxsaylı tədbirlər, konfranslar təşkil edirik. Biz Heydər Əliyevin 100 illik yubileyini, sadəcə, rəsmi xarakter daşıyan tədbirlərin keçirilməsi ilə qeyd etmək istəmirik. Biz bunu xüsusi diqqət tələb edən real məsələlərin müzakirəsi ilə qeyd etmək istəyirik, çünki regiondakı geosiyasət dəyişib və konfransın mövzusu da bu məsələni əhatə edir.

Heydər Əliyev həmişə Azərbaycan xalqının maraqlarını qoruyan bir şəxs olmuşdur və bunu zamana, siyasi vəziyyətə baxmayaraq etmişdir. Sovet Azərbaycanı dönəmində 10 ildən artıq müddətdə Sovet Azərbaycanının rəhbəri olanda və hətta ideoloji əngəllər çərçivəsində o, Azərbaycan xalqının maraqlarını qoruyurdu və milli kinliyimizi saxlaya bilməyimiz üçün əlin-dən gələni etməyə çalışırdı. Yetmişinci illərdə və səksəncinci illərin əvvəlində onun tərəfindən atılmış bir çox addıma nəzər salsaq görərik ki, onlar Azərbaycanın müstəqilliyinə hədəflənmişdir. Beləliklə, əlbəttə ki, onun xatirəsinə həsr olunmuş tədbirlər il ərzində davam edəcək. Biz bu məkanda əsasən Azərbaycanın gələcək inkişafı ilə bağlı olan fikir və ideyaların mübadiləsinə aparmaqla praktiki addımları müzakirə etmək istəyirik və regional inkişaf proseslərinə də nəzər salmalıyıq. Çünki biz regionda baş verən proseslərə göz yuma bilmərik. Qarabağın azad edilməsindən sonra ölkə daxilində artıq heç bir risklə üzləşmədiyimizə baxmayaraq, biz adada yaşamırıq. Görüşün Şuşada keçirilməsinin əlbəttə ki, hamımız üçün xüsusi mənası var. Yeri gəlmişkən, keçən il mən "Şuşa ili" elan etmişdim, çünki bu şəhərin Qarabağ xanı Pənəhali xan tərəfindən yaradılmasının 270-ci il dönümü idi. Şuşa həmişə Azərbaycan şəhəri olmuşdur. Yalnız işğal dövründə iyirmi səkkiz ildən artıq müddət ərzində Şuşa əcnəbi hökmranlıq altında idi. Amma mən bilirəm, siz bizim görüşdən sonra şəhərə ekskursiya edəcəksiniz və özünüzlə görəcəksiniz ki, işğal dövründə Şuşa demək olar, tamamilə dağılmışdır. Bu, bir daha onu göstərir ki, Şuşa heç vaxt ermənilər üçün doğma şəhər olmamışdır.

Əgər bu belə olsaydı, onlar onu saxlayardılar, şəhəri dağıtmazdılar, onu inkişaf etdirərdilər. Sizin gördükləriniz və ya görəcəklərinizin əksəriyyəti, binalar ya son iki il yarım ərzində bərpa olunub, ya da sıfırdan tikilib. Heydər Əliyevin ən böyük arzusu Şuşanı azad görmək idi və biz onun arzusunu gerçəkləşdirdik. Biz bununla fəxr edirik, biz buna sevinirik. Təkcə Azərbaycan vətəndaşları yox, bütün azərbaycanlılar buna sevinir. Bütün dünya azərbaycanlıları bizim Qələbəmizlə qürur duyurlar. Bu, ədalətin, tarixi ədalətin bərpa olunmasının, beynəlxalq hüququn qələbəsi idi. Buraya səfər etdiyiniz üçün bir daha sizə təşəkkürümü bildirirəm. Hava o qədər də mülayim deyil, lakin Şuşa bələdir. Havanı heç vaxt proqnozlaşdırmaq olmur. Burada tufan qopma bilər, yağış yağa bilər və sonra da qəflətən Günəş çıxa bilər. Ümid edirəm ki, səfərinizdən məmnun qalacaqsınız. Təşəkkür edirəm.

ADA Universitetinin rektoru Hafiz Paşayev: Cənab Prezident, çox sağ olun. Düənə Bakıda, bizim universitetdə çox faydalı müzakirələrimiz oldu. Bu mövzunu müzakirə etmək və Ümummilli Liderimizin 100 illik yubileyini qeyd etmək üçün altmışdan çox elm adamı və politoloq Bakıya gəlib. Bizim çox yaxşı müzakirələrimiz olub. Özüm də daxil olmaqla biz möhtəşəm şəhərdə, Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı Şuşada olmaq fərsətinə görə çox sevinirik. İndi biz burdayıq, çox xoşbəxtik. Konfransın altmış iştirakçısından ən azından yarısı ilk dəfədir ki, bizim tədbirdə iştirak edir. İcazənizlə müzakirəyə keçmək istərdik. Əvvəlcə sal vermək üçün sözü ABŞ-in Prinston Universitetindən olan Maykl Reynoldsa vermək istəyirəm. Onun sualı var.

ABŞ-in Prinston Universitetinin Yaxın Şərq Araşdırmaları üzrə professoru Maykl Reynolds: Bəli, təşəkkür edirəm. Cənab Prezident, ötən ilin aprel ayında Siz burada, Şuşada, zənnimcə Dünya Azərbaycanlılarının Beşinci Qurultayında çıxış etdirdiniz və dediniz ki, əgər Ermənistan və Azərbaycan arasındakı danışıqlar sülh sazişi və Ermənistanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıması ilə nəticələnməzsə onda Azərbaycan da Ermənistanın ərazi bütövlüyünü tanımayacaq və bunu rəsmi şəkildə bəyan edəcək. Bu gün bir çoxumuz müəyyən sülh sazişinin imzalanmasına, Ermənistan və Azərbaycan arasında olan vəziyyətə dair həll yolunun tezliklə tapılmasına ümid edirik. Ola bilsin ki, indi biz danışıqların Vaşinqtonda bu məsələ üzərində işləyirlər. İkinci Qarabağ müharibəsinin bitməsindən iki il yarım keçir və hələ də münaqişənin yekun həllinə nail olunmayıb. Ermənistan Azərbaycanla razılaşmaqdan imtina edərsə, Azərbaycanın masa üzərində hansı imkanları var və müzakirə predmeti olmayan hansısa imkanlar varmı?

Prezident İlham Əliyev: Mən dəfələrlə bu məsələyə dair fikrimi bildirmişəm. Demişəm ki, əgər Ermənistan sülh istəmərsə sülh olmayacaq. Tarixdən bilirik ki, sülh sazişini imzalamaqdan ölkələr də var. Bu, nə Ermənistan, nə də region üçün yaxşı olmayacaq. Əlbəttə ki, Azərbaycan üçün də yaxşı olmayacaq. Buna görə də biz hələ də ümid edirik ki, onlar məntəqli davranacaqlar, sabiq Minsk qrupu fəaliyyətində olan işğal zamanı istifadə etdikləri taktikadan istifadə etməyəcəklər. Yeri gəlmişkən, nəticə nə qəti-nəzərdən 28 il ərzində Minsk qrupu heç bir nəticə verməmişdir. Bunun əsas səbəbi isə o idi ki, Ermənistan torpaqları geri qaytarmay

Prezident İlham Əliyev Şuşada "Böyük Avrasiya geosiyasətinin formalaşması: keçmişdən bu günə və gələcəyə" mövzusunda beynəlxalq konfransda iştirak edib

istəmirdi. Bəli, işğal dövründə Minsk qrupu Azərbaycanda çox populyar deyildi. İndi isə o artıq fəaliyyətini dayandırdığı üçün biz yəqin ki, bu məsələni dərinlən müzakirə etməməliyik. Münaqişənin sülh yolu ilə həllini tapa bilməməsinin əsas səbəbi o idi, Ermənistan bunu istəmirdi. Onlar, sadəcə, bu taktikadan istifadə edirlər, prosesi ləngidirlər, bir addım irəli, iki, üç və ya hətta beş addım geriye atırlar. Onlar vəziyyətin olduğu kimi qalmasını və onu döndürmək istəyirdilər. Onlar düşündürdülər ki, işğalı legitimləşdirə biləcəklər. Düşündürdülər ki, biz öz ərazi bütövlüyümüzə bağlı bir kompromisə gedəcəyik. Hesab edirdilər ki, onların beynəlxalq sponsorları həmişə onların yanında olacaq və onlar üçün mübarizə aparacaqlar. Lakin bu, səhv hesablanmış bir addım idi. Onlar yanlış idilər.

Beləliklə, indi nə baş verə bilər. Eyni hadisə baş verə bilər. Onlar prosesi ləngidə, artıq müəyyən olunmuş danışıqlar formatını razılığa gəlmək üçün yox, prosesi sonsuz etmək üçün istifadə ede və nəyi isə gözləyə bilərlər. Möcüzəni, dəyişiklikləri gözləyirlər. Hesab edirəm ki, onlar imkanları əldən verəcəklər. Çünki demək olar ki, otuzillik işğal onlara heç bir üstünlük vermədi. Əksinə, onlar regional inkişaf proseslərindən təcrid edildilər. Onlar rəsmən, lakin faktiki surətdə həqiqətən də müstəqil ölkə olmaq şansını itirdilər. Onlar indi özlərinə yeni ağa və ya ağalar axtarırlar. Lakin tarix onlara dərs verməlidir. Ümid edirik ki, onlar bunu başa düşəcəklər. Mən erməni həmkarımla danışıqlarımda çalışıram ona izah edim ki, ilk növbədə sülh sazişi onların marağına xidmət edir. Kommunikasiyaların açılması onların marağına xidmət edir. Onlar müxtəlif bazarlara çıxış əldə edə biləcəklər. Əlbəttə ki, bu, bizim üçün faydalı olacaq, çünki biz bu səhifənin bağlanması istəyirik. Verilmiş bəyanatlarla və hadisələrin xronologiyasına nəzər salsanız görəcəksiniz ki, sülh sazişi haqqında danışıqların başlanılması nə təkliif edən də Azərbaycan olmuşdur.

İkinci Qarabağ müharibəsi bitəndə heç də çoxu sonra nəyin baş verəcəyini bilmirdi. Çünki üçtərəfli Bəyanat atəşkəs razılaşması deyil. O, həmçinin sülh sazişi də deyil. Beləliklə, sonra nəyin baş verəcəyi böyük sual işarəsi idi. Beləliklə, biz təşəbbüs göstərdik, biz integrasiya olunmuş Cənub Qafqaz, regional əməkdaşlıq, münasibətlərin normallaşması üçün gələcəyə baxışı irəli sürdük. Buna görə biz sülh danışıqlarına başlamaq təşəbbüsünü irəli sürdük. Bütün iştirakçılardan səs çıxmadı. Biz müəyyən vaxt gözlədikdən sonra tamamilə beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə uyğun gələn beş prinsipi irəli sürdük. Ermənistan rəsmən ya bunları rədd etməli idi, ya da onları qəbul etməli idi. Rədd etsəydilər, bu, yenə də onların qeyri-konstruktiv olduğunu göstərəcəkdi, çünki bu prinsiplərdə beynəlxalq hüquqa zidd olan heç nə yox idi. Onların qəbul edilməsi isə psixoloji nöqtəyi-nəzərdən, normal davranış sərgiləməyə razı olmaq nöqtəyi-nəzərdən yəqin ki, onlar üçün çətin idi. Sonra isə bizdə Ermənistanın ciddi danışıqlarda iştirak etmək istəməməsi səbəbindən yenə də uzun fasilə oldu.

Biz onlara sülh sazişinin layihə variantının dörd nüsxəsini, dörd yeni variantını göndərdik. Onlar öz qeydlərini bildirdilər. Biz onların sonuncu şərhini qırx gündən çoxdur ki, gözləyirdik. Biz bu şərhə, sadəcə, bir həftə bundan əvvəl aldıq. Bu da Vaşinqtondakı görüşdən əvvəl idi, çünki onlar onsuz da Vaşinqtondakı görüşün mənasız olduğunu başa düşdülər. Lakin bizə bu şərhərdə gördüklərimiz yenə də Azərbaycan qarşı ərazi iddialarındır. ABŞ və Avropa İttifaqının rəsmiləri ilə çoxsaylı danışıqlarımda Ermənistan və ABŞ-a tamamilə aydın idi ki, burada ikitərəfli yanaşma olmalıdır. Birincisi, Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin

normallaşdırılması, ikincisi, Azərbaycan hökuməti və Qarabağın erməni icması ilə danışıqlar. Buna görə də sülh sazişinin mətninə mövcud olmayan qondarma "Dağlıq Qarabağ Respublikası"nı salmaq üçün istənilən cəhd qeyri-məhsuldarlıdır.

Buna görə biz onların konstruktivliyinə ümid edirik. Əgər onlar konstruktiv olmasalar, biz diplomatik tədbirlərdən başqa hər hansı bir digər tədbirlərə əl atmağı planlaşdırmırıq. Bu qədər bizə bəsidir. Buna görə, sadəcə, sülh olmayacaq, kommunikasiyalar açılmayacaq. Onlar yenə də təcrid olunacaqlar və onlar bu yeni geosiyasi konfigurasiyada özlərinə yer tapmalı olacaqlar. Çünki bütün geosiyasi vəziyyət, - söhbət təkcə regiondan deyil, global vəziyyətdən gedir, - dəyişib. Bizim orada öz yerimiz var. Bu yer çox sabitdir və getdikcə daha da möhkəmlənir. Lakin onlar üçün bu, böyük çağırış olacaqdır. Ümid edirəm ki, Vaşinqton danışıqları hətta nəticə verməyə belə, biz tərəqqinin əlamətlərini görə biləcəyik.

Hafiz Paşayev: İndi əsə sözü Ceymstaun Fondunun Vladimir Sokora vermək istəyirəm.

ABŞ-in Ceymstaun Fondunun baş elmi işçisi Vladimir Sokor: Cənab Prezident Azərbaycan NATO-ya üzv ölkə və regional güc olan Türkiyə ilə NATO çərçivəsindən kənar ikitərəfli müttəfiqlik qurub. Bu, bütün postsovet kontekstində Azərbaycanın təkrarolunmaz nailiyyətidir. Bu münasibətlərdə hərbi və təhlükəsizlik sahəsində müttəfiqlik var. Bu müttəfiqlik bir çox strateji tərəfdaşlıqlardan daha da yaxındır. Bu müttəfiqlik onun nə qədər önəmli olmasına baxmayaraq, təkcə şəxsi münasibətlərə yox, ortaq milli maraqlara söykənir. Bir çoxlarımız bu müttəfiqliyin Türkiyədə seçkilərin nəticəsindən asılı olmayaraq davam etməsinə və daimi xarakter almasına əmin olmaq istəyirik. Eyni zamanda, Türkiyənin paralel olaraq bir neçə mübahisəli hadisələrdə iştirak etməsi və bunların hamısının Türkiyə ehtiyatlarına dair iddialarının olduğunu nəzərə alaraq bir çoxlarımız əmin olmaq istəyirik ki, Azərbaycanın Türkiyənin öz milli prioritetləri arasında ən yüksək prioritet daşıdığına dair güclü arqument irəli sürmək mümkündür. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Çox sağ olun. Bu məsələ ilə bağlı sizin baxışlarınızla tamamilə razıyam. Yeri gəlmişkən, Türkiyə və Azərbaycanı rəsmi olaraq müttəfiq edən Şuşa Bəyannaməsi burada, Şuşada, bu binadan bir neçə metr aralıda imzalanmışdır. Bu, tarixi hadisə idi. Buna baxmayaraq, Azərbaycanla Türkiyə arasında münasibətlər də-fakto müttəfiq münasibətləri idi və biz bunu xüsusi olaraq son iyirmi ildə nımayış etdirmişdik. Prezident Ərdoğanın Türkiyəyə rəhbərlik etdiyi son iyirmi ildə bizim münasibətlərimiz mənim onunla birgə söyləyimiz nəticəsində təkcə qardaş xalqlar arasında deyil, eyni zamanda, müttəfiqlər arasında olan münasibətlərə çevrilmişdir. Biz bunu dəfələrlə nümayiş etdirmişik. Buna görə, əlbəttə ki, bu, regional inkişafın önəmli amildir və siz Azərbaycanın Türkiyənin hərbi müttəfiqi olmasından dolayı olaraq NATO-nun hərbi müttəfiqinə çevrilməsini söyləməklə tamamilə haqlısınız. Yeri gəlmişkən, keçmiş Sovetler İttifaqına daxil olan müxtəlif ölkələrdə Avratanitk integrasiyaya və əməkdaşlığa gədən yola dair müəyyən miskonsepsiya mövcud idi. İstər bu NATO, istərsə də Avropa İttifaqı olsun. Bəli, Azərbaycan rəsmi olaraq istənilən növ razılaşmalara daxil olmadı. Biz hətta "Şərq tərəfdaşlığı" Proqramına üzv olan bəzi dövlətlərdən fərqli olaraq Avropa İttifaqı ilə Assosiasiya sazişinə imza atmadıq. Lakin biz bunu onlarla yaxın olmaq istəmədiyimizə görə etmədik. Biz vahid əməkdaşlıq formatına malik olmaq istəmirik. Fikrimcə və mən bunu tam səmimiyyətlə deyirəm assosiasiya sazişi, sözün əsl mənasında, saziş deyil. Bu, sadəcə,

bir sözdür. Bu, həmin formata qoşulmuş ölkələrə təqdim olunmuş, sadəcə, təlimatlardan ibarət bir siyahıdır. Bu, onların seçimidir və biz ona hörmətlə yanaşıırıq. Lakin bu, bizim seçimi-miz deyil. Biz fərqli yolu seçmişik və biz Avropa İttifaqına üzv olan doqquz dövlət ilə strateji tərəfdaşlıq sazişini və bəyannaməsini imzalamışıq. Beləliklə, bu, üzv dövlətlərin üçdəbirini təşkil edir. Fərqi yoxdur, strateji tərəfdaşlıq haqqında imzalanmış və ya qəbul edilmiş bəyannamələr assosiasiya sazişindən daha böyük dəyərə malikdir.

Eyni fikri NATO-ya da şamil etmək olar. Bəzi ölkələr NATO-ya yaxın görünə bilərlər, bəzi ölkələr NATO-ya üzv olmaq hədəfini elan ediblər. Mən "Şərq tərəfdaşlığı" Proqramına üzv olan ölkələri nəzərdə tuturam. Bəzi ölkələr bunu artıq əlli ildən çoxdur ki, bəyan ediblər. Yeri gəlmişkən, NATO on beş il bundan əvvəl Ukraynaya və Gürcüstana NATO üzvlüyünü vəd etmişdir. Bu, mənim xatirəmədir. Mən NATO-nun Buxarestdəki Zirvə görüşündə iştirak etdim və Ukrayna ilə Gürcüstan bəzi aparıcı Avropa ölkələrinin rəhbərləri tərəfindən NATO-ya üzvlük üçün tədbirlər planına qəbul edilməmişdir. Lakin bunun əvəzində elan olunmuşdur ki, onlar üzv olacaqlar. Nə zaman? Bunu heç kim söyləmədi, 15 il keçib. Onlar olduqları yerdə idilər. Lakin biz ordusunun gücü baxımından NATO-nun ikinci dövləti ilə saziş imzaladıq və bu ciddidir. Beləliklə, bəzi əməli nəticələrə çevrilməyən bəyanatlarımda, həmişə praktiki addımlar yolunu seçmişik. Azərbaycanla Türkiyə arasındakı gələcək münasibətlərə gəlincə, mən tamamilə əminəm ki, hər iki ölkə nəinki təkcə bu müttəfiqliyin formatını qoruyub saxlayacaq, hətta onu gücləndirəcəkdir. Çünki yeni geosiyasi realılıqda bu, artıq regional sabitliyin və təhlükəsizliyin mühüm amilinə çevrilib. İstər bu hərbi komponent, enerji, kommunikasiyalar, istərsə də ticarət və s. sahələr olsun. Mən çox nikbinəm və düşünürəm ki, Türkiyə və Azərbaycan arasında münasibətlərin qardaşlıq xarakterini heç nə dəyişməyəcək.

Hafiz Paşayev: Marqarita Asenova, Ceymstaun Fondunun

ABŞ-in Ceymstaun Fondunun baş elmi işçisi Marqarita Asenova: Cənab Prezident bu gün bizə vaxt ayırdığınızı və bizimlə görüşmək üçün Şuşaya gəldiyinizi görə çox sağ olun. Mənim regionda təhlükəsizliklə və inkişaf etmə potensialı olan hadisələrlə bağlı sualım var. Rusiyanın disintegrasiyasının potensial uğursuzluğu Azərbaycana və Qafqaza ciddi təsir edə bilər. Moskvanın özündən diqqəti yayındırmaq üçün Azərbaycanın qonşusu olan Dağıstan və Çeçenistanla problemlər törətməsi mümkün ssenarilərdən biridir. Mənim sualım isə ondan ibarətdir ki, Azərbaycan belə bir ssenariyə necə hazırlaşa bilər və bu işdə Bakının tərəfdaşları kim olacaq?

Prezident İlham Əliyev: Əvvəla, zənnimcə, biz Rusiyanın, Sizin dediyiniz kimi parçalanacağı vaxtı görməyəcəyik. Biz Rusiya üçün bu ssenarini proqnozlaşdırmırıq. Biz Rusiyanın və bütün ölkələrin ərazi bütövlüyünü dəstəkləyirik və hesab edirəm ki, istənilən ölkənin, xüsusilə qonşunun parçalanması, əlbəttə, sizin üçün potensial təhlükə törədə bilər. Qonşularımıza, tarixi qonşularımıza, Dağıstan və Çeçenistandakı qardaşlarımıza gəldikdə, bizim onlarla tarixə, ortaq tarixə və qardaşlığa əsaslanan münasibətlərimiz var. Cənubi Qafqazda Azərbaycan bütün dönmələrdə - Sovet İttifaqı dönəmində, Çar Rusiyası dönəmində və ondan əvvəl həmişə Şimali Qafqaz xalqlarına tarixi əlaqələr, dini əlaqələr, qohumluq əlaqələri kimi bir çox əlaqələr baxımından ən yaxın olmuşdur. Beləliklə, biz həmişə Dağıstan və Çeçenistandakı qardaşlarımızın öz böyük potensialını tam həyata keçirmək imkanında olduqlarını istəmişik. Bu gün bi-

zim çox fəal qarşılıqlı əlaqə formatımız var. Bu iki respublikadan Azərbaycana və Azərbaycandan oraya müxtəlif səviyyələrdə çoxlu nümayəndə heyətləri gəlir. Biz əməkdaşlıq haqqında sazişlər imzalamışıq və sadəcə, bu yaxınlarda Dağıstanla bir neçə illik proqram imzalanmışdır. Beləliklə, Qafqaz mürəkkəb bir ərazidir, təəssüf ki, Balkan ölkələri kimi. Balkan ölkələri və Qafqaz dünyanın ən gözəl guşələrindən biridir, lakin ən mürəkkəb və faciəvi tarixə malik olanlar da onlardır. Biz Şimali Qafqazda qardaşlarımızın faciəvi tarixini bilirik. Onlar da Cənubi Qafqazda olan azərbaycanlıların faciəvi tarixini bilirlər. Biz heç vaxt bu tarixi unutmuruq. Çünki onu unutsaq bizim gələcəyimiz olmaz və addımlarımızı vaxta və əmələ görə qiymətləndirə bilməyəcəyik. Lakin bu, eyni zamanda, bizi birləşdirən məsələdir. Əlbəttə ki, Azərbaycan və Rusiya arasında münasibətlərdə Azərbaycanla Şimali Qafqaz respublikaları arasında kommunikasiyalar həmişə vacib amil rolunu oynayıb. Bunu həm Moskvada, həm də Bakıda yaxşı başa düşürlər və çoxsaylı yüksək səviyyəli təmaslarda biz həmişə Şimali Qafqazda və Cənubi Qafqazda, xüsusilə Azərbaycanda sabitlik və sülhün vacibliyini qeyd etmişik. Beləliklə, Qafqazda ayırıcı xətlər, inzibati sərhədlər, dövlət sərhədləri olsa da belə, Qafqaz vahid bir orqanizmdir. Siz bədəni ikiye ayıra bilməzsiniz. Həssas edirəm ki, bu gün təhlükələrin qarşılıqlı anlayışı və potensialı daha çox nəzərəcarpandır. Buna səbəb geosiyasi vəziyyətin dəyişməsidir və Şimali Qafqazda da sabitlik üçün Azərbaycanın artmaqda olan əhəmiyyətidir.

Hafiz Paşayev: Növbəti sual, Birləşmiş Krallıqdan Con Roberts.

Böyük Britaniyanın "Methkins" şirkətinin enerji təhlükəsizliyi üzrə mütəxəssisi Con Roberts: Cənab Prezident, bu gün buraya gəldiyiniz üçün çox sağ olun. Mənim belə bir sualım var. Sizin, fikrinizcə, Qazaxistanın Rusiya

ərazisindən enerji ixracı marşrutları ilə bağlı problemləri nə dərəcədə ciddidir? Qazaxistana alternativ enerji marşrutlarını tapmaqda kömək etmək üçün Azərbaycan nə edə bilər?

Prezident İlham Əliyev: Məndə olan məlumata görə, Qazaxıstanın ənənəvi marşrutlarla öz karbohidrogen ehtiyatlarını ixrac etməsi üçün heç bir problemi yoxdur. Bilirəm ki, boru kəmərlərində və ya terminalda bəzi texniki problemlər var idi, lakin onlar öz həllini tapmışdır. Bu gün yenə də Qazaxıstan nefti ənənəvi marşrutlarla ixrac olunur. Lakin, eyni zamanda, mənim ötən ay Qazaxıstanla rəsmi səfərim zamanı biz enerji sahəsində də əməkdaşlıq perspektivlərini müzakirə etdik. Bu məsələni müzakirə etmək üçün Qazaxıstandan Azərbaycana və əks istiqamətdə bir neçə nümayəndə heyəti səfərdə olmuşdur. Azərbaycanın boru kəməri infrastrukturunu vasitəsilə Qazaxıstandan neftin neqlinə başlanılması barədə razılıq əldə olundu. Beləliklə, proses sadəcə bu yaxınlarda başlayıb və 1,5 milyon ton neftin təchizi və onun Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri ilə Aralıq dənizinin sahilinə neqli üçün müqavilə imzalanmışdır. Qazaxıstan neftinin Azərbaycandan neql edilərkə həcmi artırmaq üçün planlar da var və danışıqlar indi davam edir. Bizim boru kəməri infrastrukturuna bura imkan verir. Bakı-Tbilisi-Ceyhanla neft neqlinin həcminin artırılması ilə əlaqədar olaraq problem yekun məhsulun keyfiyyəti ilə bağlı ola bilər. Çünki Qazaxıstan nefti "AzeriLight" markasından fərqlidir və əgər Bakı-Tbilisi-Ceyhanla vasitəsilə böyük neft həcmi neql olunarsa biz keyfiyyətdə itirəcəyik. Çünki Bakı-Tbilisi-Ceyhanla ixrac etdiyimiz "AzeriLight" markalı neft hətta "Brent" markalı neftdən də dəyərlidir. Lakin digər variantlar da var. Ceyhandakı yekun məhsulun keyfiyyəti dəyişsə, biz əlbəttə ki, müəyyən kommersiya şərtləri üzərində çalışa bilərik. Yaxud Bakıdan Gürcüstanın Supsa dəniz limanına gədən boru kəmərimiz boş olarsa, biz bu boru kəməridən istifadə edə bilərik, çünki Qara dənizdə böyük bazar var. Mən bəzi Qara dəniz ölkələrində Qazaxıstanın neft emalı müəssisələrinə malik olduğunu bilirəm. Beləliklə, biz həmişə Xəzərin o tayında olan qonşularımızın öz ixracı üçün Azərbaycanın infrastrukturundan istifadə etməsi ilə bağlı planlarını dəstəkləmişik. Yeri gəlmişkən, uzun illər ərzində Türkmənistan nefti Azərbaycan ərazisindən Bakı-Tbilisi-Ceyhanla neft boru kəməri ilə neql olunur. Sizə deyə bilərim ki, ola bilsin siz bunu bilmirsiniz, hətta Rusiya nefti, Rusiyanın Xəzər dənizində hasil etdiyi neftinin bir qismi Azərbaycanadan Ceyhanla neql olunur. Xatırladığım kimi ilde təqribən 2 milyon tondan daha çox həcmdən söhbət gedir. Təqribən ilde 2,5 milyon tona yaxın rus nefti Ceyhanla gedir. Beləliklə, bütün bunlar kommersiya məsələləridir. Hesab edirəm ki, biz müəyyən geosiyasi dəyişiklikləri, siyasi üstünlükləri axtarmamalıyıq. Bilirsiniz əgər Rusiya daha sərfəli olduğu üçün neftini Bakı-Tbilisi-Ceyhanla neql etməyə qərar versə, əlbəttə ki, onlar bunu edəcəklər. Beləliklə, bu gün biz Rusiyadan, Türkmənistandan, Qazaxıstandan olan neftin neqli üçün tranzit ölkəsiyik. Neftin həcmi artarsa bu, bizi yalnız sevindirir. Gələcəkdə daha çox tranzit haqlarını kim istəməz ki? Söhbət təkcə neftdən getmir. Yeri gəlmişkən, biz uranyumun ixracı üçün Qazaxıstanla vacib neqləyət imkanını təmin edirik. Bu, təkcə Qazaxıstan üçün yox, həm də uranyumu alan iki ölkə üçün də mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bir çox digər yüklər də var-Türkmənistandan neft-kimya, gübrə məhsulları. Yeri gəlmişkən, biz Asiyadan daha çox yük həcmi gözlədiyimiz üçün dəniz ticarət limanımızın tutumunu artırırıq.

(davamı 3-cü səhifədə)

(əvvəl 2-ci səhifədə)

Hafiz Paşayev: Vasa Laslo, Macarıstanın Beynəlxalq Əlaqələr İnstitutunun tədqiqatçı professoru.

Vasa Laslo: Təşəkkür edirəm, Zati-əlliləri. Burada olduğuma və dəvətə görə bir daha təşəkkür edirəm. Mənim sualım daha çox regionun iqtisadi məsələləri ilə əlaqədardır. Mərkəzi Asiya ölkələrinin öz bazarları və iqtisadiyyatları arasında bir növ əməkdaşlıq qurmaqla bağlı bəzi fikirləri var. Sözsüz ki, bu, gələn ilin işi deyil. Lakin ən azı onlar bu barədə düşünürlər. Əgər bu, həyata keçsə, Azərbaycan Mərkəzi Asiya ölkələri ilə həmin iqtisadi birliyə qoşula-camı? Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: "Əgər"lə olan suallara cavab vermək həmişə çətindir. Əgər nə isə baş versə, nə edərdiniz? Əgər bu, baş versə biz nə edəceyimizə baxarıq. Ona görə də düşünürəm ki, hadisələri qabaqlamamalıyıq. Azərbaycan Mərkəzi Asiya ölkəsi deyil. Amma tarixi və mədəni əlaqələrlə, indi isə daha çox siyasi əlaqələrlə Mərkəzi Asiya ilə sıx bağlıdır. Bu il ötən ay mən Tacikistan və Qazaxıstanda rəsmi səfərdə oldum. Martda Özbəkistan və Türkmənistan prezidentləri Azərbaycanda səfərdə oldular. Mən, həmçinin ötən ilin sonunda Qırğızıstanda rəsmi səfərdə oldum. Ötən il mən Özbəkistana 3 dəfə səfər etdim. Beləliklə, Azərbaycanla Mərkəzi Asiya ölkələri arasında dialoqun necə fəal olduğunu görə bilərsiniz. Bu, çox müsbət dinamikadır. Düşünürəm ki, ümumilikdə, nəse olacağı təqdirdə nə ola biləcəyindən asılı olmayaraq, zənnimcə, Mərkəzi Asiya və Azərbaycan gələcəkdə, ilk növbədə, sözsüz ki, nəqliyyat, təhlükəsizlik məsələləri baxımından daha çox inteqrasiyalanmış ola bilər. Çünki Mərkəzi Asiya ölkələri üçün nəqliyyat, təhlükəsizlik məsələləri və ixrac bazarlarına çıxış bu gün bir müddət əvvəl olduğundan daha çox əhəmiyyət kəsb edir. Bunun niyə belə olduğu başa düşüləndir. Burada artıq müasir nəqliyyat infrastrukturuna malik dost ölkə var, istər dəmir yolu, dəniz limanları olsun, Xəzərdə ən böyük donanma, eləcə də yeri gəlmişkən, Qara dənizdə gəmilərin sayının artması olsun. Biz regionda ən böyük hava daşımaları şirkəti və Şərq-Qərb, Şimal-Cənub kimi dəhlizlərə çıxışla Qara dənizdə nəqliyyat mövcudluğumuzu fəal şəkildə artırmağa başlamışıq. Sözsüz ki, bu, böyük imkandır. Sözsüz ki, biz Mərkəzi Asiya ilə Azərbaycan arasında regional əməkdaşlığa töhfə vermək üçün əlimizdən gələni edirik. Formal nöqteyi-nəzərdən bunun necə tərəfdaşlıq olacağı o qədər də əhəmiyyətli deyil. Biz Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkmənistan kimi Mərkəzi Asiya ölkələri ilə, Türkiyə ilə birlikdə Türk Dövlətləri Təşkilatındayıq. Qeyd etdiyim kimi, Tacikistana çox fəal siyasi və iqtisadi dialoqlarımız var. Bu, bir növ bu günün realılığıdır. Əlbəttə, bunu daha da fəallaşdırmaq vacibdir, baxmayaraq ki, sizə deyə bilərəm, son iki ildə mənim Mərkəzi Asiyadan olan tərəfdaşlarla qarşılıqlı əlaqələrim və qarşılıqlı səfərlər misli görünməmiş dərəcədə yüksəkdır. Düşünürəm ki, bu, sizin "nə isə baş versə, nə baş verər" sualınızın qismən cavabıdır.

Hafiz Paşayev: Brenda Şafer. ABŞ Herbi Dəniz Donanması Ali Məktəbi. Buyurun.

ABŞ-in Herbi Dəniz Donanması Ali Məktəbinin professoru Brenda Şafer: Prezident Əliyev, bizimlə görüş-düyünüze görə təşəkkür edirik. Burada, Şuşada olmaq şəərəfdir. Düşünürəm ki, bu, əlbəttə, bizim hamımızın arzusudur. Qeyd etdiyiniz kimi, beynəlxalq hüquq Şuşanın statusunu, Qarabağın statusunu aydın müəyyənləşdirmişdi. Lakin Azərbaycan Sizin rəhbərli-yinizlə BMT-nin qətnamələrini özünə icra etməli oldu. Mənim bununla bağlı iki sualım var. Birincisi, ərazi bütövlüyü prinsipi ilə bağlıdır. Biz bu prinsipin Ukraynaya, Gürcüstana birmənalı olaraq şamil edildiyini eşidirik. Hətta ABŞ-in bu yaxınlarda açıqlanmış Təhlükəsizlik Strategiyasında deyilir ki, ABŞ Ukrayna və Gürcüstanın ərazi bütövlüyünü təşviq etməlidir və Ermənistanla Azərbaycan arasında sülhü təşviq etməlidir. Bu sözlər açıq-aşkar sizin ərazi bütövlüyünüzü təşviq etmir. Bizə bunun niyə belə olduğunu izah edin. Niyə bu prinsip müəyyən ölkələrə şamil edilir, digər ölkələrə şamil edilmir? Bunun nəticələri nədən ibarətdir? Əgər daha bir sual verə bilsəm, enerji hesablamaları, enerji siyasəti çox çətindir. Texnologiya, geosiyaset, iqtisadiyyat, qanunlar var və bunları başa düşmək çox çətindir. Lakin Azərbaycan hər zaman bunu düzgün yoluma qoyub. BTC-də əlavə tutumu təmin edərkən, insanlar bu qəder poladı israf etməyə nə ehtiyac var deyirdilər, indi isə Mərkəzi Asiyadan neft nəql olunur. Prezident Heydər Əliyev söyləmişdi ki, Mərkəzi Asiya nefti gələcək. Bu, onun bəyanatlarından biri idi. İnsanlar bunun sonuncu qaz kəməri olduğunu deyəndə, Cənub Qaz Dəhlizi miqyası dəyişdirilə bilən əlavə tutum yaradı. 2020-ci ilin dekabrında Cənub Qaz Dəhlizində kommersiya əməliyyatları başlayanda insanlar, ölkələr artıq əlavə qaz üçün növbəyə dayanmışdılar. Enerji proqnozlarının Azərbaycanın doğru olaraq etdikləri kimi olması üçün nələre diqqət yetirməliyik? Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: Birinci suala gəlincə, bilirsiniz ki, mən amerikalı tərəfdaşlarımıza bu sualı necə dəfə verdiyimi özümdən soruşuram. Niyə? Ancaq heç vaxt heç bir cavab almamışam. Çünki Azərbaycana qarşı açıq-aşkar böyük ədalətsizlik var və müəyyən mənada keçmiş sovet ölkələrinin ərazi bütövlüyü məsələlərinə metodoloji yanaşmada yenidən ayrıcı xətt çəkmək cəhdi var. Biz hər zaman ABŞ prezidentlərinin rəsmi bəyanatlarında, Gürcüstan, Moldova və Ukrayna liderlərinə məktublarında ərazi bütövlüyünə dəstəklə bağlı çox açıq sözlər eşitmışıq. Azərbaycana gəldikdə isə, onlar sanki bunu söyləyirlər, lakin, eyni zamanda, sülh yolu ilə nizamlanma. İşğal dövründə bu, daha ədalətsiz və haqsız idi. Əlbəttə ki, biz buna daha çox həssas yanaşırdıq. İndi biz daha az həssasıq, çünki biz beynəlxalq ictimaiyyətin, BMT Təhlükəsizlik Şurası daimi üzvlərinin görməli olduğu işi görmüşük, Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini icra etmişik. Biz bunu özümüz etmişik. Ona görə də, qeyd etdiyim kimi, buna çox diqqət yetirmirik. Lakin, əlbəttə, biz düşünürük ki, ədalətsizlik aradan qaldırılmalıdır və təkcə keçmiş Sovet İtti-faqı ölkələrinə münasibətə deyil, bütün digər ölkələrə münasibətdə də vahid standart yanaşma şamil edilməlidir. Siyasətdə üstün münasibətə heç bir haqq qazandırıla bilməz, hansısa ölkələr daha yaxındırsa, hansısa ölkələr o qədər də yaxın deyilsə. Baxmayaraq ki, de-fakto kimin yaxın olduğu da sual altındadır. Həmçinin düşünürəm ki, erməni lob-bisinə bütün istinadlar, müəyyən mənada haqq qazandırmalar və ya üzrxahlıqlar da həddən artıq şişirdilib. Bu, mövqeyini açıq şəkildə ifadə etmək istəməyənlər üçün çox yaxşı bəhanədir. Söhbət təkcə ABŞ-dan getmir. Fransaya da baxın.

Vəziyyət daha pisdır. Dünyada heç bir ölkənin, o cümlədən Ermənistanın tanımadığı qondarma "Dağlıq Qarabağ" Fransa parlamentinin iki palatası tanıyıb. Ona görə də onların real siyasət adlandırdıqları budur. Bir daha erməni lobbisi tərəfindən hər hansı haqq qazandırma şişirdilib. Hələ də sual olunur? Bu, niyə baş verir? Bizim cavaba ehtiyacımız var. Lakin mən bir daha demək istədim ki, indi bu cavab əvvəl olduğu qədər mühüm deyil. Brenda, siz çox yaxşı xatırlayırsınız ki, biz Azadlığa Dəstək Aktına 907-ci düzəlişə necə həssas yanaşırdıq. Mən Prezident olmayanda, bundan əvvəlki vəzifədə əsl ildə iki dəfə Vaşinqtona səfər etdirdim. O vaxt səfir Paşayev də çox yaxşı xatırlayır ki, biz bu düzəlişin aradan qaldırılması xahişi ilə Ağ evdə, Milli Təhlükəsizlik Şurasında, Senatda, Konqresdə neçə qapını döymüşük. Bu, baş vermədi. Düşünürəm ki, Azərbaycanda heç kim 907-ci düzəlişi xatırlamır. Çünki birincisi, bizim artıq bu yardıma ehtiyacımız yoxdur, ikincisi, bu, Prezident Klinton tərəfindən müvəqqəti olaraq ləğv edilməsi və ondan sonra gələn prezidentlər bunu davam etdirirlər. Bu, faktiki olaraq onu göstərir ki, məsələ həll olunub. Qərb ölkələri tərəfindən Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə dəstəyin açıq şəkildə ifadə olunmasına gəlincə, düşünürəm ki, bunun vaxtı gələcək, faktiki olaraq artıq gəlir. Vacib olan işə odur ki, Ermənistan özü indi Ermənistanın Qərbdəki bəzi dostlarından daha açıq şəkildə deyir ki, onlar bunu de-fakto tanıyırlar, çünki ötən ilin oktyabrında onlar Praqa Bəyannaməsini, yenə də ötən ilin oktyabrında Soçi Bəyannaməsini imzalayıblar. Orada razılaşılıblar ki, 1991-ci il Almatı Bəyannaməsi normallaşma üçün əsas kimi götürülməlidir. Almatı Bəyannaməsi faktiki olaraq keçmiş respublikaların sərhədlərini müəyyənləşdirib və onları rəsmi sərhədlər hesab edib. Bu, o deməkdir ki, onlar artıq razılaşılıblar ki, Qarabağ Azərbaycandır. Bu yaxınlarda mən dedim ki, onlar, sadəcə, sonuncu sözü dəməlidirlər. Onlar A deyiblər, B demədirlər. Onlar mənim söylədiyimi söyləməlidirlər - Qarabağ Azərbaycandır! Mən bunu gözləyirəm. Ümidvaram ki, o gün gələcək.

Enerji təhlükəsizliyinə gəlincə, siz tamamilə haqlısınız. Biz həmişə planlarımızı gələcəyi nəzərə alaraq tənzimləmişik, çünki mənim atamın baxışı belə olub. Siz tamamilə haqlısınız. Bakı-Tbilisi-Ceyhanın tutumu 50 milyon tondur. Yeri gəlmişkən, bu, heç vaxt belə olmayıb, belkə bir il buna yaxın olub. Lakin indi bizə Mərkəzi Asiyadan, Rusiyadan neft nəql olunur, bu mənbələrdən daha çox neft nəql olunacaq. Bizim "Şahdəniz"də kondensatımız var. Ümidvaram ki, bu il "Abşeron"dən və bir çox başqa yataqlardan kondensat hasil edəcəyik. Yeri gəlmişkən, gələcək qaz istehsalımız və neqlinə gəlincə, tezliklə bir neçə yeni yataq işə salınacaq. Qeyd etdiyim kimi, 300 milyard kubmetr həcmində "Abşeron", minimum o həcmdə AÇG-dən "dərin qaz", iş artıq başlayıb və bir neçə digərləri.

Beləliklə, kəmərdə həтта bizim gözlədiyimizdən daha çox kondensat olacaq. Düşünürəm ki, gün gələcək Bakı-Tbilisi-Ceyhan Azərbaycandan olan neft və kondensat, həmçinin Mərkəzi Asiyadan neft sayəsində tam gücü ilə işləyəcək. Təbii qazla bağlı vəziyyət də eynidir. Siz faktiki olaraq bilirsiniz ki, TANAP-la TAP-ın diametrləri fərqlidir. Bu, həm də ona görə belədir ki, TAP-da biz səhmlərin əksəriyyətinə sahib deyilik. TAP-da cəmi 20 faizə sahibik. Ona görə də, belə demək mümkündürsə, mən tərəfdaşlara diktə edə bilməzdim ki, bizim daha böyük tutuma ehtiyacımız var. TANAP-da biz səhmlərin əksəriyyətinə sahibik. Beləliklə, TANAP 16 milyard kubmetr, TAP isə 10 milyard kubmetrdir. Hazırda biz bunu iki dəfə genişləndirmək üçün işlər görürük. Çünki böyük tələbat var və qaz buradadır.

Uzun illər bundan əvvəl Azərbaycanın nefti yoxdur deyənlər, indi Azərbaycanı qaz yoxdur deyirlər. Bu yaxınlarda mənə məlumat verildi ki, Avropa İttifaqının enerji məsələləri üzrə komissarı xanım Simson Azərbaycanı ümumavropa qaz təchizatçısı adlandı-

ran maraqlısı budur, guya Azərbaycan Ermənistanı blokadada saxlayırdı. Manipulyasiyanın dərəcəsini təsvüv edə bilərsinizmi? Azərbaycan torpaqları Ermənistan tərəfindən işğal edilmişdi və Ermənistan sərhədinə birləşdirilmiş ərazilər - Kəlbəcər, Laçın, Qubadlı, Zəngilan, hamısı işğal altında idi. Bizim ərazimiz işğal altında ola-ola, biz necə Ermənistanı blokadada saxlaya bilərdik? Məhz buna görə biz bunun ədalətli olmadığını izah edə bilmədiyimizə görə tamamilə məyus olmuşduq. Lakin buna baxmayaraq, görürsünüz, cənab səfir, indi biz 907-nin nə olduğunu izah etməli oluruq. Heç kim onu xatırlamır.

Hafiz Paşayev: Lakin bu, hələ də ABŞ-in qanunudur. Hələ də bizə münasibətdə ədalətsizlik var, hələ də ikili standartlar var. Düşünürəm ki, bu fakt onunla bağlıdır ki, ABŞ-da hələ də bu qanun var.

Prezident İlham Əliyev: Ən mühüm reallığı yerində dəyişməkdir və davam etməkdir.

Hafiz Paşayev: Tamamilə doğrudur. Növbədə Neyl Melvindir, Böyük Britaniya Kral Birləşmiş Müdafiə Araş-

Prezident İlham Əliyev Şuşada "Böyük Avrasiya geosiyasətinin formalaşması: keçmişdən bu günə və gələcəyə" mövzusunda beynəlxalq konfransda iştirak edib

dırmaları İnstitutunun beynəlxalq təhlükəsizlik araşdırmaları üzrə direktoru. Buyurun.

Neyl Melvin: Təşəkkür edirəm. Cənab Prezident, Azərbaycan həm də Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü olmaqla, uzun müddət Avropa təhlükəsizliyinin bir hissəsi olub. Siz artıq bu gün Avratlantik inteqrasiya ilə əlaqədar uzunmüddətli yanaşmanın barədə danışırsınız. Lakin Avropanın təhlükəsizliyi dəyişir. Rusiyanın Ukraynaya qarşı müharibəsi Avropanın təhlükəsizliyini dəyişdirir. Bir vaxtlar Rusiyanın da daxil olduğu kollektiv layihə Rusiyanın qarşısını almaq, onu çəkindirmək üçün layihəyə çevrilir. Rusiya Avropanın təhlükəsizliyi üçün təhdiddir. Bu, bizim Avropanın yenidən silahlanması, Qara dənizdə təhlükəsizliyin mühitinin transformasiyası kimi gör-düyümüz Vilnüs-NATO sammiti ilə daha da aydın görünəcək. Mənim sualım belədir. Azərbaycanın tranzit ölkə, enerji ölkəsi olaraq roluna dair açıqladığınız planları nəzərə alsaq, Siz xüsusilə Qərb ictimaiyyətinin Rusiyaya münasibətdə mövqeyindəki dəyişiklik nəticəsində yeni çağırışlar görürsünüzmü və bu yeni şəraitdə Azərbaycanın öz xarici siyasətini bezi aspektlərinə düzəlişlər etməli olacağı gözlənilirmi?

Prezident İlham Əliyev: Əlbəttə ki, bu qarşıdurmanın necə başa çatacağı-nı, Rusiya-Ukrayna müharibəsinin nə vaxt və necə başa çatacağını, bu müharibə başa çatandan sonra geosiyasi vəziyyətin necə olacağını proqnozlaşdırmaq çətindir. Çünki gec-tez müharibə başa çatacaq. Baxmayaraq ki, biz müharibənin aparılma tərzinin dəyişdiriləcəyini istisna edə bilmərik. Lakin yenə də bu barədə danışmaq hələ tezdir.

Beləliklə, hər şey bundan asılı olacaq. Lakin tamamilə aydındır ki, dünya heç vaxt Rusiya-Ukrayna müharibəsinə qəder olduğu kimi olmayacaq. Bu, tamamilə aydındır. Düşünürəm ki, bir çox Avropa ölkəsi, NATO üzvləri üçün aydındır ki, onlar təhlükəsizlikləri və müdafiə qabiliyyətləri ilə bağlı daha ciddi tədbirlər görməlidir. Çünki onlar özləri rəhbərlik səviyyəsində etiraf ediblər ki, özlərinə müasir silahlar, sursatlarla təchiz etmək üçün kifayət qədər iş görməyiblər. Ola bilsin, onlar görüblər ki, malik olduqları ilə bağlı bəzi statistik məlumatları doğru deyil. Bu, bəzən baş verir. Beləliklə, düşünürəm ki, bu geosiyasi dəyişiklik Avropanın, dünyanın birləşməsinə gətirib çıxaracaq. Bu, bir tərəfdən təhlükəli ola bilər, bir növ təhrik rolunu oynaya bilər, digər tərəfdən düşünürəm ki, çəkirdimə amili ola bilər. Biz Azərbaycanda uzun illər əvvəl dərk etdik ki, bizə heç kim kömək etməyəcək. Bizim beynəlxalq hüququn üstünlük qazanacağı ilə bağlı bütün illüziyalarımız yoxa çıxdı, dərhəl yox, amma danışıqlar prosesi özündə. Biz dərk etdik ki, əgər güclü Ordumuz olmasa, gənc nesli təkcə torpaqları uğrunda deyil, həm də öz şəərəlləri uğrunda mübarizə aparmaları üçün hazırlamasacaq həmişə işğal altında olacağıq, həmişə şikayət edəcəyik. Biz şikayətlənməkdən bezmişdik, indi qoy başqaları bizdən şikayət etsin. Azərbaycan

da bu, belə oldu. Düşünürəm ki, Azərbaycanın nümunəsi dəyərlidir. Bilirəm ki, bizim döyüşləri necə aparmamızı, xüsusilə Şuşanın azad edilməsi beynəlxalq hərbi akademiyalarda qiymətləndirilir. Siz Şuşaya yaxınlaşanda yəqin görürünüz ki, qayalıqdır, sadəcə qaladır. Onu fəth etmək çox çətindir. Şuşa Azərbaycanda hakimiyyətdə olan və ya hakimiyyətə gəlməyə çalışan bir çoxlarının xəyanəti nəticəsində işğal olunmuşdu. Ona görə də Şuşanın azad edilməsi həqiqətən də bizim ruhumuzun nümayişidir. Düşünürəm ki, geosiyasi dəyişikliklərin sizə problem yaratmaması, əksinə, sizin üçün imkanlar yaratması sizdən, sizin strategiyanızdan, sizin vəziyyəti doğru təhlil etməyinizdən və həmçinin sizin prinsiplial siyasətinizdən asılıdır. Çünki əgər ölkələr manevr etməyə başlasalar, məsələn, bizim hazırda Ermənistanda şahidi olduqlarımız kimi, bu, manevr etmək cəhdidir, iki stulda deyil, düşünürəm ki, minimum 4 stulda oturmaq cəhdidir. Bu isə mümkün deyil. Azərbaycana gəlincə, istər regional inkişafla bağlı siyasətimiz olsun, istər beynəlxalq məsələlərlə bağlı, ölkələrin ərazi bütövlü-

yənləşdirilməsinə, eləcə də gömrük idarçılığına dair razılığa gəlsək, bu, həm də bürokratik prosedurları məhdudlaşdırmaq üçün, birgə əməliyyatların elektron formalarının daha çox olması baxımından olduqca vacibdir.

Rusiya-Ukrayna müharibəsinə gəlincə, siz heç kimin cavab verə bilməyəcəyi sualı verdiniz. Ola bilsin mən bilərəm ki, kimsə bunun nə vaxt başa çatacağını bilə bilər, lakin bu, heç bir halda Azərbaycandan deyil. Mənim tərəfimdən hər hansı proqnozlar vermək məsulyyətsizlik olardı. Əlbəttə ki, dünyanın əksər ölkələri kimi biz bu müharibənin mümkün olduğu qədər tez bitməsinə istəyirik. Lakin, eyni zamanda, biz realist olaraq başa düşürük, ola bilsin ki, onu mümkün olduğu qədər tez zamanda başa çatdırmaq mümkün olmayacaq. Bu, həmin ölkələrin insanları üçün, Avropa üçün və dünya üçün böyük faciədir.

Hafiz Paşayev: Təşəkkür edirik. **Prezident İlham Əliyev:** Təşəkkür edirəm.

Hafiz Paşayev: Nigar Göksel. Beynəlxalq Böhran Qrupunun Türkiyə üzrə direktoru.

yü ilə bağlı siyasətimiz olsun, tamamilə aydındır, hazırkı vəziyyətin maraqlarından tamamilə kənardır. Zənnimcə, Azərbaycan geosiyasi dəyişikliklər nəticəsində daha güclü olacaq. Biz artıq bunu görürük. Ermənistanın Qarabağı Azərbaycanın bir hissəsi kimi başa düşməyə, təkcə başa düşməyə deyil, açıq şəkildə qəbul etməyə yaxınlaşması da qismən geosiyasi dəyişiklik, qismən də "kimse gəlib onların yerinə dö-yüşəcək" illüziyalarının çökməsi ilə əlaqədardır. Əlbəttə ki, Avropanın enerji təhlükəsizliyini gücləndirmək üçün hazırda Azərbaycanın enerji ehtiyatlarına əvvəllər olduğundan daha çox ehtiyac var. Mən ölkəmizin perspektivləri ilə bağlı bədbin fikirdə deyiləm, daha çox nikbin fikirdəyəm, lakin həmişə realist olmağa çalışıram.

Hafiz Paşayev: Təşəkkür edirəm. Arian Starova, Albaniya.

Albaniya Beynəlxalq Araşdırmalar İnstitutunun İdarə Heyətinin üzvü Arian Starova: Cənab Prezident, burada olduğumuz, Sizin fikirlərinizi bölüş-düyümə görə çox şadam. Buna görə Sizə təşəkkür edirəm. Mənim iki sualım var. Əslində, ikinci suala Siz müəyyən cavabı verdiniz. Ola bilsin ki, bir qədər dəyişdirmək istədim. Birinci sualım belədir. Çinin "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünün gələcəyi barədə nə düşünürsünüz? İkinci sualım, Rusiyanın Ukraynada müharibəsi ilə əlaqədardır. Siz söylədiniz ki, onun sonunu proqnozlaşdırmaq çətindir. Mən sualı fərqli tərzdə verərdim. Sizcə bu münacişə necə bitə bilər? Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsü həmişə Azərbaycan tərəfindən dəstəklənib. Azərbaycan beynəlxalq konfransa dəvət almış və orada yüksək səviyyədə iştirak etmiş məhdud sayda ölkələrdən biri idi. "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünə həsr olunmuş bu konfrans Çində 2019-cu ilin yazında keçirildi. Azərbaycan xüsusilə indi bu layihənin mühüm hissəsi hesab olunur. Biz çox nikbin fikirdəyik. Nikbinliyi artıran, ilk növbədə, odur ki, biz öz üzərimizə düşən işi çox yaxşı yerinə yetirmişik. Artıq qeyd etdiyim kimi, nəqliyyat infrastrukturunu müasirləşdirmək və daha çox imkanlar yaratmaq üçün onu tamamilə müasirləşdirmişik və hələ də son tamamlama işlərini görürük. Eyni zamanda, Mərkəzi Asiya tərəfindən bizim infrastrukturumuzu istifadə etməyə böyük maraq var və həmçinin demək istərdim ki, ötən ilin sonunda Çin, Qırğızistan, Özbəkistan və Xəzər arasında yeni dəmir yolu əlaqəsinin qurulmasına başlanılıb. Bu layihə bir neçə il müzakirə mərhələsində idi. Buna artıq rəsmi olaraq başlanılıb və bu, onu göstərir ki, əgər başlayıbsa, deməli, işləyəcək. Mütləq, daha çox yük daşınacaq. Hazırda biz Xəzərin şərq sahillərində və ümumiyyətlə Mərkəzi Asiyada tərəfdaşlarımızla birlikdə vahid tariflərin müəyyən olunması üzərində, bu yolun təkcə nəqliyyat təhlükəsizliyi baxımından deyil, həm də kommersiya baxımından əhəmiyyətli olması üzərində işləyirik və bu, mümkündür. Əgər bu layihələrdə iştirak edə hər bir ölkə ədalətli şəkildə davranrsa və biz vahid tariflərin müəy-

Nigar Göksel: Təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Ermənistan və Azərbaycan xarici işlər nazirlərinin Vaşinqtonda olması sülh razılaşmasına dair, bu istiqamətdə mümkün güclü irəliləyişə dair ümidləri artırdı. Lakin söylədiklərinizdən belə nəticəyə gəldim ki, Siz bununla bağlı çox nikbin fikirdə deyilsiniz. Mən, həmçinin belə qənaətə gəldim ki, Siz xarici aktorların sülh razılaşmasının əldə olunmasında çox müsbət rol oynamasına heç də böyük ümidlər bəsləmirsiniz. Mənə maraqlıdır dəyə bilərsinizmi, həqiqətənmi hansısa xarici aktor sülh razılaşmasına fəal şəkildə mane ola bilər, pozucu rol varmı? Mən ABŞ-la İran, ola bilsin ki, ABŞ ilə Rusiya arasında qarşılıqlı əlaqələr barədə düşünürəm. Bu güclər arasındakı gərginliklər Cənubi Qafqazda özünü necə göstərir, Ermənistanla sülh razılaşmasının əldə olunması imkanlarına necə təsir göstərə bilər?

Prezident İlham Əliyev: Nikbinli-yim qeyd etdiyim kimi, bir neçə gün əvvəl aldığımız şərhlərə görə azdır. 40 gündən çox gözələyəndən sonra biz gördük ki, demək olar, şərhlərin 95 faizi əvvəlkilərin eynidir. Yenidən Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü sual altına almaq cəhdləri, yenidən Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh razılaşmasına hansısa yollarla qondarma "Dağlıq Qarabağ" daxil etmək cəhdləri, yenidən bizim terrorizm, ekstremizm, radikalizm və separatizmə qarşı birgə mübarizəyə dair təklifimizi rədd etmək cəhdləri, hamısı qaldı, yalnız separatizmin üstündən Ermənistan xətt çəkdi. Bu, o deməkdir ki, onlar yenidən Azərbaycanda separatizmə rəvac verəcəklər. Bu, bizim nikbinliyimizi azaltdı. Amma yenə də baxırıq, çünki danışıqların bu raundu əvvəlkindən fərqlidir. Artıq bir neçə gün davam edib və ola bilsin ki, daha bir neçə gün davam edəcək. Bizim fikrimiz ondan ibarət idi ki, onlar müəyyən nəticələrə gəlməlidirlər, əks halda bu, böyük məyusluq olar. Eyni zamanda, düşünürəm ki, razılığa gəlmək üçün ən yaxşı yol Azərbaycanla Ermənistan arasında, heç bir vasitəçi, köməkçi və ya pozucu olmadan birbaşa danışıqlardır. Rusiya-Ukrayna müharibəsindən əvvəl biz keçmiş Minsk qrupu həmsədrlərinin yenidən iştirakla bağlı cəhdlərinin şahidi olduq. Lakin qətiyyətlə buna qarşı çıxdıq. Çünki bizim mövqeyimiz bundan ibarət idi ki, Minsk qrupu uğursuzluğa uğrar oldu, 1992-ci ildən 2020-ci ilədək heç bir nəticə əldə etmədi. Nəticə faktiki olaraq neqativ idi. Çünki işğal dövründə qondarma danışıqların sonunda biz aydın başa düşdük ki, Minsk qrupunun həmsədrləri, sadəcə olaraq, vəziyyəti dəyişməz olaraq saxlamaq, başqa sözlə, status-kvonu saxlamaq istəyirdilər ki, bu da onlar və Ermənistan üçün rahat idi. Lakin bizim üçün rahat deyildi. Ona görə də biz status-kvonu dəyişdik. Onlar planlaşdırırdılar ki, səylərinə birləşdirib Azərbaycanı inandırınırlar ki, Minsk qrupu müəyyən formada fəaliyyətini davam etdirməli-dir.

(davamı 4-cü səhifədə)

(**əvvəl 3-cü səhifədə**)

Bunun necə olacağını soruşanda mən dedim ki, heç adətli üzrə fəaliyyət göstərmək üçün heç bir imkan görmürük, bu, başa çatıb, keçmiş Minsk qrupunun həmsədr ölkələri kömək etmək istəyirlərsə, Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin normallaşmasına yardım edə bilərlər. Mən söylədim ki, Qarabağ münasqəsi həll olunub, Madrid prinsipləri adlandırılan prinsiplərin böyük əksəriyyəti Azərbaycan tərəfindən heyata keçirilib. Ona görə də, əgər siz kömək etmək istəyirsinizsə, əsas diqqəti sühl razılaşması üzərində cəmləşdirin və Ermənistanı konstruktiv olmağa inandırın. Əgər bu ölkələrin hansısa, mən sözsüz ki, ABŞ və Rusiyanı nəzərdə tuturam, çünki Fransa birtərəfli qaydada ermənipərəst mövqə tutandan sonra o, faktiki olaraq özünü istənilən növ vasitəçilikdən məhrum etdi. Bu, açıq-əşkardır. Yeri gəlmişkən, söhbət təkcə Qarabağda separatizmin qondarma şəkildə tanımmasından gəlmir, həm də BMT-də, Frankofoniyada, digər formatlarda çox açıq anti-Azərbaycan bəyanatlar, davranışlar, siyasətçilərin açıq bəyanatları Fransanı vasitəçilikdən təcrid etdi, çünki vasitəçi olmaq ən azı özünü neytral kimi göstərməkdir. Əgər siz qəlbən neytral deyilsiniz, ən azı özünüzü neytral kimi göstərməlisiniz. Onlar bunu belə etməyə çalışmıdılar. Hazırda biz ABŞ, Rusiya tərəfindən bu səyləri görürük. Siz ola bilərsiniz ki, iki ölkə - Ermənistan və Azərbaycan nazirləri arasında danışıqların növbəti razıdunun bu ay Rusiyada keçirilməsi nəzərdə tutulub. Avropa formatı var ki, Prezident Şarl Mişel ölkə liderləri səviyyəsində bir neçə dəfə görüş təşkil edib. Beləliklə, düşünürəm ki, bu, davam etdirilə bilər, lakin yenə də zənnimcə, iki ölkə arasında birbaşa danışıqlar daha səmərəli, faydalı olar. Düşünürəm ki, biz bu istiqamətdə getməliyik. Əlbəttə ki, əgər Ermənistan bunu etməyə hazır olsa.

Hafiz Paşayev: David Merkel. ABŞ Beynəlxalq Məşvərətçilər Sammitinin icraçı direktoru.

David Merkel: Cənab Prezident, Siz yenidən görmək çox xoşdur. Heydər Əliyevin 100 illiyi ərəfəsində burada iştirak etmək mənim üçün həqiqətən də şərəfdir. Mənim Prezident Heydər Əliyevlə zaman keçirmək imkanım olub. Sizinlə ilk dəfə görüşmək şərəfinə Yeni Azərbaycan Partiyasının qurultayında nail olmuşam. Mənim bir xahişim və bir sualım var. Mən Sizinlə Qarabağda şəkil çəkdirmək və Sizdən, səfirdən və digər azərbaycanlı dostlarımızdan çox eşitdiyim 907-ci düzəlişə bağlı Konqresdəki dostlarıma göstərmək istərdim. Sualım İrənlə bağlıdır. Qərb mətbuatında Azərbaycanla İran arasında artan gərginliklə bağlı çox müzakirələr aparılır. Hətta Ermənistan, Rusiya və İranın bir tərəfdə, Türkiyə, Azərbaycan və İsrailin isə digər tərəfdə olması ilə bağlı fikirlər var. Qonşularımdan biri ilə əlaqələrlə bağlı fikirlərinizi deyə bilərsinizmi?

Prezident İlham Əliyev: Biz hər zaman bu əlaqələri inkişaf etdirməyə çalışmışıq və demək olar ki, 20 il ərzində Prezident olaraq mən dəfələrlə İranda rəsmi səfərdə olmuşam. İranın əvvəlki prezidentləri dəfələrlə Azərbaycanla səfər edib. Bizim çox fəal ticarət əlaqələrimiz olub. Biz neqliyyatla bağlı məsələlərdə, xüsusilə Şimal-Cənub neqliyyat dəhlizi ilə bağlı fəal işləmişik və düşünürdük ki, bu əlaqələrin böyük potensialı var. Çünki qonşularla yaxşı əlaqələrin olması hər zaman yaxşıdır, xüsusilə tarixdə xatırlanası çox məqam olanda.

Lakin, əlbəttə ki, işğal vaxtı Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün dəstəklənməsində gəldikdə, İrandan bizim daha çox gözləntilərimiz var idi və onlar Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü hər zaman dəstəkləyiblər, BMT-də və İslam Əməkdaşlığı Təşkilatı daxilində ölkəmizin ərazi bütövlüyünün lehinə səsləyiblər. Bunu tam şəkildə açıq deməliyik. Bununla belə, təbii ki, Azərbaycanla yaşayan insanlar kimi, biz İran ilə Ermənistan arasında olan münasibətlərdən o qədər də razı deyilik. Siyasətçi olaraq anlayırıq ki, hər ölkənin xarici siyasətində prioritetlər var. İran və Ermənistan qonşudurlar. Azərbaycanda bir çox insanlar gözləyirdilər ki, işğal vaxtında Türkiyənin, Səudiyyə Ərəbistanının, Pakistanın göstərdiyi kimi eyni münasibət olsun. Əslində, həmin ölkələr işğal səbəbindən Ermənistanla heç diplomatik münasibətlər qurmayıblar. Beləliklə, mən, sadəcə, Azərbaycanda xalqın düşündüyünü qeyd edirəm. İnsanlar hesab edirdilər ki, İranın da həmin üç ölkə sırasında olması, həmrəyliyi nümayiş etdirməsi daha təbii olardı. Xüsusən də qeyd edərk ki, Ermənistan İran ərazisindən daşımalar, eləcə də hərbi sursat və avadanlığın daşınması üçün fəal şəkildə istifadə edirdi. Bununla belə, münasibətlərimiz çox güclü idi. Biz Xəzər dənizi razılaşması üzərində digər Xəzəryanı dövlətlərlə razılığa gəldik. Bu isə asan deyildi. Ölkələr arasında razılığa gəlmək üçün təxminən 30 il vaxt tələb olundu. Bir çox razılaşma olmayan məqamlar var idi. Mən təfərrüatlarla varmaq istəmirəm. Yekun nəticədə biz Aktauda, Qazaxıstanda sazişi imzaladıq. Bu isə, həmçinin mühüm işarə oldu. Biz Xəzərdə sərhədlərin və resursların bölünməsi üzərində artıq razılığa gəldik. Lakin, əfsuslar olsun ki,

İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra bu gərginliyə gətirib çıxaran bir sıra addımlar atıldı və əlbəttə ki, əgər siz həmin addımların xronologiyasına nəzər yetirənsiz, görəcəksiniz ki, bunları Azərbaycan başlamamışdır. Niyə də biz bunları başlamalıyıq? Qarşımızda Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulması kimi böyük çağırış və məsələ dayanır. Bizim heç bir ölkə, xüsusən də qonşu ölkə ilə hər hansı problemin olmasına ehtiyacımız yoxdur. Lakin hər şey Laçın ilə Xankəndi arasında kameraları quraşdırdıqdan sonra baş verdi. Biz İran üçü məşinlərinin, dövrü olaraq, Qarabağa hərəkət etdiyini ifşa etdik. Bu, tamamilə qanunsuz idi, çünki İran Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır və bu cür işlərlə məşğul olmalı deyildi. Biz vəziyyəti monitorinq etməyə başladıq və düşündük ki, bəlkə bu, anlaşılmazlıq nəticəsində olub, yaxud İrandan Ermənistanla gələn sürücülər yolu səhv salaraq təsadüfən Qarabağa daxil olublar. Bəlkə işlər bu cür baş verib. Sonra biz gördük ki, bu, artıq tendensiya halını alır. Beləliklə, mənim göstərişimlə köməkçim İran səfirini özəl görüşə dəvət edərək xahiş etdi ki, bunun dayandırılması xahişimizi öz rəsmilərinə çatdırsın, çünki belə hallar münasibətlərimiz üçün və istənilən baxımdan yaxşı deyil. Gözləyirdik ki, bu, dayanacaq. Əfsuslar olsun, dayanmadı. Bir sözlə,

dirilməsi deyil, özümüzü müdafiə etmək bacarığımızdan xəbər verən mesaj idi. Səminə desəm, bir Prezident kimi düşündüm ki, bu, müəyyən çətinliklər yarada bilər, lakin bununla belə, biz hər zaman hər hansı narazılığın diplomatik yolla həllini istəyirdik. Mənim İranlı həmkarımla bəzi beynəlxalq tədbirlərdə bir neçə görüşmüş olub. Bunlar Bakı və Tehranda deyil, Türkmənistan və Qazaxıstanda olub. Mənə belə gəldi ki, biz hər şeyi aydınlaşdırdıq və anlaşılmazlıq keçmişdə qaldı. Lakin biz işlərin yenidən başlanmasında münasib addım atmağa çox yaxın olduğumuz zaman, Azərbaycanın Baş nazirinin müavini, birgə iqtisadi komissiya həmsədrinin səfəri o vaxt Tehrana artıq planlaşdırılmışdır, çünki İran öz həmsədrini dəyişmək üzrə idi. Beləliklə, gündəliyimizdə bir çox məsələlərin olduğunu nəzərə alaraq, biz öz həmsədrimizi görüşə göndərmək qərarına gəldik. Bu halda səfirliyimizə qarşı terror aktı törədildi və beləliklə, o, hər şeyi, demək olar ki, heçə endirdi, onun videogörüntüsü var. Mən çox təfərrüatlarla varmaq istəmirəm. Hər kəs onun nə terror aktı olduğunu görə bilər. Bu, diplomatlarımız və onların ailə üzvlərini qətlə yetirmək məqsədilə qəsdən təşkil olunmuş terror aktı idi. Çünki həmin binada növbəti bizim səfirliyimiz, o cümlədən ailələrin yaşadığı

yanatı biz tamamilə yersiz hesab edirik. Xeyr. Buna görə, biz tələb edirik: birincisi, Azərbaycandan olan və İranda özünə viktınaacaq tapmış bəzi terrorçuların ekstradisiyası baş tutsun. Biz səfirliyimizə qarşı törədilmiş terror hücumunun şəffaf araşdırılmasını tələb edirik. Beləliklə, təsəvvür edə bilərsiniz ki, Azərbaycan ilə İran arasında münasibətlər hazırda heç zaman olmadıqı qədər çox aşağı səviyyədədir və onların həmin səviyyədə qalacağı, yoxsa daha aşağı düşəcəyi və ya qalxacağı barədə əvvəlcədən bir şey söyləmək çox çətinidir. Proqnozlaşdırma çox müəkkəbdir. Biz İran rəsmilərindən bəzi məktublar almışıq. Bəzi telefon danışıqları olub ki, münasibətlər normallaşsın. Lakin birmanalı olaraq, tələblərimiz legitim və əsaslıdır. Əgər bu tələblər yerinə yetirilərsə, onda biz normallaşma haqqında danışa bilərik. Əgər yox, bu, belə də qalacaq. Bir daha deyirəm ki, bu, bizim seçiminiz deyil. Lakin İranda hər kəs, bütün dairələrin nəhayət anlamalıdır ki, hədə və terror dili Azərbaycanla işləməyəcək. Onlar bunu nə qədər tez anlasalar, biz normallaşma əlamətlərini bir o qədər tez görə bilərik.

Hafiz Paşayev: Cənab Prezident, icazənilə tədbirimizi davam etdirək.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, buyurun.

Prezident İlham Əliyev Şuşada "Böyük Avrasiya geosiyasətinin formalaşması: keçmişdən bu günə və gələcəyə" mövzusunda beynəlxalq konfransda iştirak edib

Hafiz Paşayev: Sağ olun. Növbəti çıxış edən Viktor Kipiani, Gürcüstanın "Geocase" təşkilatının sədri.

Viktor Kipiani: Çox sağ olun, Prezident Əliyev. Zəti-aliləri, Şuşada olmağdan məmnunam. Bizimlə görüşə vaxt ayırdığınıza görə minnətdaram. Siz Bakı-Tbilisi-Ceyhan və Cənubi Qafqaz Boru kəmərlərini bir neçə dəfə qeyd etdiniz. Şübhəsiz, həmin layihələr yaxşı regional əməkdaşlığın əsasını qoydu, onun faydası bu günə qədər hiss olunur və ümidvarıq ki, gələn onilliklər ərzində də davam edəcək. Əslində, bu, prezidentlər Heydər Əliyevin və onun həmkarı Şevərdnadzenin böyük irsidir. Buna görə, biz çox minnətdar olmalıyıq. Həmin layihələr, eləcə də regional əlaqələrin genişləndirilməsində növbəti mərhələ baxımından, "Orta Dəhliz" və Qara dəniz bölgəsini götürsək, - Siz də onlara söhbət zamanı toxundunuz, - Bakının gözlədiyi nəticələr nədən ibarətdir? Bununla bərabər, bu layihələrlə bağlı fikirlərinizi, tərəfdaşlardan gözlədiyiniz nəticələri bölüşsəydiniz minnətdar olardım. Bu çərçivədə tərəfdaşların gözlədiyi nəticələrdən bəhs etdikdə, keçmişdə və hazırda şahidi olduğumuz və gələcəkdə şahidi olacağımız hər hansı transsərhəd layihənin uğur mədeli üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edən Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında məhsuldar əməkdaşlıq ortaya çıxır. Bir daha çox sağ olun, minnətdaram.

Prezident İlham Əliyev: Mən sizinlə tam razıyam. Prezident Heydər Əliyev və Prezident Eduard Şevərdnadze ölkələrimiz arasında güclü tərəfdaşlığın və əməkdaşlığın bünövrəsini qoydular. Bildiyiniz kimi, onlar sovet dönməndə Azərbaycanla və Gürcüstanla rəhbərlik edirdilər. Əslində, onlar Gürcüstanla Azərbaycan arasında bugünkü tərəfdaşlığın formatının əsasını qoydular. Təbii ki, bu, Bakı-Supsa boru kəməri ilə başladı. 1990-cı illərin sonunda Prezident Şevərdnadze və Prezident Əliyevin iştirakı ilə Supsada məlum açılış mərasimi oldu. Sonra onlar birgə Bakı-Tbilisi-Ceyhanın əsasını qoydular. Bakı-Tbilisi-Ceyhanın 2006-cı ildə istismara verilməsi, təəssüf ki, onların iştirakı olmadan baş tutdu.

Bir sözlə, bu gün münasibətlər həmin əsaslar üzərində uğurla inkişaf edir. Bilirsiniz, bu yaxınlarda, yəni, ötən ay Gürcüstanın Baş naziri Azərbaycana səfərə gəlmişdi. Altı ay əvvəl mən Gürcüstanda oldum. Beləliklə, biz hər zaman əlaqədəyik və ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da möhkəmləndirilməsi məqsədilə birgə çalışırıq. Yüksək səviyyəli rəsmilər arasında qarşılıqlı anlaşma var ki, biz öz məqsədlərimizə yalnız birgə işləyərək nail ola bilərik. Biz Avropadakı tərəfdaşları-

mızla münasibətdə və regionda daha güclü ola bilərik. Buna görə Gürcüstan və Azərbaycan arasında daşımalar, enerji və bir çox digər sahələrdə qarşılıqlı əlaqə və tərəfdaşlıq enerji və daşımalar təhlükəsizliyinin vacib meyarıdır. Həmin iki mühüm məsələ qeyd edilən səfərlərimizdə, o cümlədən digər yüksək səviyyəli rəsmilərin qarşılıqlı səfərlərində nəzərdən keçirilmişdir.

Orta Dəhlizə gəldikdə, ola bilərsiniz, bilirsiniz ki, hazırda Azərbaycan Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun uzadılmasına əlavə vəsaitlər ayırır. Gürcüstan ərazisində ötürmə qabiliyyətinin 5 milyon tona qədər artırılmasına biz təxminən 140 milyon dollar ayırdıq. Ümid edirik, bu gündən etibarən maksimum bir il ərzində biz buna nail olacağıq. Eyni zamanda, biz Gürcüstanın mövcud və planlaşdırılan dəniz limanlarının potensialı baxımından gələcək əməkdaşlığı fəal şəkildə qiymətləndiririk. Mən müəyyən nəticələrən əldə edilməsini qabaqlamaq istəməzdim. Biz böyük potensialı ciddi şəkildə görürük və qiymətləndiririk, çünki Orta Dəhlizlə Xəzər vasitəsilə Gürcüstanın dəniz limanlarına, sonra isə Türkiyəyə böyük yük axınına öncədən görə bilirik. Reallıq belədir.

Qara dənizin dibi ilə kabelə gəldikdə, bilirsiniz ki, layihənin texniki-iqtisadi əsaslandırılması bir müddət əvvəl başlayıb. Bununla belə, biz dörd ölkə-

rəhbərliyinizlə Azərbaycanı yeni əsrə gətirən yola nəzər salsaq və 2024-cü ildə başlayacaq yeni dövrə baxsaq, siz "Bir kəmə, bir yol" təşəbbüsünü qeyd etdiniz. Bu məsələ, həmçinin sənədlərdə yazılır və bəzən Birlişmiş Ştatlar ilə Çin Xalq Respublikası arasında güclü gərginlik yaradır. Burada toqquşmalar da ola bilər. Fikrimcə, bizim üçün heç də təəccüblü deyil ki, Azərbaycan kimi ölkələrə həm Şərq, həm də Qərb istiqamətlərinə nəzər salır. Biz, həmçinin eyni qaydada ABŞ olaraq həm Sakit okeanın, həm də Atlantik okeanının sahillerinə baxırıq. Seçim baxımından Birlişmiş Ştatları tərəfdaş kimi götürsəniz, irəliyə doğru addımlayan Azərbaycanla gəldikdə, mənəçə biz daha çox sizinlə fəal işləməliyik və Çin Xalq Respublikasına aid xoşagəlməz məsələlər barədə mülahizə irəli sürməkdən çəkinməliyik. Bu, mənim rəyimdər və onu məhz burada səsləndirirəm.

Münasibətlərimizdə 907-ci düzəliş lazımsız və xoşagəlməz meyar kimi götürsək, biz enerji super gücü statusunu qazanmaq məqsədilə ABŞ olaraq Azərbaycan tərəfindən tərəfdaş kimi seçilmək üçün nə etməliyik? Sizin fikrinizcə, Birlişmiş Ştatların hökumətinin və özəl sektorumuzun ən yaxşı iştirakı hansı formada ola bilər?

Prezident İlham Əliyev: Əslində, tam əminliklə düşünürəm ki, Birlişmiş Ştatlarla Azərbaycan arasında ikitərəfli münasibətlərin gündəliyi həqiqətən böyük təəssürat başlaxıyır. İndicə müzakirə etdiyimiz 907-ci düzəliş, eləcə də Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə aid məsələlərin və bəzi ifadələrin həssas olmasına gəldikdə, deməliyəm ki, bu, heç də həll oluna bilməyən ziddiyyətlərin mövcudluğundan xəbər vermirdi. Əksinə, Birlişmiş Ştatlarla bizim çox geniş və mühüm ikitərəfli gündəliyimiz var. Əvvəlcə, enerji təhlükəsizliyi məsələlərinə gəldikdə, Birlişmiş Ştatlar enerji təchizatı marşrutlarının şəxələndirilməsində və Avropa Komissiyasının, qeyd etdiyim kimi, bu gün pan-Avropanın qaz təchizatçısı olan Azərbaycanı hər zaman dəstəkləyib. Həmin illəri yaxşı xatırlayıram, çünki 1990-cı illərdə mən SOCAR-da işləyirdim və Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin həyata keçirilməsində ABŞ-ın dəstəyinin nə dərəcədə vacib olduğunu çox yaxşı bilirəm. Həmin boru kəmərinə qarşı çıxan şəxslər də az deyildi. Çox güclü ermənipərəst kampaniya aparıldı. Əgər səhv etməməsə, onlar hətta "BTC Campaign" adlı OHT də yaratmışdılar. Onlar hər ünvana məktub göndərirdilər. Yeri gəlmişkən, əfsuslar olsun ki, həmin məktubların bəziləri işlədi. Məsələn, Dünya Bankı Bakı-Tbilisi-Ceyhanın tikintisinə vəsaitin ayrılmasını bir il yubadı, guya ətraf mühitlə bağlı narahatlıqlar var idi. Onlar bundan bəhanə kimi istifadə edirdilər ki, layihə ətraf mühitə ziyan vuracaq. Halbuki Bakı-Tbilisi-Ceyhan təxminən 20 ildir ki, istismar olunur və bir damcı nəfəs belə düşüb ətraf mühitə ziyan vurmayıb. Başqa sözlə desək, Birlişmiş Ştatlar bizə həmin çətinlikləri dəf etməkdə yardımçı oldu.

Əgər qaz haqqında danışsaq, bəli, hər zaman amerikalı tərəfdaşlarımızla zərəfat edirik ki, Azərbaycan qazının zərərsi də ABŞ bazarına çıxmayacaq. Lakin Birlişmiş Ştatların Cənub Qaz Dəhlizi ilə bağlı Azərbaycanın planlarını verdiyi dəstək çox əhəmiyyətli oldu. Həmin dəhlizin icrasında bir çox məsələlər oldu, özü də gözlənilməz mənbələrdən. Mənəçə bu, artıq sirr deyil, lakin bəhanə yənə də ətraf mühitlə bağlı idi. Bu dəfə Bakı-Tbilisi-Ceyhandakı kimi tsbağalardan söhbət getmirdi. Zeytun ağacları dəhlizində idi. Görüşünüz, onlar necə də "yaradıcı" yanaşırlar. Əslində, Bakı-Tbilisi-Ceyhanda tsbağaların qaçışına qalan eyni qrup insanları idi. İtaliyada zeytun ağaclarına gəldikdə, biz öz araşdırmamızı apardıq və Cənub Qaz Dəhlizinə qarşı həyata keçirilən bu kampaniyanın arxasında kimlərin durduğunu müəyyənləşdirdik. Əfsuslar olsun ki, bizim İtaliyanın əvvəlki hökumətləri və bəzi yerli orqanları ilə yazışmamızda çətin vaxtlar da oldu. Bütün əlaqələri izlədik, çünki layihənin reallaşmaması üçün bu kampaniyanın arxasında kimin durduğunu bilməli iddik və tapdıq. Lakin bunu demək istəmirəm və bəlkə də söyləmək təz olardı. Ancaq vaxt gələcək və hər şey aydın olacaq. Bununla belə, sonra nə baş verdi və mən televiziyaada onun şahidi oldum. Əvvəlcə deməliyəm ki, İtaliya Prezidenti cənab Sercio Mattarella böyük dəstək verdi və o, prosesi irəliyə doğru aparmaq üçün ciddi işlər gördü. Çünki İtaliyada və Aralıq dənizi regionundakı digər ölkələrdə bir sıra zeytun ağaclarının yerinin dəyişdirilməsi dövrü əsaslarla baş verir. Beləliklə, bu halda həmin zeytun ağacları, əfsuslar ki, narahatlıq mənbəyi oldu. Yeri gəlmişkən, onlar köçürüldü və əminəm ki, həmin ağaclarla indi heç bir təhlükə yoxdur. Sonra Birlişmiş Ştatların ovaxtkı Prezidenti Donald Tramp İtaliyanın Baş naziri ilə mətbuat konfransında açıq dedi ki, siz layihəni dəstəkləməlisiniz. Bu, dönmüş nöqtəsi oldu və zeytun ağaclarının yerdəyişməsi ilə bağlı bütün narahatlıqlar dərhal aradan qalxdı və bizə yaşıl işıq yandırdı. Birlişmiş Ştatlar bu cür işləyir. Burada indi səliyədiyimi bəlkə ilk dəfədir ki, deyirəm. Düşünürəm ki, nəyə görə bunu sən kimi saxlamalıyıq? İkimenalılıq nə üçün qalsın? Xeyr.

(**davamı 5-ci səhifədə**)

Prezident İlham Əliyev Şuşada "Böyük Avrasiya geosiyasətinin formalaşması: keçmişdən bu günə və gələcəyə" mövzusunda beynəlxalq konfransda iştirak edib

(əvvəli 4-cü səhifədə)
Bizim Birləşmiş Ştatlarla çox dərin münasibətlərimiz var və xüsusən də indi mən Prezident Baydenden bir neçə çox müsbət məktub almışam. Ukraynaya humanitar yardımımızla əlaqədar mən Prezidentdən və Dövlət katibi Blinkenden ictimaiyyətə açıqlanan mesajlar almışam. Azərbaycan Türkiyə ilə birgə Əfqanıstandan ən son çıxan iki ölkədən biri oldu və biz Əfqanıstanda lap əvvəlcədən olmuşuq. 2003-cü ildən bəri biz İraqda olduq və qayıdışla bağlı Birləşmiş Ştatlardan aldığımız mesajla qədar orada qaldıq. Tanınma prosesi başladıqdan əvvəl biz həttə Kosovoda olduq. Təhlükəsizlik, enerji, ticarət və hazırda bərpaolunan enerji sahələrində, ümid edirik ki, Amerika şirkətləri Azərbaycanın bərpaolunan enerji mənbəyinə çevrilməsi kimi böyük layihədə iştirak edəcəklər. Çünki Azərbaycanda külək və günəş enerjisinin təsdiqlənmiş ehtiyatları 200 qıqavata yaxındır. Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının təsdiqlədiyi kimi, onun 157 qıqavətı Xəzərin bizə aid olan hissəsində külək enerjisinin həcmi-ni əks etdirir.

Bəlkə də mən bir daha təfərrüatlarla keçirəm, lakin heç kəs düşünməsin ki, 907-ci düzəliş və bəzi digər məsələlər təsir edir. Onlar xırda məsələlərdir. Bəlkə əvvəllər bu, daha həssas məsələ idi, amma indi o, xırda görünür. Lakin biz hər zaman daha geniş miqyasda baxmalıyıq. Müəyyən məqsədi məqsəmlər ola bilər. Əlbəttə, təəssüf edirik ki, erməni ailəsi olan senator Menendez hər zaman Azərbaycana hücum çəkir. O, erməni lobbisi deyil, anti-Azərbaycan lobbisidir. Təəssüf edirik ki, Adam Şif kimi insanları Azərbaycanla bağlı ədəvət dolu fikirlər yayır. İndi isə, o, "Dağlıq Qarabağ"ı tanımaq üçün "qətnamə" çıxarmağa çalışır. Əgər qəbul olunsaydı, həmin "qətnamə"nin dəyəri Fransa Senatının və Məclisinin qəbul etdiyi "qətnamə"lər qədər olacaqdı. Bir sözlə, biz bu insanları tanıyıq və bilirlik ki, onları erməni lobbisi maliyyələşdirir. Bilirlik, çox güman ki, bu cür işbirliyinin kökü heç də saf deyil. Bu, mümkündür. Lakin Menendez, Şif və ya Şerman kimi adamların olması münasibətlərimizə təsir etməməlidir. Yeri gəlmişkən, Amerika səfiri Mətyu Brayza ilə bir hal yaşandı. O, sonuncu görüşdə iştirak etmişdir. Erməniperəst senatorlar onun təyin olmasına imkan vermədi, çünki o, çox erməniperəst deyildi və onun həyat yoldaşı türkdür. Siyasi vicdanın səviyyəsini təsəvvür edin. Belə çıxır ki, əgər insanın yoldaşı türkdürsə, o, Azərbaycanda səfir ola bilməz?! Mətyu Brayzenin diplomatik karyerası heç oldu. Bu insan Dövlət Departamenti üçün ən azı bir neçə onillik xidmət etmişdir. Bir insan - həmin erməniperəst şəxs onun karyerasını heçə endirdi. Bu məsələni biz, əlbəttə ki, nəzərə alırıq, lakin nə Menendez, nə Şif, nə də ki, onlar kimi hər hansı digər insan ABŞ ilə Azərbaycan arasında ki münasibətlərə təsir edə bilməyəcək. Münasibətlərimiz çox tarazlıdır, möhkəmdir, qarşılıqlı hörmətə əsaslanır və əminəm ki, bu, gələcəkdə də belə olacaqdı.

Hafiz Paşayev: Mahmud Həsən xan, Pakistanın Cənubi Asiya və Beynəlxalq Araşdırmalar Mərkəzi. Buyurun.

Mahmud Həsən xan: Bizim Sizə və Azərbaycan xalqına xüsusi bağlılığımız, hörmət və ehtiramımız var. Biz həqiqətən Azərbaycanın tam sosial-iqtisadi transformasiyası və Qarabağın uğurla azad edilməsi ilə bağlı strateji düşüncələrini yüksək dəyərləndiririk. Geosiyasətə aid bir çox sualları verdiyi nüzərə alaraq, mənim sualım geoiktisadiyyatla bağlıdır.

Zəti-əlləri, Azərbaycanın Zəngəzur dəhlizi məsələsinin həllində Çin diplomatik yardımına ehtiyacı varmı? Çünki bu dəhlizlərin bir çoxu "Bir kəmə, bir yol" layihəsinin tərkib hissəsidir. Bununla yanaşı, Çin Səudiyyə Ərəbistanı və İran arasında anlaşmanın əldə edilməsində vasitəçi oldu və bu hadisə regionun iqtisadiyyatına və geosiyasətinə təsir göstərəcək. Siz bu baxımdan böyük Avrasiya məkanında Azərbaycanın rolunu necə görürsünüz? Bununla yanaşı, dollardan istifadənin azaldılması meyilləri, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının genişlənməsi və BRICS-in gələcəkdə artan dinamikasına münasibətlərinizi bilmək istərdim. Təşəkkürlər.

Prezident İlham Əliyev: Təşəkkür edirəm. Əvvəlcə bildirmək istərdim ki, Azərbaycan və Pakistan əsl dost və qardaş ölkələrdir. Biz Pakistan xalqına, indiki və keçmiş hökumətlərinə Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyi ilə bağlı hər zaman göstərilən dəstəyə görə minnətdarıq. İstər işğal dövründə, istərsə də müharibə zamanı və ondan sonrakı dövrdə Pakistanın Prezidenti, Baş naziri və digər yüksək rütbəli məmurları Azərbaycanı dəstəkləmişlər. Sizdən xahiş edirəm ki, bütün qardaşlarımızla bizim təşəkkürümüzü bildiresiniz. Pakistan, Türkiyə və Səudiyyə Ərəbistanı işğal səbəbindən Ermənistanla diplomatik münasibətlər qurmayan dünyanın üç ölkəsidir. Biz bunu çox yüksək qiymətləndiririk.

Zəngəzur dəhlizi və Çinin vasitəçiliyi sualına gəldikdə, hesab edirəm ki, bu dəhlizin böyük potensialı var və mən artıq bu haqda danışdım. Çin, Qırğızistan və Özbəkistan arasında dəmir yolu əlaqəsi yaradılır və Zəngəzur dəhlizi həmin marşrutun davamı, "Bir kəmə, bir yol" layihəsi-

nin və ya Şimal-Cənub dəhlizinin tərkib hissəsi ola bilər. Çünki Naxçıvan ərəzisinin İranın dəmir yolu ilə bağlantısı var və bu marşrutla Fars körfəzi istiqamətində yüklər daşına bilər. Zəngəzur dəhlizi, sadəcə, Azərbaycan və Ermənistan üçün deyil, hesab edirəm ki, bu layihənin global səviyyədə əhəmiyyəti var. Çünki biz daha böyük həcmdə yüklərin olmasını gözləyirik və marşrutlar nə qədər çox olsa, bir o qədər yaxşıdır. Bizə gəldikdə, biz işğal dövründə ermənilər tərəfindən sökülüb daha sonra satılan, Füzulidən Zəngilana və demək olar ki, Ermənistanla sərhədə qədər uzanan dəmir yolunun inşasını gələnləni bitirəcəyik. Ermənistan ərəzisdən keçən 40 kilometrən bir az artıq olan dəmir yolu xətti inşa edilsə, bu, beynəlxalq layihə olacaqdı. Ermənistan bu layihə qarşısında süni maneələr yara-daçaqsa, onlar bundan yalnız udzacaqlar. Çünki bu gün bizim Gürcüstan, Türkiyə və Rusiya vasitəsilə Qara dəniz limanlarına çıxışımız var, digər tərəfdən İran ərəzisdən də istifadə edilir. Ermənistanın isə belə fiziki bağlantıları yoxdur.

Səudiyyə Ərəbistanı və İran arasında münasibətlərin normalaşdırılması məsələsində Çinin rolu ilə əlaqədar sualınıza gəldikdə deyə bilərəm ki, biz Çinin rolunu çox yüksək qiymətləndiririk. Yeri gəlmişkən, Azərbaycan və Çin arasında əla münasibətlər var. Mən Çinin Prezidenti Si Cinpinlə dəfələrlə görüşmüşəm və görüşlərin birində o, mənə Çinin yaxşı dostu adlandırdı. Bunun özü bizim əməkdaşlığımızın səviyyəsini nümayiş etdirməyə kifayətdir. Əlbəttə, biz Səudiyyə Ərəbistanı və İran arasında münasibətlərin normalaşdırılmasını dəstəkləyirik. Bu razılaşmanın mahiyyəti bizə məlum deyil. İstənilən halda bu, yaxşı hadisədir. Səudiyyə Ərəbistanı bizim üçün qardaş ölkədir və bu ölkə ilə gözəl münasibətlərimiz var. Biz onlara yalnız tərəqqi, sabitlik və inkişaf arzu edirik. Dediym kimi, onlar bizə görə Ermənistanla diplomatik münasibətlər qurmaıy və bunun böyük əhəmiyyəti var. İran isə bizim qonşumuzdur və biz orada sabitlik və proqnozlaşdırıla bilən vəziyyəti olmasını istəyirik. Bu baxımdan Çinin rolu yalnız yüksək qiymətləndirilməlidir.

Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatına gəldikdə, mən təşkilatın Özbəkistanda baş tutmuş Zirvə toplantısında iştirak etmişəm. İlk dəfə idi ki, mən təşkilatın toplantısına dəvət edilmişdim. Bildiyiniz kimi, Azərbaycan təşkilatın üzvü deyil, heç müşahidəçi belə deyil. Azərbaycanın statusu dialoq üzrə tərəfdaşdır. Buna baxmayaraq, Azərbaycan dəvət edilmişdi və hesab edirəm ki, bu, bizim üçün olduqca vacib idi. Çünki Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının bir çox üzvü ilə bizim çox yaxşı münasibətlərimiz var. Təşəkkür edirəm.

Hafiz Paşayev: Cənab Prezident, toplantımız artıq iki saatdır ki, davam edir.

Prezident İlham Əliyev: Sizin siyahınız var? Mən onu görməmişəm. Hər şey əlinizdədir.

Hafiz Paşayev: Siyahı böyükdür və bəzi yeni sual vermək istəyənlər də var.

Prezident İlham Əliyev: Yorulmamısınızsa, zənnimcə, davam edə bilərsiniz.

Hafiz Paşayev: İlayda Nichar, Böyük Britaniyanın Xarici İnkişaf İnstitutu.

Böyük Britaniyanın Xarici İnkişaf İnstitutunun (ODI) global risk üzrə eksperti İlayda Nichar: Cənab Prezident, bizə vaxt ayırdığınızna görə təşəkkür edirəm və burada olmağınızdan məmnunam. Biz bir çox məsələlərə toxunduk və Orta Dəhlizi müzakirə etdik. Düənə rəqəmsal inkişaf və neqliyyat naziri çıxışında Orta Dəhlizin yalnız problemlər yarananda istifadə edilməsi ideyasının yanlış olduğunu bildirdi. Sizin fikrinizcə, Orta Dəhlizin xarici tərəfdaşlar tərəfindən istifadəsi və inkişafı baxımından nələrdə edilə bilər? İcazənizlə, daha bir qısa sualım var. Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə bağlı sual verildi, ancaq mən yenə soruşmaq istəyirəm. Müşahidəçi ölkələri və Şimali Kipri nəzərə alaraq, TDT-nin inkişafında Azərbaycan hansı rol oynaya bilər?

Prezident İlham Əliyev: Orta Dəhliz layihəsi tərəfindən tam dəstəklənir və onun nəhəng potensialı var. Burada anlamaq lazımdır ki, biz yalnız yük daşımalıları üçün tranzit marşrutu olmamalıyıq. Biz bu imkandan istifadə edərək, marşrutboyu biznes fəaliyyətini stimullaşdırmalıyıq. Orta Dəhlizin tərkib hissəsi olan ölkələr yalnız tranzitdən gəlirin əldə olunması ilə kifayətlənməməlidirlər. Bu firsətdən yerli istehsalın stimullaşdırılmasında istifadə edilməlidir. Bizim Ələt Azad Ticarət Zonasının gələcək fəaliyyəti ilə bağlı böyük gözləntilərimiz var. Zonanın güclü qanunvericiliyi bazası var, qaydalar, fikrimcə, investorlar üçün cəlbəedici. İlk infrastruktur hazırda yaradılır. Bu bundan istifadə edərək, yeni istehsal sahələri və yeni biznes imkanları yaratmaq istəyirik. Azərbaycanda yaxşılaşan biznes mühitinin olması, vergi və gömrük sahələrində böyük islahatların aparılması və ümumilikdə, bizim bütün maliyyə sistemimizin şəffaflığı istiqamətində həyata keçirilən islahatlar hesab edirəm ki, böyük potensial yaradır. Bundan əlavə, coğrafi yerləşməmiz. Dediym kimi, Azərbaycan təkcə Şərq-Qərb deyil, Şimal-Cənub dəhlizlərinin kəsişməsində yerləşir. Bütün nəqliyyat imkanlarımız var, infrastruktur tam müasirləşdirilib. Yeni, potensial böyükdür. Yenə də de-

yi rəm, bu imkanlara daha geniş baxılmalıdır. Sadəcə, tranzit ölkəsi olmaq kifayət deyil.

Türk Dövlətləri Təşkilatına gəldikdə, Azərbaycan təşkilatın bütün fəaliyyəti dövründə fəal olub. Vaxtilə onun adı fərqli olsa da, biz çox fəal olmuşuq. Bəzi vaxtlarda müəyyən ölkələrin fəallığı dəyişib, bəziləri daha fəal, digərləri də fəal olub. Ələ dövr olub ki, Zirvə toplantıları müntəzəm keçiriləməyib. Lakin Azərbaycan hər zaman mühüm ölkə olaraq qalıb. Təsədüfi deyil ki, təşkilatın yaradılması haqqında bəyannamə 10 ildən artıq bundan əvvəl Naxçıvanda qəbul edilib. Təşkilatın adının dəyişdirilməsi onun, sadəcə, necə adlandırılması məsələsi deyil. Burada mahiyyətdən söhbət gədir və biz görürük ki, təşkilatla üzv olan ölkələr səylərini səfərbər etməlidir. Biz təşkilatı daha vacib beynəlxalq oyunçuya çevirə bilsək hər kəs bundan faydalanar. Bizim geniş coğrafiyamız, bəzi ölkələrdə böyük təbii sərvətlər, o cümlədən enerji ehtiyatları, bəzi ölkələrin güclü hərbi imkanları var. Beləliklə, biz bütün bu səyləri birləşdirsək, əlbəttə ki, global səviyyədə ciddi oyunçu görə bilərik. Hesab edirəm ki, təşkilat global güc mərkəzlərindən biri ola bilər və olmalıdır. Bir daha deyirəm, əhali, coğrafiya, neqliyyat marşrutları, Avrasiya komponenti, enerji ehtiyatları var. Türkiyə NATO-nun ikinci böyük ordusuna malikdir. Azərbaycan öz hərbi imkanlarının olduqca yüksək olduğunu nümayiş etdirib. Bütün bu imkanları birləşdirsək, hər kəs bundan yalnız faydalana bilər. Hesab edirəm ki, nə qədər toplaşsaq, ünsiyyətdə olacaq, ölkələrimizdə daha yaxşı anlayış olacaq ki, bu, məhz belə olmalıdır. Bundan əlavə, mənim yaşaymam belədir ki, hər kəs öz ailəsində, öz ölkəsində yaşamalıdır. Düzdür, bu gün global dünyada yaşayırıq və insanlar fərqli ölkələrdə yaşaya bilər. Bu, normaldır. Ancaq mənim şəxsi fikrimdir ki, insan vətənidə, ailəsində yaşasa, daha yaxşı olar. Yeni, bu təşkilat da bizim ailemizdir. Bu, hamımızın təbii məkanıdır. Şimali Kipr Türk Respublikasına gəldikdə, bilirsiniz ki, onlar müşahidəçidir. Biz bunu əvvəlcədən sona qədər dəstəkləyirdik və qardaşlarımızı təbrik edirik. Yeri gəlmişkən, bizə müəyyən yerlərdən, yəqin özünü bilirsiniz haradan, bununla bağlı mesajlar gəldi. Bizim cavabımız isə o oldu ki, birincisi, onlar bizim qardaşlarımızdır, ikincisi isə onlar artıq İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında müşahidə statusundadırlar ki, o təşkilatın daha çox üzvü var. Beləliklə, hesab edirəm ki, potensial var və mən beynəlxalq arenada gələcək əlaqələndirilmiş fəaliyyətlə bağlı daha çox anlaşıma-nın şahidiyəm.

Hafiz Paşayev: Söz Maykl Ritçiyyə verilir. **Böyük Britaniyanın "Energy Intelligence" nəşrinin redaktoru Maykl Ritçi:** Təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Siz Cənub Qaz Dəhlizi ilə bağlı məni maraqlandıran bəzi məsələlər haqqında artıq danışdınız. Mənim fəaliyyətim sahəm enerjidir. Siz ehtiyatlar və kommersiya faydası haqqında danışdınız. Mən icazənizlə, daha konkret olmaq istəyirəm. Avropa İttifaqı Prezidenti Ursula Fon der Lyayen ilə imzaladığınız Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumundan irəli gələrkə, 2027-ci il üçün Azərbaycan Avropa İttifaqını nə qədər qazla təmin edə bilər? Bu, olduqca sıx zaman kəsiyidir, burada hər hansı bir dəyişiklik ola bilər? Nəzərə alsaq ki, Avropa İttifaqı tədricən ənənəvi yanacaq növlərindən istifadənin azaldılmasını hədəfləyir. Bu baxımdan Avropa İttifaqı qarşısında hansı əlavə uzunmüddətli öhdəlik götürməlidir?

Prezident İlham Əliyev: Siz uzunmüddətli öhdəlik kimi çox vacib məsələyə toxundunuz. Rusiya-Ukrayna müharibəsi başlayandan biz bir çox ölkələrdən, 10-dan artıq dövlətdən müraciət almışıq. Müraciətlər təchizatın həcmindən artırılməsi və ya təchizatı başlamaq imkanları axtarılmasından ibarətdir. Əlbəttə, bunun üçün əlavə sərmayə lazımdır və bir sıra texniki məsələlər öz həllini tapmalıdır. Əlbəttə, biz həmin qaz qıtlığının hansı həcmdə olacağını və gələcəkdə təbii yanacaq növlərinə münasibətin necə olacağını bilməliyik. Bildiyiniz kimi, Avropa İnvestisiya Bankı artıq təbii yanacaqqla bağlı layihələri maliyyələşdirmir. Bunu şərh etmək istəmirəm. Ancaq biz bunu nəzərə almalıyıq. Biz elə bir vəziyyətə düşməmək istəmirik ki, planlaşdırdığımız halda milyardlarla dollar sərmayə yatırmaq və sonra bizə desinlər, bizim artıq hidrogenimiz var, təşəkkür və əlvıda.

Bu səbəbdən, Avropa Komissiyası ilə enerji dialoqumuzun elementlərindən biri də məhz sizin çox doğru olaraq qeyd etdiyiniz məsələ ilə bağlıdır. Bizim proqnozlaşdırılmaya ehtiyacımız var. Biz yardım etməyə hazırıq, artıq bunu edirik və əlavə sərmayə yatırırıq. Biz Avropa ölkələri-nə mümkün qədər çox qaz nəql etmək üçün bir sıra digər diplomatik addımları atırıq. Əlbəttə, biz istəyirik Avropa Komissiyası bizim mövqeyimizi anlasın ki, gələcək fəaliyyətimizi planlaşdırma bilə. Ümumilikdə, bizim Avropa Komissiyası ilə bir çox sahələri əhatə edən enerji dialoqumuz var - təkcə qaz deyil, buraya bərpaolunan enerji və yaşıllıq hidrogen daxildir. Yeni, portfel olduqca genişdir. Konkret rəqəmlərə gəldikdə, Anlaşma Memorandumuna əsasən, biz 2027-ci il üçün qaz təchizatımızı iki dəfə artırıcağıq. Bu,

təqribən 20 milyard kubmetrdir. Hesab edirəm ki, bu, tamamilə realdır. Bu, real olmasa idi, biz onu imzalamazdıq. Hər hansı bir formajor baş verməyə, bu, tamamilə realdır. 2021-ci ildə bizim Avropa bazarına təchizatımız təqribən 8 milyard kubmetr idi. Bu il isə bu rəqəm 12 milyard kubmetr olacaqdı. Yeni, iki ildə 8-dən 12-yə qalxıb və belə iri addımlarla irəliləsək, 2027-ci ildə 20 milyarda çatı bilərik.

Mənə barəsində sual verə bilərsiniz. Sizə deyim ki, birincisi biz "Şahdəniz" yatağından əlavə qaz gözləyirik. Təqribən dörd ildən sonra, bəlkə də daha tez, biz "Şahdəniz" yatağının yeni fazasından əlavə qaz hasil edəcəyik. "Abşeron" yatağından bir neçə ildir ki, qaz gözləyirik və ümid edirəm ki, bu il buna nail olacağıq. İlk mərhələdə "Abşeron"dan 1,5 milyard kubmetr əldə edəcəyik, daha sonra isə ikinci mərhələnin nədən ibarət olacağına qərar verəcəyik - hansı bazara nəql edəcəyik, yerli, yoxsa xarici? Sizi çox detallarla yormağ istəmirəm. Əlbəttə, "Azəri-Çirpə-Günəşli" yatağının böyük potensialı var və BP və SOCAR artıq o layihədə fəal çalışır. Bu, nəhəng qaz-kondensat yatağıdır və onun minimum ehtiyatı 300 milyard kubmetrdir. Əlbəttə, "Ümid" və "Babək" yataqlarının böyük potensialı var. Orada SOCAR özü fəaliyyət göstərir, ancaq biz xarici tərəfdaşlarla işləməyə hazırıq. "Qarabağ" neft yatağıımız var və orada da potensial var. Beləliklə, qazın mənbəyi bunlardır. Digər tərəfdən, əlavə həcm üçün idarəçiliyin səmərəliliyi, itkilərin azaldılması və qaz-paylayıcı şəbəkəmizin müasirləşdirilməsi həyata keçirilir və əlbəttə ki, bərpaolunan enerji. Bu gün biz ən azı 5 milyard kubmetri enerji istehsalında istifadə edirik. Yeni, kifayət qədər bərpaolunan enerjimiz olsa, bu 5 milyard bazara çıxarıla bilər.

Lakin yenə də qayıdıraq bir məsələyə. Qazın nəqli üçün imkanlar olmalıdır. TAP genişləndirilməlidir. Onun səhmlərinin 20 faizi Azərbaycana məxsusdur, bir şirkətdən başqa digələrinin də payı 20 faizdir. Burada TAP-ın genişləndirilməsinə dair birgə qərar verilməlidir. TAP genişləndirilməsi, qaz olmayacaqdı. Bu gün TAP maksimum həddə çalışır. TANAP-ı genişləndirmək daha asandır, çünki o layihədə Azərbaycan, Türkiyə və BP var. TAP-da isə daha çətin. Trans-Balkan boru kəmərinə çıxışımız olmalıdır ki, bizim qazı gözləyən ölkələri təchiz edə bilək. Avropada interkonnektorlar vaxtında tikilsə, biz bu ilin sonunda Macarıstanı və Serbiyanı qazla təmin edə bilərik.

Bu il artıq Rumıniyaya qazın nəqli başlayıb. Yunanıstan, İtaliya və Bolqarıstana qaz nəql edilir, Albaniyada qazpaylayıcı şəbəkənin yaradılması layihəsinə sərmayə qoyuluşuna dair danışıqlar aparılır. Çünki Albaniya tranzit ölkəsi olmasına baxmayaraq, qazpaylayıcı şəbəkəyə malik deyil. Biz həmin şəbəkənin yaradılmasına böyük sərmayə yatırmağı planlaşdırırıq. Mən bir neçə gün əvvəl Sofiyada idim və "Həmrəylik Halqası" layihəsinin başlanılması tədbirində iştirak etdim. Artıq Slovakiya da bu prosessə qoşulur. Hazırda biz 6 ölkəyə qaz ixrac edirik, işlər qrafik üzrə gətse və fors-major halları olmasa, ölkələrin sayı bir ilə 10 ola bilər. Məhz bu səbəbdən komissar Simson deyir ki, Azərbaycan pan-Avropa təchizatçısı olacaqdı. Bu, hələ yekun deyil. Bazar olarsa və interkonnektorlar tikilsə, bizə hələ də müraciət edən ölkələr var. Balkanlarda və Avropanın digər regionlarından adını çəkmədiyim ölkələr var ki, onlar da Azərbaycan qazını ala bilərlər. Beləliklə, geniş mənzərə aydındır, lakin bütün bu layihələr üçün əlaqələndirmə lazımdır. Biz vaxtında yaşıl enerji layihəsinə

icra etməsək, bu, digər layihələrin gecikməsinə səbəb olacaqdı.

ABŞ-in "ALG Transportation" şirkətinin rəhbəri Fərhad Azıma: Təşəkkür edirəm, cənab Prezident. Burada olmağın mənim üçün xüsusi əhəmiyyəti var. Bu məkanla bağlı mərhəm Prezidentin arzusu Sizin tərəfinizdən reallaşdırdı. Burada olmaq mənim üçün şərəfidir. Özbəkistan, Türkmənistan və Qazaxıstan qazının asanlıqla Xəzər dənizinin dibi ilə boru kəməri vasitəsilə Bakıya, oradan isə Avropaya nəqli üçün bütün imkanlar. Bu layihənin qarşısında duran maneələr hansılardır?

Prezident İlham Əliyev: Bunu demək çətin-dir, çünki adətən qaz infrastrukturunun inşası layihələrinin təşəbbüskarı və onları maliyyələşdirənlər həmin enerji resurslarının sahibi olan ölkələrdir. Nümunə olaraq bizi göstərmək olar. Biz resursların sahibiylik, biz Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinin təşəbbüskarı olmuşuq və onu tərəfdaşlarımızla birgə inşa etmişik və bu işdə beynəlxalq maliyyə qurumları bizə kömək ediblər. Bu, Bakıdan İtaliyaya qədər uzanan 3500 kilometrlik boru kəməridir və onun bir hissəsi dəniz dibi ilə keçir. Bu, milyardlarla dollarlıq mühüm sərmayədir və biz hələ mənfəət əldə etməmişik. Yeni, bu, uzunmüddətli sərmayədir və bu, strateji qərar idi. Bu olmasa idi, indi haqqında danışdığımızı heç biri mümkün olmazdı. Yeri gəlmişkən, tarixi yaddaş üçün qeyd edim ki, Azərbaycan Cənub Qaz Dəhlizinin təşəbbüskarı olub. Buna qədər müxtəlif layihələrlə bağlı fərqli mülahizələr və müzakirələr olub. Mən şəxsən NABUCCO ilə bağlı 10-a yaxın beynəlxalq tədbir və konfransda iştirak etmişəm. Bəlkə bu da 907-ci düzəliş kimi hamının yadından çıxıb. Bu layihə baş tutmadı. Niyə? Çünki sual verildiyi ki, bunu kim maliyyələşdirəcək. Bu sual yaranan kimi hamı geri çəkildi. Beləliklə, biz Cənub Qaz Dəhlizinin təşəbbüskarı olduq, onu vaxtında inşa etdik və indi də onun bəhrəsini görürük.

Mərkəzi Asiya qazına gəldikdə, bu qərar təbii ehtiyatların sahibləri tərəfindən verilməlidir. Sahiblər haraya, hansı istiqamətdə ixrac etmək istəyirlər - Şərq, yaxud Qərb. Onlar Qərb və ya hər iki istiqamətə seğəcəklərsə, Azərbaycan olaraq biz buna vasitəçi olmaq üçün əlimizdən gələni edəcəyik. Biz texniki yardım göstərə bilərik. Xəzər dənizində yalnız bizdə olan boru inşa edən barlarınıza təklif edə bilərik. Biz Səngəçal terminalına və boru kəmərləri sistemimizə çıxış təmin edə bilərik. Lakin bu qərar onlar tərəfindən verilməlidir və belə bir qərar olarsa, layihə ilə bağlı maliyyə paketi də onlar tərəfindən təşkil edilməlidir. Yeni, konsorsium yaradılmalı, korporativ sərmayə, kreditlər kimlər tərəfindən veriləcək - bütün bunlar layihənin mühüm parçalarıdır. Yeni, bu, bir növ tətikdir və o sıxılmasa iş getməyəcək. Deyək ki, bütün sadələşdirmələr həl edilmiş və qaz Azərbaycanın sahəsinə çatdırıldı. Sonra o necə ixrac olunacaq, həcmilər nə qədər olacaqdı, sahiblər və istehlakçılar arasında kommersiya şərtləri nədən ibarət olacaqdı? Biz, sadəcə, tranzit ölkəsi ola bilərik və biz, əlbəttə ki, olduqca ədalətli tranzit ölkəsi olacağıq. Yeri gəlmişkən, neft və qaz satışından əldə etdiyimiz gəlirin fonunda tranzitdə əldə edə bilməyimiz vəsait o qədər də böyük deyil. Yeni, bunun mühüm iqtisadi əhəmiyyəti yoxdur. Bu, sadəcə, enerji təhlükəsizliyinə töhfədir, Şərq və Qərbdə olan dostlarımız üçün vasitəçi olmaqdır. Bir sözlə, biz bu layihənin təşəbbüskarı və onu maliyyələşdirən ola bilərik. Beləliklə, bu layihənin nədən baş tutmaması sualı mənə deyil. Bəlkə sizin qonşunuz cavab verə bilər.

(davamı 6-cı səhifədə)

(əvvəli 5-ci səhifədə)

Özbəkistan Ali Məclisinin Senatı sədrinin birinci müavini, Dünya İqtisadiyyatı və Diplomatiya Universitetinin rektoru Sədiq Şafəyev: Möhtəram cənab Prezident, Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı seçilən Şuşada Sizə minnətdarlığımı özbək dilində bildirmək istəyirəm. Biz bu gün böyük ilham aldığımız üçün. Dünən mənə soruşulanda ki, Sizə sual verəcəyəmmi, dedim mən dinləyəcəyəm. Mən bu toplantıya görə Sizə böyük təşəkkürümü bildirirəm. Biz Sizin baxışınızı, ilhamlandırmağınızı və dərin təhlilinizi yüksək qiymətləndiririk. Əminəm ki, hər biriniz üçün Sizin qiymətləndirməniz, proqnozlarınız və təhlilinizi dinləmək olduqca mənaflıdır. İki gün öncə Daşkənddə bizim üçün də dahi dövlət xadimi olan Heydər Əliyevin yüzillik yubileyinə həsr edilmiş konfrans keçirdik. Şadam ki, referendumu müşahidə etmək üçün ölkəmizdə səfərdə olan Azərbaycanın Milli Məclisinin nümayəndə heyəti də həmin tədbirdə iştirak etdi. Mayın 10-na qədər Özbəkistanda Heydər Əliyevin irsinə həsr edilmiş silsilə tədbirlərin başlanğıcı olan bu konfransımızdan hasil olan əsas qənaətimiz ondan ibarət oldu ki, o, böyük nüfuz və zəngin təcrübəyə malik insan olub. O, bu gün hamımıza lazım olana - liderliyə sahib olub. Bu gün burada - Şuşada onun arzularının gerçəkləşdirildiyini görürük. Biz onun irsinə gözəl və möhtəşəm Bakıda, Azərbaycanın qüdrətli Ordusunun gücündə və ruhunda, Şuşanın dirçəlməsində görürük. Bizə bunu görmək üçün fürsət yaratdığınıza görə təşəkkür edirəm. Heydər Əliyevin böyük mirası əbədi olsun, onun ideyaları Azərbaycana yeni-yeni zəfərlər gətirsin. Sizə bir daha minnətdarlığımı bildirirəm, cənab Prezident.

Prezident İlham Əliyev: Yəqin başa düşdünüz ki, bizim tərcüməçiyə ehtiyacımız yoxdur. Bizim dillərimiz və xalqlarımız o qədər yaxındır ki, biz bir-birimizi təkcə anlamırıq, həm də bir-birimizin nəbzini hiss edirik. Sözlərinizə görə çox təşəkkür edirəm. Bütün Özbəkistandakı qardaşlarımızı

Prezident İlham Əliyev Şuşada "Böyük Avrasiya geosiyasətinin formalaşması: keçmişdən bu günə və gələcəyə" mövzusunda beynəlxalq konfransda iştirak edib

za Heydər Əliyevin xatirəsinə ehtiramla görə minnətdar. Mənim Daşkəndə rəsmi səfərim zamanı qardaşım Prezident Mirziyoyev ilə birgə biz Heydər Əliyevin onun adını daşıyan parkda ucaldırılmış abidəsinin açılışını etdik. Bu, bizim dostluğumuzun və qardaşlığımızın bayramı idi. Biz buna görə minnətdar.

Bu fürsətdən istifadə edərək, Özbəkistan xalqını mühüm siyasi hadisə olan uğurlu referendumla bağlı təbrik etmək istəyirəm ki, bunun nəticəsində siyasi sistem daha da inkişafı, iqtisadi və sosial tərəqqi üçün imkanlar yaranacaq. Bilirsiniz ki, mən və Prezident Mirziyoyev yaxın dostuq və nazirlərə dəmiş ki, biz təlimatlarımızın icrasına şəxsən nəzarət edəcə-

yik və bu, artıq baş verir. Vaxtınızı çox almaq istəmirəm, ancaq əməkdaşlığımızın mahiyyəti və ruhu unikaldır. Təqribən eyni dildə danışan və eyni dəyərləri paylaşan iki qardaş xalq arasında bu, məhz belə də olmalıdır. Təşəkkür edirəm və Qarabağa xoş gəlmisiniz deyirəm.

Hafiz Paşayev: Cənab Prezident, Siz vaxtınız baxımından çox səxavətlisiniz. Mən sualları bitirərək burada iştirak edən bir nəfəri qeyd etmək istəyirəm. Dünən o, özünün baxışı, Qarabağa dair hissləri və Heydər Əliyevlə görüşlərinə həsr olunmuş qısa film təqdim etdi. Həmin şəxs Tomas Qoltsdur və o bizimlədir. Səhhəti ilə bağlı bizim konfransa daha böyük töhfə vermə bilməyə də, onun etdiyi çox dəyərli

idi və biz ona Şuşaya, Qarabağa səfərə gəldiyinə görə təşəkkür edirik. Çünki mən xatırlamıram ki, hər hansı bir jurnalist və ümumiyyətlə amerikalı Qarabağı Amerika ictimaiyyətinə bu dərəcədə düzgün tanıtsın və reallığı çatdırsın. Biz çox minnətdarıq. Dediym ki, dünün filmin təqdimatı oldu. Bildiyiniz kimi, Heydər Əliyevin Naxçıvanda yaşadığı vaxtda Tomas oraya ilk səfər edənlərdən olub. Həmin filmə arxa planda onun özü də var idi. Beləliklə, Tomas, bir daha sağ olun və məmnuniyyətlə sizinlə şəkil çəkdirərdik.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, böyük məmnuniyyətlə. Mən cənab Qoltsu tanıyıram, biz bir neçə dəfə tədbirlərdə görüşmüşük. Mən onun ədalətin bərpa olması

məsələsinə nə qədər sadıq olduğunu bilirəm və ədalətin bərpasının bir elementi də onun Şuşada olmasıdır. Bu, ədalətin təntənəsidir. Sizə bütün gördüyünüz işlərə görə və bu gün bizimlə olduğunuzla görə çox təşəkkür edirəm.

Hər kəsə təşəkkür edirəm. Şəklə gəldikdə isə biz bir ailə fotosu və fərdi fotolar çəkdirməliyik. Gəlin, bunu açıq havada edək və yaxşı yer seçək.

Sonda xatirə şəkil çəkdirildi.

Avrasiyanın üzvləşdiyi risk və təhdidlər, yeni çağırışlarla bağlı beyin mərkəzlərinin iştirakı ilə ölkəmizdə müzakirələrin aparılması artıq ənənə halı alıb. Budəfəki konfransın Şuşada keçirilməsi isə erməni

vandalizminin izlərinin və Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərdə həyata keçirdiyi bərpa və yenidənqurma işlərinin beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırılması baxımından əhəmiyyətli idi. Bu konfrans, eyni zamanda, postmünaqişə dövründə Cənubi Qafqaz ölkələri arasında əlaqələrin inkişafı, kommunikasiyaların açılması imkanları ilə bağlı müzakirələrin aparılması, bölgənin tərəqqisinin, təhlükəsizliyinin və rifahının təməli kimi Azərbaycanın Ermənistanla münasibətlərin normalaşdırılması üçün formalaşdırdığı sülh gündəliyinin nəzərdən keçirilməsi baxımından əhəmiyyətli platforma olaraq qiymətləndirilə bilər.

AZƏRTAC

Brenda Şafer:

Azərbaycan BMT qətnamələrini təkbaşına həyata keçirdi

Şuşada olmaq həmişə sanki bir möcüzədir. Yaxşı bilirsiniz ki, bütün dünya ərazi bütövlüyü prinsipindən danışır. Azərbaycan ərazi bütövlüyünü özü təkbaşına bərpa etdi.

Bu sözləri AZƏRTAC-a açıqlamasında ABŞ Hərbi Dəniz Donanması Ali Məktəbinin nümayəndəsi Brenda Şafer deyib.

O qeyd edib: "BMT-nin qəbul etdiyi qətnamələr uzun illər boyu icra olunmamış qala bilərdi. Azərbaycan təşəbbüsü öz üzünə götürüb BMT qətnamələrini təkbaşına yerinə yetirdi".

Brenda Şafer bildirib ki, hər dəfə Şuşaya gələrək burada qaçqınların öz evlərinə qayıtmasını, Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı olan Şuşanın dirçəlməsini görmək insanı heyranə gətirir. "Mən buraya hər gəlişimdə Şuşanın getdikcə öz əvvəlki şöhrətini bərpa etməsinin şahidi oluram", - deyə o vurğulayıb.

David Merkel:

Avrasiyanın gələcək geosiyasətindən danışmaq üçün ən gözəl məkan Azərbaycandır

Avrasiyanın gələcək geosiyasətindən danışmaq üçün ən gözəl məkan məhz Azərbaycandır.

Bunu AZƏRTAC-a açıqlamasında ABŞ Dövlət Departamentinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə katibinin köməkçisinin keçmiş müavini David Merkel deyib.

O qeyd edib ki, Azərbaycanın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyinin qeyd olunması üçün yer baxımından da Şuşa şəhəri ən gözəl məkandır. "Dərin strateji baxışa malik iki Prezidentin Şuşaya gəlməsi Azərbaycanlıları çox şanslı edir. Hər iki Prezident bu gün Azərbaycanın firavan və təhlükəsiz olmasına imkan yaradıb. Şuşanın işğaldan azad edilməsindən sonra biz indi daha geniş regional imkanlardan, Avrasiyanı bir araya gətirmək üçün Azərbaycanın tranzit imkanlarından danışırıq", - deyə o əlavə edib.

Jan-Mişel Brun:

Azərbaycan regionda sabitliyin möhkəmləndirilməsi üçün mühüm ölkəyə çevrilib

"Böyük Avrasiya geosiyasətinin formalaşması: keçmişdən bu günə və gələcəyə" mövzusunda konfrans böyük əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycan bu regionda sabitliyinin möhkəmləndirilməsi üçün çox mühüm ölkəyə çevrilib.

Bunu AZƏRTAC-a müsahibəsində jurnalist Jan-Mişel Brun söyləyib.

Şuşaya səfərindən məmnunluğunu ifadə edən jurnalist deyib: "Bu, mənim Şuşaya beşinci səfərimdir. Mən Şuşa haqqında kitab yazmışam və bu kitab öz ərazi bütövlüyünü bərpa etmiş Azərbaycan xalqının yenidən dirçəlişini təəcəssüm etdirir. Beləliklə, bugünkü konfrans çox əhəmiyyətlidir. Burada olan jurnalist və ya mütəxəssislərin bütün suallarına çox aydın şəkildə cavab verməyə həmişə açıq olan Azərbaycan Prezidentinə suallar verməkdən şadiq".

Brüssel Enerji Klubunun nümayəndəsi:

Prezident İlham Əliyev Avropadakı bir çox liderlər üçün nümunədir

Bugünkü beynəlxalq konfransda iştirak etməkdən məmnunluq duyuram. Prezident İlham Əliyevin çoxsaylı suallara qeydsiz, hazırlıqsız cavabları tədbir iştirakçıları heyran etdi.

Bu sözləri AZƏRTAC-a açıqlamasında Brüssel Enerji Klubunun nümayəndəsi Marat Terterov deyib.

O qeyd edib: "Bugünkü tədbir Azərbaycan Prezidentinin geosiyasət və strategiya üzrə ekspert kimi bacarıqlarını nümayiş etdirdi. Düşünürəm ki, sizin Prezidentiniz Avropadakı bir çox liderlər üçün həqiqətən də nümunədir və siz onunla fəxr edə bilərsiniz. Xəzər dənizinin sahilində olmaq və sadəcə, Bakıda yaşamaq həqiqətən də inanılmazdır. İlk dəfədir buraya səfər edirəm, amma şəhərin inkişaf səviyyəsi məni çox heyran etdi".

HEYDƏR ƏLİYEV

MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN KONSTITUSİYASININ MÜƏLLİFİ

Tarixdə elə şəxsiyyətlər olur ki, onların fəaliyyəti xalqın, dövlətin tərəqqi yolunu müəyyən edir, qoyduqları irs isə gələcək nəsillər üçün dövlətçilik ənənələrinin inkişaf istiqamətini formalaşdırır. Azərbaycan dövlətçiliyinin tarixində ümummilli liderlik zirvəsinə ucalan məhz Heydər Əliyev olmuşdur. Azərbaycan tarixinin bütöv bir mərhələsi böyük dövlət xadimi Heydər Əliyevin adı ilə bilavasitə bağlıdır.

Azərbaycan xalqının dahi oğlu, hər zaman Vətənə və xalqına hədsiz məhəbbəti ilə seçilən ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi obrazı xalqımızın dövlətçilik şüurunun, müasir ictimai-siyasi fikrin ən bariz təəcəssümüdür. Dahi şəxsiyyət və görkəmli siyasi xadim Heydər Əliyev ən ali missiyanı həyata keçirərək müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı olmuş və öz misilsiz fəaliyyəti ilə bütöv bir tarix yazmışdı. Ulu öndərin həyatı və çoxşaxəli fəaliyyəti tariximizin ən şanlı səhifələrindəndir. Məhz ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə ölkəmiz əsrlərə bərabər inkişaf yolu keçmişdir.

Bu il dahi şəxsiyyət, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyidir. Ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanan 2022-ci il 29 sentyabr tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasında 2023-cü il "Heydər Əliyev ili" elan olunub. Sərəncamda qeyd edilmişdir: "Dövlətçilik salnaməmizdə silinməz izlər qoymuş, azərbaycanlı olma-sı ilə ömürlü boyu fəxr etmiş, milli qürur və iftixar mənbəyimiz olan Heydər Əliyev bütün dünyada Azərbaycanın rəmzi kimi qəbul edilir. Xalqımız onun əziz xatirə-sini həmişə uca tutur və minnətdarlıqla anır, yenidən hakimiyyətə gəldiyi günü Azərbaycan Respublikasının dövlət bayramı - Milli Qurtuluş Günü kimi qeyd edir".

Bütün mənalı ömrünü xalqına və dövlətinə xidmətə həsr edən ulu öndərin şəxsiyyətinin özəmə-ti, gördüyü işlərin vacibliyi və bö-yüklüyü zaman keçdikcə daha dərinlənərkən qeyd edilir. Azərbaycan xalqı hər zaman Heydər Əliyevin şəxsiyyətinə, onun ideyalarına, qoyduğu dəyərləri irsə böyük hörmət və ehtiram hissilə yanaşır. Məhz buna görə, ulu öndərin irsini öyrənmək, təbliğ və təcədi etmək qarşımızda du-ran vacib və aktuallığını itirməyən mü-hüm məsələdir. Azərbaycan Respubli-kasının Prezidenti cənab İlham Əli-yevin qeyd etdiyi kimi: "Heydər Əliyevin xatirəsinə ən böyük hörmətimiz onun yoluna sədaqətimizdir. Biz bu yolla ge-dirik və bu gün Azərbaycan reallıqları, uğurlar, qələbələr, bax, bu yolun təmə-lində dayanıb".

Məlum olduğu kimi, ötən əsrin 60-cı illərində Azərbaycan iqtisadiyyatının bir çox sahələrində mənfəi meyillər özünü büruzə verir, ölkə iqtisadi və mədəni tənəzzül dövrünü yaşayırdı. Respublikamızın inkişafı gətirdikcə ləngiyərək, ümumilikdə əhalinin sosial-iqtisadi vəziyyətinə kifayət qədər mənfəi təsir göstərməyə başlamışdı. Məhz belə bir ağır vəziyyətdə ölkə rəhbərliyində mühüm dəyişiklik baş verdi. Belə ki, 1969-cu ildə ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövrü başladı.

Ümummilli liderin rəhbər seçilməsi xalqımızın taleyində əhəmiyyətli dönüşün başlanğıcı, eyni zamanda Azərbaycanın sürətli inkişafının əsasının qoyulduğu tarixdir. Doğma xalqına olduqca bağlı olan ulu öndər Heydər Əliyev çox mürəkkəb şəraitdə Azərbaycanı Sovet İttifaqının qabaqcıl ölkələrindən birinə çevirmək üçün genişmiqyaslı islahatlar proqramının həyata keçirilməsinə nail oldu.

1969-1982-ci illər ərzində zəngin təcrübəyə əsaslanan dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə respublikada istehsalın sürəti xeyli artmış, məhsuldarlıq yüksəlmiş, elmi-texniki tərəqqidə böyük irəliləyişlər baş vermiş, eyni zamanda əhalinin maddi rifah halı əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşmışdır. Tarixi inkişafın sonrakı gedışı bir daha sübut etdi ki, ümummilli lider hələ o zamanlar müstəqil Azərbaycanı qurmağa başlamışdı. Belə ki, ötən əsrin 60-cı illərinin sonunda ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanda siyasi

"1995-ci ildə Əsas Qanunun qəbul edilməsi müstəqillik tariximizin ən vacib hadisələrindən biri olmaqla yanaşı, dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi baxımından çox mühüm ictimai-siyasi hadisə kimi qiymətləndirilməlidir. Yeni Konstitusiyanın qəbulu eyni zamanda, ölkəmizin inkişafının prinsipcə tamamilə yeni mərhələyə qədəm qoymasının göstəricisi olmaqla, müstəqillik illərində əldə olunan nailiyyətlərin hüquqi fundamənti qismində çıxış etdi."

rəhbərliyə irəli çəkilməsi ölkənin gələcək müstəqilliyinə etibarlı bünövrə formalaşdırdı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətinin birinci dövründə yaradılmış iqtisadi potensial müstəqillik illərində Azərbaycan üçün çox böyük rol oynadı. Ulu öndərin həyata keçirdiyi düşünülmüş daxili siyasət sayəsində ölkəmizdə milli özünüdərk və vətənpərvərliyin gücləndirilməsi baxımından da olduqca vacib addımlar atıldı. Milli şüurun inkişaf etdirilməsi, müxtəlif sahələrdə yerli kadrların yetişdirilməsi, o cümlədən milli ruhun yüksəldilməsi istiqamətində bir çox mühüm işlər həyata keçirildi. Bununla bağlı dövlət başçısının 2022-ci il 29 sentyabr tarixli Sərəncamında qeyd edilmişdir: "Ulu öndərin xalqın yaradıcılıq enerjisini bir məqsədə yönəltmək tarixi yaddaşın bərpası

istiqamətində atdığı qətiyyətli addımlar o dövrdə milli ruhun canlanmasına xidmət göstərmiş, özünüdərkli və soy kökə qayıdışı təmin etmiş, müstəqil dövlət quruculuğuna aparan yolun təməl daşına çevrilmişdir".

1991-ci ildən Azərbaycanda cərəyan edən mürəkkəb və eyni zamanda ziddiyyətli proseslər, həmçinin ölkənin müstəqilliyi üçün təhdidlərin meydana çıxması, vətəndaş qarşıdurmasının güclənməsi, anarxiya mühitinin dərinləşməsi onu göstərdi ki, ölkəni yaranmış ağır vəziyyətdən yalnız ulu öndər Heydər Əliyev kimi güclü lider xilas edə bilər. Ümummilli lider 1993-cü ildə xalqın təkidli çağırışlarına cavab verərək hakimiyyətə geri qayıtmış, Azərbaycanın fəlakətlərlə üz-üzə qaldığı bir dövrdə həyatını təhlükəyə ataraq, Azərbaycan xalqının tarixinə milli dövlətçiliyin xilaskarı kimi daxil olmuşdu. Xalqının yanında olmağa qərar verən dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev özünün həyat fəlsəfəsini belə izah edirdi: "Mənim həyat amalım bütün varlığım qədər sevdiyim Azərbaycan xalqına, dövlətçiliyimizə, ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafına xidmət olub. Bu yolda bütün gücümü və iradəmi yalnız müdrik və qədrbilən xalqımdan almışam. Ən çətin anlarda, ən mürəkkəb vəziyyətlərdə yalnız və yalnız xalqıma arxalanmışam. Bu da mənə dözümlü, iradə verib və bütün uğurlarımı təmin edib".

1993-cü ildə yenidən ölkə rəhbərliyinə qayıdan dahi Heydər Əliyev öz müdrik siyasəti və eyni zamanda tarixi uzaqgörənliyi ilə milli dövlətçilik ideyasının həyata keçirilməsinə, müasir və müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulmasına nail oldu, ölkəmiz öz liderinin rəhbərliyi ilə yeni inkişaf yoluna qədəm qoydu. Ulu öndər Heydər Əliyev belə mürəkkəb bir vəziyyətdə ölkə daxilində siyasi sabitliyin təmin olunması, iqtisadi siyasət prioritetlərinin müəyyən edilməsi, kompleks xarakterli islahatların həyata keçirilməsinə əsas yaradan qanunvericilik bazasının hazırlanması və zifətlərinin öhdəsindən məharətlə gəldi. Həmin dövrdə mövcud olan hüquq sistemi və qanunlar hüquqi və demokratik cəmiyyət quruculuğuna, qanunun aliliyinin təmin olunmasına, həmçinin insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiəsinə təminat vermişdi. Cəmiyyətin gələcək inkişafı digər sahələrlə yanaşı, eyni zamanda hüquq sahəsində də köklü islahatların həyata keçirilməsinə, tamamilə yeni və demokratik dəyərlərə əsaslanan milli qanunvericilik bazasının formalaşdırılmasına zərurətə çevirmişdi. Məhz bu səbəbdən, müstəqil dövlətimizin qarşısında duran ən vacib məsələlərdən biri yeni Konstitusiyaya layihəsinin hazırlanması oldu.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 1995-ci il 2 may tarixli 1048 sayılı qərarı ilə ulu öndər Heydər Əliyevin sədrliyi ilə yeni Konstitusiyaya layihəsinin hazırlayan Komissiyasının tərkibi təsdiq olundu. Konstitusiyaya Komissiyasının tərkibinə qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının nümayəndələri ilə yanaşı, tanınmış ictimai-siyasi və elm xadimləri, görkəmli hüquqşünaslar, tarixçilər, dilçilər daxil edilmişdi. Ümummilli lider Heydər Əliyev Komissiyanın fəaliyyəti zamanı Əsas Qanunun layihəsinə dair öz dəyərləri tövsiyələrini vermiş, Konstitusiyanın hər bir maddəsinə şəxsən nəzərdən keçirmiş, Konstitusiyaya layihəsinin açıq müzakirələrini təşkil etməklə onun ən dolğun formada qəbulunu təmin etmək üçün gərgin əmək sərf etmişdir.

Yeni Konstitusiyaya layihəsinin hazırlayan Komissiyasının 1995-ci il iyunun 5-də ilk iclası keçirilmiş və həmin iclasda geniş nitq ilə çıxış edən ümummilli lider Heydər Əliyev dövlətimizin konstitusiyaya quruculuğu tarixinə toxunaraq qeyd etmişdir ki, müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyaya layihəsinin hazırlanması respublikamızın tarixində böyük bir hadisədir: "Konstitusiyaya yaratmaq üçün şübhəsiz ki, tarixi keçmişimizə nəzər salmalıyıq, amma eyni zamanda ümumbəşəri dəyərlərdən, dünyanın demokratik dövlətlərinin əldə etdiyi nailiyyətlərdən, təcrübədən istifadə etməliyik, bəhrələnməliyik". Eyni zamanda, həmin çıxışında ulu öndər Heydər Əliyev yeni Konstitusiyanın məramı, qaynaqları, mahiyyətinə aydınlıq gətirərək ölkənin Əsas Qanunu barədə deyirdi: "Konstitusiyaya birinci növbədə dövlətə, hakimiyyətə xalqın arasında olan münasibətləri özündə əks etdirməlidir. Hakimiyyət bölgüsü, ali icra, qanunvericilik, məhkəmə hakimiyyətləri - bunlar hamısı xalqın iradəsinə söykənməli, seçkilər yolu ilə təmin olunmalıdır".

Həmçinin yeni Konstitusiyaya layihəsinin hazırlayan Komissiyasının 1995-ci il oktyabrın 3-də keçirilən iclasında Ko-

missiyanın sədri Heydər Əliyev qeyd etmişdir: "Bizim yeni konstitusiyamız, şübhəsiz ki, birinci növbədə Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyini, bu müstəqilliyin əbədi olduğunu və dövlət müstəqilliyini qoruyub saxlamaq, yaşatmaq üçün bütün prinsipləri əks etdirməlidir. Yeni konstitusiyamız demokratik prinsipləri özündə əks etdirməlidir. Yeni dünya demokratiyasının əldə etdiyi bütün nailiyyətlərdən, demokratiya sahəsində inkişaf etmiş dövlətlərin konstitusiyaya təcrübəsindən istifadə etməli və Azərbaycan Respublikasının özünəməxsus tarixi, milli ənənələrini əks etdirən prinsipləri özündə cəmləşdirməlidir. Bir sözlə, biz elan etmişik və mən bir daha bəyan edirəm ki, Azərbaycanda demokratik, hüquqi, sivilizasiyalı, dünyəvi dövlət qurur".

Yeni Konstitusiyaya 5 bölmə, 12 fəsil, 158 maddə, preambula və keçid maddələrindən ibarət olmaqla 12 noyabr 1995-ci il tarixdə ümumxalq səsverməsi - referendum yolu ilə qəbul edilmiş, həmin il noyabrın 27-dən isə qüvvəyə minmişdir.

İlk Konstitusiyanın milli dövlətçilik tarixində müstəsna əhəmiyyəti nəzərə alınaraq, ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən imzalanan 1996-cı il 1 noyabr tarixli Fərmana əsasən hər il noyabrın 12-si Konstitusiyaya Günü kimi qeyd edilməyə başlandı.

1995-ci ildə Əsas Qanunun qəbul edilməsi müstəqillik tariximizin ən vacib hadisələrindən biri olmaqla yanaşı, dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi baxımından çox mühüm ictimai-siyasi hadisə kimi qiymətləndirilməlidir. Yeni Konstitusiyanın qəbulu eyni zamanda, ölkəmizin inkişafının prinsipcə tamamilə yeni mərhələyə qədəm qoymasının göstəricisi olmaqla, müstəqillik illərində əldə olunan nailiyyətlərin hüquqi fundamənti qismində çıxış etdi. Əsas Qanunun preambulasında Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyini, suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qorumaq, bu ali sənəd çərçivəsində demokratik quruluşu təminat vermək, vətəndaş cəmiyyətinin bərqərar edilməsinə nail olmaq, xalqın iradəsinin ifadəsi kimi qanunların aliliyini təmin edən hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq, ədalətli iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq vətəndaşların layiqli həyat səviyyəsini təmin etmək, ümumbəşəri dəyərlərə sadıq olaraq bütün dünya xalqları ilə dostluq, sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşamaq və bu məqsədlə qarşılıqlı fəaliyyət göstərmək kimi ülvə niyyətlər bəyan edilmişdir.

Hər bir demokratik dövlətin Əsas Qanunu hüquq sisteminin özəyini, əsası təşkil edir, cəmiyyətdə siyasi sabitliyin təminatı qismində çıxış edir. Ölkə Konstitusiyasının ən yüksək və birbaşa hüquqi qüvvəyə malik olan normaları bütövlükdə hüquqi tənzimləmə sisteminin əsasında dayanmaqla, ictimai münasibətlərin inkişafını müəyyən edir. Eyni zamanda, Əsas Qanun ölkədə təşəkkül tapmış dövlətçilik ənənələrinin, hüquq qaydasının, demokratik cəmiyyətin qurulmasına xidmət edir.

1995-ci ildə qəbul edilən Əsas Qanun bir sıra təməl prinsipləri özündə əks etdirərək, müasir sivil cəmiyyətin əsas inkişaf istiqamətlərini müəyyən edən ideya və dəyərləri geniş şəkildə özündə ehtiva etmişdir: insan şəxsiyyətinə və layiqətinə hörmət; dövlət hakimiyyət orqanlarının demokratik qaydada formalaşdırılması; insan hüquqlarının səmərəli müdafiəsi mexanizmlərinin mövcudluğu; siyasi sistemdə plüralizm təminatı verilməsi; sosial ədalətə nail olmaq; ümumbəşəri dəyərlərə sadıqlıq; milli qanunvericiliyin beynəlxalq hüquqa uyğunlaşdırılması və sair.

Dövlət quruluşunun başlıca prinsiplərini müəyyən etməklə yanaşı, Konstitusiyaya həm də cəmiyyət həyatının müxtəlif sahələrinə dövlətin müdaxiləsinin meyarlarını və hədlərini dəyişdirərək, bu sahədə dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərini müəyyən edir.

Konstitusiyaya Azərbaycan Respublikasında xalqın dövlət hakimiyyətinin yeganə mənbəyi olduğunu elan edir, öz müqəddəratını sərbəst və müstəqil həll etməyi və idarəetmə formasını müəyyən etməyi Azərbaycan xalqının suveren hüququ kimi təsbit edir. Həmçinin Əsas Qanun Azərbaycan dövlətinin demokratik, hüquqi, dünyəvi, unitar respublika elan edir, Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyətinin daxili məsələlərdə yalnız hüquqla, xarici məsələlərdə isə yalnız Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn müddəalarla məhdudlaşdığını bəyan edir, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsini dövlətin ali məqsədi olaraq təsbit edir.

Xüsusilə qeyd edilməlidir ki, Əsas Qanunda insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının, habelə onların reallaşdırılmasının ümumi mexanizmləri olduqca geniş şəkildə öz əksini tapıb. Konstitusiyada bu hüquq və azadlıqlar dövlət tərəfindən verilən xüsusi imtiyaz olaraq deyil, məhz hər kəsin doğulduğu andan malik olduğu toxunulmaz, pozulmaz və ayrılmaz ali dəyərlər kimi ifadə edilir. Bununla bağlı, "Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur" müddəası olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

İnsan hüquqlarına etibarlı təminat yaradan Konstitusiyanın ən böyük fəslidə bütünlüklə əsas insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarına həsr edilib. Həmin fəsildə demokratik, hüquqi dövlətdə təmin edilməsi zəruri olan hüquq

"Dövlətimizin Əsas Qanununun qəbul edildikdən sonra, 1998-ci ildə konstitusiyaya nəzarəti orqanı - Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi fəaliyyətə başlamış, bu təsisatın dövlət hakimiyyəti sistemində yeri və rolu müəyyənləşdirilmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü ilə yaradılmış və bu il fəaliyyətə başlamasının 25 illik yubileyini qeyd edən Konstitusiyaya Məhkəməsinin əsas məqsədi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının aliliyini təmin etməkdən, hər kəsin əsas hüquq və azadlıqlarının müdafiə etməkdən ibarətdir."

və azadlıqlar, onların həyata keçirilməsi mexanizmləri, habelə ayrı-ayrı hüquqların beynəlxalq standartlara müvafiq olaraq qanuni məhdudlaşdırılmasının yol verilən hədləri nəzərdə tutulmuşdur.

Məlum olduğu kimi, dövlətin Əsas Qanununun hüquqi əlamətlərindən biri onun sabitliyi. Belə ki, Konstitusiyaya uzunmüddətli fəaliyyət üçün nəzərdə tutulan aktıdır. Bununla belə, Konstitusiyaya özü canlı orqanizmdir kimi daim inkişafdadır. İctimai-siyasi münasibətlərin inkişaf tempi, müasir cəmiyyətdə, dünyada və dövlətdə baş verən dəyişikliklər konstitusiyaların da zərurət yarandıqda təkmilləşdirilməsini, onlara müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsini tələb edir. Bu cür zərurət heç də təsadüfi deyil. Konstitusiyanın qəbulundan keçən müddət ərzində sözsüz ki, cəmiyyətin siyasi-hüquqi, sosial-iqtisadi həyatında olduqca mühüm dəyişikliklər baş verir. Konstitusiyanın qəbulu zamanı onun tənzimləmə predmetini təşkil edən ictimai münasibətlər və bu münasibətlərin tərkib hissəsi olan hüquqi, siyasi, sosial və iqtisadi vəziyyət dəyişir, cəmiyyət yeni elm və texnologiya dövrünə qədəm qoyur. Bu baxımdan, konstitusiyaların da təkmilləşdirilməsi, bu ali sənədə müəyyən əlavələr və dəyişikliklərin edilməsi müasir tələblərə uyğunlaşdırılması kifayət qədər səciyyəvi haldir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına 2002-ci il 24 avqust, 2009-cu il 18 mart və 2016-cı il 26 sentyabr tarixlərində keçirilmiş referendumlar nəticəsində bir sıra əhəmiyyətli əlavələr və dəyişikliklər edilib. İlk dəfə 2002-ci ildə Konstitusiyaya dəyişikliklərə yaranan ehtiyac bir çox sahələrdə olduqca nəzərəcarpan sürətli inkişafdan irəli gəlirdi. Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən 2002-ci il 22 iyun tarixində "Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında dəyişikliklər edilməsi məqsədi ilə ümumxalq səsverməsi (referendum) keçirilməsi haqqında" Fərman imzalanmışdır. Bu referenduma bağlı Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 2002-ci il 29 iyul tarixli Azərbaycan xalqına müraciətində qeyd edilmişdir: "Konstitusiyada edilməsi nəzərdə tutulan dəyişikliklər insan hüquqlarının və azadlıqlarının qorunmasını əlavə təminatları, seçki sistemi, dövlət hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinin tənzimlənməsi, məhkəmə hakimiyyətinin rolunun artması ilə bağlıdır ... Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi bəyan edir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin ümumxalq səsverməsinə (referendum) çıxardığı Konstitusiyaya dəyişikliklərini dəstəkləyir və onların həyatı zəruriliyini bir daha qeyd edir".

Ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə keçirilən 24 avqust 2002-ci il referendumunda Əsas Qanunun bir sıra maddələrində əlavə və dəyişikliklərin edilməsi məhz həmin dövr üçün ictimai münasibətlərin daha səmərəli tənzimlənməsi məqsədilə aparılan konstitusiyaya islahatlarının tərkib hissəsi oldu. Bu əlavə və dəyişikliklər bir sıra mühüm məsələləri, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Prokurorluğuna qanunvericilik təşəbbüsü hüququnun verilməsi, Azərbaycan Respublikasında apellyasiya instansiyası məhkəmələri, eləcə də Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkil (Ombudsman) institutunun yaradılmasını nəzərdə tutmuşdur. Həmçinin Konstitusiyaya edilən həmin əlavə və dəyişikliklər nəticəsində İnsan hüquqları üzrə müvəkkil (Ombudsman), məhkəmələr və hər kəs (hüquqi və fiziki şəxslər) Konstitusiyaya Məhkəməsinə birbaşa müraciət etmək hüququ əldə etdi. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının mətninə 24 avqust 2002-ci il tarixli referendumla edilmiş əlavə və dəyişikliklər hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsinə xidmət etmiş, eyni zamanda Əsas Qanunun mühüm əhəmiyyətə malik yeni müddəalarla zənginləşməsi ilə nəticələnmişdir.

Ümumilikdə qeyd edilməlidir ki, Konstitusiyaya edilmiş əlavə və dəyişikliklər demokratik prinsip və dəyərlərin bərqərar olmasının, o cümlədən insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatına ən ali səviyyədə göstərilən diqqətin təzahürüdür. Konstitusiyaya islahatları hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti prinsiplərinin daha da möhkəmlənməsi, demokratikləşmə proseslərinin dərinləşməsi, insan hüquq və azadlıqlarının daha effektiv şəkildə təmin olunması məqsədlərinə xidmət edir.

Əminliklə demək olar ki, Azərbaycan dövlətinin hərtərəfli tərəqqisi, ölkə həyatının müxtəlif sahələrində həyata keçirilən islahatlar öz mənbəyini məhz Əsas Qanundan götürüb. Konstitusiyada təsbit edilmiş əsas istiqamətlər, prinsip və prioritetlər ölkəmizdə güclü sosial dövlətin qurulmasına, hüquqi, iqtisadi və digər islahatların həyata keçirilməsinə, dövlət hakimiyyəti orqanlarının müasir tələblərə uyğun təşkil edilməsinə, eyni zamanda insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiə mexanizmlərinin formalaşdırılmasına davamlı hüquqi zəmin yaratmışdır.

Dövlətimizin Əsas Qanunu qəbul edildikdən sonra, 1998-ci ildə konstitusiyaya nəzarəti orqanı - Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi fəaliyyətə başlamış, bu təsisatın dövlət hakimiyyəti sistemində yeri və rolu müəyyənləşdirilmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü ilə yaradılmış və bu il fəaliyyətə başlamasının 25 illik yubileyini qeyd edən Konstitusiyaya Məhkəməsinin əsas məqsədi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının aliliyini təmin etməkdən, hər kəsin əsas hüquq və azadlıqlarının müdafiə etməkdən ibarətdir.

Ali konstitusiyaya ədalət mühakiməsi orqanı olan Konstitusiyaya Məhkəməsi Əsas Qanunun ona verdiyi səlahiyyətlər çərçivəsində sorğu, müraciət və şikayətlər əsasında qəbul etdiyi məhkəmə aktları ilə bu məqsədləri həyata keçirir və bununla milli hüquq sisteminin inkişafına, hüquq tətbiqetmə təcrübəsinin istiqamətləndirilməsinə öz töhfəsini verir. Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarlarında əksini tapan hüquqi mövqelər Konstitusiyanın əsasları, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn müddəalar, habelə insan hüquq və azadlıqlarının prioriteti prinsipi nəzərə alınmaqla formalaşdırılır.

Qeyd edilməlidir ki, tarixi nöqtəyi-nəzərdən qısa müddət ərzində dövlətimiz əsrə bərabər inkişaf yolu keçmişdir. Bu gün Azərbaycan müstəqil siyasət yürütməyə qadir, dayanıqlı iqtisadi sistemə malik, müasir, sürətli inkişaf yolu ilə inamla irəliləyən, beynəlxalq birliklərin tamhüquqlu üzvu olan nüfuzlu dövlətdir. Azərbaycan özünü dünya birliyində ən mötəbər kürsülərdən sözünü deyə, öz haqlı mövqeyini bildirən və bu mövqeyini qoruyan, eyni zamanda zəngin iqtisadi potensiala malik bir dövlət kimi tanıdib. Regionun lider dövləti olan Azərbaycan müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminə etibarlı tərəfdaş olmaqla global xarakterli strateji layihələrin neinkiştiricisi, eyni zamanda təşəbbüskarı qismində çıxış edir. Əldə olunan bütün bu nailiyyətlər məhz Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsi, qətiyyəti, hərtərəfli düşünülmüş dəxili və xarici siyasəti sayəsində mümkün olmuşdur.

(davamı 9-cu səhifədə)

HEYDƏR ƏLİYEV

MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN KONSTITUSİYASININ MÜƏLLİFİ

başlanğıcında nəzarət-buraxılış məntəqəsini qurdu. Şübhəsiz ki, bu hadisə regionda təhlükəsizliyin və sabitliyin təmin olunmasında mühüm addım olmaqla, sülh prosesinə də öz mühüm töhfəsini vermiş olacaq. Eyni zamanda, nəzarət-buraxılış məntəqəsinin qurulması Azərbaycanın bütün suveren əraziləri üzərində nəzarətinin tam bərpə edilməsi, bununla da bu ərazilərdə qanunun aliliyinin təmin olunması deməkdir.

44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan hərbi-siyasi Zəfərdən sonra qarşıda duran ən mühüm vəzifə işğaldan azad olunan ərazilərin qısa zaman ərzində bərpası və yenidən qurulması, 30 ilə yaxın məcburi köçkün həyatı yaşamış insanların öz doğma yurdlarına qayıdışının təmin edilməsidir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur torpaqlarının işğalçılardan azad edilməsi ilə həmin ərazilərdə yenidənqurma, bərpə işlərinə start verilməsi və quruculuq işləri bu gün də sürətlə davam etdirilməkdədir. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi və Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın fəal və yaxından iştirakı ilə işğaldan azad edilmiş şəhər və rayonlarımızda zəruri infrastrukturun yaradılması üzrə misli görünməmiş çoxşaxəli işlər həyata keçirilir. 44 günlük Vətən müharibəsinin başa çatmasından ötən müddət ərzində aparılan bərpə və quruculuq işləri dövlətimizin gücünün təsdiqidir. Qısa zaman kəsiyində genişmiqyaslı infrastruktur layihələrinin icrasının başa çatdırılması, eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasi iradəsinin təcəssümüdür.

Bərpə-quruculuq işlərinin aparılması ilə yanaşı, işğaldan azad edilmiş torpaqlara əhalinin qayıtması, bu prosesin təşkil edilməsi Qarabağın inkişafı ilə bağlı qarşıda duran ən mühüm istiqamətlərdən biridir. Bununla bağlı, 2022-ci il 16 noyabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanan Sərəncam ilə "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı" təsdiq edilməlidir. Sərəncamda qeyd edilməlidir: "Həyata keçirilən məqsədyönlü və genişmiqyaslı layihələr Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının sürətlə dirçəlməsinə, əhalinin dayanıqlı məskunlaşmasına və davamlı iqtisadi aktivliyinin təmin olunmasına xidmət edir, habelə həmin ərazilərin yüksək inkişaf etmiş regiona

çevrilməsi üçün sağlam bünövrə yaradır".

Dövlət Proqramının məqsədlərinə aiddir: ərazilərdə təhlükəsiz yaşayış və dövlət idarəetməsinin təşkil etmək; şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məntəqələrinin tikintisini, dayanıqlı infrastrukturla təminatını həyata keçirmək; müasir standartlara uyğun xidmətlərin yaradılmasını təmin etmək; ərazilərdə məskunlaşacaq əhalinin sosial müdafiəsini gücləndirmək; əhalinin məşğulluq imkanlarını artırmaq; sosial xidmətlərin əhatə dairəsini genişləndirmək və əlçatanlığı təmin etmək; dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafı təmin etmək və s.

Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proq-

"Əminik ki, bu il 100 illik yubileyini qeyd etdiyimiz ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu milli tərəqqi yoluna malik müstəqil Azərbaycan dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bundan sonra da dinamik inkişaf edəcək, tarixi nailiyyətlərə imza atacaq."

ramı dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yüksək səviyyədə həyata keçirilir. Məlum olduğu kimi, cari ilin mart ayında Program çərçivəsində Tərtər rayonunun işğaldan azad edilmiş Talış kəndinə ilk mərhələdə köçürülən ailələr doğma torpaqlarına qayıdılar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev aprelin 18-də Salyan şəhərində Azərbaycan Televiziyasına müsahibə verərək bununla bağlı qeyd edib: "Hazırda artıq iki yaşayış məntəqəsində keçmiş köçkünlər yaşayır - Ağalı və Talış kəndlərində. Biz bu kəndlərin təmsilində bütünükdə gələcək Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun simasını görürük - abad şəhərlər, abad kəndlər, ağıllı idarəet-

mə prinsipləri əsasında yaradılan infrastruktur. Yeni bütün bunlar göz qabağındadır. Yəne də deyirəm, bu iki layihə artıq bütün Azərbaycan əhalisinə və bütün dünyaya göstərir ki, gələcək Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun siması necə olacaq".

İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizə Böyük Qayıdışın həyata keçirilməsinin ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi ərəfəsinə təsadüf etməsi olduqca əlamətdardır. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin ən böyük arzusu tarixi torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması idi. Bu il aprelin 10-da Astanada Heydər Əliyev küçəsinin təntənəli açılış mərasimində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev çıxış edərək demişdir: "Heydər Əliyev bizə onun işlərini davam etdirməyimizi vəsiyyət edib. Onun əsas vəsiyyəti ondan ibarət idi ki, biz torpaqlarımızı işğaldan azad etməli, ərazilərimizi özümüzlə qaytarmalı, Azərbaycan xalqının layəqətini bərpə etməliyik. Biz onun xatirəsinə, vəsiyyətlərinə sadıq, onun bütün tapşırıqlarını şəreflə yerinə yetirmişik. Bu gün, ulu öndərin 100 illik yubileyi ərəfəsində inamla deyə bilərik ki, onun düşüncülərinin hamısı reallaşmış".

Dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi istər respublika, istər də beynəlxalq səviyyədə geniş şəkildə qeyd olunur. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsi də öz növbəsində ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi ilə bağlı silsilə tədbirlər həyata keçirməkdədir. Belə ki, 2022-ci ilin oktyabr ayında ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi və 12 noyabr - Konstitusiyaya Gününa həsr olunmuş "Hüquqi dövlətin əsasları" adlı hüquq olimpiadası respublikanın bir sıra rayonlarında keçirilmişdir. Həmçinin cari ilin mart ayında ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə Konstitusiyaya Məhkəməsinin, Elm və Təhsil Nazirliyinin, Gənclər və İdman Nazirliyinin birgə təşkilatlığı ilə paytaxtda məktəblilər arasında və Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Türk Dünyası İqtisad Fakültəsində "Heydər Əliyev və hüquqi dövlət" adlı hüquq olimpiadaları təşkil edilmişdir. Eyni zamanda, "Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev ili" elan edilməsi ilə bağlı Tədbirlər Planı"nın icrası çərçivəsində bu il martın 18-də Konstitusiyaya Məhkəməsinin kollektivi açılacaq aksiyası keçirilmişdir.

Bu tədbirlərin davamı olaraq aprelin

19-da Konstitusiyaya Məhkəməsinin təşkilatlığı ilə Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş "XXI əsrdə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində müasir nəzəri və praktiki yanaşmalar" mövzusunda elmi-nəzəri konfrans keçirilmişdir. Artıq ənənə halını almış konfrans bu il daha geniş formatda keçirildi. Hüquq ictimaiyyətinin, alimlərin iştirakı ilə keçirilən konfransda hüquq elminin aktual məsələlərinə toxunulmuş, olduqca maraqlı məruzələr təqdim edilmişdir.

Dünya şöhrətli siyasətçi Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətçiliyinin qorunub saxlanması və möhkəmləndirilməsi istiqamətində əvəzedilməz xidmətləri bir çox xarici ölkə başçıları, tanınmış siyasi xadimlər tərəfindən hər zaman vurğulanı. Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev aprelin 10-da Astanada Heydər Əliyev küçəsinin açılış mərasimindəki çıxışında qeyd etmişdir: "Həç bir mübaliğəyə yol vermədən deyə bilərik ki, Heydər Əliyev dinamik inkişaf edən müasir Azərbaycanın memarıdır. Son dərəcə mürəkkəb dövrdə ölkəyə rəhbərlik edən Heydər Əliyev çoxsəhifəli Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmlənməsində müstəsna rol oynayıb. Onun müdrik rəhbərliyi ilə Azərbaycanda dərin siyasi və sosial-iqtisadi islahatlar həyata keçirilib. Bu mürəkkəb, enişli-yoxuşlu yolu qat edən ölkə irləyiye doğru böyük sıçrayış edib, dünya birliyinin nüfuzlu üzvünə çevrilib. Əslində Heydər Əliyevin adı Azərbaycanın əsl rəmzi olub. Heydər Əliyevin həyat yolu millətə fədakarcasına xidmətin parlaq nümunəsidir. Müasirləri Heydər Əliyevi yüksək insanı keşirənlərinə, prinsipliliyinə, dürüstlüyünə, ədalətliyyətinə görə qiymətləndirirdilər".

Əminik ki, bu il 100 illik yubileyini qeyd etdiyimiz ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu milli tərəqqi yoluna malik müstəqil Azərbaycan dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bundan sonra da dinamik inkişaf edəcək, tarixi nailiyyətlərə imza atacaq. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsi də öz növbəsində müəllifi ulu öndər Heydər Əliyev olan Əsas Qanunun aliliyinin təmin edilməsi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu prosesinin möhkəmlənməsi və qanunçuluğun qorunması istiqamətində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi müntəzəm fəaliyyətinə dəstək olaraq, üzərinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirməyə çalışacaq.

Fərhad ABDULLAYEV,
Azərbaycan Respublikası
Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri.

Azərbaycan müstəqillik illərində çətin, şərfəli bir yol keçmişdir. Bu illər ərzində müasir tariximizə şanlı, qürurverici səhifələr yazılıb. Ölkəmizdə demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət qurulub, Azərbaycan növbəti regionda, həm də dünyada söz sahibi olan qüdrətli dövlətə çevrilib.

Müstəqilliyimizin bəhrələrini düşünəndə ilk növbədə xalqımızın böyük oğlu, dünyaşöhrətli siyasi və dövlət xadimi, dahi şəxsiyyət, müdrik rəhbər Heydər Əliyevin əzəmətli obrazı göz önündə canlanır. Bیز əzməğən etdiyi müstəqil Azərbaycan Heydər Əliyevin şah əsəridir. Məhz buna görə ulu öndər milyonlarla insanın qəlbində əbədiyaşarlı qəzəmlərdir. Xalqımız öz taleyində misilsiz rol oynamış ümummilli liderin xatirəsinə daim əziz tutur. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin 29 sentyabr 2022-ci il tarixdə imzaladığı Sərəncamda ümummilli liderin Vətən və xalq qarşısında tarixi xidmətlərinə bir daha nəzər salınıb, 2023-cü il ölkəmizdə "Heydər Əliyev ili" elan edilmişdir. Proqram xarakterli tarixi Sərəncamda deyilir: "Heydər Əliyevin zəngin həyat yolu və müstəsna fəaliyyətinin bütün mərhələləri bir-birini tamamlamış, öz xalqına sıx bağlılıq, milli dövlətçilik məfkurəsinə sadiqliyini canlı təəcəssümü olmuşdur. Geniş bilik və dərin təfəkkür sahibi olan Heydər Əliyev düşünlülmüş və cəsarətli qərarları ilə təkə müstəqillik dövründə deyil, bütün dövrlərdə Azərbaycan ictimaiyyətini ən ciddi sikkədə düşündürən məsələləri uğurla həll etmişdir..."

Xalqımızı vahid amal ətrafında birləşdirən azərbaycançılıq ideologiyasının formalaşdırılması, ana dilinin dövlət qayğısı ilə əhatə olunması, ictimai-siyasi, elmi və mədəni fikir tariximizin əlamətdar hadisələrini müntəzəm qeyd edilməsi ənənəsinin yaradılması, Azərbaycanın çoxəsrlik mədəni-mədəni irsə sahib qədim diyar və sivilizasiyaların qovşağında yerləşən tolerantlıq məkanı kimi geniş şöhrət qazanması Heydər Əliyevin müəkkəmlə quruculuq proqramının tərkib hissələri olmuşdur".

Heydər Əliyevin Azərbaycanın dövlətçilik tarixində müstəsna rolu vardır. Ulu öndərin yorulmaz, gərgin səyləri sayəsində Azərbaycan özünün geostrateji, iqtisadi və mədəni potensialından istifadə edərək Şərqlə Qərbdə arasında etdi-

VƏTƏNDAŞ MƏNAFƏYİNƏ XİDMƏT EDƏN HÜQUQİ ISLAHATLAR

barlı körpü rolunu oynamış və dünyanın ən dinamik inkişaf edən ölkələrindən birinə çevrilmişdir.

Ümummilli lider Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə bütün sahələrin inkişafı ilə yanaşı, ölkədə qanunçuluğun, hüquq qaydalarının qorunmasına, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Heydər Əliyevin hüquq-mühafizə, o cümlədən prokurorluq orqanlarının fəaliyyətini daim diqqət mərkəzində saxlaması ölkəmizdə haqqın və ədalətin zəfər çalmasına, prokurorluq orqanlarının inkişafında müstəsna rol oynamışdır. Prokurorluq orqanlarının əməkdaşlarının bütöv bir nəslə Heydər Əliyev ideyalarından və dövlətçilik siyasətindən bəhrələnməsi, onun rəhbərliyi ilə hərtərəfli şəxsiyyət kimi formalaşmışdır.

Qanunçuluq hər kəsin qanun qarşısında hüquq bərabərliyi, insan və vətəndaş hüquqlarının təmin olunmasına əsaslanan, demokratik cəmiyyətdə özünəməxsus yer tutan prokurorluq orqanlarının dünya standartlarına uyğun fəaliyyəti ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Müstəqillik illərində müdrik rəhbərin tükənməz qayğısı sayəsində çevik, sivil bir orqana çevrilmiş prokurorluğun ölkəmizin hüquq sisteminə mövqeyi, rolu və nüfuzu daha da yüksəlmişdir.

Ümummilli lider 1998-ci il noyabr ayının 28-də prokurorluq orqanlarının yaradılmasının 80 illik yubileyinə həsr edilmiş təntənəli yığıncaqda söylədiyi nitqində demişdir: "Prokurorluq peşəsi ağır, çətin peşədir. Amma eyni zamanda çox şərfəli, hörmətli peşədir. Mən arzu edərdim ki, siz həmişə bu peşəni şərfəflə daşıyasınız". Müdrik rəhbərin bu qiymətli kəlamı hər bir prokurorluq işçisinin həyat, gündəlik fəaliyyət devizinə çevrilmişdir. Ulu öndərin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatları çərçivəsində 1999-cu ilin dekabr ayında qəbul edilmiş "Prokurorluq haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununda prokurorluğun fəaliyyətinin demokratik prinsiplərə uyğunlaşdırılması, bu təsisatın təşkili, səlahiyyətləri və vəzifələri, kadr təminatı və işçilərin fəaliyyəti, sosial müdafiəsi ilə bağlı digər məsələlər beynəlxalq

standartlara uyğun tənzim edilmişdir.

Ulu öndərin 17 iyul 1998-ci il tarixli Sərəncamı ilə hər il oktyabr ayının 1-nin Prokurorluq İşçilərinin Peşə Bayramı Günü kimi təsis edilməsi dövlət təsisatları sırasında xüsusi yerə alan prokurorluq orqanlarına və bu sahədə çalışan əməkdaşlara göstərilən misilsiz qayğının parlaq təzahürüdür. Müdrik rəhbərin 2000-ci il aprel ayının 26-da respublika prokurorluğunun rəhbər işçiləri ilə keçirdiyi görüş hər birimizin yaxşı xatirindədir. Bu görüş prokurorluq orqanlarının tarixində həlledici əhəmiyyətə və böyük dönüşə səbəb olmuşdur. Prokurorluq fəaliyyətini tənzimləyən yeni qanunvericilik qəbul olunmaqla prokurorluq strukturunda fəaliyyəti bu təsisatın yeni vəzifə və funksiyaları ilə uzlaşmayan və səmərəli olmayan qurumlar ləğv edilmişdir. Prokurorluq orqanlarının strukturu və fəaliyyəti təkmilləşdirilərək onun istintaq, təhqiqat və əməliyyat-axtarış fəaliyyətində qanunların icrasına nəzarət, məhkəmələrdə dövlət ittihamının müdafiəsini və cinayət işlərinin istintaqını həyata keçirən, həmçinin digər sahələr üzrə müvafiq vəzifələri icra edən qurumlar yenidən təşkil edilmiş, həmin qurumların fəaliyyət dairəsi və vəzifələrini müəyyənləşdirən əsasnamələr qəbul edilmişdir. Dövlətimiz tərəfindən prokurorluğun rəhbərliyi istiqamətində mühüm tədbirlər görülmüş, 2002-ci il avqust ayının 24-də keçirilmiş ümumxalq səsverməsi yolu ilə prokurorluğa qanunvericilik təşəbbüsü hüququ verilmiş, hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsinə və inkişafına bu təsisatın rolu artırılmışdır.

Ulu öndərin "Sağlam məənəviyyət hər bir prokurorluq işçisi üçün, qanun keşiyində duran bizim hər bir məmurumuz üçün əsas meyar olmalıdır. Əgər bu yoxdursa, o insan nə qədər yaxşı işləyirsə işləsin, bizim tələblərimizə cavab verə bilməyəcəkdir. Bizim tələbimiz isə qanundur, qanununun aliliyidir" kimi müdrik kəlamı fəaliyyətimizin əsas meyarına çevrilmişdir.

Əbədiyaşar liderin təşəbbüsü ilə başlanan və Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yeni məstəvidə uğurla davam etdirilən məhkəmə-hüquq islahatları nəticəsində prokurorluq demokratik cəmiyyətdə konstitusional statusa malik orqan kimi formalaşmış, qa-

nunun aliliyyə, insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunmasına, cinayətkarlığa mübarizəyə, qanunçuluğun və hüquq qaydalarının qorunmasına xidmət edən sivil bir quruma çevrilmişdir. Məqsədyönlü şəkildə aparılan müntəzəm islahatlar sayəsində müstəqil dövlətimizin hüquqi bazası möhkəm təməllər üzərində qurulmuş, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmini istiqamətində kompleks tədbirlər həyata keçirilmişdir. Prokurorluq orqanları qısa müddətdə dövlət ittihamının tam demokratik, şəffaf, azad şəkildə həyata keçirildiyi, cəmiyyətdə yüksək etimad və vətəndaş məmnunluğu qazandıqı ali instansiyaya olmuşdur.

Ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin 3 mart 2004-cü il tarixli Sərəncamı ilə Respublika Baş Prokurorur yanında Korupsiyaya qarşı Mübarizə İdarəsinin yaradılması prokurorluğa göstərilən yüksək etimadın təzahürü olmaqla yanaşı, onun strukturunda daha da təkmilləşdirilməsinə yönəldilmiş, korupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsində və bu sahədə işin səmərəli təşkilində əhəmiyyətli rol oynamışdır.

Prokurorluğun müasir dövrün tələblərinə cavab verən dövlət orqanı səviyyəsində təkmilləşdirilməsində Prezident İlham Əliyevin 27 sentyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun fəaliyyətinin müasirləşdirilməsinə dair 2009-2011-ci illər üçün Dövlət Proqramı" xüsusi əhəmiyyətə malik olmuşdur. Proqramın icrası ilə əlaqədar prokurorluğun fəaliyyəti müasir dövrün tələblərinə uyğun keyfiyyətcə yeni mərhələyə yüksəlmiş, prokurorluq sistemi və onun strukturu daha da təkmilləşdirilmişdir. Prokurorluğun digər hüquq-mühafizə orqanları ilə qarşılıqlı əlaqə şəraitində fəaliyyəti nəticəsində kriminogen durum daha da stabiləşməsinə nail olunmuş, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Prokurorluğun fəaliyyətində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə edilməsi və elektron sənəd dövriyyəsinə keçidlə bağlı məsələlərə xüsusi önəm verilir. Dövlətimizin həyata keçirdiyi sosialyönlü siyasətə uyğun olaraq əhalinin müətiyyətində hessas

münasibət göstərilir, vətəndaşların qəbulu məsələlərinə xüsusi diqqətlə yanaşılır. Vətəndaşların müraciət etmək imkanlarının genişləndirilməsi və asanlaşdırılması, müraciətlərdə qaldırılan məsələlərin həlli istiqamətində tətbiqəsalınmaz tədbirlərin görülməsi, bu sahədə İKT-dən istifadə edilməsi istiqamətində məlumatların ənənəvi kağız forması ilə yanaşı, elektron formatda aparılması və digər səmərələşdirici tədbirlər həyata keçirilir.

Müasir, müstəqil Azərbaycan dövlətinin məmari və qurucusu, ümummilli lider Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu müdrik və düşünlülmüş dövlətçilik kursunun Prezidentimiz, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyev tərəfindən yüksək səviyyədə davam və inkişaf etdirilməsi nəticəsində 44 günlük Vətən müharibəsində əzəli və əbədi torpaqlarımız işğaldan azad olundu. Azərbaycan ordusu müasir hərbi tariximizin ən parlaq səhifəsini yazdı. Yeni əsrin yeni müharibə modelini dünyaya təqdim etdi. Misilsiz qələbə, şanlı zəfər Azərbaycanın regionda və dünyada mövqelərini əhəmiyyətli dərəcədə möhkəmləndirdi, ölkəmizi qalib dövlət kimi bütün dünyaya tanıtdı. Ölkə başçısının rəhbərliyi, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın yaxından iştirakı ilə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə nəhəng tikinti-quruculuq, abadlıq işlərinin geniş vüsət alması, doğma yurda "Böyük Qayıdış"ın başlanması ilə sevinir, qürur hissi keçiririk.

Ölkə həyatının bütün sahələrində əldə edilən uğurlar, müasir çağırışlar, global əhəmiyyətə malik prioritet və hədəflər prokurorluq işçilərinin qarşısına çox mühüm, tətbiqəsalınmaz vəzifələr qoyur. Masallı rayonunun prokurorluq işçiləri də dövlətimizin qüdrətlənməsinə və xalqımızın rifahına xələl gətirə biləcək hallara qarşı barışmaz mövqe tutmaqla ictimai-siyasi sabitliyin qorunmasında, cinayətkarlığa qarşı mübarizənin səmərəliliyinin artırılmasında, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsində, qanunun aliliyinin təmin edilməsində bundan sonra da əzmlə, yüksək məsuliyyət və peşəkarlıqla çalışacaqlar.

Vəli MUSTAFAYEV,
Masallı rayon prokuroru,
baş ədliyyə müşaviri.

HEYDƏR ƏLİYEVİN DÖVLƏT QURUCULUĞUNDA İQTİSADI İSLAHATLARIN ROLU

1993

-cü ilin səksəkəli yayında ulu öndər Heydər Əliyevin Vətəni sevən hər bir azərbaycanlının ürəyində ümid çırağı yandıran "Biz Azərbaycanı bu vəziyyətdən çıxarmağa qadirik" sözlərini bütün xalq bir çağırış kimi qəbul etdi.

1994-cü il iyunun 21-də Prezident sarayında keçirilən müşavirədəki yekun nitqində ulu öndər demişdi: "Biz respublikamızda hüquqi-demokratik dövlət qurmaq yolu ilə gedirik. Bu, dövlət quruculuğunda, siyasi sahədə strateji yolumuzdur. Bununla çox sıx əlaqədə ikinci sahə iqtisadiyyatın demokratik yollarla idarə edilməsidir, yeni iqtisadiyyatda demokratik islahatlar aparılması, bazar iqtisadiyyatı yoludur. Bütün bunlar kompleks şəkildə respublikamızı gələcəyə aparan yollar, istiqamətlərdir".

Xalqın təkidli xahişi ilə respublikada siyasi rəhbərliyə qayıdan Heydər Əliyev yeni tarixi şəraitdə iki mühüm vəzifənin - Azərbaycan dövlətçiliyinin məhv olmaq təhlükəsindən aradan qaldırılması, dövlət müstəqilliyimizin qorunub saxlanması və əbədi edilməsi, habelə dünyəvi, demokratik dövlət quruculuğunun həyata keçirilməsi vəzifələrinin həlli istiqamətində cəhəngşümlü işlərə başladı. Müdrik rəhbərimizin gərgin əməyi, səriştəsi, böyük təşkilatçılıq qabiliyyəti, uzaqgörən daxili və xarici siyasəti nəticəsində tarixən qısa zaman kəsiyində dövlət müstəqilliyimizin dönməz xarakter alması təmin olundu. Demokratik hüquqi dövlət quruculuğunun möhkəm təməli qoyuldu, siyasi sabitlik, bunun ardınca isə makroiqtisadi sabitlik bərqərar olundu.

Bütün bunların da sayəsində ulu öndər Heydər Əliyev milli dəyərlər zəminində çağdaş dövlətçilik sistemimizin əsaslarını yaradaraq, müstəqilliyimizi əbədi etmişdir. Məhz belə bir tarixi missiyanı müvəffəqiyyətlə həyata keçirmiş Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının siyasi və dövlətçilik şüurunda ümummilli lider zirvəsini fəth etmişdir.

Başqa sözlə, böyük öndərimiz tariximizə xilaskar kimi daxil olub və respublikamıza rəhbərlik etdiyi hər iki dövrdə bu missiyanı çox böyük uğurla yerinə yetirib. Xalqımız yaxşı bilir ki, müasir Azərbaycan cəmiyyətinin formalaşması və qurulması bir-bəşə Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Təsəffüf deyil ki, ümummilli liderimiz azərbaycanlı olması ilə fəxr etdiyi kimi, hər bir azərbaycanlı da bu gün Heydər Əliyevin ən böyük sənət əsəri olan müstəqil, inkişaf etmiş və qalib Azərbaycanın vətəndaşı olmaqdan qürur duyur. Ulu öndərə saygı və məhəbbətini onun ideyaları ətrafında daha da sıx birləşməklə nümayiş etdirir.

"Mənim həyatımın məqsədi Azərbaycanca, Azərbaycan xalqıdır, Azərbaycan Respublikasıdır, Azərbaycan vətəndaşıdır" deyən xalqımızın böyük oğlu, azərbaycançılıq məfkuresinin parlaq daşıyıcısı kimi öz müdrik siyasəti, dönməz əqidesi və tarixi uzaqgörənliyi sayəsində milli dövlətçilik ideyasının gerçəkləşdirilməsinə, ölkəmizin regionda lider dövlətə çevrilməsinə nail olmuşdur.

Bu gün biz hamımız böyük iftixar hissi ilə qeyd edirik ki, Azərbaycan Respublikasının siyasi tarixinin qürurvericiliyi ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə, onun Azərbaycan xalqının bu gününə və gələcəyinə yönəlmiş uğurlu siyasəti ilə bağlıdır. Sovet hakimiyyəti illərində Heydər Əliyev təxminən 14 ilə yaxın bir müddət ərzində respublikaya rəhbərlik etmiş və həmin dövrdə onun fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən birini iqtisadiyyatın səmərəli şəkildə təşkil və idarə edilməsi əsasında respublika əhalisinin maddi və mədəni həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi problemi təşkil etmişdir. Məlum olduğu kimi, XX əsrin 70-ci illərinin əvvəllərində Azərbaycanın iqtisadi və sosial inkişafında lazımi dönüş yaradılmış, respublikanın malik olduğu iqtisadi, elmi-texniki və humanitar potensialdan tam dolğun və səmərəli şəkildə istifadə edilməmiş, bu isə istə-təməz sosial-iqtisadi inkişafın ümumi səviyyəsinin ovaxtı orta İttifaq göstəricilərindən çox aşağı olması ilə nəticələnməmişdir. Ağır iqtisadi və sosial şəraitdə respublikada rəhbərliyə gələn Heydər Əliyev həmin

vaxt üçün mövcud olan vəziyyəti siyasi uzaqgörənliklə düzgün qiymətləndirmişdir. İqtisadiyyatda, sosial-mədəni və mədəni sahələrdə əsaslı dəyişikliklərin həyata keçirilməsini, iqtisadiyyatın təşkili və inkişafı sahəsində dönüş yaradılmasını başlıca vəzifə kimi müəyyənləşdirərək, qısa zaman kəsiyində bütün əsas göstəricilər üzrə Azərbaycanın keçmiş SSRİ-də öncül mövqelərə çıxmasını təmin etmişdir.

Bütövlükdə, 1970-1982-ci illər Azərbaycan Respublikası üçün böyük quruculuq illəri, iqtisadi inkişafı yanaşı, sosial sferanın da inkişafına böyük qayğı illəri olmuşdur.

1970-ci ilə müqayisədə 1982-ci ildə milli gəlir 2,3 dəfə, sənaye məhsulları 2,2 dəfə, kənd təsərrüfatı məhsulları 2,25 dəfə artmışdır. 220-dən çox yeni sənaye müəssisəsi fəaliyyətə başlamışdır.

Təkcə 1971-1975-ci illərdə res-

lar təşkil etmişdi. 1990-cı ilə müqayisədə isə üç ildə ÜDM-in real həcmi iki dəfə azalmış, sənaye istehsalı 63 faiz, kənd təsərrüfatı istehsalı 47 faiz aşağı düşmüş, sürətli inflyasiya prosesi nəticəsində əhalinin həyat səviyyəsi 3,6 dəfə aşağı enmişdi.

Azərbaycanın sərbəst bazar münasibətlərinə əsaslanan liberal iqtisadiyyat xəttini dəstəklədiyini dünyaya bəyan edən ulu öndərin böyüklüyü ondadır ki, o, həqiqi müstəqilliyin, siyasi azadlığın iqtisadi qüdrət və inkişafdan keçdiyini bilir və ölkənin məhz belə bir yolla irəliləməsinə təqdir edirdi.

Heydər Əliyev iqtisadi platformasında iqtisadi islahatlar dedikdə, Azərbaycan iqtisadiyyatını bazar iqtisadiyyatı yolu ilə aparmaq, özəl bölmənin fəaliyyətini genişləndirmək və özəlləşdirməni həyata keçirmək, sahibkarlığa, təşəbbüskarlığa geniş imkanlar yaratmaq, ölkə iqtisadiyyatını dünyanın inkişaf etmiş ölkələri-

Azərbaycanın iqtisadi tərəqqisinin dayaq sütunlarını müəyyən edən Heydər Əliyev ölkənin yeni makroiqtisadi siyasətinin şəxslərini dərinliklərinə qədər məharətlə tədqiq edərək, fundamental iqtisadi model hazırladı. Bu model cəxistqıamətli və uzunmüddətli dinamik inkişafın əsasını təşkil edən zəngin bir konsepsiya idi. Bu mükəmməl inkişaf konsepsiyasının həyata keçirilməsi dövlət suverenliyini bərpa edən Azərbaycanda demokratik dövlət quruculuğu və azad bazar münasibətlərinə əsaslanan milli iqtisadiyyatın formalaşdırılmasına, yeni iqtisadi dövrün tələblərinə uyğun təsərrüfat sisteminin yaradılmasına və sıçrayışlı inkişafın təmin olunmasına, kompleks islahatların reallaşmasına möhkəm əsas yaratdı.

publikada 64 iri dövlət sənaye müəssisəsi tikilib istifadəyə verilmişdir. Onlardan Bakı meişət kondisionerləri, Sumqayıt kompressor zavodları, üst trikotaj fabriki, Xankəndi (Stepanakert) ayaqqabı fabriki, Kirovabadda ət kombinatı və qənnadı fabriki, Lənkəranda və Xudatda konserv müəssisələri və başqalarıını göstərmək olar.

1971-1975-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının neft maşınqayırma sənayesi SSRİ neft-mədən avadanlığının üçdəbirindən, neftçixarma texnikasının 70 faizdən çoxunu verirdi. Belə uğurlara dələlət edən faktlar çox göstərmək olar.

Heydər Əliyev həmin dövrdə sosial-mədəni inkişafın sürətləndirilməsinə də xüsusi fikir verirdi. Məhz bu inkişaf sayəsində Azərbaycan keçmiş SSRİ-nin geridə qalan respublikalarından ən qabaqcılına çevrilmişdi.

Lakin ulu öndər SSRİ rəhbərliyinə irəli çəkildən sonra Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafında əldə edilmiş yüksək mövqələr neinki möhkəmləndirilmiş, əksinə tədricən itirilmiş, 1989-cu ildən etibarən isə iqtisadiyyatda istehsal həcmi sürətlə aşağı düşməyə başlamışdı. 1991-ci ilin oktyabrından özünün dövlət müstəqilliyini elan edərək respublikamızı əslində siyasi-hərbi böhranla yanaşı, həm də dərin sosial-iqtisadi böhranla üz-üzə qalmışdı. Ölkənin ictimai-siyasi həyatında baş verən müərkəb proseslər, iqtisadiyyatda idarəetmə və istehsal intizamının pozulması, Azərbaycanın məcburi cəlb olunduğu müharibə və bunun nəticəsində ayrı-ayrı bölgələrin bir-birinin ardınca Ermənistanın silahı qüvvələri tərəfindən zəbt edilməsi, qaçqın və məcburi köçkünlər ordusunun gündən-günə artması, müxtəlif şəxslərə və siyasi qruplaşmalara tabe olan silahlı dəstələrin hakimiyyət uğrunda mübarizəyə cəlb edilməsi, separatçılıq meyillərinin güclənməsi, dövlət çevrilişinə cəhdlərin bir-birini əvəzləməsi iqtisadi inkişafda ciddi zərbə vurmuşdu. Məhsul istehsalını kəskin sürətdə azaltmış, əhalinin rifahının nəzərəcarpacaq dərəcədə pisləşməsinə səbəb olmuşdu. Nəticədə 1993-cü ildə ÜDM-in həcmi həmin göstəricisinin 1988-ci ildəki səviyyəsinin cəmi 60 faizini təşkil etmişdi. 1992-1994-cü illər ərzində real daxili məcmu məhsul ildə orta hesabla 20 faiz, milli gəlir 50 faiz azalmışdı. 1991-ci ildən etibarən hər il dövlət büdcəsi böyük kəsirlə formalaşdığından, yalnız Mərkəzi Bankın yeni kreditləri hesabına maliyyələşdirilirdi. 1993-cü ildə büdcə kəsiri 23,8 milyon manat təşkil etmişdi ki, bu da ÜDM-in 14,4 faizinə bərabər idi. Həmin il idxal və ixracın həcmi 50 faizdən çox azalmış, tədiyyə balansında mənfi saldo 23 milyon dol-

nin iqtisadi sistemi əsasında qurmaq və dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya etmək nəzərdə tutulurdu.

Azərbaycan iqtisadiyyatının son onilliklərdəki inkişaf tarixi bariz şəkildə göstərir ki, Heydər Əliyev məntiqindəki "müstəqillik - iqtisadiyyat" dialektikası ölkənin müasir inkişaf gerçəkliyinin obyektiv nəzəri-praktiki təməli kimi çıxış etmişdir.

Ümumiyyətlə, Heydər Əliyevin iqtisadi baxışlarında bir-birini tamamlayan iki məqam nəzərə çarpır: 1) iqtisadiyyatın bütün sahələrində islahatlar aparmaq və bu islahatlar vasitəsilə ölkə iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək; 2) mövcud iqtisadi potensialdan istifadənin səmərəsini təxirə salmadan yüksəltmək, onun dağılmasına yol verməmək və bu potensialın bütün Azərbaycan xalqının sərvəti kimi respublikamızın vətəndaşlarının, əhalinin bütün təbəqələrinin həyat tərzinin yaxşılaşdırılmasına yönəlmək.

Məhz bu baxımdan müstəqillik şəraitində, heç kimə ümid olmadan iqtisadiyyatımızı düzgün inkişaf etdir-

Ulu öndərin əsasını qoyduğu inkişaf strategiyasını uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyevin sayı ilə tarixən qısa müddət ərzində Azərbaycanın keçid iqtisadiyyatını arxada qoymasına nail olmuşdur. Ölkədə həyata keçirilən mükəmməl islahatlar konsepsiyasının müəllifi kimi, Prezident İlham Əliyev iqtisadi inkişafın müasir Azərbaycan modelini yaratmışdır. Bu, ölkəmizin ümumi siyasətinin ayrılmaq tərkib hissəsi olmaqla, Azərbaycanın iqtisadi tərəqqisinə, hərbi qüdrətimizin gücləndirilməsinə, dünya birliyində köklü mövqeyinin möhkəmlənməsinə, inkişaf etmiş güclü dövlətlər sırasında yer almasına xidmət edir.

məyi, öz sərvətlərimizdən səmərəli istifadə etməklə dövlətçiliyimizi möhkəmləndirməyi, öz də təkcə siyasi-mədəni deyil, həm də maddi nəticələr əldə etməklə insanların həyat səviyyəsini yaxşılaşdırmağı əsas şərt sayan Heydər Əliyev deyirdi: "Müstəqillik ona görədir ki, biz öz taleyimizin sahibi olaq, öz sərvətlərimizin sahibi olaq və bu sərvətlərdən istifadə edərək xalqımız daha yaxşı yaşasın".

Azərbaycanın iqtisadi tərəqqisi-
yən edən Heydər Əliyev ölkənin yeni makroiqtisadi siyasətinin şəxslərini dərinliklərinə qədər məharətlə tədqiq edərək, fundamental iqtisadi model hazırladı. Bu model cəxistqıamətli və uzunmüddətli dinamik inkişafın əsasını təşkil edən zəngin bir konsepsiya idi. Bu mükəmməl inkişaf konsepsiyasının həyata keçirilməsi dövlət suverenliyini bərpa edən Azərbaycanda demokratik dövlət quruculuğu və azad bazar münasibətlərinə əsaslanan milli iqtisadiyyatın bütün sahələrində

sadiyyatın formalaşdırılmasına, yeni iqtisadi dövrün tələblərinə uyğun təsərrüfat sisteminin yaradılmasına və sıçrayışlı inkişafın təmin olunmasına, kompleks islahatların reallaşmasına möhkəm əsas yaratdı.

Qeyd edilənlərə yekun vuraraq belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, ulu öndərin iqtisadi siyasət strategiyası 1) sabitləşdirmə, 2) islahatlaşdırma, 3) dünya iqtisadi inteqrasiyasına qoşulma, 4) sosial-iqtisadi inkişaf və bunların da nəticəsində nail olunmuş xalqın rifahının yüksəldilməsi cəmiyyət həyatının bütün sahələrinə dair düşünülmüş, genişmiqyaslı radikal islahatların müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsi sayəsində artıq 1996-cı ildən etibarən yeni Azərbaycan quruculuğunun, o cümlədən milli iqtisadiyyatın sürətli inkişaf və yüksəliş dövrü başlamışdır.

Bir məsələni də xüsusi vurğulamaq yerinə düşər ki, ulu öndər həmişə nominal islahatların, yeni islahat xətrinə islahatların aparılmasının əleyhinə olub. İslahatların keçirildiyi bir dövrdə mövcud iqtisadi strukturların və inzibati-amirlik metodlarının olduğu kimi saxlanması onun iqtisadi baxışlar sisteminə yolverilməz hesab edilirdi. Əksinə, iqtisadi islahatlar həyata keçirilərkən iqtisadi qanunların və dünya təcrübəsinin əsas götürülməsini, islahatların sistemli, kompleks aparılmasını və sosial yönümlü olmasının zəruriliyini vurğulayırdı.

Heydər Əliyevin konkret situasiyaya və ölkənin iqtisadi "landşaftına" hesablanmış iqtisadi konsepsiyasına əsasən islahatların üç mərhələdə həyata keçirilməsi daha məqsədeuuyğun hesab edilmişdi: birinci mərhələdə güclü dövlət tənzimlənməsi ilə böhrandan çıxmaq, ikinci mərhələdə iqtisadiyyatın sabitliyini təmin etmək, üçüncü mərhələdə isə iqtisadiyyatın dirgəlişinə və yüksək xətlə inkişafına nail olmaq lazımdır.

Hər bir mərhələyə uyğun olaraq, həmin illərdə məqsədli kompleks proqramlar işlənilib hazırlanmış, onların həyata keçirilmə müddətləri müəyyən edilmişdi. Kompleks proqramların məqsədi minimum itkilərlə və sosial çaxnaşmalarız böhrandan çıxmaq, cari tədbirlərdən perspektiv tədbirlərə adlamaq idi. Birinci mərhələni, xalq üçün ağır olduğuuna görə, mümkün qədər sürətlə həyata keçirmək nəzərdə tutulurdu. Bu dövrdə reallaşdırılan sosial təməyüllü bazar iqtisadiyyatına keçid konsepsiyası dövlətin optimal tənzimləmə roluna əsaslanırdı.

Beləliklə, Heydər Əliyev islahatların dünya təcrübəsində müşahidə etdiyimiz bütün proqramlardan əsas bir əlaməti ilə fərqlənir: onun islahatlar keçirdiyi ölkə dörd bir tərəfdən

çəlməsində əhəmiyyətli rol oynadı.

Çox böyük əhəmiyyəti olan beynəlxalq kontraktların bağlanması, dünya ölkələri ilə iqtisadi əlaqələrin genişlənməsi, Azərbaycana investisiya axınının güclənməsi, iqtisadi inteqrasiyanın dərinləşməsi və s. məhz Heydər Əliyevin müdrik daxili və xarici siyasətinin məntiqi nəticəsi kimi mümkün olmuşdur. Bütün bunlar Azərbaycanın sabahına inam yaratmış, respublikamızın ümdə problemlərinin həllinə, əhalinin rifahının yüksələcəyinə böyük ümidlər doğurmuş, xalqın iqtisadi fəallığının artmasına təsir etmişdir.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən müəyyən edilmiş demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu və sosialyönümlü bazar prinsiplərinə əsaslanan sosial-iqtisadi inkişaf siyasəti artıq iyirmi ilə yaxındır ki, möhtərəm Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında uğurla davam və inkişaf etdirilir. Bu siyasət Azərbaycanın bölgədə iqtisadi cəhətdən lider dövlətə çevrilməsi və dünya iqtisadi sistemində uğurla inteqrasiya etməsi, ölkədə sosial problemlərin həlli və əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılması, yoxsulluğun sürətlə azaldılması, işsizlik problemlərinin həlli və infrastrukturun yenidən qurulması istiqamətində mühüm Dövlət proqramlarının ardıcıl həyata keçirilməsi üçün möhkəm təməl yaratmışdır.

Ulu öndərin əsasını qoyduğu inkişaf strategiyasını uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyevin sayı ilə tarixən qısa müddət ərzində Azərbaycanın keçid iqtisadiyyatını arxada qoymasına nail olmuşdur. Ölkədə həyata keçirilən mükəmməl islahatlar konsepsiyasının müəllifi kimi, Prezident İlham Əliyev iqtisadi inkişafın müasir Azərbaycan modelini yaratmışdır. Bu, ölkəmizin ümumi siyasətinin ayrılmaq tərkib hissəsi olmaqla, Azərbaycanın iqtisadi tərəqqisinə, hərbi qüdrətimizin gücləndirilməsinə, dünya birliyində köklü mövqeyinin möhkəmlənməsinə, inkişaf etmiş güclü dövlətlər sırasında yer almasına xidmət edir.

Bu gün ölkə əhalisinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması, yeni iş yerlərinin gətirdikcə artması və yoxsulluğun əhəmiyyətli dərəcədə azaldılması, misilsiz tarixi qələbəmiz - 30 il işğal altında olan torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi dövlət başçısı İlham Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu siyasətin nəticəsidir. Yürüdülmüş uğurlu, qətiyyətli siyasət, həyata keçirilən makroiqtisadi layihələr Azərbaycan iqtisadiyyatının daha da yüksələcəyindən xəbər verir. Ayrı-ayrı Dövlət proqramlarında, Böyük Qayıdış strategiyasında nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsi Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafında vacib mərhələ olmaqla, ölkənin iqtisadi inkişafında və əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılmasında gətirdikcə mühüm rol oynayır.

Eyni zamanda, bu gün Azərbaycanda iqtisadiyyatın intensiv inkişafının təmin edilməsi, dövlət büdcəsi mədaxilinin neft sektorundan asılılığının azaldılması, sənayenin, kənd təsərrüfatının, iqtisadiyyatın digər sahələrinin sistemli inkişafı, xalq təsərrüfatının bütün sahələrində sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi və vətəndaş təşəbbüskarlığına

hərtərəfli stimullar yaradılması üçün ardıcıl tədbirlər görülür.

Ölkəmizdə həyata keçirilən siyasi və iqtisadi islahatların ən mühüm edildənlərdən biri də onların aşkarlıq şəraitində reallaşdırılmasıdır. Dünya təcrübəsi göstərir ki, aşkarlıq özü ilə təəqqi gətirirsə, qapalılıq mütləq gəlirə ilə nəticələnir. Heç də təsadüfi deyildir ki, Partiyamızın sədri, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev öz siyasətində aşkarlıq və şəffaflıq amilinə böyük diqqət yetirir. Bu prinsipə əməl olunması hər bir rəhbər işçinin, məmurun və Partiya üzvünün ümdə vəzifəsi hesab edilir.

Şəffaflığın təminatçısı kimi səmərəli və stimullaşdırıcı nəzərdə sisteminin yaradılması hər bir ölkədə sosial-iqtisadi inkişafa təminatın vacib amillərindən biri hesab edilir. Bu mənada çox səciyyəvidir ki, Azərbaycan mövcud nəzərdə sisteminin təkmilləşdirilməsi ulu öndərimiz Heydər Əliyevin dövlət quruculuğu siyasətində daim diqqət mərkəzində saxlanılan məsələlərdən olmuşdur.

Eyni zamanda, ölkəmizdə şəffaflığın artırılması investisiya cəlbədiciliyinin yüksəldilməsində mühüm rol oynamaqla iqtisadiyyatımızın şəxələndirilməsi, davamlılığın möhkəmləndirilməsi və rəqabətin artırılması nöqtəyi-nəzərindən böyük əhəmiyyət kəsb edir ki, bu da Böyük Qayıdış dönməində çox vacibdir.

Maliyyə intizamının gücləndirilməsi, şəffaflığın artırılması və kölgə iqtisadiyyatı ilə mübarizə sahəsində ölkəmizdə həyata keçirilən kompleks tədbirlər beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən gətirdikcə daha yüksək dəyərləndirilir və Azərbaycanın reytingi stabil olaraq artmaqdadır.

Bununla belə, son illərdə yeni dövrün çağırışları zəminində ölkəmizdə həyata keçirilən islahatlar nəticəsində əldə edilən uğurlu nəticələrlə yanaşı, ölkə iqtisadiyyatının inkişafı yolunda bir sıra əngəllər hələ də tam aradan qaldırılmamışdır ki, bunlardan da biri cinayət yolu ilə əmlakın əldə edilməsi və ondan istifadə olunmasıdır. Çox önəmlidir ki, belə halların yolverilməzliyini kəskin və davamlı olaraq təhqid edən Prezident İlham Əliyevin 2023-cü il 28 fevral tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizəyə dair 2023-2025-ci illər üzrə Milli Fəaliyyət Planı" bu istiqamətdə çox mühüm kompleks tədbirlərin reallaşdırılmasını hədəfləyir. "Milli Fəaliyyət Planı" öz əhatəliyi və təkmilliyi baxımından çox əhəmiyyətli sənəd olmaqla, cəmiyyətimiz üçün həyatı vacib olan bir sıra sahələri özündə ehtiva edir.

Ulu öndərin yolunun davamı müstəqil Azərbaycan dövlətinin gələcəyi, onun daha da güclənməsi, ərazi bütövlüyünün bərpa olunması, hər bir vətəndaşımız üçün firavan və rahat həyat şəraitinin yaradılması istiqamətində Prezident İlham Əliyevin atdığı daha da sıx birləşmək, Heydər Əliyevə başladığı işləri davam etdirmək, qurduq dövləti yeni-yeni uğurlara çatdırmaq ümummilli liderin ruhu qarşısında ən ümdə borcumuzdur.

Vahid NOVRUZOV,
Azərbaycan Respublikası
Auditör Palatasının sədri,
iqtisad elmləri doktoru, professor.

Cəmiyyətin neçə minillik inkişafı dövründə çox ictimai-iqtisadi formasiyalar, hansısa böyük proseslərin nisbi tamamlandığı, yenilərinin isə sanki başlandığı tarixi keçidlər olub. Bunlardan yeni dövrün başlanğıcı kimi dəyərləndirilən və nəticəsinə görə əsaslı təhlil olunamı – belə demək mümkünsə, kapitalizmə keçiddir. Cəmiyyətin təbii inkişafının yaratdığı zərurətdən doğan bu formasiyadan sosializmə keçiddə isə inkişafın əsas hərəkətverici qüvvəsi – əksliklərin vəhdəti nəzərə alınmadı. Əvvəlcə marksizm-leninizm adı ilə elmi-nəzəri tədqiqatlara əsaslanan model kimi nəzəri bir sistem yaradıldı. Sonra da buna hazır olmayan cəmiyyət inqilabi yolla (zərər) həmin nəzəri sistemə uyğunlaşdırıldı.

Keçid dövrünün antaqonizmi

Ötən əsrin sonlarında baş verən, dünya ölkələrinin əz qala dövrdebirini əhatə edən keçid prosesi nə əvvəlcədən tam əsaslı modelləşdirilmiş, nə də öyrənilmişdi. Buna baxmayaraq, dünyanın əzəmətli imperiyası, sosializm sistemi dağıldı, kommunizm kabusu ilğim kimi yoxa çıxmaqla böyük bir ideoloji sistem süqut etdi. Mahiyyətə sosializmin dağılmasına hesablanmış, sintetik cəmiyyət quruculuğunda xaricdən götürülmüş hazır modellərin - "yenidənqurma" kimi konsepsiyaların reallaşdırılması ilə hər şey sanki öz kütləvi axarına buraxıldı. Bununla da böyük bir ölkə daxilində antaqonist iki ideoloji cəbhənin (kommunizm və kapitalizm) qarşıdurmasına real imkanlar yaradıldı.

Həmin illərdə baş verən proseslərin geniş və hərtərəfli təhlilini, keçmiş SSRİ-nin baş iqtisadi ideoloqlarından olan akademik L.Abalkin "İstifadə olunmamış imkan: ilə yarımlı hökumətdə" (Л.И.Абалкин, "Неиспользованный шанс: Полтора года в правительстве" — М., Политиздат, 1991) kitabında özünəməxsus tərzdə analiz və şərh etmişdir. Müəllifin qənaəti bundan ibarətdir ki, təkə iqtisadi sahədə deyil, siyasi sahədə də yaranmış problemlər həll edilməlidir. Çünki problemləri siyasi yolla həll etmədən ölkəni böhrandan xilas etmək mümkün deyil.

Keçid prosesləri, baş verdiyi bütün ölkələr üçün, tarixən həmişə mürəkkəb, ağırlı və təbəddülatlı olub. Ölkəmiz də bu baxımdan istisnalıq təşkil etmədi, vəhə böyük sistemdən qopub ayrılmasından sonra yeni sistemə keçid yolu hamar olmadı.

Qeyd edək ki, yaşadığımız sosializm cəmiyyətində sənayedə, kənd təsərrüfatında, bir sözlə, ixtisalsən və təsərrüfatın əksər zəruri sahələrində təşkilati, təminat sistemi qurulmuşdu. Texnoloji sahədə müəyyən geriliklər olsa da, təhsil, intellekt, təfəkkür mədəniyyəti kifayət qədər yüksək idi. Bütün bunlar yeni keçid dövrünə uyğun təşkilati formanın tapılmasını tələb edirdi. Lakin sistemin dağılması ilə Azərbaycanca qalan maddi-texniki baza maksimum dərəcədə faydalı istifadə olunmaq əvəzinə, ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində yenidən qurmaq ümidi ilə dağıldı. Keçmişdən qalan hər şeyi dağıtmaq taktikası iqtisadiyyatı iflic vəziyyətinə saldı. İqtisadiyyatda yaranan daxili disproporsiya digər sahələri də xoşa sürüklədi. İttifaqın dağılmasından sonra sistemin ideoloji prinsipləri də, dövlətçiliyi də, iqtisadi əlaqələri də, qanunvericilik əsasları da - bir sözlə, bütün daxili qurumlar dağıldı. Vahid ideyanın, yeni bir ideoloji sistemin olmaması ucbatından çoxlu sayda dağılma və həmçinin yaşam üçün zəruri olan quruculuq proseslərinin xaosit toplusu yarandı. Çünki vahid ideya olmadıqda və ya onun şəxslənməsi maddi təzahürləri müəyyən quruculuq proseslərinin nəzəri ifadə etmədikdə təsadüflərin xaosu baş verir.

İnkişaf etmiş ölkələrdə və ya hüquqi dövlətlərdə (bu ölkələr də XVII-XVIII əsrlərdə həmin mərhələni keçiblər, yeni o illərdə formalaşmış ideologiya artıq sosial-iqtisadi və siyasi-hüquqi reallıq olub) ideologiya artıq ideyadan gerçəkliyə çevrildiyindən yeni modellərin yaradılmasına lüzum qalmır. Bəzi ideologiyalar isə ictimai reallığa çevrilə bilmədiyindən, arzu olaraq qaldığından, yə-

li yaşam tərzindən götürən Azərbaycan dövlətçiliyi üçün məhz bu amillər sayəsində də ideologiya formalaşdırılmalı idi. Lakin 1988-1993-cü illərdə ölkənin siyasi dövlət rəhbərliyi Sovet İttifaqının süqutundan sonra kommunist ideologiyasının məhvi ilə cəmiyyətdə yaranan ideoloji boşluğu doldura bilmədi. Ali dövlət hakimiyyətində olanlar müasir cəmiyyətdə insanlar birləşdirən sosial amillərin nədən ibarət olduğunu, hansı yolla və necə cəmiyyət qurmaq lazım gəldiyini müəyyənləşdirməklə öz sosiumumuzu dərk etmədilər.

Demokratik inkişaf yolunu seçmiş ölkəmizdə hansı meyarlarla, hansı dövlətçilik təcrübəsi əsasında, hansı siyasi əsaslarla və s. müstəqil dövlət quruculuğu həyata keçirilməsi dəqiqləşdirilməyindən vaxtilə burjuə mədəniyyətinə nihilist münasibət indi də sosializm mədəniyyətinə nihilist münasibətə çevrildi. Hər şeyi təhlil süzgəcindən keçirib təkamül yolu ilə dəyişdirmək əvəzinə, sıçrayışa, inqilabi dəyişiklik etmək istədiyimizdən bir ifratçılıqdan başqa ifratçılığa düşürdük.

Keçmiş ittifaqdan ayrılaraq müstəqillik qazanan Azərbaycan dövlətçiliyini ilk illərində bir-birinə əks olan ifrat meyllərin hər ikisini yaşamağı oldu. Birinci meyllin təşəbbüskarı sistem dağılsa da, mərkəzdən nıcat gözləməklə köhnə buxovları saxlamağın tərəfdarları – Vəzirov, Müttəllibov, ikincisi isə hər şeyi dağıdaraq sıfırdan başlamağın tərəfdarlarından – AXC-Müsavat hakimiyyəti idi.

Məhz bu təşəbbüslərin tərəfdarları müstəqilliyin ilk illərində ölkəmizə böyük ziyan vurdular. Birinci mövqeyin nümayəndələrində milli mənsubiyyətə sadıqlıq, vətəndaşlıq mövqeyi, ikincilərdə isə dövlətçilik anlayışı, süuru və idarəçilik təcrübəsi çatırmırdı.

Keçid və ya köklü islahatlar dövründə ideologiyanın formalaşması, mövcudluğu zərurətdir. Ideologiya əsasında sosial və siyasi gerçəkliyin fəvqündə dayanan və onu özünə uyğunlaşdırmağa çalışan nəzəri model və ya müstəqil konseptual sistemdir. Dəqiq desək, ideologiya ictimai quruluşda köklü dəyişikliklər etmək, siyasi rejimin sosial-iqtisadi inkişafına ciddi ziddiyyətlərini aradan qaldırmaqla dünyanı dəyişmək istəyən modeldir. Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, arzuolunan cəmiyyət quruluqdan sonra, yeni ideologiyanın üstünlük təşkil etdiyi dövr tamamlanıqdan sonra cəmiyyətin inkişafında hüququn, konstitusiyasının, qanunların və bu kimi digər dəyərlərin prioritetliyi mərhələsi başlayır. Nəzərə alaq ki, sadaladığımız dəyərlər belə ideologiyanın təsiri ilə dəyişilməyə məhkumdur. Çünki cəmiyyətin dəyişməsi qanunların dəyişməsinə zəruri edir. Bu baxımdan keçid dövrü əsasən yeni qanunların qəbulu ilə səciyləndirilir.

Bəzən də xarici, xüsusən Qərb ölkələri keçid dövrünü yaşayan ölkələrin milli və ya spesifik xüsusiyyətlərini nəzərə almadan

Azərbaycançılıq - hansı dini cərəyana, milli mədəniyyətə və milli tarixə mənsub olmalarından asılı olmayaraq, Azərbaycan sakinlərinin əksəriyyətinə xas ən ümumi cəhətlərin sintezidir. Bu ideyanın parametrlərini Ulu Öndər kompakt şəkildə ifadə etmişdir: "Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra azərbaycançılıq aparıcı ideya kimi həm Azərbaycanda, həm də bütün dünyada yaşayan soydaşlarımız üçün əsas ideya olubdur".

Obrazlı desək, azərbaycançılıq ilk baxışda müxtəlif rənglərdən ibarət olan, yeni spektrləri sezilməyən vahid işıq şəlini xatırladır. Riyaziyyatçıların dili ilə desək, azərbaycançılıq çoxdəyişənli sabit mənsubiyyət funksiyasıdır. Bu funksiyanın arqumentləri çox olsa da, onun yeganə sabit qiyməti konkret ölkəyə, vətənə, diyarına, onun tarixinə, insanına, ruhuna mənsubiyyətdir - yeni azərbaycançılıqdır.

öz standartlarını, yeni özlərində formalaşmış siyasi, hüquqi meyarlar və dəyərlər sistemini, müasir informasiya texnologiyaları və texnikasını, ideoloji təbliğat sistemlərini, cəlbəddici qaydada qablaşdırılmış, gözəl etikətlənmis keyfiyyətsiz məhsullarını bu ölkələrə təbliğ etmək siyasəti yürüdürlər. Bununla da əslində bilərəkdən, ya bilməyərəkdən yeni bir ideologiya tələq etmiş olurlar. Qloballaşma prosesi özü də ele ideologiyası cəmiyyətlər üçün xarici standartların ideologiyaya çevrilməsi prosesidir. Ideologiyayı adətən insan edən Qərb siyasətçilərinin istəyi də məhz budur.

İdeoloji vakuumu düşmüş xalqların həyatında yaranan boşluğu doldurulması üçün xarici təsirlərin diñçilik, millətçilik, xaricdən qaynaqlanan ideologiyaların yer tutmaq iddiasına da getdikcə artırdı.

Xalqımızın intellektual qüvvəsinə və imkanına güvənini təmin etmək cəmiyyətdə ayrı-ayrı fərdlərin birləşmək istəyi kimi təbii arzularının ümumdövlət mənafeyinə çevrilmiş təşəbbüslərinin səfərbər edib bilən fenomen qüvvəyə ehtiyac zaman keçdikcə daha da artırdı.

Böyük dünyagörüşə, dövlətçilik təcrübəsinə, xalqın milli mənafeyini ən yüksək tribunallardan belə müdafiə etmək qabiliyyətinə və qatıyyətinə malik şəxsiyyətin hakimiyyətə gəlməsi ilə müstəqilliyin ilk illərində buraxılmış kobud səhvhlərin nəticələri tədricən aradan qaldırılı bilərdi. Bu şəxsiyyət dünya dövlətçilik tarixində analoqu olmayan keçmiş SSRİ kimi müəmməl, hərtərəfli düşünülmüş, vahid ideoloji prinsiplərə tabe edirlmiş böyük bir dövlət apararında ilk bəşlikdə yer alan Ulu Öndər Heydər Əliyev idi.

Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi ilə ölkəmizdə vəziyyət əsaslı surətdə dəyişdi. Sosial-iqtisadi və mədəni-mənəvi həyatın perspektivləri müəyyənləşdirildi,

AZƏRBAYCANÇILIQ

Bu istilahnın fəlsəfi məzmunu və ya Ulu Öndərin milli zəminli bəşəri ideyalarının analitik formulu

ictimai-siyasi həyat stabilləşdirilməklə inkişaf strategiyasının təməli qoyuldu. Ulu öndər həmin zamanlardakı prosesləri belə xarakterizə etmişdi: *"Bu dövrdə yaşamaq həm çətin, həm də şərəflidir. Çətin, ona görə ki, hamımız ağır vəziyyətdə yaşayırıq, ağır bir dövr keçiririk. Amma şərəflidir ona görə ki, biz müstəqil Azərbaycanın gələcəyinin əsasını yaradıırıq, təməlini qoyuruq".*

Milli ideologiya

Ulu öndər Heydər Əliyev öz dövlətçilik təcrübəsinə istinad edərək bütün xalqın, dövlətin mənafeyini təmsil edən ideologiyanın formalaşmasını, milli ideologiyanın müəmməl konsepsiyasının işləb hazırlanmasını qarşıda duran ən ciddi məsələ hesab edirdi. Həmin dövrdə Prezident Heydər Əliyev müstəqil, hüquqi dövlət quruculuğu prosesində ümumbəşəri dəyərlər zəminində milli ideologiyanı formalaşdırmaqla xarici təsirləri həmin süzgəcdən keçirmək kimi ağır bir vəzifənin öhdəsindən layiqincə gəldi. Təbəddülatlarla dolu dövlət quruculuğu və idarəçiliyi ilə yanaşı, milli ideologiyanı öncül istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi və həyata keçirilməsində xüsusi əzm-karlıq göstərdi.

Xalqın, dövlətin mənafeyini təmsil edən milli ideologiyanın bütöv konsepsiyası bu aspektdə müxtəlif sosial qrupların, partiyaların və siyasi qüvvələrin birləşməsinə tələb edirdi. Milli ideologiya xalqın, dövlətin ideologiyası kimi həyata keçirməli olan ümumxalq və ya ümumdövlət ideya-siyasi xəttidir. Milli ideologiyada əsas məqam ümumbəşəri ideyalar olmaqla sosial ideal və strateji inkişaf konsepsiyasıdır. Bu anlayış sözün dar və hərfi mənasında işlədikdə milli ideologiya özünün ümumictimai aspektindən, bəşəri-fəlsəfi məzmunundan çıxaraq millətçilik ideologiyasına çevrilir. AXC-Müsavat hakimiyyəti dövründə onun tərəfdarı fəsadların bizi nə yaşatdığı hələ yaddaşlardan silinməyib.

Ünümüllü Lider Azərbaycanın müasir, müstəqil və demokratik dövlət quruculuğuna malik ölkəyə çevrilməsi üçün əhalinin bütün təbəqələrinə, xüsusilə siyasi qüvvələrə və partiyalara xitabən deyirdi: *"Kim müxalifədə durursa-dursun, ancaq Vətəninə,*

istilahlər işlədilir. Bəzən də ideologiya anlayışı ideya ilə adevvatlaşdırılır. İşlənmə kontekstindən yanaşdıqda məlum olur ki, hansısa böyük və ya kiçik məzmunlu ideya əvəzinə, ideya-siyasi sistem nəzərdə tutulur. Analoji istilahlər bunlardır: siyasi-nəzəri dünyagörüş, ictimai-siyasi meyarlar, siyasi təfəkkür normaları, sosial dəyərlər və s.

Bu, bir tərəfdən də onunla izah olunur ki, xarici ölkələrdə anlayışlar, istilahlər dəqiq elmi terminlər kimi birmənalı ifadə olunmur. Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, təbiət elmləri sahəsində də həmin vəziyyət hiss olunmaqdadır.

Aydındır ki, dünyagörüş, təfəkkür, intellekt, mədəni-mənəvi mühit və bu qəbiləndən digər meyarlar ictimai-siyasi fikrin, sosial-siyasi gerçəkliyin təsirinə meydan gəlir və formalaşır. Deməli, sadaladığımız istilahlara da dolayısı ilə ideologiya funksiyasını yerinə yetirir. Ancaq milli zəmində, ictimai mühitin özündən yaranan, təqild olmayan ideologiyalar milli ideologiya səviyyəsinə yüksələ bilər. Bunun nə qədər məsuliyyətli və vacib olduğunu nəzərə alan Prezident Heydər Əliyev milli ideologiyanı formalaşdırılması üçün düşüncə beynlərini, ağılları, o cümlədən təhsil sahəsində çalışan müəllim ordusunu da fəaliyyət göstərməyə cəlb edirdi. Bu ideologiyanı qurmaq, yaratmaq, təşkil etmək, yeni zamanda əməli surətdə həyata keçirməyin lazım olduğunu deməklə onun konturlarını da qeyd edirdi: *"Bizim milli ideologiyanın konsepsiyası olmalıdır. Şübhəsiz ki, bu konsepsiya tarixi keçmişimiz, milli, mədəni, dini ənənələrimiz üzərində qurulmalıdır".*

Ulu öndər Heydər Əliyevin böyük siyasətdə ən mühüm uğurlarından biri xalqın gücünü, qüdrətini, o cümlədən iqtisadi, intellektual, mədəni-mənəvi potensialını, vətənpərvərlik hisslərini, yeni bütün səhələrdəki potensialı vahid istiqamətdə, vahid amal, məqsəd uğrunda səfərbər etməyi bacarması idi.

Tarixi şəxsiyyətlərin ictimai süura təsiri bəzən o səviyyədə olur ki, insanların süurunda mövcud olan düşüncə, fikir və amallar, məramları aşkara çıxarmaqla dəqiq formalaşmış ideologiya qaydasında təqdim edib bilər. Həqiqin bunu xalqın milli mənafeyi, müvəffəqiyyət formulu kimi dəyərləndirməklə ümummilli ideologiyanı müəyyənləşdirir. Bəllidir ki, irəli sürülən ideologiya ən adi olsa belə, həyata keçirilməsi zamanı nəticənin əldə olunması xalqın ona hazır olub-olmamasından və necə qavranılmasından asılıdır.

Fərqli mədəniyyətlərin və dinlərin nümayəndələrinin Azərbaycanın ərazisində yığcam yaşaması, fikir mübadiləsi etməsi, qohumluğu və s. kimi amillər tarixən korporativ cəmiyyətin yaranması üçün təbii zəminlər olmuşdur. İki müxtəlif sivilizasiyanın qovuşuğunda yərleşən ölkəmizin tarixi coğrafiyası da bunu sübut edir. Əsas ideoloji təzis də tarixən bu müqəddəs məkanda yaşayan və buranı özlərinin Vətəni hesab edən, onun adı ilə adlanmağa hazır olan bütün xalqların maddi və mənəvi irsi ilə müəyyənləşməlidir.

Milli mənsubluqla bəşəriyyətin sintezi

Vətən təəssübünün, qeyrətini və vətəndaş həmrəyliyi hər şeydən, bütün hisslərdən əz tutmağı tələq edən və insanları buna inandırmağı bacaran ideologiya olmalıdır. Bir sözlə, ideologiya Azərbaycan realığının özünü əks etdirməli, yeni Azərbaycanın özü olmalıdır.

Məhz ulu öndər əvvəlki lokal yanaşmalardan fərqli olaraq, regional və global mövqedən çıxış edərək müxtəlifmillətli, müxtəlifdini, müxtəlifdillə və müxtəlifqədli insanları yaşadığı Azərbaycan reallığını özündən irəli gələn azərbaycançılıq ideologiyası ilə cəmiyyətdə yaranan boşluğu aradan qaldırmağa nail oldu.

Azərbaycançılıq - hansı dini cərəyana, milli mədəniyyətə və milli tarixə mənsub olmalarından asılı olmayaraq, Azərbaycan sakinlərinin əksəriyyətinə xas ən ümumi cəhətlərin sintezidir. Bu ideyanın parametrlərini Ulu Öndər kompakt şəkildə ifadə etmişdir: *"Azərbaycan dövlət müstəqilliyini əldə edəndən sonra azərbaycançılıq aparıcı ideya kimi həm Azərbaycanda, həm də bütün dünyada yaşayan soydaşlarımız üçün əsas ideya olubdur".* Deməli, müxtəlif ənənələr cəmiyyətdə təcrid olunmuş qaydada deyil, bir-biri ilə həmahəng formada təzahür edir. Bu ideologiya insanın özünə, daxili ələminə, imkanlarına və əməllərinə əsaslanmaqla milli mədəniyyət və meyllərin, dini və iqtisadi münasibətlərin, müxtəlif siyasi-iqtisadi formasiyalarda cəmiyyətin inkişafının spektrlərini özündə saxlayır. Bu ideologiyanın həyat qabiliyyəti olmasının əsas səbəbi Azərbaycan ənənələrinin geniş tarixinə əsaslanması və baş verən dəyişikliklərə dərhal münasib bilməklə çevik adaptasiya olunmasıdır.

Obrazlı desək, azərbaycançılıq ilk baxışda müxtəlif rənglərdən ibarət olan, yeni spektrləri sezilməyən vahid işıq şəlini xatırladır. Riyaziyyatçıların dili ilə desək, azərbaycançılıq çoxdəyişənli sabit mənsubiyyət funksiyasıdır. Bu funksiyanın arqumentləri çox olsa da, onun yeganə sabit qiyməti

konkret ölkəyə, vətənə, diyara, onun tarixinə, insanına, ruhuna mənsubiyyətdir – yeni azərbaycançılıqdır.

Azərbaycançılıq kiçik ölkənin gələcək inkişafı naminə ümumdövlət ideyalarının reallaşdırılması ilə əlaqədar ictimai dəyərlər toplusudur. Bu ideologiya cəmiyyətin və dövlətin marağı naminə real işlər haqqında təlim olmaqla tərəfdarlarının hər biri dəyərlərinin səsinə, sözünü deməyə qabildir. Yaponizm, amerikanizm də belə təlimlərdəndir. Ancaq milli maraqlar üzərində bərqərar olmayan ideologiya keçicidir. Cəmiyyət üzərində isə sözlərin deyil, yalnız ideyaların möhkəm hakimiyyətə malik olduğu bəllidir. Bir sözlə, azərbaycançılıq ideologiyası birləşdiricilik amili, Vətən təəssübkeşliyi hissi kimi təbliğ və şərh olunmalıdır.

Prezident Heydər Əliyev Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini özündə ehtiva edən azərbaycançılıq daha geniş formada belə xarakterizə etmişdi: *"Azərbaycançılıq öz milli mənsubiyyətini qoruyub saxlamaq, eyni zamanda onların ümumbəşəri dəyərlərlə sintezindən, integrasiyasından bəhrələnmək və hər bir insanın inkişafının təmin olunması deməkdir".*

Ötən əsrdə 80-ci illərin sonu - 90-cı illərin əvvəllərində kommunizm ideologiyasının iflasından sonra ölkəmizdə vətəndaşların çətin vəziyyətdə, zərər cəlb olunduğumuz müharibə şəraitində birləşdirməyə qabil olan ideologiya olmadıqdan yeni yarıdanlarda ordu da, ölkədə də qüvvələrin parçalanması prosesi gəldi. Yeri gəlmişkən, qeyd edək ki, həmin dövrdə erməni təcavüzkərlərinin, işğalçıların qazandıqları müvəqqəti uğurların fundamentində də illərlə aparıldıq millətçilik ideologiyasının - "türk düşməndir" ideologiyasının özü dayanırdı. Bütöv bir nəslin təfəkkürlərdə bu ideologiya artıq formalaşmışdır.

Azərbaycançılıq ideologiyasının özəyində vətən qeyrəti, təəssübü, vətəndaş birliyi və həmrəyliyi dayanır. Bu isə o deməkdir ki, ümumən Vətən üçün ictimai hissi azərbaycançılıq ana xəttidir. Azərbaycançılıq ideologiyasının bu gücünə xüsusi önəm verən Ümummilli Lider Azərbaycanın bütün vətəndaşlarına xitabən deyirdi: *"Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir".*

Yüksək vətənpərvərlik hissləri, ali vətəndaşlıq və humanizm bilavasitə düşməne qarşı barınmaz mübarizlik təbəssübidir. Və bu, birbaşa düşməncilik hissi təbiiyə etməkdən daha vacibdir. Buna görə də azərbaycançılıq ideologiyası sadaladığımız keyfiyyətlərlə yanaşı, digər üstün əxlaqi dəyərləri də özündə ehtiva etdiyiindən səfərbərdici qüvvəsi də çox böyükdür.

Azərbaycançılıq ideologiyasından qaynaqlanan daxili həmrəyliyimiz, milli birliyi-miz, vahid amal uğrunda mübarizliyimiz imkan vermədi ki, Azərbaycan olduğu kimi deyil, istidkləri kimi görmək arzusunda olan bezi xarici dairələr ölkəmizdə öz çirkin niyyətlərini həyata keçirsinlər. Güclü siyasi iradə, xalq-iqtidar birliyi olmasaydı, torpaqlarımızın işğalçılarından azad edilməsi çox çətinləşərdi, hətta mümkün belə olmazdı.

Nəzərə alaq ki, orduyun maddi-texniki bazasını gücləndirmək ordu quruculuğunda nə qədər vacibdirsə, ondan da vacib orduyun döyüş qabiliyyəti və döyüşün ruhudur. Çünki torpaqlarımızın ilhaqına yol verməmək üçün heç nədən qorxmadan sinəsini qabağa verib, əlinə silah və bayraqla düşməni qovan da, məhv edən də, fədakarlıq, qəhrəmanlıq göstərən də Azərbaycan əsgəri, Azərbaycan zabitidir. Bu baxımdan, ulu öndər tərəfindən əsas qoyulan azərbaycançılıq ideologiyası sayəsində orduda formalaşan yüksək vətənpərvərlik təbəssübi də 44 günlük Vətən müharibəsində Zəfərə yol açmaqda əsas həlledici amillərdən oldu.

Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan xalqının bir parçası olmaqla, onun iradəsinə, əzminə, vətənpərvərliyinə, bir sözlə, özünü əks etdirən ordumuz xalqımızı 44 günə Qalib Xalqa çevirməklə böyük mənəvi zövq yaşatdı, haqlı olması ilə yanaşı, özünə güvənən, özünə inanan, qürurla yaşamağı həyat amalı seçən yeni insan, vətəndaş formalaşması prosesini başlatdı.

Azərbaycançılıq ideologiyası həyat tərziyinə çevrilən ölkəmizin çoxmillətli, çoxkonfessiyalı olması müharibədə də öz özəlliklərini bürrəzə verdi. Bu cür yüksək mənəvi keyfiyyətlərdən məhrum olan monodövlət Ermənistan isə belə böyük sərvətlərdən, dəyərlərdən bixəbərdir. Yanlış ideoloji ruhda formalaşdırılan cəmiyyətdə 11000-dən artıq fərrarisinin olması təbii haldır. Bizdə isə bütün xalqların, millətlərin nümayəndələri birlik, cəsərat göstərərək, düşmənlə vuruşaraq, qəhrəmanlıqla Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bərpa etdilər. Azərbaycançılıqın üstünlüklərindən biri də məhz budur.

Vətən müharibəsi bütün dünyaya sübut etdi ki, bu cür ideologiyanı əzəz edən, onun ətrafında sıx birlik nümayiş etdirən Azərbaycan xalqı böyükdür, güclüdür, yeniləməzdir, dəmir iradəlidir və nəhayət, ordusu ilə birlikdə müzəffərdir.

Hümbət MUSAYEV.

AZƏRBAYCANDA AQRAR İNTİBAHIN BANİSİ

Vatan tariximizin işıqlı şəxsiyyətləri çoxdur. Amma bir ölkənin milli müstəqillik tarixinin beşiyi başında dura bilmək hər kəsə qismət olmur. Azərbaycan belə ölkələrdəndir. Fəvqəl dünyagörüşü, zamanları qabaqlayan uzaqgörənliyi, dünyanı mat qoyan idarəçilik istedadı ilə XX əsrin siyasət nəhəngi zırasına yüksəlmiş Heydər Əlirza oğlu Əliyev bu bəxtiyar millətin Tanrıdan əvəzolunmaz qismət payı, iftixarının zirvəsi, qürurunun minnətdar və əbədi ünvanıdır.

Heydər Əliyev baharın övlədidir. Bahar yenilik, nur, işıq, ruzi, bərəkət yolunun başlanğıcıdır. O, bütöv bir məmləkətə əməlləri və zəkası ilə yer üzünün ali dəyərlərini – demokratiya və müstəqillik ruzisini gətirdi, onun əbədiyyət pasportunu təqdim etdi. Bu, burulğanlar, tələtlər qoyunda cırpınan dünya düzəninə bir parçasında Yaxın Şərqdə demokratiyanın, müstəqilliyin və ali dəyərlərin vətəndaşlıq statusuna möhürlənməsinin yeganə, unikal nadir nişanəsi və ilk nümunəsi idi.

Hər kəs bir ölkədə iki dəfə rəhbərlikdə olmur. Bu, nadir dövlət başçılarının qismət olur. Çünki zaman geridönməzdir, sən zamanıdan uza, etirafdan və etibardan böyük, sevgidən ziyadə ehtiramda olmalısən ki, sənə xalq üz tutsun. Xitab ələsin, özünə rəhbər, yurduna yiyə, övlad, dar gününə sərkərdə bilsin.

Heydər Əliyev 34 ilə yaxın siyasi hakimiyyətdə olub. Bunun 5 ilini planetin ən iri güc mərkəzlərindən olan Rusiyada - Sovetlər İttifaqında ilk ali rəhbərlərdən biri kimi çalışıb. Təpədən-dırnaqadək vətəndaş, milli ruhun əsgəri, xalqın qulluqçusu və şərafətli ömrü onu planetin sayılıb seçilən tarixi şəxsiyyətləri sırasına qaldırırmışdır. Bu gün "Azərbaycan Heydər Əliyevin şah əsəridir" deyirlər. Tam haqlı, doğru qənaətdir.

"Azərbaycan dünyaya güncəş kimi doğacaq". Bunu da ümummilli lider deyirdi. Bu da həqiqət oldu. Azərbaycan Yaxın Şərqdə istiqal nümunəsi, bütöv dünyada milli dəyərlərə layiq ölkə kimi ad qazandı. Fəaliyyətində kənd təsərrüfatına mühüm yer ayırdı. Heydər Əliyev irsi təkcə bir məktəb deyil. O, siyasi mədəniyyət məbədi, titənək quruculuq akademiyası, məfkurə, mental və milli dəyərlər daşıyıcısı olan, onu asılan həyat universiteti idi.

Xalqa sədaqət qədr bitməz-tükənməz quruculuq, yaratmaq, inkişaf əzmi ilə fəvqəladə bacarıq sahibi idi. O, tikinti meydanlarında meşar, ədəbiyyat gecələrində şair, siyasət səh-nələrində nətiq olduğu kimi, zavod və fabriklərdə fəhlə, kənddə, zəhmətkeş yanında onun torpağının, rifahının əsl strateji, cəfakəşi idi.

Bu il bu nəhəng şəxsiyyətin qənişləmə örnək olan ömrü yolunun 100-cü ildönümüdür. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev ötən il sentyabrın 29-da bu barədə müvafiq Sərəncam imzalamışdır. "Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev ili" elan edilməsi haqqında"kı Sərəncamda bu yüksək keyfiyyətlər minnətdarlıq hissi ilə yad edilir.

İndi hər evdə, ailədə, hər sahədə, tələdə Heydər Əliyevin işıqlı obrazı, nurlu siması görünməkdədir. Hələ bundan sonra yüz-yüz ki-tablər yazılsa da, mahnılar bəstələnsə də, mil-yon xariqələr çap olunsada, bu ömrün cəvra-sinin ucalığına, o unikal əzəmətin şərəfinə göstərilən ehtiramın ünvan dərinliyinə yetmək çətin ki, mümkün olsun.

Odur ki, bu yazıda dahi quruculuq övladının ölkənin aqrar sektorundakı xidmətlərinə diqqət çəkmək istəyirəm. Azərbaycan ötən əsrin 50-60-cı illərində səfəlat və tənəzzül girdabından çıxarılıb Sovetlər İttifaqının aparıcı müttəfiq respublikalarından biri kimi iqtisadi yüksəlişin bayraqdar ölkəsi səviyyəsinə gətirilməsi məhz bu titənək şəxsiyyətin əməyi sayəsində mümkün olmuşdur. Heydər Əliyevin hakimiyyətdə oldu-ğu 1993-2003-cü illərdə aqrar sahə ilə bağlı 50-dən artıq normativ-hüquqi sənəd qəbul edilmiş, çoxsaylı fərman və sərəncamlar imza-lanmışdır. Bu sənədlər aqrar islahatların gedişini sürətləndirmiş, kənd təsərrüfatı məhsulla-rının artırılmasına töhm etmiş, kənddə sahib-karlığın inkişafına təkan vermişdir.

1969-cu ilin iyulunda Heydər Əlirza oğlu Əliyev Azərbaycan Kommunist Partiyası Mər-

kəzi Komitəsinin birinci katibi seçildəndən sonra respublikanın kənd təsərrüfatı sahəsində si-yasət kökündən dəyişdi. Azərbaycan KP MK-nin həmin ilin avqust ayında keçirilmiş plenu-munda Heydər Əliyev proqram nitqi ilə çıxış edərək məruzəsində respublikanın ictimai-iqtisadi inkişafının əsas istiqamətlərini əsaslandı-rmaqla gələcək inkişafın ana konturlarını əvvəl-cədən müəyyənləşdirdi.

Məhz Heydər Əliyevin şəxsi nüfuzu sayə-sində 1970-ci ilin 23 iyulunda Sov. İKP MK və SSRİ Nazirlər Soveti "Azərbaycan SSR-in kənd təsərrüfatını inkişaf etdirmək tədbirləri haqqında" qərar qəbul etdi. Bu sənəd respub-likada kənd təsərrüfatının sonrakı inkişafı üzrə konkret məsələləri müəyyən edən fəaliyyət proqramı oldu. Respublikanın rəhbəri həmin plenunda yüksək məhsuldarlıqlı, xəstəliyə da-vamlı, yerli bitki sortları yaratmağa imkan ver-ən aqrar elmin nailiyyətlərinə böyük diqqət yetirmişdir. Beləliklə, qısa bir zamanda kənd təsərrüfatının pambıqçılıq, taxılçılıq, üzümçü-lük, meyvəçilik, çayçılıq və heyvandarlıq kimi sahələrinin uzunmüddətli inkişafı üzrə proq-ramlar işlənib hazırlandı.

1975-ci ilin 9 iyulunda Sov. İKP MK və SSRİ Nazirlər Soveti "Azərbaycan SSR-də kənd tə-sərrüfatı istehsalını daha da intensivləşdirmək tədbirləri haqqında" yeni ikinci bir qərar qəbul etdi. Bu illərdə kənd təsərrüfatı istehsalında fəth edilmiş yüksək zirvələr perspektivdə hə-min sahənin daha dinamik inkişafı üçün etibar-lı bünövrə yaratmışdı.

1979-cu il fevralın 22-də "Azərbaycan SSR-də kənd təsərrüfatı istehsalını daha da ixtisas-laşdırmaq, özümçülüüy və şərabçılıq inkişaf etdirmək tədbirləri haqqında" Sov. İKP MK və SSRİ Nazirlər Sovetinin üçüncü böyük qərarı isə aqrar sektorun inkişafına olduqca güclü tə-kan vermişdir.

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mər-kəzi Komitəsi tərəfindən ulu öndərin birinci ha-kimiyyəti illərində aqrar sahənin yüksəlişinə bi-lavasitə özlü yaradan bu böyük qərarların qə-bulu keçmiş Sovetlər İttifaqında respublikami-zi on bir dəfə dabalda SSRİ-nin Keçici Qırımı-zı Bayraqları ilə təltif olunmasına gətirib çıxar-mışdır.

Ümummilli liderin ölkəmizə rəhbərliyə qayı-dığının ikinci mərhələsində yeni, müstəqil Azərbaycanın aqrar siyasət konsepsiyası uğurla davam etdirilmişdir.

Hələ 1994-cü il martın 4-də Prezident sara-yında keçirilən müşavirədə Heydər Əliyev de-mişdir: "Bildiyiniz kimi, respublikamız ağır iqtisadi-sosial problemlərlə üzləndir. Respublika-nın iqtisadiyyatının və sosial həyatının bütün sahələrini bürüyən bu böhran, təəssüf ki, ilbəl bir dərindən, ölkənin həyatına onun mənfi təsiri güclənir. Mən respublikanın bu vəziyyətdə ol-ması barədə öz fikirlərini dəfələrlə demişəm, təkrara ehtiyac yoxdur".

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Hey-dər Əliyev müdrik və uzaqgörənliklə sanballı qərarlar qəbul etdi. İslahatı aparmaq üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2 mart 1995-ci il tarixli fərmanı ilə Dövlət Aqrar İslahatı Komissiyası yaradıldı. Komissiyanın tərkibinə nazirlik, komitə, şirkət rəhbərləri və alimlər da-

xil edilmişdi. Komissiyanın 25 mart 1995-ci il tarixli ikinci iclasında Naxçı-van Muxtar Respublikası Aqrar İsla-hatı Komissiyasının, rayon və yerli aqrar islahatı komissiyalarının əsas-namələrini, dövlət mülkiyyətində sax-lanılan və bələdiyyə mülkiyyətinə ve-rilən obyektlərin siyahısını, islahat qanunlarının tətbiqi üçün təlimatları, tövsiyələri və digər sənədləri təsdiq etmişdir. Kənddə inqilabi dəyişiklik-lərin başlanmasına start verən bu qərarlardan birinciləri 1995-ci il fev-ralın 18-də qəbul edilmiş "Sovxoz və kolxozların islahatı haqqında" və "Aqrar islahatının əsasları haqqın-da" qanunlardır. Bir il sonra "Torpaq islahatı haqqında" Qanun da qəbul olundu. Bu, postsovet məkanında ilk qətiyyətli aksiya idi və bu aksiya-nın fəlsəfəsini Heydər Əliyev özü hamıdan yaxşı ifadə etmişdi: "Kənd-də aqrar islahatları aparmaq xətti götürmək, torpağı və mülkiyyəti əzəl sahiblərinə, torpaqda yaşa-yanlara və işləyənlərə qaytarmaq". "Aqrar sahədə islahatların sürət-ləndirilməsinə dair bəzi tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respubli-kası Prezidentinin 22 mart 1999-cu il tarixli fərmanı aqrar sahədə sa-hibkarlığın inkişafına böyük təkan vermişdir.

Ümumiyyətlə, indiyədək aqrar sahədə islahatların aparılmasına və onun daha da dərinləşdirilməsi-nə, mülkiyyət münasibətlərinin və sahibkarlığın formalaşdırılmasına dair Azərbaycan Respublikası Prezidentinin və Nazirlər Kabin-etinin 100-dən çox fərman və sərəncamı, Milli Məclisin qanunları və digər normativ-hüquqi sənəd-lər qəbul olunmuşdur.

Hər millət, hər xalq bəxtiyar ol-mur. O Vətən mülkü bəxtiyar ol-mur, övladı mayak olub başı üste yolunu tükənməz nuruna boya-maqdadır. Bu yol nəsillərin yolu-dur, bu səfəqlər bitməz-tükən-məz istiqal kəhəkşanıdır, təpə-dən- dırnağa Vətən səvədlisi olan, dünyanın ən böyük Azər-baycanlısı Heydər Əliyevin odu, hərərətə heç zaman sönməyəcək hər gün, hər an bizimizə vurmaq-da olan böyük ürayının özüdür.

ADAU-nun çoxmənil professor-müəllim və tələbə heyəti bu müdrik şəxsiyyətin adına, əməl-lərinə və irsinə layiq olmaq üçün hələ bundan da çox sevgi, ehti-ram və şükranlıqla uğurlar qaz-anmaqda davam edəcək, onun əliylə qurulan cənnət Azərbaycanın aqrar yüksəlişinə misilsiz töhfələr verməyə çalış-açaqdır.

Səbuhi MƏMMƏDOV, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin elmi katibi, dosent.

xidmətdə görün ulu öndər Heydər Əliyev hələ sağlığında əfsanələşmiş dahi, qüdrətli lider kimi tanınmışdır. "Azərbaycan mənim ürayımdır", - de-yən bu müdrik şəxsiyyət fəaliyyətinin bütün dövrlərində azərbaycanlıq prinsipini daim rəhbər tutmuşdur. Bu da aydın bir həqiqətdir ki, hələ sovetlər dönəmində ölkəmi-zi, xalqımızı coxları bu görkəmli şəxsiyyətə görə tanıyı-rdı.

Ümummilli lider Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu və memarı, azərbaycanlılıq ideolo-giyasının banisidir. Dahi rəhbər azərbaycanlılığı milli ideolo-giyanın ayrılmaz hissəsi hesab edirdi. Məhz ulu öndərin fədakarlığı, yorulmaz səyləri sayəsində azərbaycanlılıq dövlətimizin milli ideologiya-sı kimi bu gün həm də siyasi məfkuraya çevrilmişdir. Müstəqil dövlətimizin inkişaf kursunu müəyyənləşdirərək ümummilli li-dər bu barədə demişdir: "Müstəqil Azər-baycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycanlı-lıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyə-tinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycanlı-lığı - Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi də-yərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq".

Dahi öndər bütün fəaliyyəti boyu azərbaycanlılığın tərkib hissəsi olan milli-mənəvi, dini dəyərlərimizin qorun-mu inkişaf etdirilməsinə xüsusi önəm verirdi. "Milli-mə-nəvi dəyərlərin qorunması haqqında" məşhur bəyanatında

MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİMİZİN HİMAYƏDARI

İslam dini başqa dinlərdən fərqli olaraq yalnız dini etiq-qad deyil, həm də həyat tərz, əxlaq və mənaəviyyatdır. Məhz İslam dini bu gün Azərbaycanda birləşdirici amil kimi çıxış edir. Ulu öndər deyirdi ki, Azərbaycan xalqı-nın milli-mənəvi dəyərlərinin ən əsası bizim müqəddəs ki-

"Mən ömrümün qalan hissəsini də xalqıma bağışlayıram" deyərək əməli siyasi fəaliyyəti ilə bunu sübut edən ümummilli lider Heydər Əliyev ömrünün 50 ilindən çoxunu xalqın taleyi ilə sıx bağlamışdır. İqtisadiyyatımızda, milli ideologiya və mədəniyyətimizdə, mədəniyyətdə, elmdə, təhsildə, səhiyyədə və digər sahələrdə misilsiz xidmətləri olmuş dünya şöhrətli şəxsiyyətin titanik fəaliyyəti heç vaxt xalqımızın yaddaşından silinməyəcəkdir.

quruculuq və inkişaf dövrü

Tanrının Azərbaycan xalqına bəxş etdiyi nemətlərdən biri müstəqil Azərbaycan dövlətidir, digər Azərbaycan xalqının böyük oğlu Heydər Əliyev fenomenidir. Mənəli ömrünü Vətənimizdə qurub-yaratmağa həsr etmiş ümummilli lider Heydər Əliyevin gərgin və əməli fəaliyyəti nəticəsində mü-hüm geostrategiya ölkə kimi dünyanın Azər-baycana diqqəti daha da artdı. Bu müdrik insanın, Qafqazda sülh ideyasının alovlu təbliğatçısının səyləri və qətiyyətli mövqeyi sayəsində milli dövlətçiliyimizi qoruyub saxlamaq mümkün oldu. Azərbaycanda demokratiyanın inkişafına, insan və vətəndəş hüquqlarının bərqərar edilməsinə nail olundu, iqtisadiyyatda tənəzzülün qarşısı alındı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin gərgin əməyi sayəsində ölkəmizdə əsəyiş bər-qərar oldu.

Ulu öndər Heydər Əliyev hələ ötən əsrin 70-ci illərindən - Azərbaycana rəhbərlik et-diyi ilk günlərdən sovet hakimiyyətinin büt-ün təqib və təzyiqlərinə rəğmən dövlətimiz-sin suverenliyinə, xalqımızın milli qurtuluşu-na gədən yolun təməlini qoyur, şüurlarda, bəyirlərdə həmin günlərin toxumlarını cü-cərdirdi. Heydər Əliyevin hələ Sovet Azər-baycanına rəhbərliyi dövründə həyata ke-çirdiyi çoxşaxəli fəaliyyəti xalqımızda milli qürur, milli məlik şüurunun formalaşması-na, azadlıq, müstəqillik duyğularının baş qaldırılmasına gətirib çıxarmışdır.

1980-ci illərin sonlarında sovet imperi-yasının süqutunu yaxınlaşdığını görən keçmiş SSRİ rəhbərləri Heydər Əliyevin Azərbaycanın gələcək taleyində oynayaca-ğı həlledici rolu, həyata keçirəcəyi tarixi missiyanı da aydın şəkildə görür və dərk edirdilər. Həmin dövrdə ulu öndər Heydər Əliyevə qarşı bağladılan təqib və təzyiq kampaniyasının kökündə məhz bu qüdrətli lideri Azərbaycanda baş verən və baş ve-rəcək hadisələrə təsir imkanlarından məh-rum etmək, xalqımızı milli müstəqilliyə ge-dən yoldan, suverenlik uğrunda mübarizə-dən çəkindirmək, həmçinin tarixi torpaqlar-mızın mənfur qonşumuz tərəfindən işğalına zəmin yaratmaq dayanırdı.

Təəssüf ki, 1990-cı illərin əvvəllərində, müstəqilliyimizin ilk illərində ulu öndərimiz-sin siyasi hakimiyyətində olmasından firs-ət kimi istifadə edilərək bu çirkin planın həyata keçirilməsinə başlanıldı. Əfsuslar olsun ki, Azərbaycanı bir dövlət kimi məh-və sürükləyən bu bədxah fəaliyyətə ölkə daxilindən rəvac verənlər də tapıldı. Amma bütün bunlar dünya siyasətinin fenomeni, müdrik şəxsiyyət Heydər Əliyevi tutduğu haqq yolundan, xalqa, dövlətə təmənnasız xidmət əməlinə döndərə bilmədi. Qədir-bilən, müdrik Azərbaycan xalqı isə belə bir ağır şəraitdə onu bütün bələdlərdən yalnız və yalnız Heydər Əliyevin xilas edəcəyini bir daha yəqinləşdirdi.

Xalqın çağırışı ilə Bakıya döndən böyük rəhbər Heydər Əliyev 15 iyun 1993-cü ildə hamılıqla Azərbaycan Respublikası Ali So-vetinin sədri seçildi. Həmin tarixi iclasda et-diyi çıxışında ümummilli lider Heydər Əliyev dövlətimizin inkişaf strategiyasını müəy-yənləşdirdi, bir xalq olaraq hədəflərimizi, gedəcəyimiz yolu inamla bəyan etdi. Bu ta-

təbimiz Quranı-Şərifdə öz əksi-ni tapmışdır. Biz heç zaman imanımızdan, dinimiz-dən uzaqlaşmayacağıq və bu mənəvi mənbələrimizdən isti-fadə edib gələcəyimizi quraacağıq.

Ümummilli liderimizin müdrik siyasəti nəticəsində müstəqillik illərində ölkəmizdə milli-mənəvi də-yərlərə qayıdış geniş vüsət aldı, xalqımızın mənəvi mədəniyyətində yeni intibah dövrü başlandı. İnsan və vətəndaş hü-quq və azadlıqlarına, xüsusiylə viedən və dini etiqad azadlığının, milli-mə-nəvi dəyərlərin qorunmasına, gənclə-rin bu dəyərlərə sadıq, sədaqətli, və-tənpərvər ruhla təbiiyə olunmasına bö-yük önəm verildi.

Xalqımızın əsrlər boyu formalaşdırdığı əxlaqi dəyərləri, adət-ənənələri, mentalitetini azərbaycanlılığın əsas atributlarından biri kimi yüksək dəyərləndirən ulu öndər çıxışlarının birində demişdir: "Moskvadan gələn nümayəndələr gedib bizim şəhərləri, kəndləri gəzirlər, gə-lib mənə təəccüblə deyirlər ki, biz gədən yerdə 10-15 gənc oturmamışdı. Bizi görən kimi hamı ağağa qalxdı. Biz təc-

rixli hadisə xalqımızın inamını özünə qaytar-dı. Qədirbilən və müdrik xalqımız hələ rəş-mən elan edilməmiş, həmin tarixi məhz "Qurtuluş Günü" adlandırılmağa başladı. 1997-ci ildə Milli Məclis xalqın bu arzusu-nu, ülvli niyyətini gerçəkləşdirdi. 15 iyun ta-rixi Azərbaycanda Milli Qurtuluş Günü kimi təqvimə daxil edildi. Ötən dövr ərzində ta-rix dəfələrlə sübut etdi ki, xalqın arzusu ilə Milli Məclisin qəbul etdiyi bu qərar müdrik və uzaqgörən bir addım olmuşdur.

Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra davamlı inkişaf strategiyasını praktiki-kada daha əsaslı surətdə tətbiq etdirərək həqiqi mənada ölkədə milli yüksəlişə nail oldu. 90-cı illərin əvvəlində tüğyan edən separatçılıq, etnik parçalanma meyillərinin ölkənin varlığı üçün yaratdığı real və ciddi təhlükə yalnız Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbəri olduğundan sonra elan etdiyi və qətiyyətlə həyata keçirdiyi azərbaycanlılıq ideologiyası sayəsində dəf olundu. Ölkənin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi, mədəni həya-tında, beynəlxalq əlaqələrdə dönüş yaran-dı, elmi əsaslarla, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculu-ğu prosesi başlandı. Ulu öndərin həyata

qoyan dövlətlərdə yeni konsti-tusiyanın qəbulu zərurətə çevri-lir. Belə ki, müasir demokratik dövlətlərdə konstitusiyada dövlətin bütövlükdə hüquq sisteminin əsasını təşkil edir, cəmiyyətdə hüquq düşüncəsinə və hüquqi-siyasi münasibətlər sisteminə əhəmiyyətli təsir göstərir. Dövlət quruluşunun başlıca prinsiplərini müəyyən etməklə yanaşı, konstitusiyaya həm də cəmiyyət həyatı-nın müxtəlif sahələrinə dövlətin müdaxiləsinin meyarlarını və be-lə müdaxilənin yol verliə bilən hədlərini dəqiqləşdirir, bu sahə-də dövlət siyasətinin ümumi isti-qamətlərini müəyyən edir. Ümummilli liderin dərin zəkası sayəsində, ilk növbədə dövlət idarəçiliyinin bütün sahələrinin müntəzəqi standartlara uyğunlaş-dırılmasına, insan hüquq və əzad-lıqlarının qorunması ilə bağlı da-vamlı demokratik islahatların hə-yata keçirilməsinə başlanılmışdır. Müdrik şəxsiyyətin rəhbərliyi ilə

Ölkəmizin

keçirdiyi təxərrüsalınmaz tədbirlərin nəticəsi kimi, Milli Ordu formalaşdırıldı, Azərbaycanın milli mənafeyini qorumağa qadir nizami silahlı qüvvələr yaradıldı, torpaqlarımızın müdafiəsi ilə bağlı mühüm addımlar atıldı. 1994-cü ilin mayında ölkəmiz üçün həyatı əhəmiyyət kəsb edən atəşkəsə nail olundu.

Azərbaycan rəhbərliyinin qətiyyəti, sar-sılmaz siyasi iradəsi sayəsində Qərb şirkətləri ilə aparılan danışıqlar məntiqi sonluqla yekunlaşıdı. 1994-cü ilin 20 sentyabrında Bakıda dünyanın 11 transmilli neft şirkəti-nin iştirakı ilə çağdaş tariximizə "Əsrin mü-qaviləsi" adı ilə düşmüş global neft müqavilə-sinin təntənəli imzalanma mərasimi keçir-ildi. Bununla da Azərbaycan MDB məkə-nində Qərbin iri neft şirkətləri ilə irimiqyaslı saziş imzalayan ilk dövlət olmaqla Xəzər dənizində beynəlxalq əməkdaşlığın bünövrə-sini qoydu. Bu müqavilənin imzalanması respublikamızın bugünkü və gələcək iqtisadi uğurlarının təməlinə çevrildi.

Ümummilli liderimiz insan hüquqlarını müxtəlif iqtisadi və siyasi sistemlərin, ideo-logiyaların və mədəniyyətlərin mövcud ol-duğu dünyada toplusları, xalqları, cəmiyyətləri birləşdirən, onlara humanist dəyərlər əsliyan əsas meyar kimi dəyərləndir-mişdir. Heydər Əliyevin bu sahədəki fəaliy-yeti təkcə ayrı-ayrı fərdlərin, kütlələrin deyil, bütöv bir xalqın hüquq və əzadlıqlarının müdafiəsinə yönəlməmişdir.

Hüquqi dövlət və qanunun aliiliyinin hələ tam oturmamışdı bir dövrdə, 1993-cü ildə ölüm höküm cəzasının tətbiqi üzərində mo-ratorium qoyuldu, 1998-ci ildə isə ölüm cə-zası Azərbaycanla ləğv edildi.

Azərbaycan öz müstəqilliyini elan etdik-dən sonra artıq yeni əsas qanunun qəbul edilməsinə ehtiyac yaranmışdı. Bu ehtiyacı şərtləndirən amillər sırasında ölkədəki siyasi sistem dəyişməsinə, iqtisadi münasibətlə-rin prinsipə yeni meyarlar əsasında köklənməsinə, beynəlxalq ələmə inteqrasiya meyillərinin intensiv xarakter almasına, vətəndaş cəmiyyəti, hüquqi dövlət quruculu-ğu sahəsində atılan konkret və məqsəd-yönlü addımları göstərmək olar. Lakin hə-min illərdə ölkədə yaşanan siyasi destabili-lik, dövlət idarəçiliyindəki xaos və dərəbəylik, müharibə meydanında uğursuzluqlar Konstitusiyanın qəbul edilməsi istiqamətində işlərə də sirayət edərək bu mühüm prosessa etəlat və dərğunluq havası getir-mişdi. 1991-ci il fevralın 19-da Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin qərarı ilə yeni Konstitusiyanın hazırlanması məqsədilə yaradılmış 74 nəfərdən ibarət işçi komissiyası fəaliyyəti gözənilən nəticəni ver-mədi. Ümummilli lider Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra məhz onun təşəb-büsü ilə müstəqil Azərbaycanın yeni Konstitusiyası layihəsinin hazırlanmasına başla-nıldı. İşçi komissiyasının tərkibi Prezident tərəfindən parlamentə təqdim edilmiş və Milli Məclis 1995-ci il mayın 2-də müvafiq qərar qəbul etmişdir. Konstitusiya layihəsi ümumxalq müzakirəsi üçün 15 oktyabr 1995-ci ildə dərc edilmiş və 12 noyabr 1995-ci il tarixində keçirilmiş referendumda seçicilərin 94,8 faizi Konstitusiyanın qəbul edilməsinin lehinə səs vermişdir.

Bir qayda olaraq, müstəqillik əldə edən və demokratik inkişaf yoluna qədəm

cüb etdik. Necə oldu ki, bunlar ayağa qalxdılar? Bəs niyə belədir? Cavab ver-dim ki, bu, təbii haldır. Dedilər ki, Rusiyada bir kəndə, şəhərə gətsək bizi görüb heç danışdırmayacaqlar, heç biza fiksir verməyəcəklər. Amma burada bunlar ayağa qalxdılar. Dedim ki, bu bizim xalqımızın xüsusiyyəti, millatımızın mentalitetidir. Bu, kiçiyin böyüyə hörmətidir. Bu, ev sahibinin qonağa hörmətidir".

Əbdiyaşar liderin siyasi kursunu uğurla davam etdi-rən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev azərbaycanlılığın milli inkişaf modeli kimi təbiiqinə, mənəvi, dini dəyərlə-rimizin qorunmasına və inkişaf etdirilməsinə yüksək diqqət və çağırışı göstərir. Doğma Azərbaycanımızın gündən-günə sürətlənən inkişafı, xalqımızı narahat edən problemlərin həll olunması, ölkəmizin regionda lider dövlətə çev-rilməsi möhtəram Prezidentimiz tərəfindən uğurla reallaş-an azərbaycanlılıq ideologiyasının təntənəsidir.

Ərif NƏCƏFOV, Cəllilabad Rayon Statistika İdarəsinin rəisi.

Elvin ASLANOV, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin şöbə rəisi.

Xalqımızın böyük oğlu, görkəmli ictimai-siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin Azərbaycanın müasir dövlətçilik tarixində müstəsna rolu və misilsiz xidmətləri olmuşdur. İstər sovet dönəmində, istərsə də müstəqillik illərində Azərbaycanın inkişafına, tərəqqisinə yönəlmiş nəhəng quruculuq işləri, həyata keçirilmiş genişmiqyaslı islahatlar ulu öndərimizin adı ilə bağlıdır.

Əbdiyaşar lider müstəqil Azərbaycanı zamanın ən cətin, sırt sınaqlardan məharətli çıxaraaqr ölkəmizin suverenliyini, dövlətçiliyini qoruyub möhkəmləndirmişdir. Müdrik rəhbər çıxışlarının birində bu barədə demişdir: "Azərbaycan müstəqil dövlətdir. Azərbaycan dövlət müstəqilliyi tarixi hadisədir, Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyətidir. Azərbaycan dövlət müstəqilliyi dönməzdir, əbədidir və bizim boreumuz dövlət müstəqilliyini, əldə et-diyimiz milli azadlığı daim qoruyub saxlamaqdır. Bizim boreumuz bu müstəqilliyi möhkəmləndirməkdən və gələ-cək nəsillərə müstəqil, qüdrətli Azərbaycan dövlətini çat-dırmaqdan ibarətdir".

1993-cü ilin iyun ayında dahi rəhbərin hakimiyyətə qayıdışından sonra ölkədə ictimai-siyasi sabitliyə nail olundu, bütün sahələrdə inkişaf, yüksəliş təmin edildi.

1995-ci ildə ulu öndərin müəllifi olduğu ilk milli Konstitusiyası ümumxalq səsverməsi (referendum) yolu ilə qə-bul olundu. Hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət qurucu-luğu istiqamətində ardıcıl, qətiyyətli, uğurlu islahatlar aparıldı.

Həyatının mənasını xalqına və dövlətinə təmənnasız

Ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə tədbirlər

Hərbi Prokurorluq

Azərbaycan Respublikasının Hərbi Prokurorluğunda 3 may 2023-cü il tarixdə müasir Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə tədbir keçirilib.

Əvvəlcə Hərbi Prokurorluğun inzibati binasında yerləşən "Heydər Əliyev guşəsi"ndə ulu öndər Heydər Əliyevin büstü önünə gül dəstələri düzülərək, dahi şəxsiyyətin parlaq xatirəsinə dərin ehtiram ifadə olunub.

Tədbirdən öncə mərasim iştirakçıları dünya şöhrətli siyasətçisinin və şəhidlərimizin əziz və unudulmaz xatirəsini bir dəqiqlik sükutla yad edib, qazilərə şəfa diləyiblər.

Mərasimdə çıxış edən **Azərbaycan Respublikası Baş prokurorunun müavini - Azərbaycan Respublikasının Hərbi prokuroru, ədliyyə general-leytenantı Xanlar Vəliyev** qəlbə daim vətən eşqi ilə döyünən, bütün varlığı ilə xalqına bağlı olan, istiqlal yolumuzu və istiqbalımızı nurlandıran, millətini zamanın sərt sınaqlarından yüksək məhərtlə çıxararaq, hər bir çətin vəziyyətdən ən düzgün çıxış yolu tapan müdrik lider Heydər Əliyevin Azərbaycan tarixindəki və beynəlxalq arenadakı rolundan, o cümlədən demokratik, hüquqi dövlət quruculuğunda, ölkəmizin qüdrətlənməsində, xalqın rifahının yüksəldilməsində misilsiz xidmətlərindən və dünya siyasətinə verdiyi töhfələrdən danışıb.

Nəhəng tarixi şəxsiyyət Heydər Əliyevin mənalı həyatından və çoxşaxəli fəaliyyətindən geniş bəhs etmək üçün davam etdirən Hərbi prokuror Xanlar Vəliyev bildirib ki, şərəfli ömür yolunu ölkəmizin tərəqqisinə və millətlərinin parlaq gələcəyinə həsr edən ümummilli lider dövlətçiliyin ideoloji-si-

yasi əsaslarını yaratmaqla, xalqı əsl müstəqilliyə qovuşduraraq hafizələrdə əbədiyaşarlıq qazanıb. Azərbaycanın gələcəkdə dövlət müstəqilliyinin elan edilməsi üçün real əsaslar, yeni suveren bir ölkə kimi qarşılaşa biləcəyi mühüm məsələlərin həlli üsulları hələ ulu öndər Heydər Əliyevin sovet hakimiyyəti illərində respublikamıza birinci rəhbərliyi dövründə formalaşdırılıb. Ölkəmizin çox çətin bir durumunda yalnız dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin Azərbaycanın müasir tarixinin həlledici dönüş nöqtəsi hesab edilən böyük qaydışından sonra hər şeyin müsbətə doğru dəyişdiyini vurğulayan Hərbi prokuror Xanlar Vəliyev qeyd edib ki, vətəndaş müharibəsinin, eləcə də müstəqilliyimizin itirilməsi təhlükəsinin qarşısı qətiyyətlə alındı, cinayətkar dəstələr zərərsizləşdirildi, separatçı meyillərə son qoyuldu, ölkənin iqtisadi və siyasi böhrandan xilasını təmin edən digər zəruri tədbirlər görüldü, bununla da Azərbaycan sürətli inkişaf yoluna qədəm qoydu.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanın işıqlı gələcəyinə hesablanmış mükməml siyasətinin yeni müstəvidə dövrün tələblərinə uyğun şəkildə uğurla davam etdirən dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son 20 il ərzində görülmüş müstəsna əhəmiyyətli işlərdən, düşmən tapdağında olan dədə-baba torpaqlarımızın hərbi və siyasi-diplomatik yolla işğaldan azad edilməsindən, Vətən müharibəsində Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə hərbiçilərimizin şanlı tarix yazmaqlarından, eləcə də ölkəmizdə həyata keçirilmiş hər tərəfli köklü islahatlardan, bütün sahələrdə əldə olunmuş misli görünməmiş uğurlardan, iqtisadiyyatımızın güclənməsindən bəhs edən Hərbi prokuror Xanlar Vəliyev, bütün bunların cənab Prezidentin dərin zəkası, yüksək erudisiyası, mükməml rəhbərliyi,

qətiyyəti, yorulmaz fəaliyyəti, xalqın müdrikliyi və əzmkarlığı sayəsində, eləcə də hakimiyyətlə xalq arasında olan sıx bağlılığın nəticəsində mümkün olduğunu vurğulayaraq, dövlətimizin daha da qüdrətlənməsindən, beynəlxalq nüfuzunun hərətarəfli artaraq mövqeyinin dünya ölkələri sırasında möhkəmlənməsindən danışıb.

Ədliyyə general-leytenantı Xanlar Vəliyev xüsusi vurğulayıb ki, əldə olunan uğurlarda və dövlətimizin qüdrətlənməsində, eləcə də ölkəmizin beynəlxalq əlaqələrinin inkişaf etdirilməsində, mədəniyyətimizin bütün dünyaya tanınmasında hərətarəfli biliklərə, iti düşüncəyə və yüksək idarəçilik qabiliyyətinə malik olan, sadəliyi və səmimiyyəti ilə seçilən Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın çoxşaxəli fəaliyyəti də mühüm əhəmiyyət kəsb etməkdədir.

Bundan sonra, millət vəkili Rəuf Əliyev, İlham Məmmədov, Elman Səirov, general Yücel Karauz, xalq şairi Vahid Əziz və digər şəxslər də dünya şöhrətli siyasətçinin tarixdəki rolu, eləcə də vətəni və xalqı qarşısındakı misilsiz xidmətləri barədə çıxışlar ediblər.

Sonda Hərbi prokuror Xanlar Vəliyev qeyd edib ki, dəyərli və mənalı ömrünün Vətənə həsr edərək, milləti qarşısında müstəsna xidmətlər göstərərək Azərbaycan xalqının ümummilli lideri adını qazanmış dünya siyasətinin parlaq siması ulu öndər Heydər Əliyev tarixdə və azərbaycanlıların qəlbində əbədi olaraq qalacaq, nəhəng tarixi şəxsiyyətin əziz və unudulmaz xatirəsi hər zaman böyük ehtiramla yad ediləcək.

Tədbir əbədiyaşar Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətindən bəhs edən filmin nümayişi ilə başa çatıb.

Ü.İ. QARAYEV, "Respublika".

Naxçıvan

Əlahiddə Ümumqoşun Ordunun xüsusi təyinatlıları Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə Haçadağa yürüş edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Culfa rayonunun Gal kəndindən hündürlüyü 2415 metr olan Haçadağın zirvəsinə qalxan hərbi qulluqçılarımız Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Vətən uğrunda canlarından keçən şəhidlərimizin əziz xatirəsini yad edib, Azərbaycan Respublikasının üçrəngli bayrağını dalğalandırıb və Dövlət Himnimizi səsləndiriblər.

Sonda xüsusi təyinatlılar Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr edilən lövhəni qaya üzərində bərkidiblər.

Mayın 3-də Ulu Öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyinə həsr olunmuş "Ümummilli Lider Heydər Əliyev və müstəqil Azərbaycanda insan hüquqlarının inkişafı" mövzusunda elmi-praktik konfrans keçirilib.

Konfransda əvvəlcə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirilib.

Azərbaycan Respublikasının insan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) Səbinə Əliyeva çıxış edərək bildirib ki, Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni-humanitar sahələrin inkişafı, milli dövlətçiliyimizin möhkəmlənməsi, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi istiqamətində aparılmış müxtəlif islahatlar nəticəsində ölkəmiz çoxsaylı uğurlara imza atıb.

"Çox təqdirəlayiq haldır ki, Azərbaycanda demokratik, hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu, insan hüquqlarının inkişafı, müstəqil məhkəmədənəkar hüquq müdafiə mexanizmi olan Ombudsman təsisatının əsasını qoyulması ilə bağlı hüquqi islahatların həyata keçirilməsində əziz xatirəsi xalqımız tərəfindən daim dərin hörmətlə yad edilən dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin müstəsna rolu olub. Azərbaycanın müxtəlif inkişaf mərhələlərində bilavasitə Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü əsasında insan hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli təmini nə ailə olaraq məqsəddə bir sıra strateji əhəmiyyətli sənədlər hazırlanıb və təsdiq edilərək icra olunub", - deyə Ombudsman qeyd edib.

Bildirilib ki, Ümummilli Lider ölkə

Prezidenti kimi 1998-ci il 22 fevral tarixdə "İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində tədbirlər haqqında" Fərman imzalayıb, eyni zamanda bundan irəli gələn məqsəd və vəzifələri nəzərə alaraq 1998-ci il 18 iyun tarixli Sərəncamı ilə müvafiq sahədə ilk strateji sənəd olan "İnsan hüquqlarının müdafiəsinə dair Dövlət Proqramı"nı təsdiq edib. Bu iki sənəddə isə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda insan hüquqları üzrə səlahiyyətli müvəkkil təsisatının yaradılması ilə bağlı müddəalar öz əksini tapmış, habelə insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi sahəsində digər zəruri tədbirlərin reallaşdırılması nəzərdə tutulub. Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü, diqqət və qayğısı nəticəsində həmin sənədlərin icrasının təmini çərçivəsində ölkəmizdə insan hüquqlarının müdafiəsi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində kompleks tədbirlər həyata keçirilib. Bununla əlaqədar ölkəmizdə insan hüquqlarının müdafiəsi mexanizmləri təkmilləşdirilmiş, yeni məhkəmədənəkar hüquq müdafiə mexanizmi olan Ombudsman təsisatının yaradılaraq səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün hüquqi və maddi-texniki baza yaradılıb.

S.Əliyeva qeyd edib ki, hüquqi islahatlar fonunda ölkə Prezidenti İlham Əliyevin fəal dəstəyi ilə yeni dövrün tələbləri və tərəfər çıxdığımız beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn öhdəliklər nəzərə alınmaqla mütemadi şəkildə inkişaf etdirilən Ombudsman təsisatı hazırda ölkəmizdə və beynəlxalq aləmdə böyük nüfuz qazanıb. Əsası Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş insan hüquqları sahəsində

hüquqi islahatlar hazırda Azərbaycan Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi, Birinci vitse-prezident, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın fəal dəstəyi ilə uğurla davam etdirilir.

Milli Məclis sədrinin müavini, parlamentin Gənclər və İdman komitəsinin sədri Adil Əliyev deyib ki, bu gün Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatındakı uğurların ən böyük səbəbkarı mehdi Ulu Öndər Heydər Əliyevdir. Ümum-

Ombudsman Aparatı

milli Lider Azərbaycan xalqının həyatında son dərəcə mühüm rol oynamış tarixi şəxsiyyət və dövlət xadimidir. O, istər sovet dövründə, istərsə də müstəqil Azərbaycan dövründə yürütdüyü siyasətlə vətəndaşlarımızın sosial, iqtisadi, mədəni, hüquqi rifahının yaxşılaşdırılması və inkişafı üçün əvəzsiz töhfələr verib.

Qeyd olunub ki, Ulu Öndər hər zaman insan hüquqlarına və qanun aliliyinə təmin olunması məsələsinə xüsusi

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr olunan "Azərbaycanda 3 pilləli məhkəmə sisteminin yaradılması ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır" mövzusunda konfrans keçirilib.

Tədbirdə Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri, aparat işçiləri, məhkəmənin yurisdiksiyasına aid birinci instansiya məhkəmələrinin sədrləri və gənc hakimləri, hakimliyə namizədlər, Azərbaycan Məhkəmə Hakimləri Assosiasiyaları İttifaqının, Ədliyyə Nazirliyi yanında İctimai Şuranın təmsilçiləri, Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin tələbələri iştirak ediblər.

Konfransda çıxış edən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin sədri Mübariz Əkbərov bildirib ki, tarixi şəxsiyyətlərin böylüylü illər keçdikcə daha çox hiss olunur. Xalqın tarixində dərin iz qoymuş, onun keçmişini yaşatmış və gələcəyini müəyyən etmiş insanların işi və ideyaları zaman məsafəsindən daha uca görünür.

Bildirilib ki, ilk növbədə dövlət müstəqilliyimizin əbədiyyətinə və dönməzliyinə nail olan Heydər Əliyev tərəfindən ölkəmizdə sabitlik, sülh və əmin-amanlıq təmin edilib, siyasi və hüquqi islahatlar, demokratikləşmə prosesinə başlanılıb. Demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu prosesi tam ictimai-siyasi sabitlik bərqərar olunduqdan sonra həyata keçirilib. Ölkədə hüquqi dövlət qurmaq, üçün ilk növbədə konstitusional rejim, müasir beynəlxalq təcrübə nəzərə alınaraq mükməml hüquq sistemi, səmərəli məhkəmə hakimiyyəti yaradılmalı və hakimiyyətin bölgüsü prinsipi təmin edilməli idi. Mehiz bu səbəbdən Heydər Əliyev hüquq sisteminin islahatına böyük əhəmiyyət verərək onun konseptual istiqamətlərini müəyyən edib.

Ümummilli liderin zəngin dövlətçilik təcrübəsinə malik olduğunu söyləyən M.Əkbərov böyük strateq Heydər Əliyevin hüquqi dövlət quruculuğu prosesini ilk milli Konstitusiyasını yaratmaqla başladığını xatırladı. Yeni Konstitusiyanın layihəsinin hazırlanması kimi çox məsuliyyətli vəzifəni bilavasitə öz üzərinə götürən dahi öndərimiz bununla bağlı xüsusi yaradılmış Komissiyaya şəxsən rəhbərlik edib. Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının qəbul olunması və bütün sahələri əhatə edən köklü islahatların həyata keçirilməsi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu işlərinə başlanılıb. Ulu Öndər C.Naxçıvanı adına hərbi liseyi yaratmaqla həm də Azərbaycan Ordusu üçün milli kadr potensialının əsasını qoydu. Həmin ordu da Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qələbə qazandı.

Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin sədri Zəhid Oruc bildirib ki, hamımızın düşüncəsində Heydər Əliyev var: "Ulu Öndər üçün ideoloji fərq yox idi, onun əsas məqsədi xalq xidməti olub. O, yüz minlərlə insanın həyatında şəxsən iştirak edib. Heydər Əliyev ilə dövlət sözü sanki sinonimdir".

hilməsi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqı qarşısındakı müstəsna xidmətlərindədir.

M.Əkbərovun sözlərinə görə, bütün bu realiaqları dərinlən təhlil edən və nəzərə alan ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1997-ci ildə dünya ölkələrinin müxtəraqi təcrübəsinə əsaslanan "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Qanun qəbul edilib, məhkəmə islahatlarının həyata keçirilməsinə dair tədbirlər haqqında Fərman imzalanıb, bununla da ölkəmizdə məhkəmə quruluşunun və məhkəmə icraatının mahiyyətə yeni modelinin bərqərar edilməsi prosesinə start verilib.

Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin hüquqi əsaslarının İnsan Hüquqları üzrə Avropa Konvensiyası, İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamə, Mülki və Siyasi hüquqlar haqqında beynəlxalq paktlar və digər beynəlxalq sənədlərin müddəaları nəzərə alınmaqla hazırlanması, bu müddəaların milli qanunvericiliyə implementasiyası islahat siyasətinin vacib tərkib hissəsi olub. Milli qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi ilə yanaşı, dövlətimizin insan hüquqları sahəsində əhəmiyyətli beynəlxalq müqavilələrə və təşkilatlara qoşulması prosesinə başlanılıb, ölkəmiz BMT-nin, Avropa Şurasının və digər beynəlxalq təşkilatların bir çox sənədlərinə tərəfdar çıxıb, prosesin məntiqi nəticəsi olaraq ölkəmiz Avropa hüquq məkanına inteqrasiya olunub.

Qeyd olunub ki, məhkəmə-hüquq islahatları nəticəsində keçmiş sovet məhkəmə sistemi ləğv edilərək 2000-ci ildən yeni, üçpilləli müstəqil məhkəmə sistemi yaradılıb. Məhkəmə islahatlarının gedişində, həmçinin məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyini təmin etmək üçün hakim korpusunun mənəvi cəhətdən saf, yüksək biliyə malik hüquqşünaslar hesabına formalaşdırılması, bunun üçün yeni mexanizmin müəyyən olunması artıq zamanın tələbinə çevrilib. Məhkəmələrin işinin təkmilləşdirilməsi və onun beynəlxalq tələblərə uyğunlaşdırılması məqsədilə hakimlərin seçim prosedurunun yeni dəyərlər əsasında müəyyənləşdirilməsi, fəaliyyətlərində sui-istifadəyə yol verməmiş hakimlər barədə intizam məsuliyyətinin gücləndirilməsi, məhkəmələrin işində şəffaflığın təmin edilməsi ehtiva edən əsaslı dəyişikliklərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub. Həmin tədbirlər nəticəsində ilkin olaraq məhkəmə hakimiyyəti

Apellyasiya Məhkəməsi

yətinin özünüidarə funksiyalarını həyata keçirən mahiyyətə yeni qurum - bu gün də fəaliyyətini uğurla davam etdirən Məhkəmə-Hüquq Şurasının möhkəm bünövrəsi yaradılıb.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin sədri konfrans iştirakçılarına həmçinin xatırladı ki, 2000-ci ildə dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə olaraq şəffaf prosedurlar əsasında, o cümlədən test üsulu ilə hakim seçimi aparılıb, bununla da hakim korpusunun yenilənməsi prosesinə başlanılıb.

M.Əkbərov çıxışında Prezident İlham Əliyevin siyasi iradəsi ilə məhkəmə sisteminin daha da təkmilləşdirilərək Avropa standartlarına tam uyğunlaşdırılması istiqamətində əhəmiyyətli işlər görüldüyünü xüsusi vurğulayıb. Bildirilib ki, ölkə iqtisadiyyatının dünya iqtisadiyyatına uğurla inteqrasiya edərək, rəqəbatqabiliyyətli olması, büdcənin və valyuta ehtiyatlarımızın lidenlə artması zamanında Heydər Əliyev tərəfindən təməli qoyulmuş uğurlu iqtisadi siyasətin bariz təsdiqidir. Mehiz bu siyasətin və nizami ordu quruculuğunun nəticəsində Azərbaycan xalqı Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə torpaqlarımızı işğaldan azad edərək qalib xalqa çevrilmiş və tarixi Zəfərə nail olub.

Ulu öndərin qurub bizə miras qoyduğu dövlətçilik irsi və prinsipləri, onun yaşayın və yaşıdan ideyaları hər birimizi Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə Azərbaycanı daha güclü və daha çiçəklənən bir dövlətə çevirməyə ruhlandırır.

Konfransda, həmçinin Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının sədri Rəqib Qurbanovun "Heydər Əliyev və məhkəmə sisteminin müasir inkişafı yolu", Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının sədri Rafael Eyvazovun "Məhkəmə-hüquq islahatlarında apellyasiya məhkəmələrinin rolu", Ədliyyə Nazirliyi yanında İctimai Şuranın üzvü, "Konstitusiya" Araşdırmalar Fondunun prezidenti Əliməmməd Nuriyevin "Heydər Əliyev və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu", Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Cavid Hüseynin "Azərbaycanda hakimlərin şəffaf seçim prosesi: Heydər Əliyev dühası" mövzusunda məruzələri dinlənilib.

Mustafa KAMAL, "Respublika".

almsiz vətəndaş müharibəsinin, separatizmin, ölkəni parçalamaqla cəhdlərin qarşısının alınması üçün təxirəsalınmaz tədbirlər gördü.

Milli Məclisin deputatı Kamal Cəfərov Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqının ən böyük hüquq müdafiəçisi olduğunu diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, O, Azərbaycanda hələ Ombudsman Aparatının olmadığı dövrdə Azərbaycan xalqının hüquqlarını müdafiə edib.

Milli Məclisin deputatı Bəhruz Məhərrəmov deyib ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin 1993-cü ildə ikinci dəfə hakimiyyətə gəlməsi ilk çıxışı Azərbaycan da demokratik, dünyəvi dövlət qurulması ilə bağlı olub. O, Ulu Öndərin ölkəmizdə müasir hüquq düşüncəsinin, təfəkkürünün inkişafı ilə bağlı çox ciddi addımlar atdığı, ən müxtəraqi tarixi sənəd olan ilk milli Konstitusiyamızın hazırlanmasında, onun hər cümləsində dahi Heydər Əliyevin imzasının olduğunu bildirib.

Bakı Dövlət Universitetinin professoru Əmir Əliyev Ulu Öndərin dövlət quruculuğunda rolunun əvəzənilməz olduğunu vurğulayıb: "Heydər Əliyevin ölkəmiz qarşısında böyük xidmətləri var. Onlardan biri də kadrların yetişdirilməsidir. Heydər Əliyev 1969-cu ildən sonra rəhbərlik etdiyi dövrdən başlayaraq hüquq sahəsində milli kadrların yetişdirilməsi üçün böyük töhfələr verib".

Tədbirdə, həmçinin ombudsman Səbinə Əliyeva Səadət Bənəyərli, Novella Cəfərova və Səidə Qocamanlıya "Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) təsisatının 20 illiyi (2002-2022)" Azərbaycan Respublikasının yubiley medalları təqdim edib.

Ü.VAHİDOĞLU, "Respublika".

dentleri İlham Əliyevin və Rəcəb Tayyib Ərdoğanın sarsılmaz səyləri, apardıqları uzaqgörən xarici siyasət nəticəsində Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinin etibarlı strateji əməkdaşlıq səviyyəsinə qalxmaqla dostluq və qardaşlıq prinsiplərinə əsaslandığını xüsusi vurğulayıb.

Həmçinin ənənəvi olaraq Azərbaycan Baş Prokurorluğu ilə Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyası arasında əməkdaşlığın uğurla davam etdirilməsini qeyd edən Baş prokuror, tədbirin dünya prokurorlarının peşəkar əlaqələrinin inkişaf etməsinə və cinayətkarlığın müasir təzahürləri ilə mübarizədə beynəlxalq təcrübənin formalaşmasına xidmət etdiyini bildirib.

Konfransın "Rəqəmsallaşma dövrün-

Baş prokuror Türkiyədə işgüzar səfərdədir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin göstəriş və tövsiyələrinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının prokurorluq orqanları xarici ölkələrin prokurorluq orqanları və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən dünya prokurorlarının ilk və yeganə qlobal təşkilatı olan və 170-dən çox dövlətin üzvü olduğu Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyası (BPA) ilə səmərəli qarşılıqlı əməkdaşlığını davam etdirir.

ların rəhbərlərinin iştirak etdiyi konfransı açıq elan edən Türkiyə Ali Məhkəməsinin Baş prokuroru Bekir Şahin qonaqları salamlayaraq, konfransın işinə uğurlar arzu edib.

Bekir Şahin Assosiasiyanın 1-ci Pan-Avropa Konfransına hazırlıq çərçivəsində Azərbaycanın Baş Prokurorluğu tərəfindən göstərilən dəstəyə görə təşəkkürünü bildirib.

Azərbaycanın Baş prokuroru, Assosiasiyanın vitse-prezidenti Kamran Əliyev tədbir iştirakçılarını salamlamalıdır.

də iqtisadi cinayətlərlə mübarizə" mövzusunda həsr edilmiş plenar sessiyasına sədrlik edən Kamran Əliyev çıxışında tədbirin keçirilməsinin müasir dövrün tələbləri baxımından zəruriliyini qeyd edib.

Plenar sessiyada Birləşmiş Krallıq, ABŞ, Almaniya və Avstriyadan olan nüfuzlu hüquqşünaslar təqdimatlar edərək cinayətkarların kriptovalyutalardan və digər müasir alətlərdən istifadəsi, həmçinin törədilmiş cinayətlərin qarşısının alınması istiqamətində faydalı fikir mübadiləsi aparılıb.

Baş Prokurorluğun mətbuat xidmətindən verilən məlumata görə, Baş prokuror Kamran Əliyevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının 1-ci Pan-Avropa Regional konfransında iştirak etmək məqsədilə İstanbul şəhərinə işgüzar səfərə gedib.

Ümumilikdə 32 dövlətin baş prokurorunun və nüfuzlu beynəlxalq təşkilat-

layaraq, qeyd olunan konfransın qardaş ölkədə və Türkiyənin yaranmasının 100 illik yubileyi ilində keçirilməsindən məmnunluq hiss etdiyini, tarixən xalqlarımız arasında qardaşlıq əlaqələrinin olmasını və bu əlaqələrin Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin "bir millət, iki dövlət" və Prezident İlham Əliyevin "bir yumruq" kəlamları ilə ifadə edildiyini, hər iki dövlətin prez-

Həmçinin tədbirdə Baş prokurorun böyük köməkçisi İlqar Səfərov rəqəmsal sübutların toplanması zamanı baş verən qanunsuzluqlar və onların qarşısının alınması yolları barədə tədbir iştirakçılarına geniş məlumat verib.

Nümayəndə heyətinin səfəri davam edir.

Ümü QARAYEV,
"Respublika".

Ceyk Sallivan:

ABŞ sülh sazişi üzrə danışıqların uğurla nəticələnməsində maraqlıdır

Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov **Amerika Birləşmiş Ştatlarına işgüzar səfəri çərçivəsində ABŞ Prezidentinin milli təhlükəsizlik məsələləri üzrə müşaviri Ceyk Sallivan ilə görüşüb.**

Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, əsas müzakirələrin Azərbaycanla Ermənistan arasında normalaşma prosesinə həsr olunduğu görüşdə Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan da iştirak edib.

Görüş zamanı nazir Ceyhun Bayramov Azərbaycanın Ermənistanla sülh prosesinin əsas elementlərinin təşəbbüskarı kimi bölgədə sülh və sabitliyin bərqərar edilməsində maraqlı olduğunu, sülh sazişinin razılaşdırılmasının və imzalanmasının əhəmiyyətini vurğulayıb. Ermənistanın Azərbayca-

nın ərazi bütövlüyünə qarşı addımlarından əl çəkməsinin vacib olduğu qeyd edilib. Bununla yanaşı, Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin reintegrasiyasının ölkənin daxili məsələsi olduğunu, bu istiqamətdə səylə Ermənistan tərəfinin müdaxiləsinin qəbulədlməz olduğunu diqqətə çatdırıb.

Nazir, eyni zamanda, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə, habelə Ermənistan tərəfindən qəbul edilmiş öhdəliklərə zidd olaraq erməni silahlı qüvvələrin hələ də tam olaraq Azərbaycan ərazisindən çıxarılmasının ciddi təhdid mənbəyi olduğunu vurğulayıb.

Milli təhlükəsizlik müşaviri Ceyk Sallivan bölgədə sülh və sabitliyin təmin olunmasında, sülh sazişi üzrə danışıqların uğurla nəticələnməsində ABŞ tərəfinin maraqlı olduğunu bildirib.

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Yaxın keçmişdə Bolqarıstan Prezidentinin Azərbaycanda rəsmi səfərdə olması ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın səviyyəsini, eyni zamanda siyasi dialoqun dinamikasını göstərir. Bolqarıstan və Azərbaycan nainki strateji tərəfdaş, o cümlədən əsl dost ölkələrdir.

Aprelin 25-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Bolqarıstan Respublikasına işgüzar səfəri ölkəmizi Avropanın enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı irimiqyaslı beynəlxalq layihələrin icraçısı kimi bir daha təsdiqləmiş oldu. Səfər çərçivəsində "Bulgartransgaz" (Bolqarıstan), "Transgaz" (Rumıniya), FGSZ (Macarıstan) və "Eustream" (Slovakiya) və Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) arasında əməkdaşlığın təşviqi ilə bağlı Anlaşma Memorandumunun imzalanması mərasimi də keçirildi. Hər iki ölkə liderinin enerji təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlığı təkcə Azərbaycan-Bolqarıstan münasibətlərini inkişaf etdirmir, eyni zamanda, Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə münasibətlərini yeni müstəviyə çıxırır. Şübhəsiz ki, Bolqarıstanda keçirilən beynəlxalq tədbirdə iştirak edən ölkələrin təmsilçiləri ilə mühüm görüşlər itirərfəli və çoxtərəfli əlaqələrimizin daha da möhkəmlənməsinə xidmət edir. Səmimi münasibət və mühüm strateji mövqelərin şahidi olduğumuz mərasimdə iştirak edən ölkələrin rəhbərlərinin dövlətimizə və liderimizə qarşı münasibəti təqdirəlayiqdir. Bu rəsmi səfər çərçivəsində Bolqarıstanın, Rumıniyanın, Serbiyanın, Yunanıstanın, Avropa Komissiyasının rəhbərləri və digər rəsmilərlə görüşlərdə və onların çıxışlarında ölkəmiz, eləcə də möhtərəm Prezidentimiz haqqında səslənmiş yüksək fikirlər etibarlı əməkdaşlığın uğurlarından xəbər verir. Bütün bunlar Azərbaycan dövlətinin və xalqının beynəlxalq aləmdə nüfuzunu daha da artıraraq, etibarlı tərəfdaş olduğunu sözdə deyil, əməldə də göstərir. İlk olaraq bildirilmişdir ki, bu gün Azərbaycan qazı Gürcüstana, Türkiyəyə, Yunanıstana, Bolqarıstana və İtaliyaya ixrac edilir. Bu il-

Azərbaycan Avropa İttifaqının əsas enerji tərəfdaşdır

dən başlayaraq qaz Rumıniyaya da çatdırılır. Əgər bütün lazımi interkonektorlar olarsa, bu ilin sonundan etibarən ölkəmiz Macarıstana və Slovakiyaya da qaz təchizatını başlayacaq. Beynəlxalq çərçivədə önəmli segment rolunu oynayan "Həmrəylik Halqası"- Bolqarıstan, Rumıniya, Macarıstan və Slovakiyanın təkmilləşdirilmiş ötürücü şəbəkə sistem operatorları və SOCAR arasında Anlaşma Memorandumunun imzalanması Azərbaycanın enerji sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığının növbəti pilləsi hesab olunur. Bu, bir daha Avropada enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi baxımından Azərbaycanın etibarlı tərəfdaş kimi qəbul olduğunu göstərir. Məhz Bolqarıstan dövlətinin başçısı Rumen Radevin çıxışında Azərbaycanın tək-

yeni layihə Cənub Qaz Dəhlizi sayəsində iki ildən də artıq müddət ərzində tərəfdaşlarımız üçün etibarlı və sabit enerji təchizatında strateji rol oynayan - Azərbaycandan olan təbii qazın alternativ marşrut vasitəsilə əlavə bazarlara çıxışını təmin edəcək. "Həmrəylik Halqası" təşəbbüsü, həmçinin Cənub Qaz Dəhlizinin genişlənməsi vasitəsilə imkanlar təqdim edir və eyni zamanda, enerji sahəsində Azərbaycan və Avropa İttifaqı arasında strateji tərəfdaşlıq üzrə Anlaşma Memorandumunun müddəalarının həyata keçirilməsinə töhfə verir. Bolqarıstan Şərqi Avropada Azərbaycanın strateji tərəfdaşlarındandır. İki ölkə arasında ticarət dövriyyəsindəki artımlar münasibətlərin inkişafını göstərir.

2022-ci ildə ölkələr arasındakı ticarət dövriyyəsi 325 milyon 391 min dollar olmuşdur. Bu o deməkdir ki, ötən il Azərbaycan ilə Bolqarıstan arasındakı ticarət dövriyyəsi əvvəlki ilə nisbətən 4.5 dəfə artıb. 2022-ci ildən başlayaraq, Azərbaycan Bolqarıstan ilə enerji əməkdaşlığını gücləndirib. Bolqarıstan Yunanıstan-Bolqarıstan Qaz Interkonektoru (İGB) vasitəsilə Azərbaycan mavi qazını istehlak edir. Bu il Bolqarıstana 1 milyard kubmetrdən çox qaz nəql ediləcək. İstər Cənub Qaz Dəhlizi, istər də Yunanıstan-Bolqarıstan Qaz Interkonektorunun reallaşması Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyinin formalaşmasına xüsusi töhfədir. İGB-nin ötürmə qabiliyyətinin 3,5 milyard kubmetrdən 5,5 milyard kubmetrədək artırılması isə Bolqarıstan və Rumıniya ilə yanaşı, Macarıstan, Slovakiya, Şimali Makedoniya kimi ölkələrin də Azərbaycan qazını almasına imkan yarada bilər.

Ötən ilin iyul ayında Azərbaycanın Avropa Komissiyası ilə enerji sektorunda strateji əməkdaşlığa və xüsusilə "Enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu"na uyğun olaraq, Azərbaycan 2027-ci ilə qədər Avropa İttifaqı bazasına qaz təchizatını iki dəfə artıрмаğı planlaşdırır. 2021-ci ildə Avropaya 8 milyard kubmetr qaz çatdırıldı, bu isə 12 milyard kubmetr hədəflənilir. Beləliklə, həmin həcm bu il üçün planlaşdırılmış 24,5 milyard kubmetr səviyyəsində ümumi qaz ixracının təxminən yarısını təşkil edəcək.

Nurlan ABDALOV,
"Respublika".

Hərbi polisin yaranmasının 31-ci ildönümünü qeyd edilib

Müdafiə Nazirliyinin rəhbər heyəti hərbi polisin yaranmasının 31-ci ildönümünü münasibətilə Hərbi Polis İdarəsini ziyarət edib.

Nazirliyin mətbuat xidmətindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, əvvəlcə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin idarənin heyətində ucaldılması büstü önünə gül dəstəsi düzlülərək xatirəsinə ehtiram nümayiş etdirilib.

Nazirliyin rəhbər heyəti fəxri qonaqlar kitabına ürek sözlərini yazıb.

Sonra Müdafiə Nazirliyinin rəhbərliyi qapalı və açıq idman zalları, eləcə də futbol meydançasına baxış keçirib. Azərbaycan Ordusunda keçirilən müxtəlif idman yarışları və müsabiqələrdə fərqlənən hərbi qulluqçularla görüşüb. Nazirliyin rəhbər heyətinə hərbi qulluqçuların əldə etdikləri nailiyyətlər barədə ətraflı məlumat verilib.

Daha sonra Hərbi Polis İdarəsinin avtomobil parkında hərbi avtomobillərə baxış keçirilib, nəqliyyat vasitələrinin texniki göstəricilərinin yüksək səviyyədə saxlanılması, həmçinin təlimatda uyğun istifadə və istismarına xüsusi diqqət yetirilməsi ilə bağlı müvafiq tövsiyələr verilib.

Hərbi Polis İdarəsinin rəisi polkovnik-leytenant Elgün Əliyev hərbi polisin fəaliyyəti və qoşun xidmətinin təşkili barədə məruzə etdikdən sonra ölkə ərazisindəki müxtəlif komendant postlarının fəaliyyəti videobağlantı vasitəsilə izlənilib.

Sonra nazirliyin rəhbər heyəti hərbi qulluqçularla görüşüb, onların payğiları ilə maraqlanıb, şərfəli və məsuliyyətli xidmətlərində uğurlar arzulayıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin Azərbaycan Ordusu qarşısında qoyduğu tapşırıqlar

aidiyyəti üzrə çatdırılıb. Ulu Öndər Heydər Əliyevin ordu quruculuğu istiqamətində başladığı işlərin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən bu gün də uğurla davam etdirildiyi bildirilib.

Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə Vətən müharibəsində qazanan şanlı Qələbədən sonra Ordumuzun döyüş təcrübəsinin dünyanın bir çox qabaqcıl ölkələrinin orduları tərəfindən öyrənilməsi xüsusi diqqəti cəlb edir.

Bildirilib ki, məhz Müzəffər Ali Baş Komandanın möhkəm iradəsi nəticəsində azad edilmiş ərazilərdə Azərbaycan Ordusunun fəaliyyəti bu gün də uğurla davam etdirilir.

Qeyd olunub ki, Vətən müharibəsində və sonrakı dövrdə fəaliyyəti Müdafiə Nazirliyinin rəhbərliyi tərəfindən yüksək qiymətləndirilən hərbi polisin hərbi qulluqçularından 7 nəfəri Birinci Qarabağ müharibəsində, 3 nəfəri İkinci Qarabağ müharibəsində şəhid olub, bir çoxu isə müxtəlif orden və medal-larla təltif edilib.

Azərbaycan Ordusunun digər hərbi

qulluqçuları ilə yanaşı, hərbi polisin şəxsi heyətinin də qarşıya qoyulan bütün tapşırıqları layiqincə yerinə yetirdiyi vurğulanıb.

Hərbi Polisin digər dövlət qurumları ilə qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyətinin Azərbaycan Ordusunda nizam-intizamın qorunub saxlanılmasına müsbət töhfə verdiyi qeyd edilib.

Hərbi Polisin şəxsi heyəti yaradılan şəraitə görə minnətdarlığını bildirib, bu tarixi məqamda Azərbaycan Ordusunun sıralarında xidmət etməkdən qürur duyduqlarını vurğulayıb.

Tədbirdə hərbi polisin yaranmasının 31-ci ildönümü münasibətilə müdafiə nazirinin əmri oxunub və xidmətdə fərqlənən bir qrup hərbi qulluqçu təltif edilib.

Sonda Əməkdar incəsənət xadimi, Prezidentin fərdi təqaüdcüsü polkovnik Abdulla Qurbaninin hərbi polisin tarixi və xidməti fəaliyyətini əks etdirən "Mənim hərbi polisim" adlı kitabının ilk nüsxəsi Müdafiə Nazirliyinin rəhbərliyinə təqdim olunub və birgə xatirə fotosu çəkdirilib.

Türkiyə şirkəti Azərbaycanda əczaçılıq məhsullarının istehsalı zavodu tikəcək

İqtisadiyyat Nazirliyində Türkiyənin dərman istehsalı sahəsində ixtisaslaşan "Gen İlaç və Sağlq Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş" şirkəti ilə görüş keçirilib.

Nazirlikdən AZƏRTAC-a bildirilib ki, iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarovun iştirakı ilə keçirilmiş görüşdə şirkətlə əməkdaşlığın genişləndirilməsi ilə bağlı müzakirələr aparılıb. Tədbirdə vurğulanıb ki, dövlət başçılarının siyasi iradəsi, dostluq və qardaşlıq münasibətləri, verdikləri tapşırıqların icrası iqtisadi əməkdaşlıq potensialından səmərəli istifadə edilməsində önəmli faktorlardır. Azərbaycan və Türkiyə arasında uğurlu iqtisadi-ticarət və investisiya tərəfdaşlığının həyata keçirildiyi diqqətə çatdırılıb.

Ölkəmizin əsas ticarət tərəfdaşlarından olan qardaş ölkə ilə Preferensial Ticarət Sazişinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi isə iqtisadi-ticarət əməkdaşlığımızın gücləndirilməsinə əlavə stimül yaradacaq. Qeyd edilib ki, Türkiyə şirkətləri ilə tərəfdaşlığın gücləndirilməsi və qar-

şılıqlı faydalı birgə layihələrin gerçəkləşdirilməsi istiqamətində səmərəli addımlar atılır. Əczaçılıq sahəsində əməkdaşlıq da bu baxımdan əhəmiyyət kəsb edir. Bu sahədə əməkdaşlıq Azərbaycanda əczaçılıq məhsullarının istehsalı imkanlarını artırır.

Tədbirdə "Azərbaycan İnvestisiya Şirkəti" ASC və "Gen İlaç və Sağlq Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş" şirkəti arasında əməkdaşlıq müqaviləsi imzalanıb. Layihənin əsas məqsədi vacib əczaçılıq məhsullarının yerli is-

tehsal hesabına idxalının əvəzlənməsinə və istehlak bazarında sərfəli şərtlərdə əldə edilməsinə töhfə verməkdir. Sənədə əsasən, Azərbaycanda əczaçılıq məhsullarının istehsalı üzrə zavodun tikilməsi planlaşdırılır. Zavodun istehsal etdiyi məhsulların daxili bazarla yanaşı, qonşu ölkələrə də ixracat nəzərdə tutulur. Xatırladaq ki, "Gen İlaç və Sağlq Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş" Türkiyənin dərman istehsalı sahəsində ixtisaslaşan, 20 ildən çox təcrübəyə malik aparıcı şirkətdir.

Çin-Qazaxistan sərhədindən başlayaraq Mərkəzi Asiya ölkələri və Xəzər dənizi üzərindən, eyni zamanda Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə ərazisindən keçərək Avropaya qədər uzanan Orta Dəhliz Çin ilə Avropanı birləşdirir. Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu bu istiqamətdə yerləşən ölkələrin ixrac və enerji əlaqələrinin genişləndirilməsində böyük perspektivlər vəd edir. Belə ki, dəhliz üzrə hərəkət edən qatarlar vasitəsilə yüklər təxminən 20-25 günə Çindən Avropaya çatdırılır ki, bu da Orta dəhlizin ən önəmli amilidir. Rusiya-Ukrayna müharibəsi Rusiya vasitəsilə Asiyadan Avropa Birliyi bazarlarına məhsulların tədarükündə problemlərin yaranmasına və bununla da Avropa ilə Asiyanı birləşdirən şimal dəhlizinin əhəmiyyətini itirməsinə, paralel olaraq Orta Dəhlizə olan marağın artmasına səbəb olub. Bu isə Qərbi ilə Şərqi arasında körpü rolunu oynayan Azərbaycan üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Ümumiyyətlə, Çindən Avropanın hər tərəfinə uzanan geniş nəqliyyat və logistika şəbəkəsi dəhlizdəki ölkələrin milli gəlirlərini artıracaq və uzunmüddətli perspektivdə global ərzaq və enerji təhlükəsizliyi baxımından mühüm rol oynayacaq.

Qazaxistan hökuməti Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu boyunca ölkənin logistik potensialını genişləndirmək istiqamətində mü-

arasında əlaqələri daha da genişləndirmək, Çin və Rusiyanın regionda təsirini kompensasiya etmək baxımından da

zaxistanın heç vaxt dəniz gücü olmayıb və dəniz nəqliyyatı imkanlarından heç vaxt tam şəkildə istifadə etməyib. ... Biz donanmanı genişləndirməli və Aktau limanında konteyner qovşağı yaratmalıyıq". Bundan əlavə, Orta Dəhlizin optimallaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində Astana Orta Dəhliz vasitəsilə Qazaxıstan ərazisindən malların tranzit müddətini 12 gündən 6 günə qədər azalda bilib.

Ölkə başçısı bu il aprelin 10-da Qazaxıstana rəsmi səfəri çərçivəsində Qazaxıstan neftinin Azərbaycan boru kəmərləri vasitəsilə daşınmasına

"Sülh müqaviləsinin imzalanması ilə əlaqədar Ermənistan tərəfinin mövqeyində son iki il ərzində müxtəlif ziqzaqlar olub, yəni müxtəlif dəyişikliklər olub". Bu fikri Prezident İlham Əliyev aprelin 18-də Salyan rayonunda Azərbaycan Televiziyasına müsahibəsində bildirib. Ölkə başçısı deyib ki, Ermənistan da prinsip etibarlı bizim yanımıza ilə razıdır. Çünki başqa variant da yoxdur. Məhz buna görə, keçən ilin oktyabr ayında Praqa və Soçi görüşlərində Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü, suverenliyini rəsmən qəbul edib. Yəni qəbul edib ki, Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sərhədlər - 1991-ci ilin Almatı Bəyannaməsi əsasında həll olunmalıdır.

Azərbaycan addım-addım məqsədlərinə nail olur

Almatı Bəyannaməsi 1991-ci il dekabrın 21-də imzalanıb. Bu, əslində SSRİ-nin dağılmasını rəsmiləşdirdi və MDB-nin yaradıldığını elan etdi. Bəyannaməni imzalayan dövlətlər bir-birinin ərazi bütövlüyünü və o dövrdə mövcud olan sərhədlərin toxunulmazlığını tanımağa və hörmət etməyə söz veriblər. Bəyannaməni keçmiş SSRİ-nin 12 respublikası imzalayıb.

Almatı Bəyannaməsində deyilir ki, müstəqil dövlətlər Azərbaycan, Ermənistan, Belarus, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Moldova, Tacikistan, Türkmənistan, Özbəkistan respublikaları, Rusiya Federasiyası (RSFSR) və Ukrayna münasibətləri dövlətlərin suverenliyini, öz müqəddəratını təyin etmək hüququnu, bərabərlik və daxili işlərə qarışmama prinsiplərini qarşılıqlı tanıma və hörmət əsasında inkişaf etdirəcək. Sənəddə qeyd olunur ki, adları çəkilən dövlətlər gücdən istifadə və güc təhdidi, iqtisadi və hər hansı digər təzyiq üsullarına yol verməməklə mübahisələr sülh yolu ilə həllini tapacaq. Bundan başqa, MDB üzvləri insan hüquq və azadlıqlarına, o cümlədən milli azlıqların hüquqlarına hörmətlə yanaşacaq, öhdəliklərin və beynəlxalq münasibətlərin digər təminatı prinsipi və normalarının vicdanla yerinə yetirilməsinə hamılıqla əməl edəcəklər. Sənəddə qeyd edilir ki, tərəflər bir-birinin nüvəsiz və ya neytral dövlət statusuna nail olmaq istəyinə hörmətlə yanaşacaqlar. "Müstəqil Dövlətlər Birliyinin yaranması ilə Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının mövcudluğu dayandırılır. Birliyə üzv dövlətlər öz konstitusiyaya prosedurlarına uyğun olaraq keçmiş SSRİ-nin mü-

qavilə və sazişlərindən irəli gələn beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə təminat verirlər. Birliyə üzv dövlətlər bu Bəyannamənin prinsiplərinə ciddi riayət etməyi öhdələrinə götürürlər". - deyir bəyannamənin sonunda qeyd edilir.

Beləliklə, Azərbaycanın sülh təşəbbüsü və təkliflərini qəbul etməkdən başqa Ermənistanın digər çıxış yolunun olmadığını artıq bu ölkədə ən yüksək səviyyədə qəbul edirlər. Hər halda, İrəvanda səslənən son fikirlər də belə deməyə əsas verir. Azərbaycan tədricən sülh məqsədinə nail olur. Dövlət başçısı vurğulayıb ki, vaxtla "Qarabağ Ermənistandır və nöqtə" deyən Ermənistan bu gün "Qarabağ Azərbaycandır və nida" sözlərini mizə təkrar etməlidir. Çünki əgər "A" deyibse, "B" də deməlidir. Almatı Bəyannaməsini əsas götürüb bunun üzərində sülh müqaviləsinə hazır olduğunu göstərən Ermənistan artıq rəsmən bayan etməlidir ki, Qarabağ Azərbaycandır. Hesab edirəm ki, işin gedişatı bunu göstərir, çünki başqa yol da yoxdur. Biz dəfələrlə bayan etmişdik ki, daxili işlərimizi heç bir ölkə ilə müzakirə etməyəcəyik. Qarabağ bizim daxili işimizdir. Qarabağda yaşayan ermənilər ya Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etməlidirlər, ya da ki, özləri üçün başqa yaşayış yeri tapmalıdırlar. Burada tam sərbəstlik var, bütün demokratik əsaslar təklif olunur. Bu məsələ insan hüquqları əsasında öz həllini tapmalıdır. Bu gün bizim hərəkətlərimiz özü göstərir və niyyətimiz ondan ibarətdir ki, tezliklə sülh müqaviləsi imzalanarsın, Azərbaycanla Ermənistan arasında bu qarşıdurmaya son qoyulsun".

rinin məsələ ilə bağlı ilk çıxışı deyil. Rusiya XİN rəhbərinin qiymətləndirməsindən belə çıxır ki, əgər bəyannamə imzalanıbsa, deməli, İrəvan Qarabağı Azərbaycanın sərhədləri daxilində tanıyıb. Sülh müqaviləsinin imzalanması bölgədə davamlı sabitliyin və təhlükəsizliyin təmin olunması deməkdir ki, bu da öz növbəsində

lərdəndir. Həmçinin üçtərəfli Bəyanatın birinci maddəsində qeyd olunan "tərəflərin hazırda tutduqları mövqedə qalması" bəndi də birbaşa ölkəmizin xeyrinədir. Axı Ermənistan tərəfi İkinci Qarabağ savaşında hansısa uğur əldə edə bilməyib. Bu baxımdan, sözügedən sənəd bir daha Azərbaycan ordusunun şərtsiz hərbi üstünlüyünü təsdiqləyir.

Ermənistanın istid döyüş meydanında, istərsə də diplomatik danışıqlarda rəzil vəziyyətə düşməsi düşmənin olmayan nüfuzuna bir daha xəl eləyir. Üçtərəfli Bəyanatın öhdəliklərindən boyun qaçırması Ermənistanın regionda başı-ğı təhdid etməsinin bariz nümunəsidir.

Ermənistan üçtərəfli Bəyanata əməl etmir

Lakin bütün bunlara baxmayaraq, Prezident İlham Əliyev daim sülh tərəfdarı olmuş, haqq-ədalət tələb etmişdir. Ermənistan isə öz hava-darlarına arxalanmış, ölkə başçımızın ciddi səylərinə rəğmən sülh müqaviləsinin imzalanması, sərhədlərin delimitasiya və demarkasiyası istiqamətində heç bir əməli addım atmamış, əksinə, təxribatlar törətməklə öz məkrli siyasətini davam etdirmişdir. Məsələn, Ermənistanın tutduğu qeyri-konstruktiv mövqe və tez-tez silahlı insidentlər törətməsi 2022-ci ilin sentyabr ayında yeni silahlı toqquşmaya səbəb olmuşdur. Bu dəfə də düşmənin ağır itkilərlə üzlaşaraq məğlub olmuşdur. Lakin Ermənistan öz acizliyini qəbullanmaq istəmir. Bu baxımdan, qərb qonşumuz vaxtaşırı atəşkəsi pozur, xain xisletini durmadan bəlli edir.

Prelin 11-də Azərbaycan-Ermənistan sərhədinin Laçın istiqamətində baş

yeni əməkdaşlıq formatlarının yaranmasına yol açıb. Prezident İlham Əliyev əminliklə bildirir ki, hazırda Qarabağda yaşayan erməni əhalisinin əksəriyyəti Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etməyə hazırdır. Sadəcə olaraq, separatçılar qoymurlar. Müzəffər Ali Baş Komandan bir daha bəyan edib: "...mənim mövqeyim bundan ibarətdir, bunu hər kəs eşitsin, həm Ermənistan rəhbərliyi, həm

bu gün onların arxasında dayanan qüvvələr, bizim iradəmizə heç kim təsir edə bilməz. Biz bunu sübut etmişik, müharibə zamanı və müharibədən sonra. Lazım olarsa, bir də sübut edirik istənilən formada".

10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli Bəyanata zidd olaraq Ermənistan Azərbaycan ərazisindəki qeyri-qanuni erməni silahlı dəstələri üçün canlı qüvvə, silah-sursat, mina, eləcə də digər hərbi təyinatlı vasitələrin daşınmasının qarşısını alınması məqsədilə və Ermənistan tərəfindən 22 aprel tarixində birtərəfli qaydada Azərbaycan ilə sərhəddə Laçın-Xankəndi yolunun girişində nəzarət-buraxılış məntəqəsinin qurulmasına adekvat olaraq aprelin 23-ü saat 12:00-da Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidmətinin bölmələri tərəfindən ölkəmizin suveren ərazilərdə, Ermənistan ilə sərhəddə, Laçın-Xankəndi yolunun başlanğıcında sərhəd-nəzarət-buraxılış məntəqəsi qurulub, Azərbaycan bayrağı ucaldılıb. Fransanın Avropa və xarici işlər nazirini qəbul edərkən bu məsələyə də toxunan Prezident İlham Əliyev Azərbaycan-Ermənistan sərhədində, Laçın-Xankəndi yolunun başlanğıcında sərhəd nəzarət-buraxılış məntəqəsinin qurulmasını ölkəmizin suveren hüququ və ərazi bütövlüyümüzün təmin olunmasının ifadəsi olduğunu bildirib.

Bununla da Laçın yolundan vətəndaşların, nəqliyyat vasitələrinin və yüklərin hərəkətinə əlavə tədbir çərçivəsində Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərinin bu məntəqədən hər iki istiqamətə Ermənistan və Azərbaycanla şəffaf və nizamlanan keçidi üçün müvafiq şərait yaradılacaq. Rəsmi Bakının bu qərarı sülh prosesinə töhfə vermiş olacaq.

Mustafa KAMAL, "Respublika".

zaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayevin Azərbaycana ilk rəsmi səfərindən sonra ölkə başçımız İlham Əliyev aprel ayının 10-da Qazaxıstana birgünlük səfər edib. Görüş çərçivəsində iki ölkə arasında bütün sahələr üzrə əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilməsi barədə sənədlərin imzalanması ilə yanaşı, Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu və Qazaxıstandan Azərbaycan üzərindən Avropaya enerji tranziti ilə bağlı məsələlər müzakirə edilib. Qazaxıstan Prezidenti mətbuatı bəyanatında Orta Dəhlizin potensialından tam yararlanmaq məqsədilə ölkəsində logistik xidmətlərin təkmilləşdirilməsinin, vahid nəqliyyat operatorlarının yaradılmasının, texniki və tarif şərtlərinin modernləşdirilməsinin, inzibati maneələrin aradan qaldırılmasının vacibliyini vurğulayıb.

Azərbaycan və Qazaxıstan bu marşrut üzərində yerləşən ölkələr, o cümlədən Mərkəzi Asiya dövlətləri və Türkiyə ilə koordinasiyalı Orta Dəhlizin optimallaşdırılması üçün genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirirlər. Bu tədbirlər yalnız Avropa ilə Asiya arasında tranzit daşımalardan həcmi artırmaq deyil, həmçinin, Orta dəhliz boyunca yerləşən ölkələr

Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutunun yükötürmə qabiliyyətini daha da artırmaq, Orta Dəhlizə əlavə həcmdə yüklərin cəlb edilməsinə geniş imkan yarandırmış və qatarların təyinat yerinə çatma vaxtı qısalmışdır. BTQ dəmir yolu Mərkəzi Asiya ölkələrinin - Türkmənistan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Tacikistan və Qırğızıstanın Avropa bazarına çıxışını sürətləndirir və bu yoldan istifadə edən ölkələrin tranzit daşımalardan əhəmiyyətli gəlir əldə etməsinə təmin edir. Avropa ilə Asiyayı birləşdirən bu dəmir yolunun əhatə etdiyi ölkələrin bir-birinin iqtisadiyyatına qarşılıqlı sermayə qoyuluşu nəticəsində ölkələr arasında ticarət dövriyyəsi daha da genişlənir. Bununla yanaşı, Azərbaycan ilə Qazaxıstan Xəzər dənizində limanların təkmilləşdirilməsi prosesini də həyata keçirirlər. Belə ki, Azərbaycan Xəzər dənizində ən böyük dəniz limanı olan Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının tutumunu 15 milyon tondan 25 milyon tona çatdırmağı da planlaşdırır. Qazaxıstan hökuməti isə Qazaxıstan dəniz limanlarını Xəzər dənizi regionunda əsas mərkəzə çevirmək istiqamətində işlərə başlayıb. Qazaxıstan prezidenti Kasım-Jomart Tokayev bu barədə deyib: "Qazaxıstanın heç vaxt dəniz gücü olmayıb və dəniz nəqliyyatı imkanlarından heç vaxt tam şəkildə istifadə etməyib. ... Biz donanmanı genişləndirməli və Aktau limanında konteyner qovşağı yaratmalıyıq". Bundan əlavə, Orta Dəhlizin optimallaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində Astana Orta Dəhliz vasitəsilə Qazaxıstan ərazisindən malların tranzit müddətini 12 gündən 6 günə qədər azalda bilib.

sında sözügedən marşrutla birinci və ikinci yüklər martın 23-27-də daşınıb. Bu ilin sonuna qədər isə Bakı ilə Aktau arasında 12-14 tanker reysləri olmaqla, illik 1,5 milyon ton neftin tranziti nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Qazaxıstan Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev, həmçinin Azərbaycan ərazilərindən keçməklə Avropaya nəql olunan neftin həcmi artırmaq barədə də razılığa gəliblər. Tokayev Qazaxıstan neftinin trans-Azərbaycan neqlinin ilde 20 milyon tona qədər artacağına əminliyini ifadə edib. Beləliklə, Xəzər dənizinin iki sahilini birləşdirən Orta Dəhliz Qazaxıstan-Azərbaycan iktirəffli münasibətlərinə xüsusi rola malikdir. Hər iki dövlətin bu marşrutun inkişafına, maddi-texniki xidmətlərin təkmilləşdirilməsinə, infrastrukturun yenilənməsinə və digər əlaqəli amillərə verdiyi önəm onu göstərir ki, bu marşrut üzrə daşımalardan artımaqla, illik 1,5 milyon ton neftin tranziti nəzərdə tutulur.

larda daha yüksək artım müşahidə olunmuşdur. Belə ki, 2022-ci ilin yanvar-oktyabr aylarında da iki ölkə arasında daşınan dəmir yolu yüklərinin ümumi çəkisi 8 dəfə artaraq 950 min tona çatmışdır və bunun 96 faizi tranzit daşımalardan payına düşmüşdür. Eyni zamanda son bir ildə Azərbaycan və Gürcüstan arasında yüklə daşımalardan həcmi 79 faiz artmışdır. Məlumdur ki, iqtisadi-ticarəti əlaqələrinin günbəgün genişləndirən Azərbaycan əsas ticarət əməliyyatlarını Avropa və Asiya ölkələri ilə həyata keçirir. Bu kontekstdə ölkəmizin dost ölkələrlə Orta Dəhlizin səmərəliliyinin artırılması istiqamətində birgə fəaliyyət strategiyası məqsədlərinin reallaşmasına hədəflənib.

Mehparə ƏLİYEVƏ, "Respublika".

Media və jurnalistikanın inkişafı Azərbaycan ilə Aİ arasında əməkdaşlıq istiqamətlərindən biridir

Media və jurnalistikanın inkişafı Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında əməkdaşlıq istiqamətlərindən biridir.

AZƏRTAC xəbər verir ki, bunu Avropa İttifaqının Azərbaycandakı nümayəndəliyinin rəhbəri səfir Peter Mixalko Ümumdünya Mətbuat Azadlığı Günü münasibətilə jurnalistlərlə görüşündə deyib. O bildirib ki, Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında əlaqələr dinamik inkişaf edir. Avropa İttifaqı plüralizmi və mətbuat azadlığını dəstəkləyir.

Sözügedən Bəyanat, həmçinin Ermənistanın kapitulyasiyası deməkdir. Üçtərəfli Bəyanat uzun illər davam edən münasibətlərin son qoyulmasıdır. Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli mövqeyi nəticəsində məğlub və çıxılmaz vəziyyətə düşən Ermənistan rəhbərliyini işğal etdiyi torpaqlardan qeyd-şərtsiz çıxmaq üçün qrafik təqdim etməyə məcbur etdi. Ən əsas məsələ isə Qarabağda heç bir statusun verilməməsi və "Dağlıq Qarabağ" adlı ərazi vahidinin mövcud olmamasıdır. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, müzəffər ordumuzun döyüş meydanında əldə etdiyi qələbələr siyasəti müstəvidəki uğurlarımızı şərtləndirən vacib amil-

Cənubi Qafqazla Balkanları birləşdirmək ikitərəfli münasibətləri daha yüksək səviyyəyə çatdıracaq

Dünya ölkələri arasında bərabərliyə qatılma münasibətlərinin qurulmasını xarici siyasətinin əsas istiqaməti olaraq müəyyənləşdirən Azərbaycan çoxtərəfli əlaqələrin şəxələndirilməsi istiqamətində məqsədyönlü siyasət həyata keçirir. Qloballaşan dünyada yeni münasibətlərin qurulması, əməkdaşlıq əlaqələrinin yenidən formalaşdırılması zamanın tələbi kimi çıxış edir. Beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələrini genişləndirən, tərəfdaşlarının sayını getdikcə daha da artıran müstəqil dövlətimiz Balkan ölkələri ilə münasibətlərin inkişaf etdirilməsinə xüsusi önəm verir. Bosniya və Herseqovina da Şərqi Avropada Azərbaycanın mühüm strateji tərəfdaşına çevrilir.

Uzun illərə söykənən dostluq əlaqələri hər iki ölkənin həyata keçirdiyi siyasəti dəstəkləmək və çətin anlarda bir-birinə yardım göstərməklə öz təsdiqini tapmışdır. Müstəqil siyasət yürüdən Azərbaycan Bosniya və Herseqovinə hər zaman dost ölkə olaraq səmimi münasibət nümayiş etdirmiş, əlaqələrin inkişafı istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atmışdır. Bu gün Bosniya və Herseqovina ilə Azərbaycan arasında mövcud münasibətlərdə artıq yeni səhifə açılır. Aprel ayı-

nın 13-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Bosniya və Herseqovinaya rəsmi səfəri iki ölkə arasında əlaqələrin daha da dərinləşməsinə, tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəlməsinə hədəflənib. Səfər çərçivəsində Sarayevoda "Azərbaycan Respublikası ilə Bosniya və Herseqovina arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyannamə"nin imzalanması bunun bariz nümunəsidir. Prezident İlham Əliyev və Bosniya və Herseqovinanın Rəyasət Heyətinin sədri xanım Jelka Tsviyanoviç arasında strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin gələcək inkişafına, iki ölkə arasında siyasi dialoqun həyata keçirilməsinə, həmçinin səmərəli iqtisadi əməkdaşlığın inkişafına mühüm töhfə verəcək.

Beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində bütün məsələlərdə bir-birini dəstəkləyən hər iki ölkə ərazi bütövlüyü, suverenliyi və sərhədlərinin toxunulmazlığı məsələlərində hər zaman bir-birinin

marafından çıxış etmişlər. İkinci Qarabağ müharibəsində Bosniya və Herseqovina Azərbaycanın haqq işini dəstəkləmiş, qardaşlıq, dostluq mövqeyi nümayiş etdirmişdir.

Bosniya və Herseqovinanın Rəyasət Heyətinin sədri xanım Jelka Tsviyanoviç mart ayının əvvəlində ölkəmizdə səfərdə olarkən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə görüşü zamanı ikitərəfli münasibətlər müzakirə edilmiş, Bosniya və Herseqovina ilə Azərbaycan arasında iqtisadiyyat, ticarət, investisiya, enerji və digər sahələrdə əməkdaşlıq üçün böyük imkanların olduğu diqqətə çatdırılmışdır. Liderlər Azərbaycan və Bosniya və Herseqovina arasında siyasi əlaqələrin səviyyəsini yüksək qiymətləndirmiş, eyni zamanda iqtisadi və ticari əlaqələrin daha da gücləndirilməsinin vacibliyini vurğulamışlar.

Jelka Tsviyanoviçin dəvəti ilə aprel ayında Bosniya və Herseqovinada rəsmi

səfərdə olan Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Jelka Tsviyanoviç ilə görüşdə iki ölkə arasında bütün sahələrdə əməkdaşlıq əlaqələrinin möhkəmləndirilməsinin zəruriliyini qeyd ediblər. Bosniya və Herseqovina ilə münasibətlərdə yeni dövrün başladığını vurğulayan ölkə başçısı Bosniya və Herseqovinaya rəsmi səfərindən məmnunluğunu ifadə edib: "Bu dostluq və qardaşlığa görə sizə minnətdarıq. Bu gün münasibətlərimizdə yeni dövr başlayır. Biz iqtisadi sahədə əlaqələri gücləndirəcəyik. Bosniya və Herseqovina ilə Azərbaycan arasında strateji sahədə fəaliyyətlər olacaq".

Dövlət başçımızın Bosniya və Herseqovinaya səfəri çərçivəsində iki ölkə arasında siyasi və diplomatik müstəvidə müntəzəm olaraq məsləhətləşmələrin aparılması, strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atılacağı qərara alınmışdır. Həmçinin, iqtisadi sahədə məqsədyönlü fəaliyyətin vacibliyi vurğulanmış, Birgə İqtisadi Komissiya yaradılması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Prezident İlham Əliyev ticarət dövryyəsinin artırılması üçün lazımı işlərin görülcəyini bildirmiş və eyni zamanda konkret investisiya layihələri əsasında Azərbaycanın Bosniya və Herseqovinanın iqtisadiyyatına sərmayə yatırmaqda

maraqlı olduğunu diqqətə çatdırmışdır: "Bununla bərabər, hidroenergetika, eyni zamanda, bərpaolunan digər enerji növləri üzrə birgə araşdırmalar aparılacaq. Əminəm ki, bu istiqamətdə də ciddi addımlar atılması mümkün olacaq. Azərbaycan xarici ölkələrə milyardlarla dollar həcmində sərmayə qoyubdur və əlbəttə ki, Bosniya və Herseqovina ilə bu sahədə əməkdaşlıq bizim üçün çox maraqlıdır".

Səfər çərçivəsində enerji və infrastruktur sahəsində əməkdaşlıq barədə razılığa gəlinmiş, Cənub Qaz Dəhlizinin Bosniya və Herseqovinanın sərhədlərinin yanında keçidindən və Azərbaycanın təbii qazının Balkan regionu və Bosniya və Herseqovinanın qonşu ölkələrinə ixrac edildiyindən iki ölkə arasında təbii qaz sahəsində də əməkdaşlığın mümkünlüyü qeyd olunmuşdur. Nəqliyyat sahəsində də əməkdaşlığın bütün istiqamətlərinin araşdırılmasının vacibliyi və Cənubi Qafqaz və Balkan regionları arasında nəqliyyat bağlantısının bölgədə yaşayan xalqlar üçün faydalı olacağı vurğulanmışdır. Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Bosniya və Herseqovinaya rəsmi səfəri Cənubi Qafqazla Balkanları birləşdirmək baxımından böyük əhəmiyyətə malikdir.

Məhərrə ƏLİYEV,
"Respublika".

Dövlət başçısı İlham Əliyev fevralın 18-də Münxen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində "Dağları aşmaq? Cənubi Qafqazda təhlükəsizliyin qurulması" mövzusunda keçirilən plenar iclasda maraqlı bir ifadə işlətməmişdi ki, hər kimsə bu iki ölkənin razılığa gəlməsinə kömək edərsə, çempion medalını qazanacaqdır.

Hər iki ölkə nümayəndələri dəfələrlə müx-

zakirə predmeti olacaqdır. Əlbəttə ki, Azərbaycan və Ermənistan arasında normalaşmadan söhbət gedirsə burada minə xəritələrinin qaytarılması çox vacib məsələlərdən biridir. Bununla paralel olaraq eyni zamanda qarşı tərəf şərti sərhəddə tərtibliyi təxribatlardan əl çəkməyi də öhdəsinə götürməlidir", - deyərək politoloq vurğulayıb.

Aprel ayında Laçın rayonunun Ermənistanla sərhəd hissəsində nəzarət-buraxılış məntəqəsinin (NBM) qurulmasından söhbət açan Zaur Məmmədov bunu Azərbaycanın tarixi qələbəsi adlandırır və bundan sonrakı proseslərə böyük təkan verə biləcəyini qeyd edib.

44 günlük Vətən müharibəsi Ermənistanın acınacaqlı məğlubiyyəti ilə başa çatdı. Azərbaycan qələbə qazanmasına baxmayaraq, Cənubi Qafqazda sülhün bərqərar olması üçün əməkdaşlıq təkliflərini irəli sürdü. Lakin Ermənistan hakimiyyəti ona uzanan sülh əlini dəyərləndirə bilmədi. Halbuki, sülh daha çox daxilində siyasi, sosial-iqtisadi problemlər yaşayan məğlub düşmən ölkəyə lazımdır.

Millət vəkili Elşad Mirbəşiroğlu bildirib ki, Nikol Paşinyan

di ki, Paşinyanın hakimiyyətə gətirən dairelərin onun necə fəaliyyət göstərməsi barədə sistemli şəkildə təlimatlar ötürməkdədirlər. Təkcə Ermənistanın daxili sosial-iqtisadi, siyasi vəziyyəti ilə bağlı deyil, beynəlxalq münasibətlər sistemində də Nikol olduqca diletant siyasətçi obrazını formalaşdırdı. Paşinyan hakimiyyətinin fəaliyyət pla-

Paşinyan hakimiyyəti davam etsə, Ermənistan adlı dövlət olmayacaq

yan 2018-ci ildə hakimiyyətə gələrək erməni ictimaiyyətinə çaşdırmaq və aldatmaq üçün bütün vasitələrdən istifadə etdi, Qərbin yaxından dəstəyi ilə uğurlu informasiya manipulyasiyasını həyata keçirdi. Belə ki, əsas fəaliyyətinin Ermənistanda sosial-iqtisadi vəziyyətin yaxşılaşdırılmasından ibarət olacağı, xalqın demokratikləşməsi istiqamətində təsiri addımlar atılacağı, vətəndaş cəmiyyətinin inkişaf etdiriləcəyi, siyasi pluralizm şəraitinin yaradılacağı ilə bağlı vədlər verən Paşinyan hakimiyyətə gəldiyi qısa zaman kəsiyində əsl sifətini göstərdi. Siyasi apopentlərə qarşı sərt addımlar atmağa başlayan Ermənistan rəhbəri nümayiş etdirdi ki, onun demokratiya və vətəndaş cəmiyyəti haqqında təsəvvürü belə yoxdur. Paşinyan hakimiyyətinin ilk beş illik fəaliyyət proqramına diqqət yetirdikdə aydın olur ki, o, Qərbin xüsusi təlimatları əsasında fəaliyyət göstərərək başqa heç bir iş görməyib. Paşinyanın hakimiyyətə gəlməsində Corc Sorosun rolu haqqında kifayət qədər fikirlər mövcuddur. Bu, həm də onu şərtləndir-

ninin əsas istiqamətlərindən biri olaraq separatçı Qarabağ rejiminin ayrıca bir tərəf kimi tanınması göstərilirdi. Lakin Paşinyan keçmiş Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin tənzimlənməsi məsələsində də sələflərindən fərqli mövqeyə malik olmadı. Onun sərgilədiyi yanaşma daha destruktiv idi, vəziyyəti gərginləşdirdi.

Azərbaycan 2020-ci ilin payızında öz iradəsi və gücü ilə torpaqlarını işğaldan azad etdi, düşməni olduqca ağır məğlub duruma saldı. Bu, Ermənistanın təkəmə hərbi yox, həm də sosial-iqtisadi məğlubiyyəti idi. 2020-ci ildən başlayaraq Ermənistanda çox dərin siyasi qarşıdurmalar və böhran müşahidə olunmağa başladı. Bu gün də həmin siyasi gərginliyin əlamətləri sezilməkdədir. Qərbin dəstəyi olmasaydı, Nikolun hakimiyyətdə qalması mümkün olmazdı. Çox təəssüf ki, Paşinyan hakimiyyəti Ermənistanda mövcud olmaqla, Cənubi Qafqaz regionunda gərginlik və təhlükəsizliyə təhdidlərin artmasını şərtləndirən addımlar atmaqdadır. Qərbin Ermənistan hakimiyyətinə dəstəyi ikili standartlar siyasətinin göstəricisidir. Paşinyan kimi hüquq və azadlıqdan bixəbər bir insan demokratiya samitində dəvət alır. Bu baxımdan, hesab edirik ki, Ermənistan müstəqillik tarixində heç vaxt adekvat hakimiyyətə malik olmayıb. Ermənistanda Paşinyan hakimiyyəti davam edərsə və ya ondan sonra gələn siyasi rejim də öz sələfləri kimi fəaliyyət göstərəcəksə, gələcəkdə Ermənistan adlı dövlətdən danışılmayacaq.

Musa BAĞIRLI,
"Respublika".

Nurano DAXILQIZI,
"Respublika".

Vaşinqtonda önəmli danışıqlar

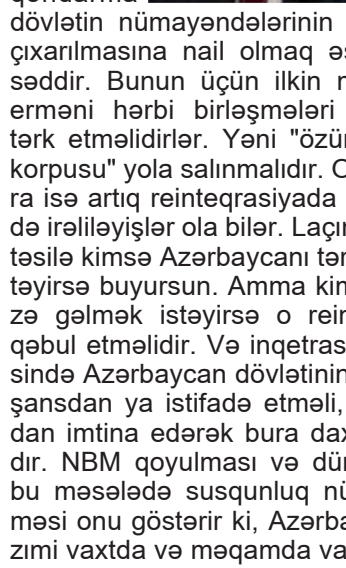
təlif platformalarda görüşlər keçirsə də yekun olaraq sülh müqaviləsi hələ də imzalanmayıb.

Amerika Birləşmiş Ştatlarının dövlət katibi Antoni Blinkenin iştirakı ilə Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov və Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan arasında bir neçə gün davam edəcək görüşü təhvil edən **politoloq Zaur Məmmədov** Vaşinqton danışıqlarının yüksək əhəmiyyət kəsb etdiyini və bu masada hansı məsələlərin müzakirə olunacağı ehtimallarını açıqlayıb.

"Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirləri arasında çox vacib bir görüş keçirilə bilər. Elə görüşün bir neçə gün davam etməsi ondan xəbər verir ki, artıq ABŞ-da bu görüşdə yekun nəticə əldə etmək istəyir. Bundan əvvəl də Ermənistan qərb platformasında Azərbaycanla müəyyən fikir ortaqlığına gəlirdi. Lakin İrəvana qayıdandan sonra yeni itkiyələri bəzəndirilir. Müəyyən qüvvələr bu danışıqlar prosesinə mane oldu. Ona görə də bu dəfə görüş Vaşinqtondan ayrılmadan bir neçə gün davam edəcək. Söhbət həm də ondan gedir ki, sülh müqaviləsindən əvvəl Bakı və İrəvan arasında münasibətlərin normalaşması ilə bağlı razılaşma əldə edilsin. Bu, ilkin sülh müqaviləsinə qədərki yol xəritəsi kimi də başa düşülə bilər".

Siyasi şərhçi hesab edir ki, iki ölkə arasında ərazi bütövlüyü ilə bağlı məsələdə razılaşma var: "Ermənistan bağlı qapılar arasında Qarabağı Azərbaycanın tərkib hissəsi kimi tanıyır. Lakin belə düşünürəm ki, İrəvan rəhbərliyi danışıqlarda sülh müqaviləsinə lazımsız əlavələr etmək istəyir. Buraya beynəlxalq missiya və digər məsələlər daxildir ki, bir neçə gün ərzində həmin nüanslar mü-

Bildirilib ki, növbəti hədəf Qarabağ erməniləri olacaqdır. Belə ki, separatçı qurumun müxtəlif institutlarının ləğv edilməsi və qondarma dövlətin nümayəndələrinin bölgədən çıxarılmasına nail olmaq əsas məqsəddir. Bunun üçün ilkin mərhələdə erməni hərbi birləşmələri Qarabağı tərk etməlidirlər. Yeni "özünmüdəfə korpusu" yola salınmalıdır. Ondən sonra isə artıq reinteqrasiyada ciddi şəklidə irəliləyişlər ola bilər. Laçın yolu vasitəsilə kimsə Azərbaycanı tərk etmək istəyirsə buyursun. Amma kimsə ölkəmizə gəlmək istəyirsə o reinteqrasiyanı qəbul etməlidir. Və inqetrasiya məsələsində Azərbaycan dövlətinin ona verdiyi şansdan ya istifadə etməli, ya da bundan imtina edərk bura daxil olmamalıdır. NBM qoyulması və dünya birliyinin bu məsələdə susunluq nümayiş etdirməsi onu göstərir ki, Azərbaycan çox lazımı vaxtda və məqamda vacib işi həyata keçirdi. Laçın-Xankəndi yolu üzərində NBM yaradılması böyük tarixi qələbəmizdir. Qeyd etmək lazımdır ki, cənab Prezidentin çox inco, məharətli siyasəti nəticəsində Rusiya və ABŞ tərəfi də başa düşmüş oldu ki, bu məsələdə rəsmi Bakı prinsipial mövqeyindən geri dönməyəcək.

AZƏRBAYCAN dünya mediasında

Hüriyyət:

Azərbaycanın inşa edəcəyi 1000 yaşayış binasının təməli qoyulub

"Hüriyyət" xəbər saytı Azərbaycanın Kahramanmaraşda inşa edəcəyi 1000 yaşayış binasının və 24 sinifli ibtidai məktəbin təməlqoyma mərasiminin keçirilməsi ilə bağlı məqalə dərc edib.

Dövlət başçısı İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğanın videoformatda iştirak etdiyi mərasimdə kənd və meşə təsərrüfatı naziri Vahit Kirişi tikintinin 1 il ərzində başa gatacağını açıqlayıb.

Dərc olunan yazıda fevralın 6-da Kahramanmaraşda baş vermiş zəlzələdən sonra Azərbaycan bulvarının yenidən qurulması layihəsinin başladığı da qeyd olunub. Vurğulanıb ki, Xayrullah rayonunda, Azərbaycan bulvarı ilə Heydər Əliyev bulvarının kəsişməsində 24 sinifli Heydər Əliyev ibtidai məktəbinin təməli qoyulub. Təməlqoyma mərasimində kənd və meşə təsərrüfatı naziri Vahit Kirişi, Kahramanmaraş valisi Ömər Faruk Koçkun, TOKİ prezidenti Ömər Bulut, Azərbaycan Mənzil İnşaatı Dövlət Agentliyinin (XİN) rəhbəri Sadiq Sadiqov, Böyükşəhər Bələdiyyə başçısı Hayrettin Güngörp, həmçinin Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev TEKNOFESTİN keçirildiyi yerdən videoformatda iştirak ediblər.

"Mir24":

Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Prezident İlham Əliyev İstanbulda keçirilən texnologiya festivalına Türkiyə istehsalı avtomobillə gəldilər

Rusiyanın "Mir24" telekanalının xəbər saytı Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin TEKNOFEST texnologiya festivalındakı iştirakı ilə bağlı məlumat yayımlayıb.

Məlumatda ölkə başçılarının məkana "Togg" elektrik avtomobilə ilə gəldikləri bildirilib. Həmçinin qonaqların türk ənənəsinə uyğun olaraq qırmızı qorənfilər ataraq könüllüləri qarşıladığını da qeyd olunub. Yazıda, tədbirə Livianın Baş naziri Əbdülhəmid Dibəbeynin dəvət olunduğu da öz əksini tapıb. Xatırladaq ki, TEKNOFEST bu il aprelin 29-da İstanbulda baş tutub. 2018-ci ildən bəri keçirilən festivalın əsas məqsədi modern texnologiyalardan istifadəni şəxələndirmək, gənclər arasında maraq oyatmaqdır.

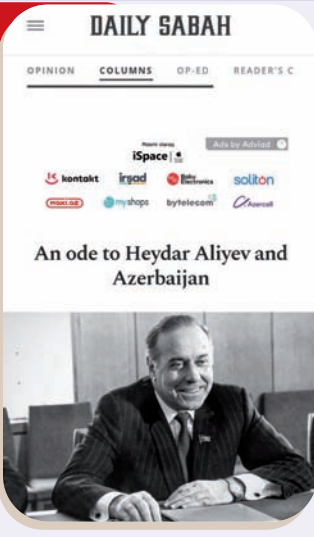

"Daily sabah":

Heydər Əliyev və Azərbaycana qəsiddə

Türkiyənin "Daily sabah" xəbər saytının yayımladığı məqalədə Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığına ulu öndər Heydər Əliyev və Prezident İlham Əliyevin verdiyi töhfələr, ikinci Qarabağ müharibəsi zamanı həmrəylik nümunəsi, ölkə quruculuğunda görülmə işlər və s. məsələlərə toxunulub.

"Bu gün sağ olsaydı, 10 gün sonra Azərbaycanın mərhum prezidenti Heydər Əliyevin 100 yaşı tamam olacaqdı. Xoş təsadüfdür ki, biz Türkiyə ilə Azərbaycanın əbədi birliyin simvolizə edən "Bir millət, iki dövlət" devizinin sahibinin 100 illik yubileyini və Türkiyənin ikinci əsrinin başlanğıcını qeyd edirik", fikirlərin yer aldığı yazıda Türkiyənin ümumiyyətlə, "Azərbaycan" sözünə xüsusi mənə verdiyini, "can" sözünün (Azərbaycan sözünün daxilində olduğu kimi) dilə sevgi, həyat, ruh mənasını verən, sevgi ilə əlaqəli çoxmənalı sözlərdən biri olduğu vurğulanmışdır.

"Euronews":

Avropa Azərbaycanla təbii qazın nəqlini artırmaq üçün saziş imzalayır

Avropanın nüfuzlu xəbər saytı "Euronews" Bolqarıstan, Rumıniya, Macarıstan və Slovakiyanın Azərbaycanla Al, Mərkəzi və Cənub-Şərqi Avropaya təbii qaz nəqlini artırmaq üçün saziş imzalaması barədə məlumat yayımlayıb.

Məlumatda qeyd olunur ki, Avropa Rusiya təbii qazına alternativ axtarır. Sazişin imzalanması Bolqarıstanın paytaxtı Sofiyada baş tutub.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mətbuat konfransında sazişin imzalanmasını vaxtında atılan addım adlandırır. "Bu gün biz XXI əsrin layihəsinə start veririk", - Prezident İlham Əliyev deyib.

Bolqarıstan Azərbaycanla İtaliyaya təbii qazın nəqlini nəzərdə tutan çoxseçməntli boru kəməri layihəsi olan Cənub Qaz Dəhlizinə Yunanıstanla interkonnektor vasitəsilə qoşulub. Interkonnektor Bolqarıstanı 1 milyard kubmetr Xəzər qazı ilə təmin etməyə imkan verir ki, bu da ölkənin tələbatının demək olar ki, üçdəbirini ödəyir və həcmi ildə 5 milyard kubmetrə çatdırmaq gücünə malikdir.

CNN:

BMT-dən Fransaya zorakılıqla bağlı tənqid

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Haqları Şurası Fransaya Zorakılıqla bağlı xəbərdarlıq edib. Tənqiddən səbəbi irəliləyiş və xüsusi müəssisələrə qarşı polis vəhşiliyini lazımi səviyyədə nəzarətin olmamasıdır. Həmçinin mitinq və yürüş hüququnun pozulduğu da bildirilib.

Fransanın gündəmi ilə bağlı 4 ildən bir keçirilən BMT İnsan Haqları Şurasının iclasında bu dəfə tənqidlər sərt olub. Komissiya nümayişlər zamanı bir milyon yarımlıq insanın küçələrə çıxdığını açıqlayıb. Fransa nümayəndəsi Sabrin Balim komissiyadakı çıxışında həddindən artıq güc tətbiqinin sanksiyalara məruz qaldığını bildirib.

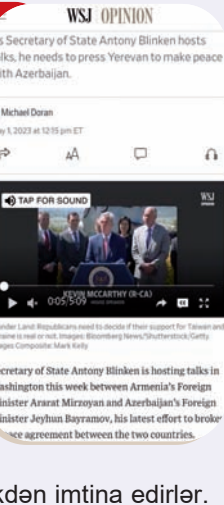

"Wall Street Journal":

Birləşmiş Ştatlar sülh üçün İrəvana təzyiq etməlidir

Nüfuzlu mətbuat orqanı olan "Wall Street Journal" hazırda Vaşinqtonda Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov və Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan arasında davam edən görüş barədə yazı dərc edib.

Məqalədə bildirilib ki, bu görüş Vaşinqtonun vasitəçilik rolunun əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməsinə və təqdirəlayiqdir. O da vurğulanıb ki, Ermənistan Qarabağı Azərbaycanın suveren ərazisi kimi tanımayan qədr problem həll olunmayacaq. Amma Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyan belə bir addıma hazır görünmür. Bu səbəbdən də ABŞ Dövlət katibi Entoni Blinken Azərbaycanla sülh müqaviləsi imzalaması üçün İrəvana təzyiq etməlidir. Məqalədə o da bildirilib ki, hazırda erməni icmasının bir çox nüfuzlu "dostları" İrəvana bu istiqamətdə təzyiq etməkdən imtina edirlər.

"Respublika".

Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət proqramlarında aqır sahanın gələcək inkişaf hədəfləri dəqiq müəyyənləşdirilib. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin müəyyənləşdirdiyi strategiya nəticəsində ərzaq məhsullarının xarici ölkələrdən idxalı iləlailə azaldılıb, yerli istehsal isə artırılıb. Təqdirləyirdəq haldır ki, dövlətimiz öz iqtisadi qüdrətini artırır, xalqımızın həyat şəraiti durmadan yaxşılaşır. Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsal dinamik inkişaf edir, bazarlarda bolluqdur və yerli məhsullara tələbat durmadan artır. Sabitliyi, əmin-amanlığı, xoş güzərani, firavanlığı, bolluğu hər bir adam öz həyatında daha yaxından hiss edir.

Tarixi qələbə ilə başa çatan amansız müharibənin vurduğu yaralara layəqətli və mətinliklə sine gərən Ağdam camaatı onlara göstərilən dövlət qayğısından dərin razılıq edir, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin siyasətini ürəkdan bəyəndiklərini qətiyyətlə bildirirlər. Qeyd edək ki, Ağdam respublikamızın ən iri aqrar rayonlarından biridir, erməni işğalının yaratdığı çətinliklərə baxmayaraq ağdamlı fermerlər və xüsusi mülkəy-

lu və iqtisadi cəhətdən səmərəli istehsal sahəsidir. Qeyd edək ki, iki il bundan əvvəl bölgədə ağır döyüşlərini getməsinə baxmayaraq, ağdamlı pambıqçılar tarlarlardan 7100 ton "ağ qızıl" yığıblar, hər hektarın məhsuldarlığı 33, 5 sentner olub. Ağdam rayonu üzrə 2022-ci təsərrüfat ilində pambıq əkin 2421,3 hektarda aparılıb. "MKT İK" MMC, "Azərpambıq ASK" MMC, "P-Agro" MMC tərəfindən 7001,4 ton xam pambıq toplanıb və

olur. Kümçülər yeni mövsümə başlayıblar. Dövlətin baramaçılığın inkişafına diqqət göstərməsi, bir kiloqram baramanın qiymətinin subsidiya ilə birgə 11 manat olması rayon sakinlərinin bu sahəyə marağını artırır.

Mələk Sarıyeva bir neçə ildir ki, barama yetişdirməklə məşğuldur. Kümçü deyir ki, bu sahəyə olan dövlət dəstəyi, toxumların pulsuz paylanılması bizim üçün əlverişli şərait yaradır. Təcrübəli kümçü bir neçə ildir ki, baramaçılıqda yüksək

AĞDAM: dövlət dəstəyi inkişafa zəmin yaradır

yətçilər rayonunun vaxtilə işğal altında olmayan və 90 min nəfərdən çox əhalinin müvəqqəti məskunlaşdığı 44 yaşayış məntəqəsində məhsul istehsalı ilə məşğul olublar. Dövlət proqramları çərçivəsində rayonda geniş tikinti-bərpa, abadlıq-quruculuq işləri görülür, əzəldən torpağa bağlı olan ağdamlılar kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalını artırırlar.

Ölkəmizdə taxılçılığın inkişafı ilk növbədə əhalinin ərzaq təhlükəsizliyini yerli istehsal hesabına tam təmin edilməsi baxımından böyük önəm daşıyır. Qeyd etmək yerinə düşər ki, son illərdə ölkəmizdə ərzaq təminatının daxili istehsal hesabına təmin olunması istiqamətində davamlı tədbirlər həyata keçirilir. Prezident İlham Əliyevin respublikada kənd təsərrüfatının və sahibkarlığın inkişafı, yerli istehsalın artırılması, idxaldan asılılığın azaldılması, əhalinin məşğulluğunun yüksəldilməsi, torpaq səhərlərindən səmərəli istifadə olunması barədə tapşırıqları Ağdam rayonunda uğurla icra olunur. Məhz buna görə də rayonda yüksək məhsuldarlığı ilə seçilən toxumçuluq təsərrüfatları yaradılıb. Burada Dəyanətli, Aran, Qırmızıgül və yeni sortlar arasında işğaldan azad edilən ərazilərimizin adını daşıyan Ağdərə, Xanbülbul, Xudafərin toxum sortları da yetişdirilir. Gələcəkdə işğaldan azad edilmiş əkin sahələrində taxılçılığın inkişaf etdirilməsi üçün kifayət qədər baza yaradılıb. Mütəxəssislərin fikrincə, Ağdam rayonunun işğaldan azad edilmiş ərazilərində yeni aqrar islahatların tətbiq və innovativ texnologiyaların tətbiqi ilə ümüdverici nəticələr əldə etmək olar. Tədqiqatlar nəticəsində proqnoz inkişaf dövrü hesab edilən 2025-ci ilə qədər Ağdam rayonunda taxıl istehsalının 86,6 min tona çatdırılması gözlənilir.

Aqdan Dövlət Aqrar İnkişaf Mərkəzindən aldığımız məlumatda bildirilir ki, 2021-2022-ci təsərrüfat ilində rayon üzrə 9926,5 hektar payızlıq arpa-buğda sənirini aparılıb, 8 min hektara yaxın taxıl sahələrindən 32 min tondan çox buğda istehsal edilib, hər hektarın məhsuldarlığı 41,1 sentner olub, arpanın hər hektardan məhsuldarlığı 37,5 sentner təşkil edib. Ötən ilin payızında rayon üzrə, işğaldan azad edilmis və minalardan təmizlənmiş əkin sahələri ilə birlikdə 20 min hektardan artıq ərazilərdə arpa-buğda sənirini aparılıb, havaların əlverişli keçməsi və düzgün aqrotexniki qulluq nəticəsində taxıl sahələrində yaxşı bitiş alınıb və becərmə işləri davam etdirilib.

Son bir il ərzində taxıl əkinə sahələri iki dəfə artırılıb. Fermer Xaqani Əliyev ötən il 135 hektar taxıl sahəsindən 630 tondan çox məhsul əldə edib və hər hektarı məhsuldarlığı 46,7 sentner olub. Rayon üzrə taxılıqlıca əm yaxşı göstəriciyə fermer Tifis Ablaşov nail olub. Belə ki, fermer taxıl sahəsinin hər hektarından 48,6 sentner məhsul istehsal edib. Fermer söhbət zamanı deyir ki, uzun illərdi ki, taxılıqlıca məşğul oluram. İnamlı bildirirəm ki, dövlət dəstəyinin gücləndirilməsi sayəsində rayonumuzda taxılıqlı ildən-ildə inkişaf edir.

Fermier Rima Haqverdiyeva Qaradəğli kəndində yaşayır, özün illərdi ki, taxılıqlıq məşğul olur, təcübəli fəssə rufatçı bəh məhsul istehsal edir. Ötən il 20 hektardan buğda yetişdirən fermier hər hektardan 40 sentner məhsul götürür. Fermier deyir ki, əkin sahələrini özün çoxu özün illər ərzində erməni hərbi birləşmələri ilə təmas xəttində yerləşib və düşməni atəşi altında çox işləmiş. Həmin ağır vaxtlarda belə elimiz işdən soyumayıb. Vətən müharibəsindəki şanlı qələbəmiz bizi daha da ruhlandırır. Yaxşı bilirik ki, biçdiyimiz buğda süfrələrimizin bəzeyi olan çörəyə çevriləcək, ailələrə ruzi, bərəkət gətirəcək.

Aqrar sahəyə göstərilən dövlət dəstəyi nəticəsində fermer və torpaq mülkiyyətçiləri təsərrüfatlarını genişləndirib kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalını ilbəil artırır, ölkəmizin ərzaq təhlükəsizliyinə töhfələri verirlər. Eyni zamanda, rayonda pambıqçılıq sahəsində yaxşı əməkə yaranıb. Vaxtilə Ağdam rayonunda 100 min tona yaxın pambıq istehsal edilib. Buna görə də, Qarabağ iqtisadi rayonuna daxil olan Ağdamda pambıqçılıqda uğur qazanan fermerlər çoxdur. Qarabaqlı fermerlər yaxşı bilirlir ki, pambıqçılıq strateji əhəmiyyətli, əməkə tuktur.

orta məhsuldarlıq 28,9 sentner olub. 542 fermerlə müqavilələr bağlanılıb və cari ildə 1600 hektardan çox ərazidə cıyid səpini aparılıb. Fermer Əhliman Səfərov təcrübəli mütəxəssisdir, uzun illərdir ki, pambıqçılığa məşğul olur və o ötan il hər hektardan 62 sentner "ağ qızıl" istehsal edib. Pambıq istehsalında yaxşı göstəricilər qazanan fermerlərdən Vahid Baxsəliyev, Səməd İbrahimov, Günel Səfərova, Zahir Əliyev və başqaları bu il də yüksək məhsuldarlığa nail olmaq üçün qabaqcıl texnologiyalardan istifadə edirlər.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair 2014-2018-ci illəri əhatə edən üçüncü Dövlət Proqramının əsas müddəalarından biri de respublikada baramaçılığın bərpa edilməsi və inkişafı ilə bağlı oldu. Ölkəmizdə gəlirli sahə hesab edilən baramaçılığın inkişaf etdirilməsi üçün dövlət dəstəyi gücləndirildi. Baramaçılıq vaxtilə Ağdam rayonunda inkişaf edən sahələrdən biri olub. Ötən əsrin 80-ci illərdə rayon üzrə 300 tondan artıq barama istehsal edilib. Lakin 1992-ci ildən sonra barama istehsalı dayanıb. Uzun fasilədən sonra ənənəvi təsərrüfat sahələrindən biri olan baramaçılığın bərpa edilməsinə başlanılıb. Baramaçılığa və ipekçiliyə aid Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi ilə ölkəmizdə baramaçılığın inkişafında yeni bir mərhələ başlayıb. Ötən təsərrüfat ilində rayonda ipekçiliyin inkişafını təmin etmək məqsədilə kəndlər üzrə 78 nəfər kümçüyə 382 qutu tut ipekqurdu paylanılıb. Kümçülər 9 tona yaxın təzə barama, 55,7 kiloqram əyriələn, 162,7 kiloqram kərəpaxca əldə ediblər. Yeni mövsümdə yax barama istehsalı məqsədilə 410 qutu hibrid ipekqurdu sənaye toxumları inkubasiya edilərək 96 nəfər kümçüyə paylanılıb. Rayondakı kəndlərin demək olar ki, hamısında sakinlərin böyük əksəriyyəti baramaçılıqla məşğul

nəticə göstərir. Ötən il küncü 5 qutu tu ipəkqurdu toxumundan 306 kiloqramdan çox barama təhvil verib. Cari məvsümdə də Mələk Sarıyeva 6 qutudan çox ipəkqurdu toxumu alıb və daha çox barama istehsal etmək üçün çalışır. Küncü söhbət zamanı deyir ki, bu sahədə gözəl təcrübəmiz var. Lakin bu gəlirli sahə unudulduğundan uzun illər idi ki, baramaçılıqla məşğul olmurdur. Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən baramaçılıqla yenidən bərpa edilməsi məni çox sevindirir. Dövlət tərəfindən baramaçılığa göstərilən qayğıdan ruhlanaraq bir neçə ildir ki, kənd təsərrüfatının bu gəlirli sahəsində məhsul istehsalı ilə məşğulam.

Dövlətimizin başçısı, Qalib Ali Baş Komandan İlah Əliyevin güclü siyasi iradəsi və müzəffər ordı bölmələrimizin qazandığı tarixi qələbə nəticəsində bir güllə atılmanın işğaldan azad edilən və "Qafqazın Xirosiması" adlandırılan Ağdam şəhəri demək olar ki, sıfırdan qurulur, dövlətimizin gücü ilə yeni və müasir bir şəhər tikilir. Mayın 2-də möhtəmər Prezidentimiz və birinci xanım Mehriban Əliyeva Ağdam şəhərinə səfəri zamanı Ağdam Rəqəmsal İdarəetmə Mərkəzi və Təlim-Tədris Kompleksinin, Ağdam Muğam Mərkəzinin, inzibati binanın, Ağdam şəhərində salınacaq 2-ci və 3-cü yaşayış məhəllələrinin təmələqoyma mərasimlərində iştirak edə bilər. Sonra dövlətimizin başçısı Bərdə-Ağdam dəmir yolu xəttinin tikintisi ilə tanış olub. Ağdam şəhəri ələ bir layihə ilə qurulur ki, onun bənzəri dünyada olmayacaq. Təbii ki, bütün bunlar ağdamlıların böyük sevincinə və gələcək arzularına qol-qanad verir.

Salman ALIOĞLU,
"Respublika".

44 günlük Vətən müharibəsindəki Qələbədən sonra növbəti tarix

23 aprel 2023-cü il

Qarabağda faydalı qazıntı yataqlarının qanunsuz istismarı əleyhinə "Laçın-Xankəndi" yolunda Azərbaycan gəncləri, QHT üzvləri, ekofəal və tələbələrini etiraz aksiyası 138 gün davam etdi. Ermənistanla sərhəddə nəzarət-buraxılış məntəqəsinin qurulması ilə Azərbaycan vətəndaş cəmiyyəti fəalları'nın haqlı tələblərini bir qismi artırıq irəli çəl olundu. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra 23 aprel 2023-cü il tarixində Laçın-Xankəndi yolunda

4 günlük Vətən müharibəsində qazandığımız zəfərdən sonra dövlətimizin diplomatik uğurları daha da artdı. Müstəqil Azərbaycan qələbə eyniforiyasına qapılmadı, inkişaf etdi və daha da gücləndi. Ölkəmizin əsas məqsədi regionda sülh və əmin-amanlığa şərait yaratmaqdır. Lakin Ermənistan tərəfi 10 mayş 2020-ci il tarixli Bəyannatın şərtlərini pozaraq sərhəd zonasında müxtəlif təxribatlara əl atır, torpaqlarımızda törətdikləri ekoloji terrorənd əl çəkmirdi. Qeyd edim ki, torpaqlarımızın işğal altında olduğu 30 il müddətində BMT-nin Ermənistan silahlı qüvvələrini ərazilərimizənd çıxarması ilə bağlı dörd qətnəməsinə əməl olunmadı. Dövlətimiz səbirlə və diplomatik yollarla məsələnin həlli istiqamətində addımlar atdıqca, düşməndə təxribatlar törətməyə davam edirdi. Məhz buna görə də, Azərbaycan güc yolu ilə ədalətli bərpə etdi və torpaqlarımızı mənfur düşmənin işğalından azad olundu. Azərbaycan üçtərəfli Bəyannatı imzalayarkən üzərinə götürdüyü bütün öhdəlikləri yerinə yetirir. Ermənistan isə hər zaman olduğu kimi, bundan boyun qaçırr.

nəzəret-buraxılıx məntəqəsinin qurulması xalqımızın növbəti zəfəri oldu. Vəten sərhəddən başlayır. Məhz buna görə də, Azərbaycan dövləti öz sərhəd zolağında nəzəratı bərpə etdi. Ermənistanla sərhədə nəzəret-buraxılıx məntəqəsinin qurulması Azərbaycanın öz ərazisində suverenliyinin bərpası yönündə atılan mühüm addımdır. Çünki Ermənistanla sərhədə beynəlxalq qanunlar çərçivəsində nəzəret edilməsi bir çox problemləri bir dəfəlik həl edəcek. Artıq Azərbaycan ərazisinə giriş-çixış və qanun-
daşınmalar dövlət qurumlarımızın nəzarətində həyata keçiriləcək. Laçın-Xankəndi yoda nəzəret-buraxılıx məntəqəsinin qurulması beynəlxalq hüququn aliliyinin təmin edilməsidir. Çünki qurulan nəzəret-buraxılıx məntəqəsinin əsas əhəmiyyəti elə yənəşi, iqtisadi önəmini də artırmaqla lazımdır. 30 illik işğal dövründə Ermənistanın Azərbaycanın gömrük rüsumundan yararlanaraq yüksəkəhəyalı həyata keçirməsi dökəzin iqtisadiyyatına milyardlarla ziyan vermişdir. Bu mənada, nəzəret-buraxılıx məntəqəsinin qurulması elə Azərbaycan sərəfərlərinin qeyri-

qanunu daşınmasının da qarşısı alınacaq. Bütün bunlar Vətən müharibəsindən sonra bölgədə vəziyyətin sabitləşdirilməsi istiqamətində Azərbaycan dövlətinin apardığı sülhərarəmə siyasətinin nəticəsidir. Biz hüquq və haqqı məhz hərbi-siyasi yolla bərpa etdik və bu prosenin özündə də ikili standartlar və riyakar davranışlar üzəlişdi. Lakin Müzəffər Ali Baş Komandanın qətiyyəti, ordumuzun gücü və xalqımızın vəhdəti ilə ədalətli bərqarər etdik. Prezident İlham Əliyev elə siyasi konfigürasiyaya nail olub ki, Azərbaycan artıq ictimai Ermənistanı, ictimai havadarlarına hüququn gücünü dikte edir. Məhz Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən ardıcıl fəaliyyət, formalaşan müstəqil siyasi iradə, iqtisadi imkanlar ölkəmizi söz sahibinə çevirib.

Azərbaycan öz məqsədinə doğru əzmlə, inamla addımlamaktadır. Ermənistanın siyasi rəhbərliyi, ümumən erməni cəmiyyəti anlamalıdır ki, Azərbaycan özünün prinsipial xəttinə sadıqdır və yolundan əsla dönməyəcək.

Nuranə DAXİLQIZI,
"Respublika".

Qarabağda dini abidələrimiz bərpa olunur

Ölkəmizdə dini abidələrə, dini-mənəvi dəyərlərimizə qarşı dövlət səviyyəsində böyük diqqət və qayğı göstərilir. Azərbaycan multikultural və tolerant ölkə olaraq hər zaman tarixi-mədəni irsin, milli-mənəvi dəyərlərin qorunması, həmçinin dini ziyarətgahların bərpası və mühafizəsini daim diqqət mərkəzində saxlamışdır.

Azərbaycanda olan bütün dini abidələr tariximizin bir hissəsidir. Əlbəttə ki, özündə böyük bir sənəti yaşadan bu abidələri qoruyub saxlamalı, gələcək nəsillərə miras kimi ötürməliyik. Respublikamızda olan bütün dinlərin məbədləri yüksək səviyyədə mühafizə olunur. Kilsələr, sinaqoqlara qarşı xüsusi diqqət göstərilir. Hətta Bakının mərkəzində yerləşən erməni kilsəsi belə bu günəadq görünüb saxlanılır.

Təəssüflər olsun ki, Ermənistanın 30 illik işğalı dövründə Qarabağ bölgəsinə olan bütün dini abidələrimizə qarşı vəhşiliklər törədilib. Bu abidələr ya dağılaraq bərabər vəziyyətə salınıb, ya da tamamilə məhv edilib. Qarabağ ərazisində olan 67 məsciddən 63-nü ermənilər yerlə-yeksan ediblər. Qalan 4 məsciddən 3-nə isə ciddi ziyan vurulub. Yegane 1 məscid, Qarabağın incisi Şuşa şəhərində yerləşən Yuxarı Gövhər ağa məscidində isə bəzi dəyişiklik edərək bu abidənin Azərbaycana aid olmadığını sübut etməyə çalışıblar. Törpəqararımız işğaldan azad edildikdən sonra bölgənin yenidən tikilib-qurulması istiqamətində vacib sahələrdən biri də dini abidələrimizin tikinti-bərpası işləridir. Artıq çün ilə yaxındır ki, Qara-

bağ ərazisində böyük tikinti-quruculuq işləri aparılır. Kəndlər, şəhərlər yenidən salınır. Bü-tün lazımi infrastruktururlar qurulur. İnsanlar öz yurd-yuvalarına qayıdırlar.

İsgəndar azad olunmuş ərazilərdə dini məbədlərimizin bərpasına dövlət səviyyəsində ciddi önəm verilir. Heydər Əliyev Fondu dini və tarixi abidələrin tikinti-təmir işlərində xüsusi rol oynayıb. Dövlət başçısı İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva ilk günlərdən azad Qarabağda məscidlərimizi ziyarət etmişlər. Ermənilərin dağıtdığı ziyarətgahlarımızın, qəbirüstü abidələrimizin bərpası üçün təşəbbüslər vermişlər. 44 günlük Vətən müharibəsindəki qələbəmizdən sonra Qarabağda azərbaycanlılar öz doğmalarının dağılmış qəbiristanları ziyarət edə bildilər. İlymı yeddi ildən sonra Ağdam Cümə Məscidində yenidən azad səssən. Ölkə başçısı İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva məscidi ziyarət edərək dövlət başçısının Məkkədən gətirdiyi müqəddəs Qurani-Kərim məscidə hədiyyə etdilər.

Qubadlı rayonunun Məhməd kəndində XVIII əsrdə inşa edilmiş məscid ermənilər tərəfindən tamamilə dağıdılıb. Həmçinin rayonda Dondarlı, Dəmirçilər kəndlərində olan məscidlərimiz də məhv edilib. Dağılımış Zəngilan məscidində isə erməni vandalları donuz saxlayıblar. Bu, Ermənistan tərəfindən Azərbaycanı və onun müqəddəs dinini əbədlərinə qarşı həmtəsizlikdir. Görünür, həyati erməni tövsiyələri üçün müqəddəs həç bir dəyər vurdur. Onları yalnız bir şey maraqlandırır. Özələrin olmayan nələrsə sahiblənmək. İndi hərminin məscid də yenidən qurulur. Təmir-bərpa işlərini Heydər Əliyev Fondu həyata keçirir. Onu da qeyd edəy ki, erməni vandalları Qarabağda təkcə məscidlərə deyil, həm də xristian dinini ziyarətgahlarına qarşı da vəhşilik ediblər. Məsələn, 1894-cü ildə Xocavənd rayonunda

inşa edilmiş Rus Pravoslav kilsəsinə belə da-
ğıtmışlar. Rayonunun Tuğ kəndinə yerləşən
lohann kilsəsinə də ermənilər saxtakarlıqla
bəzi dəyişikliklərə cəhd edəblər. Eyni zaman-
da Laçın rayonunda yerləşən Alban (Qafqaz)
Apostol Müstəqil kilsəsinə də alqay niyyətləri
nini həyata keçirəblər. Azərbaycan dövləti büt-
tün dinlərə hörmətli yanaşdığı kimi, onun dini
abidələrinə də diqqət göstərir. İndi işğaldan
azad olunmuş bütün ərazilərimizdə dini abi-
dələrimiz tikilib yenidən qurulur. Tuğ kəndin-
dəki qədim Alban məbədi, Laçın rayonundakı
"Ağoglan" monastırı da, Azərbaycan hökuməti
tərəfindən bərpa edilərək öz sahiblərinin ilti-
zarına verilmisdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iştirak etdiyi bir çox beynəlxalq tədbirlərə və görüşlərə dəfələrlə bildirib ki, Ermənistan müsəlman ölkələri üçün dost ola bilməz, məscidləri bu günə qədər ölkə bizləri sevmə bilməz. Ermənilərin müsəlmanlara olan münasibətinin sübutunu Qarabağda olan məscidlərə, dini abidələrə, qəbiristanlıqlara qarşı törətdikləri vəhşiliklərdən görmək olar. Şuşa şəhərində yerləşən Yuxarı Gövhər ağa, Aşağı Gövhər ağa və Saatlı məhəlləsində yerləşən tarixi Saatlı məscidləri də erməni vəhşiliyinin qurbanı olan dini abidələrimizdandır.

Hazırda Qarabağ ərazisində erməni vətəni tərəfindən dağıdılmış dini abidələrin bərpası ilə yanaşı, yeni məscidlərin inşası da həyata keçirilir. Belə ki, Şuşa, Laçın və Suqovuşan qəsəbəsində yeni məscidlər tikilir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə hazırda aparılan tikinti-quruculuq işləri uğurla həyata keçirilir. Bu yerləre yeni, daha gözəl ab-hava gəlir, məscidlərimizdə xadim axın oxunur. Qarabağ öz əzəli-əbədi xoşbəxtliyinə qovuşur.

Ramidə YAQUBQIZI,
"Respublika".

Madridin Kral Botanika Bağına "Xaribülbul" çiçəyi hədiyyə edilib

Mayın 3-də Azərbaycanın İspaniyadakı səfirliyinin təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi tədbirləri çərçivəsində Azərbaycandan gətirilmiş və Qarabağın rəmzi olan "Xaribülbul" çiçəyinin İspaniya tərəfinə hədiyyə olunması məqsədilə ölkənin mətbəh Madrid Kral Nəbatat Bağının direktoru Esteban Manrikin iştirakı ilə təqdimmə mərasimi keçirilib.

Səfirlikdən AZƏRTAC-a bildiriblər ki, əvvəlcə səfir Ramiz Həsənov həmsöhbətinə "Xaribülbul" gülünün Azərbaycan xalqı üçün özünəməxsus dəyəri, onun ölkəmizin zəngin tarixi və mədəniyyətini təmsil edən rəmz olması barədə məlumat verib. "Xaribülbul"ün mənşəyinə toxunan səfir gülün Azərbaycanın dilbər güşələrindən olan Qarabağ ərazisində, xüsusilə Şuşa şəhərinin ətrafındakı yamaclarda geniş yayıldığını diqqətə çatdırıb.

Azərbaycanın qədim tarixi və zəngin mədəniyyəti barədə məlumat verən diplomat "Xaribülbul" gülünün İspaniya tərəfinə hədiyyə olunmasını ölkələrimiz arasındakı dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinə töhfə kimi xarakterizə edib. O, Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan tərəfindən 30 illik işğalına son qoyan İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra xalqımızın Zəfər simvoluна çevrilmiş bu gülün Cənubi Qafqaz regionunda uzun illərdir gözənlən sülh, rifah və əmin-amanlıq çarçısı olmasından danışib. Səfir deyib ki, "Xaribülbul" Azərbaycanın bütün dünyaya verdiyi sülh mesajını təcəssüm etdirir və xalqımız bu gülü özünün azadlıq, sevinc, zəfər rəmzi kimi simvollaşdırır.

Ramiz Həsənov öz xalqını zamanın mürekkəb tarixi-siyasi sınaqlarından uğurla çıxarmış və ardıcıl mübarizə apararaq onu müstəqilliyə qovuşdurmuş qüdrətli şəxsiyyət, Ulu Öndər Heydər Əliyevin əvəzsiz xidmətlərindən, onun xalqımızın milli sərvəti olan zəngin və çoxşaxəli irsindən söz açaraq bildirib ki, bütün həyatını Cənubi Qafqaz regionunda davamlı sülhün əldə olunmasına həsr etmiş dahi şəxsiyyətin 100 illik yubileyi ərəfəsində Ümummilli Liderin sülhpərvər siyasətinin tərənnümü qismində Azərbaycanın sülh rəmzi "Xaribülbul" gülünün ispan tərəfinə təqdim olunması təsadüfi deyil.

İspaniya Kral Nəbatat Bağının direktoru E.Manrik hədiyyə üçün Azərbaycan tərəfinə minnətdarlığını bildirib, "Xaribülbul"ün bitməsi üçün bütün lazımı şəraitin yaradılacağını deyib, rəhbərlik etdiyi kollektivin buna görə elindən gələni əsirgəməyəcəyinə söz verib. O, valehedici zərifiyə malik "Xaribülbul" gülünün nəbatat bağının ən gözəl eksponatlarından biri olacağına inandığını əlavə edib.

Qeyd edək ki, Kral Fernando VI tərəfindən 1755-ci il oktyabrın 17-ndə verilmiş sərəncamla Manzanares çayı yaxınlığında yaradılmış Kral Nəbatat Bağı möhtəşəm biomüxtəlifliyi bir araya gətirən canlı muzeydir. Bağ sonradan 1781-ci ildə hazırkı yerinə - Təbiət Elmləri Muzeyinin yanında - "Paseo del Prado"ya köçürülüb. Bağda dünyanın bir çox regionlarından 5500-dən çox flora nümunəsinə rast gəlmək mümkündür.

Bakıda İƏT-in Turizm üzrə Əlaqələndirmə Komitəsinin 8-ci iclası keçirilib

Mayın 3-də Bakıda Azərbaycanın sədrliyi altında İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına (İƏT) üzv olan 10 dövlətin iştirakı ilə Əlaqələndirmə Komitəsinin 8-ci iclası keçirilib.

İclasda İƏT-in Baş katibi Hissein Brahimi Təhəsinin tədbir iştirakçılarına salamlama mətni səsləndirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, toplantıya sədrlik edən Dövlət Turizm Agentliyinin Aparatının rəhbəri Kənan Qasimov İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü daim dəstəklədiyini qeyd edərək ölkəmizin turizm potensialının işğaldan azad olunmuş torpaqlar sayəsində daha da zənginləşdiyini, Qarabağın artıq beynəlxalq səyahətçilər üçün yeni turizm destinasiyası kimi tanındığını bildirib.

O, iclasın ötən il Azərbaycanın sədrliyi ilə keçirilmiş İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Turizm Nazirlərinin 11-ci Konfransı çərçivəsində qəbul edilmiş mühüm qərarların icra vəziyyətinin və onların təbii məsələlərinin müzakirəsi baxımından faydalı olduğunu qeyd edib.

Müzakirələr çərçivəsində İƏT-in "Turizm Şəhəri Mükafatı" üçün mövcud qiymətləndirmə meyarları haqqında fikir mübadiləsi aparılıb, həmçinin təşkilat tərəfindən müvafiq olaraq 2023 və 2024-cü illər üçün turizm şəhərləri seçilməsi Türkiyənin Şanlıurfa, Özbəkistanın Xive şəhərlərinin fəaliyyət planları nəzərdən keçirilib və qəbul edilib.

Toplantıda Şanlıurfa'nın zəlzələdən təsirlənən şəhərlərdən olduğu bildirilib və iştirakçılar İƏT-in bütün müvafiq institutlarını şəhərin yaxın gələcəkdə yenidən qurulmasından sonra turizm potensialının bərpası məqsədilə səmərəli proqram və layihələr hazırlamağa çağırılıblar.

İclas iştirakçıları İƏT-in Turizm Nazirlərinin 11-ci Konfransı çərçivəsində üzv dövlətlər arasında turizmin inkişafına dair qəbul edilmiş qətnamənin və "Turizmin inkişafı üzrə İƏT çərçivə sənədi"nin effektiv icrası ilə əlaqədar təqdimatlarla çıxış ediblər.

Tədbirdə üzv ölkələr İƏT-in noyabr ayında Qətərdə keçiriləcək sayca 3-cü turizm sərgisində fəal iştiraka dəvət olunub.

Əlaqələndirmə Komitəsinin 8-ci iclasının yekununda 9-cu iclasın İƏT Turizm Nazirlərinin 12-ci Konfransı çərçivəsində Özbəkistanda keçirilməsinə razılıq verib.

Media Təhlil Mərkəzi Heydər Əliyev Mərkəzinin, Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin, ADA Universitetinin dəstəyi və "MAS" MMC-nin texniki köməyi ilə dövlət, qeyri-hökumət və digər təşkilatların mətbuat xidmətlərinin rəhbərləri üçün növbəti dəfə master-klas təşkil edilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki,

tədbirdə açılış nitqi ilə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının Qeyri-hökumət təşkilatları və kommunikasiya şöbəsinin əməkdaşı Cəmalə Əliyeva qeyd edib ki, təlimin məqsədi ölkədə həyata keçirilən media və kommunikasiya islahatlarına töhfə vermək, kommunikasiya sahəsinin hazırkı dinamik mühitdə inkişafını təşviq etmək, kommunikasiyaya məsul şəxslərin bilik və bacarıqlarını daha da təkmilləşdirməkdir.

Mətbuat xidmətlərinin rəhbərləri üçün master-klas təşkil edilib

Media Təhlil Mərkəzinin baş mütəxəssisi Yunis Orucov isə çıxışında bildirib ki, MTM tərəfindən növbəti dəfə təşkil olunan beynəlxalq təlim mətbuat xidmətlərinin rəhbərlərinin peşəkar bacarıqlarının daim təkmilləşdirilməsi və inkişafı, bu sahədə effektivliyin artırılması məqsədi daşıyır: "Təlim müddətində iştirakçılar müzakirələrə qoşulacaq, sosial media təşəbbüslərinin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı səsialarda iştirak edəcəklər. Əminəm ki, bugünkü təlimdə veriləcək məlumatlar onlar üçün çox faydalı olacaq", - deyərək diqqətə çatdırıb.

Tədbirdə çıxış edən Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin İcraçı direktoru Əhməd İsmayilov bildirib ki, təlimin təşkil edilməsində əsas məqsəd ictimaiyyətlə əlaqələrə məsul şəxslərin peşəkar bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi, kommunikasiya sahəsində ən son tendensiyaaların və qabaqcıl təcrübələrin öyrənilməsi, effektiv ünsiyyətin təmin edilməsi, dövlət və qeyri-hökumət təşkilatları ilə ictimaiyyət arasında qarşılıqlı münasibətlərin möhkəmləndirilməsidir. Əhməd İsmayilov vurğulayıb ki, qurum və təşkilatların kommunikasiya siyasətinin təhlili və tədqiqi, uğurlu modellərin araşdırılması, faydalı metodik mexanizmlərin və texnikaların müəyyən edilməsi PR menecerlərinin fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Media Təhlil Mərkəzi yerli media nümayəndələrinin, xüsusilə də mətbuat xidmətlərinin rəhbərlərinin peşəkar bacarıqlarının təkmilləşdirilməsinin və inkişafının vacibliyini, bu sahədə effektivliyin artırılmasının zəruriliyini nəzərə alaraq beynəlxalq təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq edir. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində artıq ikinci dəfə baş tutacaq master-klası London şəhər Universitetinin jurnalistika üzrə professoru, "The Media Society" təşkilatının vitse-prezidenti, İcmalar Paletasında media məsləhətçisi kimi çalışan Barni Cons və global kampaniyaların, mürekkəb məsələlərin idarə edilməsi sahəsində təcrübəli kommunikasiya və marketing üzrə mütəxəssis Tobi Orr aparacaq.

Müxtəlif sessiyaların əhatə edəcək 3 günlük təlim mayın 3-5-də ADA Universitetində keçiriləcək. İştirakçılar müasir sahələri yolu ilə fərqli və peşəkar müzakirələrə qoşulacaq, sosial media təşəbbüslərinin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı praktik səsialarda iştirak edəcəklər. Sonda iştirakçılara sertifikatlar təqdim olunacaq.

Qeyd edək ki, master-klasın keçirilməsində əsas məqsəd mətbuat xidmətlərinin rəhbərlərinin işini daha da təkmilləşdirmək, onların fəaliyyətini müasir kommunikasiya sistemlərinə uyğunlaşdırmaq və şəffaflığı təmin etməkdir.

"Türk dünyasında gənc nəslin yaşadığı ölkələrdə məktəblərdə öz ana dilində təhsil almaq imkanı olmalıdır". Bunu Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev ötən il noyabrın 11-də Samərqənddə keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatının IX Zirvə görüşündəki çıxışında bəyan edib.

Dövlət başçısının bu fikri yaddaşımızı bir qədər təzələmək üçün sanki bir təkan oldu. Azərbaycanlıların daha kompakt yaşadığı Güney Azərbaycanını göz önünə gətirdik. Quzeydə hələ də yətinə tanınmayan Güney barədə düşüncələrimizin fonunda onun ədəbiyyatını, nəsrini, poeziyasını, yazar soydaşlarımızın mücadiləsini ifadə edən nümunələri xatırladıq.

Qəzetimizdə "Güneydən səslər..." rubrikası altında Güney ədəbiyyatının, folklorunun, mədəniyyətinin, incəsənətinin ən gözəl nümunələri ilə oxucularımızı da tanış edirik.

BƏHMƏN ƏLƏMDARLI ƏLƏM

Ələm (Qaşqay şairi və xəttat) ləqəbli Bəhmən Moradi Ələmdarlı 1977-ci il iyunun 10-da Ələmdarlı qəbiləsində anadan olub. İbtidai və orta təhsilini Bəhmən və Səqəddə başa vurub. Sonra İsfahan Tibb Elmləri Universitetində tibb qardaşı ixtisasına yiyələnib. Şahrekord Universitetində fars dili və ədəbiyyatı üzrə magistr təhsili alıb.

Bəhmən Ələm ilk şeirini 1994-1995-ci tədris ilində orta məktəbin üçüncü sinfində oxuyarkən sinif yoldaşının qəfil ölümü ilə bağlı qələmə alıb. Hazırda təcili tibbi yardım eksperti vəzifəsində çalışır.

Bəhmənin "Kəsmə nar ağacıyam" şeirlər kitabı oxucu sevgisi qazanıb...

QARABAĞ

Biz bu dağa dağlıyax,
Bu torpağa bağlıyax,
Qabil bilsə Qarabağ
Biz də Qara bağlıyax.

Yanma qardaş, sönər dağın,
Əngəbin olacaq ağın,
Açı güllək, dön kədərdən,
Azad olur Qarabağın...

Dağam, şaxta buran mənim,
Türk oğluyam, İran mənim.
Tükən burda Turan oğlu
Mən Turanın, Turan mənim...

hər iki ölkənin yumor şəhərləri olan Şəki-Qabrovo, Naxçıvan-Veliko-Tirnovno, Sumqayıt-Burqas, Gəncə-Plovdiv şəhərləri arasında əlaqələr genişləni, həmçinin muzey və tarixi yerlərdə qarşılıqlı olaraq yenidənqurma və bərpa işləri görüldü. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Trapezitsa memarlıq muzey-qoruğu, Qərib divarının yenidən qurulmasına və Bolqarıstanda orta əsrlər dövrünə aid 3 kilsənin yenidən qurulmasına maliyyə yardımı göstərib.

şində səmərəli əlaqələrin inkişaf etdirilməsi məqsədini daşıyır. Bundan başqa, müasir Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı hazırda Xəzər dənizi regionunda tranzit imkanlarının genişləndirilməsində mühüm rol oynayır. Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı ilə Bolqarıstanın Limanlar İnfrastruktur Şirkəti arasında yükdəşmələrin hər iki istiqamətdə genişləndirilməsi əməkdaşlığın əsas aspektlərində.

Azərbaycan və Bolqarıstanın mədəni və siyasi-iqtisadi sahədə əməkdaşlığı, iki ölkə arasındakı dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin daha da güclənməsinə və bölgədə mövqelərinin artmasına kömək edir. Mədəni əlaqələrin inkişafı hər iki ölkə üçün mühüm yer tutur. Bu baxımdan bir sıra şəhərlərimiz qardaşlaşıb,

Həmçinin Azərbaycan və Bolqarıstanda universitetlər, elmi institutlar və təşkilatları arasında əməkdaşlıq da inkişaf edir. İki ölkə arasında təhsil, elmi əlaqələr, mədəni mübadilə və digər sahələrdə əməkdaşlıq ildən-ilə artır.

Ölkələrimiz arasındakı əməkdaşlığın inkişaf etməsi məqsədilə çoxsaylı hökumət nümayəndələri, iş adamları və müxtəlif sahələrdə təcrübəli fərdlər arasında görüşlər, forumlar, tədbirlər keçirilir. Bu görüşlər zamanı Azərbaycan və Bolqarıstan arasında əməkdaşlığın inkişafı üçün yeni imkanlar və sahələr müzakirə edilir. Bu baxımdan, 2021-ci ildə imzalanmış Azərbaycan və Bolqarıstan arasında gediş-gəliş və sənaye əməkdaşlığına dair saziş mühüm yer tutur. Müqavilə iki ölkənin əməkdaşlığı üçün

əhəmiyyətli bir addım hesab edilir. Bu saziş iki ölkə arasında ticarət əlaqələrini gücləndirmək, sənaye əməkdaşlığını inkişaf etdirmək və s. üçün imkanlar yaradır.

Azərbaycan və Bolqarıstan iqtisadi, sənaye əməkdaşlığı və investitorların qorunması sahəsində mühüm addımlar atmağa davam edir. İqtisadi sahənin inkişafı üçün həm dövlət, həm də özəl sektorlara kifayət qədər dəstək verilir. İki ölkə arasında iqtisadi münasibətlərin inkişafına kömək edəcək ticarət və sənaye sahəsindəki yeni layihələr planlaşdırılır, ortaq şirkətlər fəaliyyət göstərir. Bunların ən məşhurlarından biri "Baku-Gabrovo" adlı ortaq şirkətdir. Bu şirkət əsasən tikinti materiallarının istehsalı və satışı ilə məşğuldur. Bir başqa şirkət isə "Azpetrol Group" və "Petrol Holding" adlı təşkilatların ortaq şirkətidir. Bu şirkət Azərbaycan və Bolqarıstanın neft sənayesi üzrə fəaliyyət göstərir. "AZBU" adlı ortaq şirkət Azərbaycan və Bolqarıstan arasında ticarət məhsullarının ixracatçısıdır. Prezident İlham Əliyevin Bolqarıstana səfərləri zamanı həmin biznes sahibləri ilə görüşüb, onları yüksək qiymətləndirməsi də xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Biz qarşılıqlı əməkdaşlığı genişləndirməyin yollarını müzakirə etmişik. Biz enerji və nəqliyyat sahələri də daxil olmaqla, iqtisadi əlaqələr, ticari əməkdaşlıq sahələrinə toxunduq. Bu sahələr bizim qarşılıqlı əlaqələrimiz, həmçinin regional inkişaf üçün çox mühümdür", - deyən ölkə başçımız qarşılıqlı yeni biznes layihələrini həyata keçirmək məqsədilə şirkətləri ölkəmizə dəvət edib.

Həmçinin, iki ölkə arasında təhsil sahəsində də əməkdaşlıq edilir. Azərbaycan və Bolqarıstan arasında tələbə mübadiləsi proqramları və ortaq təhsil layihələri var. Bu proqramlar iki ölkə arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsinə kömək edir.

Bu münasibətlərin davamı, yeni sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi və əlaqələrin qurulması, hər iki ölkə üçün də böyük əhəmiyyət daşıyır.

Təhfi SƏMƏDOVA,
"Respublika".

Tarixi əsaslara söykənən Azərbaycan-Bolqarıstan münasibətləri

Azərbaycan və Bolqarıstan arasında əməkdaşlığın tarixi qədimdir. İlk diplomatik münasibətlər XIX əsrin ortalarında qurulub. 1918-ci ildə müstəqillik əldə etdikdən sonra Bolqarıstan Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi tanınmasına dəstək verib. Bundan sonra sovet dövründə də iki ölkə arasındakı münasibətlər qarşılıqlı əməkdaşlıq və dəstək əsasında inkişaf edib. Həmin dövrdə Azərbaycan və Bolqarıstan iqtisadi, mədəni və elmi sahələrdə əməkdaşlıq qurulub.

Müstəqil Azərbaycan və Bolqarıstan arasındakı münasibətlər isə 1991-ci ildən bəri inkişaf edir. Bolqarıstan Respublikası ölkəmizin müstəqilliyini 14 yanvar 1992-ci il tarixində tanıyıb və iki ölkə arasında diplomatik münasibətlər 5 iyun 1992-ci ildə qurulub. Bolqarıstan Azərbaycanın 28-ci siyasi tərəfdaşdır. Bundan sonra iki ölkə arasında səfirliklər açılıb. Bolqarıstanın Azərbaycandakı səfirliyi 1999-cu ildə fəaliyyətə başlayıb. 2004-cü ildə isə Prezident İlham Əliyev Bolqarıstanda Azərbaycan səfirliyinin təsis edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb.

XX əsrin sonlarından iki ölkə arasında müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq davam etməkdədir. Hər iki ölkə Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvüdür. Bu da Azərbaycanın Bolqarıstanla daha da yaxınlaşmasına kömək edir.

qarıstan da daxil olmaqla Cənub-Şərqi Avropa ölkələri ilə əlaqələrinin inkişafına töhfə verir. Bolqarıstan tərəfi, həmçinin Bakının NATO ilə tərəfdaşlığının intensivləşdirilməsini fəal şəkildə təşviq edir və Azərbaycanın təşəbbüslərini dəstəkləyir.

İki ölkə arasında bir çox sahələr üzrə ciddi addımlar atılıb, strateji əməkdaşlıqların təməli qoyulub. Enerji tərəfdaşlığı isə Azərbaycan və Bolqarıstan münasibətlərinin əsas təməli hesab edilir. Bu tərəfdaşlığın əsasını qoymuş Cənub Qaz Dəhlizi layihəsinə gəldikdə, Prezident İlham Əliyev və Aİ tərəfindən imzalanmış Məşvərət Şurasının Birgə Bəyanatında Bolqarıstan onun fundamental elementlərindən biri kimi qeyd olunub.

Son illərdə Azərbaycan və Bolqarıstan arasındakı əməkdaşlıq daha da genişlənir və inkişaf edir. İki ölkə arasında iqtisadi əməkdaşlıq, ticarət və investisiya sahələrində əməkdaşlıq artmaqdadır. Həmçinin mədəni əlaqələr də vacib yer tutur. Müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığı artırmaq məqsədilə mütəmadi şəkildə səfərlər təşkil olunur, görüşlər, forumlar, tədbirlər keçirilir.

1998-ci ildən bəri hər iki ölkə TRACECA (Avropa-Qafqaz-Asiya Nəqliyyat Dəhlizi) layihəsinin bir hissəsidir. Son dövrlərdə daha çox aktuallıq qazanan bu layihə Avropa ilə Çin arasında

Tale vaxtaşırı xalqlara öz zəkasi ilə işıq saçan müdrik-lər bəxş edir. Əlimərdan bəy Topçubaşov da xalqımızın məhz belə bir nadir övdlərindəndir...

1920-ci ilin aprelində bolşevik Rusiyası Azərbaycanı zor gücünə işğal etdikdən sonra məmləkətimiz çox faciəli günlərini yaşadı. Demokratik fikirlə azadpərvər övdlərimiz, mərd mücahidlərimiz güllələndilər. Bəziləri isə əsasən Türkiyəyə, Fransaya, ABŞ-a pənah gətirdilər.

Həmin əsrdə Azərbaycanın yetirdiyi dahi övdlər sırasında xüsusi yer tutan ictimai xadim, görkəmli diplomat, böyük yaradıcı şəxsiyyət Əlimərdan bəy Topçubaşov ilk Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin qurucularından biri idi.

Əlimərdan bəy Topçubaşov 1863-cü il mayın 4-də Tiflisdə anadan olub, buradakı gimnaziya da oxuyub. Sonra Sankt-Peterburq İmperator Universitetində təhsil alıb və oranın hüquq fakültəsini bitirib. 1894-cü ildə Bakıya köçən Əlimərdan bəy burada da məhkəmə orqanlarında çalışır. Həsən bəy Zərdəbinin qızı Pəri xanım ilə ailə qurur.

1897-ci ildə "Kaspi" qəzetində redaktor-naşir kimi işə başlamaqla Əlimərdan bəy həm də fəal siyasi fəaliyyətə qoşulur. Hacı Zeynalabdin Tağıyevə məxsus, rusca nəşr olunan bu qəzet yeni, bacarıqlı və vətənpərvər rəhbərinin sayəsində tezliklə öz ətrafına Azərbaycan ziyalılarının qaymağını yığmağa müvəffəq olur. 1905-ci ildə isə Əlimərdan bəy, Əli bəy Hüseynzadə və Əhməd bəy Ağaoğlu ilə birlikdə azərbaycanca "Həyat" qəzetini təsis edir. Beləliklə, "Kaspi", "Həyat" tandemli milli düşüncənin təşəkkülündə əhəmiyyətli rol oynamğa başlayır.

1906-cı ilin mayında Birinci Dövlət Dumasının deputatı seçilən Ə.Topçubaşov orada müsəlman fraksiyasına başçılıq edir, eyni zamanda, Y.Akçura ilə birgə "Muxtariyyət tərəfdarları" duma qrupunun həmsədri olur. Həmin ilin iyulunda Duma bəzəridikdən sonra o, digər təəqqipərvər deputatlarla

İctimai xadim, görkəmli diplomat

Əlimərdan bəy Topçubaşovun anadan olmasından 160 il keçir

birgə monarxiyanın irticaçı idarəetmə üsulunu ifşa edən "Viborq bəyannaməsi"ni imzaladığına görə üç ay müddətinə həbs edilir.

O, 1916-cı ildə Tiflisdə keçirilən Qafqaz xalqları qurultayında iştirak edir. Burada ilk dəfə onun tərəfindən Qafqaz Konfederasiyası ideyası səsləndirilir. 1917-ci ilin sonunda "10 nömrəli seçki siyahısı üzrə" Gəncə Dairəsindən Ümumrusiya Məclisi-Müəssisənin deputatı seçilən Ə.Topçubaşov 1918-ci il may ayının 28-də Azərbaycanın müstəqilliyi elan edildikdən sonra, avqustun 20-də gənc respublikanın səlahiyyətli naziri və fəvqəladə nümayəndəsi təyin olunur. Oktyabrın 6-da o, həm də Azərbaycan Cümhuriyyətinin Xarici İşlər naziri vəzifəsinə təyin edilir.

1918-ci il dekabr ayının 7-də Azərbaycan Parlamentinin sədri seçildikdən sonra dekabrın 28-də Paris Sülh Konfransında iştirak edir. O, əksər xarici ölkələrin liderləri və nümayəndələrində yenidən qurulan Azərbaycan dövləti haqqda təsəvvür yaradır, başqa sözlə desək, Azərbaycanın obrazı onun rəhbəri və baş diplomatının siması ilə tanınır. Çox böyük çətinliklərdən sonra, 1920-ci il yanvarın 11-də Paris Sülh Konfransında dünyanın aparıcı ölkələri Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyini tanıyırlar. Bununla da Azərbaycan dövlətçiliyi beynəlxalq səviyyədə öz təsdiqini tapır. Bu işdə Parlamentin sədri Ə.Topçubaşovun əməyi xüsusi qeyd edilməlidir.

Beynəlxalq aləmdə Azərbaycanın maraqlarının müdafiə edən çevrələrinin Azərbaycanpərəst lobbini yaratılmasına istiqamətdə ilk say göstərmək şərafəti də Əlimərdan bəyə məxsusdur. Azərbaycan Cümhuriyyətinin süqutundan sonra Parisdə mühacirətdə qalan Ə.Topçubaşov Azərbaycanın bolşevik Rusiyası tərəfindən işğal edildiyini dünyaya bəyan edir: "Bolşeviklərin

Azərbaycanın adından danışmağa haqqı yoxdur",-deyərək London, Genyua (1922), Lozanna (1923) konfranslarında bolşeviklərin onun vətəninə törətdikləri haqsızlıqlar barədə beynəlxalq ictimaiyyəti məlumatlandırdı.

Əlimərdan bəy öz humanist prinsiplərinə sadıq qalaraq mühacirətdə də Qafqaz xalqlarının birgə fəaliyyətinə, onların Konfederasiya uğrunda məslək birliyinə nail olmağa can atdı. Nəhayət, 1934-cü ilin əvvəllərində o, Azərbaycan Milli Mərkəzinin sədri kimi, digər Zaqafqaziya respublikalarının liderləri ilə birgə Qafqaz Konfederasiyası Paktını imzalayır.

1934-cü il noyabr ayının 5-də vəfat edən Əlimərdan bəy Parisin yaxınlığındakı Saint-Cloud (San-Klu) şəhərinin məzarlığında dəfn olunur.

Onun məzarı başında niyyət söyləyən Azərbaycan Milli Mərkəzinin rəisi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə demişdi: "Millet yolunda çalışanlarımızın bir böyüyü ilə halallaşınız. Heyhat! Azərbaycan Parlamentinin şanlı rəisi, vəkəlləti heyətin sayğılı başçısını müsafiri bulundugumuz Fransa torpağına əmənet edirik... Sən bütün varlığınla çalışdın ki, Azərbaycan qurtulsun və sən də oraya dönsən. Çox çəkməz, məmləkət qurtular və o zaman mütəşəkkir (minnətdar) millet ilk parlament rəisi, istiqlal davasının vəkili xatırlar, gələr səni oğluna bərabər buradan alar, arzu etdiyin vətən torpağına gətirər və xatirəni əbədləşdirər. İşlə, sənə söyləyəcəyim sən sözl... Sənə bizi dərdən minlərcə rahatlat! Sənə bizi dərdən minlərcə hərtəpət!.."

O günün gəlməsini isə biz 71 il gözlədik...

Zümrüd QURBANQIZI,
"Respublika".

Kalinino Qərbi Azərbaycanın bir parçasıdır

lar türk kəndlərinin bir çoxunu ya siyahıya salmamış, ya əhəlisini erməni kimi qələmə verməmiş, ya da rəqəmlər ermənilərin xeyrinə dəyişdirilmişdi.

Kalinino rayonunun ərazisində təqədimdən 1988-ci ilə kimi 16 kənddə azərbaycanlılar yaşamışdır. Qərbi Azərbaycanın bütün bölgələrində olduğu kimi, Kalinino rayonundakı soydaşlarımız da 1905-1907, 1918-1920-ci illərdə deportasiyalara, erməni vandalları tərəfindən ağır işğaçılara məruz qalmış, Moskavadakı ermənipərəst qüvvələr bu hadisələrə göz yummuş, daha doğrusu, xaç qaradaşlarına arxa, dayaq olmuşdur.

1918-1920-ci illərdə Cənubi Qafqazda baş verən etnik təmizləmələr zamanı Loru nahiyəsində, xüsusilə də Kalinino rayonunun ərazisindəki kəndlər - Abəyli, Dəmirçilər, Qaraqala, Qızıldaş, Medovka, Nezerov, Təzəkənd ermənilərin hücumuna məruz qalmışdır. Abəyli, Nezerov və Təzəkənd kəndləri tamamilə dağıdılmış və yer üzündən silinmişdir. Ən dəhşətli budur ki, neçə-neçə körpə uşaqlar amansızlıqla qətlə yetirilmiş, su quyularına atılmış, bərisq bahənesi ilə azərbaycanlılar mal tövlələrinə toplanmış, sonra isə od vurulub yandırılmışdır. Medovka kəndindən isə azərbaycanlılar qovulmuşdur. Hazırda ora rus kəndidir.

Qalan azərbaycanlı kəndlərinin əhəlisinin bir hissəsi 1922-ci ildə Ermənistanı sovet hakimiyyəti qurduğundan sonra öz ata-baba yurdlarına qayıtdı. Kalinino rayonundakı azərbaycanlılar dağıdılmış və yandırılmış kəndləri az bir müddətdə yenidən quraraq dinc həyata başladılar. 1948-1953-cü illər deportasiyası Qərbi Azərbaycanın hər yerində olduğu kimi, kalinolinolardan da yan keçmədi. İ.Stalinin, Molotovun, Harutyunovun və digər rəhbər postlarda işləyənlərin xəyanəti sayəsində həmin illərdə rayonun bir çox azərbaycanlı əhalisi məcburən "könüllülük" prinsipi adı ilə

ata-baba yurdlarından Azərbaycanın Kür-Araz ovalığına və digər ərazilərinə köçürüldü. Çoxları isə iqlim şəraitinə dözmə bilmədi.

Kalinino rayonundakı soydaşlarımızın 1988-ci ildə dinc həyatı başa çatdı. Ermənilər Mixail Qorbaçovun ələ aldılar, onun ermənipərəst xanımı Raisanı daş-qaşla bəzədilər və Qərbi azərbaycanlıların doğma yurdlarından köçürülməsinə razılıq aldılar. Dağılıq Qarabağ problemini Moskva üzərinə götürdü. Az bir vaxtda, qışın şaxtalı günlərində 300 mindən çox azərbaycanlı məcburən ata-baba torpaqlarından ayrıldı. Ermənistanı bir nəfər olsun azərbaycanlı qalmadı. Vaxtilə İrəvan xalqlığının ərazisi olan yerlər həy vandallarının əlinə keçdi.

Artıq 35 ildir ki, Kalinino rayonunun əhalisi ölkəmizin müxtəlif şəhərlərində, rayon mərkəzlərində, qəsəbələrində və kəndlərində yaşayırlar. Qürur hissi ilə qeyd etmək olar ki, Kalinino rayonunun Cəngavər, Babək, Koroğlu qeyrətli oğulları Birinci və İkinci Qarabağ müharibələrində iştirak etmiş, rəşadətli döyüş yolu keçmiş, orden və medallara layiq görülmüşlər. Biz qabaqkı neftçi, əslən Kalinino rayonundan olan Əli Aliyevlə şəhəbt edərək o vürğuladı ki, 35 ildir ki, qaçqınlıq həyatı yaşayıb. 24 dekabr 2022-ci ildə Qərbi Azərbaycan ziyalılarının Prezident İlham Əliyevlə görüşü oldu. Ölkə başçısı bildirdi ki, 44 günlük Vətən müharibəsində 30 ilə yaxın işğal altında olan ərazilərimiz azad olundu. İndi isə ən böyük hədəflimiz Qərbi Azərbaycana Qayıdışı reallaşdırmaqdır.

Atlas geyimli dağlar, şərbət bulaqlar üçün darıxır. Əlbəttə, biz doğma yurda qayıdacağıq. Paşinyan və onun faşist xislətli milləti bunu istəmə, istəməsə də...

Qədir ASLAN,
"Respublika".

Qərbi Azərbaycan ərazisi bütün Azərbaycanın tarixinə görə ən qədim, coğrafi-tarixi mövqeyinə görə ən strateji, təbiiyyətə görə ən zəngin bölgələrdən biridir.

İrəvan xanlığının ruslar tərəfindən işğalından və 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsindən sonra vəziyyət kökündən dəyişir. Rusiya bu torpaqlara 1828-1829-cu illərdə İrandan, 1830-cu ildə Türkiyədən çox sayda erməni köçürür. Həmin köçürmələr sonrakı onilliklərdə daha intensiv şəkildə olur. Ermənilərin bölgəyə gətirilməsi ilə bərabər, yerli türk-azərbaycanlı əhali də sıxışdırılıb çıxarıldı və bu, dövlət səviyyəsində həyata keçirildi.

Ermənilərin Cənubi Qafqazda, o cümlədən Qərbi Azərbaycan ərazisindəki tarixi türk abidələrinə sahib çıxması da məhz XIX yüzillikdə geniş vüsət alır. Bununla kifayətlənməyən həydlər özününküləşdirə bilmədikləri türk abidələrini yerlə-yekən edir, izini itirməyə çalışırlar. Buna görə də, tarixi mənbələrdə "məscid və minarələr şəhəri" kimi qeyd olunan İrəvan şəhərində bu gün yalnız bir məscid qalmaqdadır ki, onu da ermənilər dünya ictimaiyyətinə fars məscidi kimi təq-

dim edirlər.

Loru nahiyəsində yerləşən Kalinino rayonu (keçmiş Varontsovka) Qərbi azərbaycanlıların ata-baba ərazisi olub. Rayon 1920-ci ildə yaradılıb. Rayon mərkəzi ilə İrəvan şəhəri arasındakı məsafə 174 kilometrdir. Rayonun ərazisi Cəlalöglu, Allahverdi və Gürcüstan Respublikasının Dmanisi (keçmiş Başkeçid) rayonu ilə həmsərhəddir. Kalinino rayonunun ərazisi, yeni Loru bölgəsi həmişə türklərin yaşayış məskəni olmuşdur. Bu yerlər XI-XIX əsrin əvvəllərinə kimi səlcuqların, sonra monqol-tatarların, səfəvilərin yaratdıqları dövlətlərin hakimiyyəti altında idi.

Kalinino rayonunda 1828-1831-ci illərə qədər türklər üstünlük təşkil etmişdir. Rayonun ərazisinə Türkiyədən və İrandan müxtəlif illərdə kütləvi şəkildə ermənilər, Rusiyanın mərkəzi quberniyalarının malakanlar yerləşdirildikdən sonra etnik tərkib türklərin (azərbaycanlıların) ziyanına dəyişməyə başladı. Bundan başqa, çar Rusiyası dövründə aparılmış siyahıyaalmalar zamanı saxtakarlığa yol verildi. Saxtakarlığı isə həmin dövrlərdə quberniyanın və qəzanın statistika idarələrində işləmiş ermənilər etmişlər. On-

ya sıırmağa çalışsa da, əslində vəziyyətlə qarşılaşmazdılar. Artıq dövlətin nizamsız və bərbad ordusundan bezən erməni əsgər anaları övdlərlərinin belə bir vəziyyətdə xidmət etmələrinə qarşıydılar. Onlar övdlərini nə dövlətə, nə də orduya etibar etmirlər. İkinci Qarabağ müharibəsindəki qələbəmizdən sonra çox mətləblərə aydınlıq gəldi. Belə ki, Ermənistan əhalisi, ələlxüsus da əsgər ailələri bu savaşın mənasız olduğunu anladılar. Və bir də onu öz fikirlərində təsdiq etdilər ki, övdlərlərinin neinki Qarabağda döyüşməsi, hətta xidmət etməsi belə yersizdir.

İstər Birinci, istərsə də İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı həlak olan erməni əsgərlərinin valideynlərinin fikrincə, övdlərləri boş və mənasız savaş uğrunda ölüblər. Sözsüz ki, erməni valideynlər bu gün gəldikləri qənaəti illər öncə nəzərə alsaydılar, bugünkü vəziyyətlə qarşılaşmazdılar. Artıq dövlətin nizamsız və bərbad ordusundan bezən erməni əsgər anaları övdlərlərinin belə bir vəziyyətdə xidmət etmələrinə qarşıydılar. Onlar övdlərini nə dövlətə, nə də orduya etibar etmirlər. İkinci Qarabağ müharibəsindəki qələbəmizdən sonra çox mətləblərə aydınlıq gəldi. Belə ki, Ermənistan əhalisi, ələlxüsus da əsgər ailələri bu savaşın mənasız olduğunu anladılar. Və bir də onu öz fikirlərində təsdiq etdilər ki, övdlərlərinin neinki Qarabağda döyüşməsi, hətta xidmət etməsi belə yersizdir.

Ermənistan illərdir ki, güclü, qüdrətli ordu mifini bütün dünya-

rəhbərliyin ordu barədə uydurduğu yalanlara, bunlar hamısı boş cəfəngiyyatdır. Əslində peşəkar

KREMLƏ DRONLA KİM ZƏRBƏ ENDİRİB?

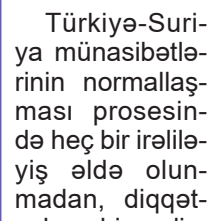
Müharibə zamanı Ukrayna dövlətinin vəzifəsi Moskva və zərbə endirmək deyil, işğal olunmuş əraziləri azad etməkdən ibarətdir. "Teleqraf.com"un verdiyi xəbəyə görə, bunu Ukrayna prezidentinin sözcüsü Sergey Nikiforov bəyan edib.

"Kremlə gecə hücumu barədə məlumatımız yoxdur, lakin prezident Volodimir Zelenskinin dəfələrlə bəyan etdiyi kimi: Ukrayna bütün mövcud qüvvə və vasitələrini başqalarına hücumda deyil, öz ərazilərinin azad edilməsinə yönəldir", - mətbuat katibi vurğulayıb. Eyni zamanda, Ukrayna prezidentinin sözcüsü qeyd edib ki, Rusiyanın Dnepr və Umandə çoxmərtəbəli yaşayış binalarına raket hücumlarından fərqli olaraq, Moskvada baş verən hadisə terror aktı sayıla bilməz.

Kremlədən verilən məlumata görə, sözügedən hadisə 9 May - Qələbə Günü əfərsində terror aktı və Rusiya prezidentinə sui-qəsd cəhədləri: "Rusiya adekvat cavab vermək hüququna malikdir".

Qeyd edək ki, mayın 3-ü gecə saatlarında iki pilotsuz təyyarə Kremlə hədəfə alıb. Hərbiçilər və xüsusi təyinatlılar tərəfindən radar döyüş sistemlərinin tətbiqi ilə vaxtında görülmüş tədbirlər nəticəsində PUA-lar zərərsizləşdirilib.

BƏŞƏR ƏSƏDİN İRANA SURIYADAN ƏRAZI VERDİYİ İDDİA EDİLİR

Türkiyə-Suriya münasibətlərinin normalaşması prosesində heç bir irəliləyiş əldə olunmadan, diqqətçəkən bir gelişmə baş verib. Bəşər Əsəd rejimi tərəfindən İrana Suriyada torpaq əraziləri verilməyə başlandığı üzə çıxıb. "Teleqraf.com"un verdiyi xəbəyə görə, bu barədə Türkiyənin "Yeni Akit" qəzeti məlumat yayıb.

Nəşrin iddiasına görə, Bəşər Əsəd rejiminin Tehranla əlaqələri onun İrana güzəştə getməsinə səbəb olur: "Yerli "Levant 24" saytının məlumatına görə, İran prezidenti İbrahim Reisinin Suriyaya səfərindən əvvəl Əsəd rejimi ölkədəki bəzi torpaqların mülkiyyətini Tehran rəhbərliyinə verib".

Məlumat əsasən, Bəşər Əsəd rejimi sözügedən torpaqları Tehrana borclarını silmək məqsədilə bağışlayır. Suriya rejimi hücumlar səbəbilə evlərini tərk etmək məcburiyyətində qalan vətəndaşlarının torpaqlarını və evlərini İrannın almasına da icazə vermişdi.

Bununla yanaşı, nəşr qeyd edir ki, İran işə yaraqlıların və ailələrin Suriya rejimindən aldığı torpaqlarda yerləşdirir və dini-siyasi təsirinə yaymaq üçün onlardan istifadə edir.

NATO ÖLKƏLƏRİ RUSIYA İLƏ SƏRHƏDDƏ TƏLİMLƏRƏ BAŞLAYIB

Polşada "Ana-konda-23" hərbi təlimləri başlayıb. "Report" agentliyinin verdiyi xəbəyə görə, bu barədə Polşa Silahlı Qüvvələrinin Əməliyyat Komandanlığı məlumat yayıb.

Bildirilib ki, Rusiya ilə sərhəddə keçirilən hazırlıqlar mayın 26-dək davam edəcək. Manevrlərdə Polşa ordusunun 12 min hərbiçisi iştirak edir.

Eyni zamanda qeyd edilir ki, NATO ölkələrindən olan yüzlərlə hərbiçisi də bu təlimlərə qatılıb.

Məlumat əsasən, təlimlərdə Polşa ilə yanaşı ABŞ, Rumıniya, Sloveniya, İsveç, Fransa, Litva, Latviya, Estoniya və Türkiyə iştirak edir.

TRAMP RESPUBLİKAÇILARLA İLK DEBATLARD A İŞTİRAK ETMƏK NİYYƏTİNDƏ DEYİL

ABŞ-in keçmiş prezidenti Donald Tramp növbəti prezident seçkilərində iştirak uğrunda mübarizədə respublikacıların digər namizədləri ilə ilk bir neçə debatı buraxa bilər. "Trend" agentliyinin verdiyi xəbəyə görə, bu barədə "The New York Times" qəzeti məlumat yayıb.

Bildirilib ki, respublikacıların prezidentliyə əsas namizədi kimi görünən D.Tramp yüksək reytingini partiyadakı rəqibləri ilə bölüşməyəcək. O hesab edir ki, onun digər namizədlərdən üstünlüyü həddən artıq böyükdür və debatda iştirak onun rəqiblərinin seçki kampaniyalarına ancaq "nəfəs verə bilər".

Rəy sorğularına əsasən, D.Tramp əsas rəqibi olan Florida ştatının qubernatoru Ron Desantis 30 bənd qabaqlayır. Trampın digər respublikaçı namizədlərdən üstünlüyü arasındakı fərq isə daha böyükdür.

Respublikaçıların debatları bu ilin avqust ayında keçiriləcək. Qeyd edilir ki, o vaxta qədər vəziyyət əhəmiyyətli dərəcədə dəyişə bilər. R.Desantis namizədliyini rəsmən elan etdikdən sonra Donald Tramp çox güman ki, debatda iştirak etmək istəyəcək.

TÜRKİYƏNİN İŞİD LİDERİNİ ZƏRƏRSİZLƏŞDİRMƏSİ DÜNYA GÜNDƏMİNDƏ

Türkiyə Milli Kəşfiyyat Təşkilatının (MIT) İŞİD terror təşkilatının lideri Əbu Hüseyn əl-Qüreyşini zərərsizləşdirdiyi əməliyyat dünyanın gündəmindədir. "Teleqraf.com"un verdiyi xəbəyə görə, məsələyə münasibət bildirən Pentaqonun sözcüsü Patrik Rayder Türkiyənin İŞİD-lə mübarizəsini təqdir etdiklərini diqqətə çatdırıb.

"Hazırda bu xəbəri təsdiq edə bilmərik. Lakin doğrudursa, alqışlanmalıdır. Ümumiyyətlə, Türkiyənin İŞİD-ə qarşı etdiklərini yüksək qiymətləndiririk. Türkiyə qüvvələri vaxtilə Suriyanın şimalında sərhəd bölgələrində İŞİD-ə qarşı döyüşüb. Beynəlxalq ictimaiyyətin İŞİD-i daimi olaraq məğlub etmək üçün edə biləcəyi hər şey çox faydalıdır", - deyə Pentaqon rəsmisi vurğulayıb.

Xatırladaq ki, prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın aprelin 30-da İŞİD terror təşkilatının lideri Əbu Hüseyn əl-Qüreyşinin məhv edildiyini açıqlayıb. İŞİD lideri MIT tərəfindən Suriyanın şimalında zərərsizləşdirilib. 2013-cü ildə terror təşkilatına qoşulan əl-Qüreyşi qısa müddətdə İŞİD daxilində "yüksək vəzifə"lər tutub. Əbu Hüseyn əl-Qüreyşi 2022-ci ildə İŞİD-in əvvəlki lideri Əbu Həsən əl-Qüreyşinin öldürülməsindən sonra "yeni xalifə" elan edilmişdi.

YUNANISTANDA NEONASİST PARTİYANIN SEÇİLƏRDƏ İŞTİRAKİ QADAĞAN EDİLİB

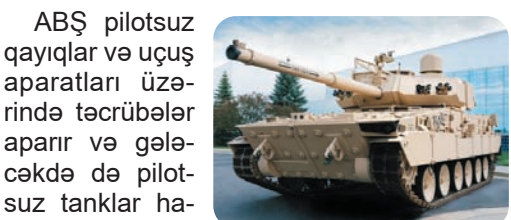
Yunanıstanın Ali Məhkəməsi mayın 21-də keçiriləcək parlament seçkilərində neonasist "Qızıl şəfəq" qruplaşması ilə əlaqəli Milli Partiyanın iştirakını qadağan edib. "Report" agentliyinin verdiyi xəbəyə görə, bu barədə Yunanıstanın dövlət teleradio şirkəti "ERT" məlumat yayıb.

Bildirilib ki, aşırı sağçı Milli Partiyayı "Qızıl şəfəq" qruplaşmasından olan keçmiş deputat, məhkum edilmiş İlias Kasi-diaris qurub.

Məlumat əsasən, Yunanıstan məhkəməsinin hökmü ağır cinayətlərdə, xüsusilə də mütəşəkkil cinayətkar qruplaşma yaratmaqda təqsirlə bilinənlərin seçkilərdə iştirakını qadağan edən son qanuna əsaslanır.

Qeyd edək ki, ötən həftə Yunanıstanın Ali Məhkəməsi daha iki aşırı sağçı partiyasını - Vətənpərvərlər Birliyi və "Patrida" partiyasının da seçkilərdə iştirakını qadağan edib.

PENTAQON PİLOTSUZ TANKLAR HAZIRLAMAĞI NƏZƏRDƏN KEÇİRİR

ABŞ pilotsuz qayıqlar və uçuş aparatları üzərində təcrübələr apdır və gələcəkdə də pilot-suz tanklar hazırlamağa ümid edir. "Report" agentliyinin verdiyi xəbəyə görə, bu barədə ABŞ Silahlı Qüvvələrinin Birləşmiş Qərargah Reisləri Komitəsinin sədri general Mark Milli "Foreign Affairs" jurnalına müsahibəsində bəyan edib.

General qeyd edib ki, Pentaqon "pilotsuz olacaq" müasir qırıncı və bombardmançı təyyarələr üzərində təcrübə apdır. "Gələcəkdə siz böyük bir hissəsi pilotsuz olacaq yük maşınları, tanklar və yerüstü nəqliyyat vasitələri görəcəksiniz. Robot texnologiyaları silahlı qüvvələrdə düşündüyünüzədən daha sürətli istifadə olunmağa başlayır", - deyər Mark Milli vurğulayıb.

Eyni zamanda, general gələcəkdə ABŞ ordusunun süni intellekt texnologiyalarından və kvant kompüterlərindən istifadə etməyə başlayacağını da istisna etməyib.

Hazırladı:
Vamiq ABBASOV,
"Respublika".

Mayın 3-də Azərbaycanda COVID-19 əleyhinə 205 doza vaksin vurulub

Mayın 3-də Azərbaycanda yeni növ koronavirus (COVID-19) infeksiyası əleyhinə 205 doza vaksin vurulub.

Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargahdan AZƏRTAC-a verilən məlumata görə, analiz nümunələri müsbət çıxan 5 nəfər vəfat edib. İndiyədək ölkədə ümumilikdə 831 min 460 nəfərin koronavirus infeksiyasına yoluxması faktı müəyyən edilib, onlardan 820 min 953 nəfər müalicə olunaraq sağalıb, 10 min 250 nəfər vəfat edib. Aktiv xəstə sayı 257 nəfərdir.

Son sutkada yeni yoluxma hallarının müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədar 1471, indiyə qədər isə ümumilikdə 7 milyon 593 min 644 test icra olunub.

lərin sayı 120, üç və daha çox doza vaksinlərin sayı 30, pozitiv nəticədən sonra "buster" doza vaksinlərin sayı 3-dür. Azərbaycanla indiyə qədər vurulan vaksin dozalarının ümumi sayı 13 milyon 962 min 17, birinci mərhələ üzrə vurulan peyvənd dozalarının ümumi sayı 5 milyon 410 min 848, ikinci mərhələ üzrə 4 milyon 882 min

Ötən gün Azərbaycanda COVID-19 infeksiyasına 46 yoluxma faktı qeydə alınıb

Son sutkada Azərbaycanda yeni növ koronavirus (COVID-19) infeksiyasına 46 yoluxma faktı qeydə alınıb, 61 nəfər müalicə olunaraq sağalıb.

Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargahdan AZƏRTAC-a verilən məlumata görə, analiz nümunələri müsbət çıxan 5 nəfər vəfat edib. İndiyədək ölkədə ümumilikdə 831 min 460 nəfərin koronavirus infeksiyasına yoluxması faktı müəyyən edilib, onlardan 820 min 953 nəfər müalicə olunaraq sağalıb, 10 min 250 nəfər vəfat edib. Aktiv xəstə sayı 257 nəfərdir.

Son sutkada yeni yoluxma hallarının müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədar 1471, indiyə qədər isə ümumilikdə 7 milyon 593 min 644 test icra olunub.

22, üç və daha çox doza vaksinlərin sayı 3 milyon 402 min 979, pozitiv nəticədən sonra "buster" doza vaksinlərin sayı 266 min 168-dir.

"GSMA M360 EURASIA 2023" konfransına qeydiyyat davam edir

Azercell mobil texnologiyalar üzrə sənaye liderlərini Bakıda qonaq edəcək

Bakı "GSMA M360 Eurasia 2023" konfransının ev sahibi olaraq region üzrə tənzimləyici qurumların nümayəndələrini, ekspertlərini, aparıcı mobil operatorların və rəqəmsal korporasiyaların rəhbərlərini bir araya toplayacaq. Bölgənin ən nüfuzlu texnoloji tədbiri 16-17 may tarixlərində "Four Seasons" mehmanxanasında baş tutacaq. Tədbirə qatılmaq istəyən texnologiya mütəxəssisləri GSMA M360 Registration Page sahifəsində ödənişsiz əsaslarla onlayn qeydiyyatdan keçərək rəqəmsal dövətnamələrini əldə edə bilərlər.

Tədbir sənayenin əsas tendensiya və müəhim çağırışlarını müzakirə etmək üçün əla platforma olacaq. Konfrans gələcək inkişaf üçün rəqəmsal davamlılıq, müştəri vertikalının gücləndirilməsi, 5G və infrastrukturun gələcəyi, Əşyaların İnterneti, Süni İntellekt və Maşın Öyrənməsi, Fintek, kibertəhlükəsizlik kimi bir sıra aktual mövzuları əhatə edəcək. Tədbirin gündəliyi ilə GSMA M360 Agenda sahifəsində tanış olmaq mümkündür.

Qeyd edək ki, "GSMA M360 EURASIA 2023" konfransı Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Neqliyyat Nazirliyinin tərəfdaşlığı ilə Azərbaycanda ilk dəfə keçiriləcək. Tədbirin baş sponsoru qismində Azercell çıxış edəcək.

Ülvi QARAYEV,
"Respublika".

Baş redaktor	
Hümbət MUSAYEV	
Redaksiya ilə əlaqə nömrələri	
Qəbul otağı	493-59-08
Katiblik	538-43-41
Siyasət, ictimai problemlər və analitik təhlil redaksiyası	538-55-20
Rəqəmsal inkişaf, iqtisadiyyat və işlahatlar redaksiyası	434-56-90
Mühəndislik siyasət redaksiyası	538-25-70
Xəbərlər, ictimai rəy və sosial problemlər redaksiyası	538-01-31
Texniki şöbə	538-61-02
Ümumi şöbə	510-82-52
Reklam və elan xidməti	441-20-23

Redaksiyanın ünvanı

AZ1073, Bakı, Mətbuat prospekti,
529-cu məhəllə, VII mərtəbə.

www.respublika-news.az

respublikaqazeti@mail.ru, resp.paper@gmail.com

Qeydiyyat №7 İndeks 0240 Tiraaj: 5277

"Respublika" qəzetinin kompüter mərkəzində yığılıb səhifələnmiş, "Azərbaycan Nəşriyyatı" MMC-nin mətbəəsində ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

Qəzetin saytına keçid üçün QR kodu telefonunuzla oxudun

Sifariş 1081, Satış qiyməti 40 qəpik

Sudan qanunsuz istifadənin qarşısı alınıb

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təsdiq etdiyi "Su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin edilməsinə dair Tədbirlər Planı"na uyğun olaraq su itkilərinin və israfçılığın qarşısının alınması məqsədilə aparılan araşdırmalar nəticəsində Binəqədi rayonunda içməli

sudan uçotsuz və sayğacdankənar istifadə halları aşkar edilib.

2-ci mədən, 78-ci korpus ünvanında fəaliyyət göstərən at kəsimi məntəqəsində suyun talandığı aşkarlanıb. Binəqədi qəsəbəsi Nurlu massivində tikilən apartman tipli yaşayış binasında da texniki şərt olmadan, müqavi-

lə bağlanmadan sudan qanunsuz istifadə edilir. Həyata keçirilən nəzarət tədbirləri zamanı sahibkara məxsus 12 mənzildən ibarət yeni tikilmiş fərdi yaşayış evlərinin hər birinə qanunsuz su xətti çəkilibdi də məlum olub.

Aşkarlanmış qeyri-qanuni xətlər və birləşmələr ləğv edilib və belə qanunsuz halların qarşısını almaq üçün tədbirlər müəmmadi davam etdiriləcək.

Qeyd edək ki, 2023-cü ilin yanvar-mart aylarında içməli sudan qanunsuz istifadə ilə bağlı ümumilikdə 2638, təkcə Binəqədi rayonunda isə 528 fakt aşkarlanıb, "Azersu" ASC xətti ilə 50-dən çox fakt aşdırılması üçün hüquq mühafizə orqanlarına təqdim olunub.

"Respublika".

"Bakımənzilavtomat" İxtisaslaşdırılmış İstehsalat İdarəsi lift ehtiyat hissələrinin satılınması üzrə AÇIQ TENDER ELAN EDİR

Tender 1 lotda keçirilir:
LOT-1. Lift ehtiyat hissələrinin satılınması
Tender iştirakçılarına təklif edilir ki, <http://www.etender.gov.az> - dövlət satınalmalarının vahid internet Portalına (Portal) elektron imzalan vasitəsilə daxil olsunlar və tender haqqında ətraflı məlumatı əldə etsinlər.
Tenderdə iştirak etmək istəyənlər aşağıdakı məbləğdə iştirak haqqını göstərirlər hesabla köçürdükdən sonra Azərbaycan dilində tərtib olunmuş tenderin əsas şərtlər toplusunu dövlət satınalmalarının vahid internet Portalı vasitəsilə əldə edə bilərlər.
Hər bir iddiaçı tenderdə iştirak haqqı kimi:
LOT 1 - 250 manat
məbləğində pul vəsaitini aşağıdakı Bank hesabına köçürməlidirlər:
İştirak haqqının ödənilməsi yalnız Asan Ödəniş vasitəsilə həyata keçirilə bilər.
Tenderdə iştirak haqqının ödənilməsi üçün satınalan təşkilatın bank rekvizitləri:
Hesab: AZ25IBAZ38060019449873117206
VOEN: 1400294761
Bank: "Azərbaycan Beynəlxalq Bankı" ASC-nin Nərimanov filialı
Kodu: 805540
VOEN: 99000011881
M/H: AZ03NABZ0135010000000002944
SWIFT: IBAZAZ2X
İddiaçılar tərəfindən ödənilmiş iştirak haqqı heç bir halda geri qaytarılmır.
İddiaçılar tenderdə iştirak etmək üçün aşağıdakı sənədləri dövlət satınalmalarının vahid internet Portalı vasitəsilə elektron qaydada təqdim etməlidirlər:
- tenderdə iştirak etmək üçün yazılı müraciət;
- tenderdə iştirak haqqının ödənilməsi barədə sənəd;
- vergilərə və digər icbari ödənişlərə dair yerinə yetirilməsi vaxtı keçmiş ödənilməsi olmaması haqqında müvafiq vergi orqanından arayış;
- iddiaçının son bir illəki fəaliyyəti haqqında vergi orqanları tərəfindən təsdiq olunmuş maliyyə hesabatının surəti (bir illən az müddətdə fəaliyyət göstərsə həmin dövrü əhatə edən maliyyə hesabatının surəti);

- iddiaçının son bir illəki maliyyə vəziyyəti haqqında bank arayışı (bir illən az müddətdə fəaliyyət göstərsə həmin dövrü əhatə edən bank arayışı);
- iddiaçının ilkin qeydiyyat sənədlərinin müvafiq qaydada təsdiq edilmiş surətləri (iddiaçının tam adı, hüquqi statusu, nizamnaməsinin qeydiyyatdan keçdiyi ölkə və əsas fəaliyyət yeri göstərməklə), ünvan və bank rekvizitləri;
- tender təklifini və satınalma müqaviləni imzalamaq səlahiyyətinə malik olan şəxsin səlahiyyətlərini təsdiq edən sənəd (vəzifəyə təyin edilməsi barədə əmrin təsdiq olunmuş surəti və ya müvafiq səlahiyyətin verilməsi barədə etibarnamə);
- iddiaçının analoji iş təcrübəsini təsdiq edən sənədlər, təqdim olunaçaq malların məhsul və uyğunluq sertifikatları;
- tenderin əsas şərtlər toplusunda göstərilən bütün digər sənədlər;
- iddiaçının tender təklifi. Təkliflərin açıqlığı tarixdən sonra ən azı 30 bank günü qüvvədə olmalıdır;
- iddiaçının tender təklifinin bank təminatı (zərflər açıldıqı gündən ən azı 60 bank günü müddəyə edilib və təklif qiymətinin ən azı 1 (bir) %-ni təşkil etməlidir).

İddiaçılar konsorsium yaratmaqla tenderdə iştirak etmək istəyirsə, konsorsium barədə müqavilə və ya razılaşma, ələcə də konsorsium iştirakçısı olan bütün şirkətlər barədə yuxarıda göstərilən zəruri sənədləri (məlumatları) təqdim etməlidirlər.
İddiaçılar tenderdə iştirak etmək üçün yuxarıda göstərilən sənədləri (tender təklifi və tender təklifinin bank təminatı istisna olmaqla) 26 may 2023-cü il saat 11:00-dək, tender təklifini və tender təklifinin bank təminatını isə 06 iyun 2023-cü il saat 17:00-dək dövlət satınalmalarının vahid internet Portalı vasitəsilə elektron qaydada təqdim etməlidirlər.
Göstərilən vaxtdan gec təqdim olunmuş təkliflər dövlət satınalmalarının vahid internet Portalında nəzərə alınmayacaqdır.
İddiaçıların təklifləri 07 iyun 2023-cü il saat 11:00-da dövlət satınalmalarının vahid internet Portalı vasitəsilə elektron qaydada açıqlacaqdır. İddiaçıların açılış nəticələri Portal vasitəsilə tanış ola bilərlər.
QEYD: Tenderdə iştirak, tenderin qiymətləndirilməsi və digər bütün prosedurlar yalnız elektron qaydada PORTAL VASITƏSİLƏ aparılır.

Tender Komissiyası.

"Təmir-Tikinti N.H." ASC-nin səhmdarlarının nəzərinə!

Bildiririk ki, "Təmir-Tikinti N.H." ASC-nin səhmdarlarının illik ümumi yığıncağı 23 iyun 2023-cü il tarixində saat 15:00-da O.F.Nemanzadə 48 ünvanında keçiriləcəkdir.

İclasın gündəliyindəki məsələlər:

- Cəmiyyətin illik hesabatı.
 - İllik hesabatın təsdiq edilməsi.
 - Mühasibat balanslarının, mənfəət və zərər hesablarının təsdiq edilməsi.
 - Digər məsələlər.
- Ümumi yığıncaqda bütün səhmdarların iştirakı vacibdir.
Ünvan: Bakı şəh. Səbail ray. 20-ci sahə, O.F.Nemanzadə 48.
Əlaqə telefonu: (050) 335-91-15
"Təmir-Tikinti N.H." ASC-nin İdarə Heyətinin Sədri.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN

"Respublika" qəzetinin Baş redaktoru Hümbət Musayev və redaksiyanın kollektivi AZƏRTAC-ın İdarə Heyətinin sədr müavini Dağbəy İsmayılova, bacısı

HƏMAYİL xanımın

vəfatından kədərliandiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Aqil Babayev ailəsi ilə birlikdə Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin rektoru, professor Mustafa Babanlı, atası **BABA BABANLININ** vəfatından kədərliandiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin kollektivi iş yoldaşları Diləfuz Nağıyevaya, anası

ŞƏFİQƏ NAĞİYEYEVİN

vəfatından kədərliandiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

"Azərbaycan Milli Ensiklopediyası" Elmi Mərkəzinin direktoru Tofiq Nağıyev və Mərkəzin kollektivi

ZAKİR MİRZAĞA oğlu HƏSƏNOVUN

vəfatından kədərliandiklərini bildirir və ailə üzvlərinə dərin hüznə başsağlığı verir.

Hər bir insanda duyğusal vəziyyət üz ifadələri ilə aşkara çıxır. Əsəbilik, qorxu, təəccüb, üzüntü, nifrət, sevinc kimi hissləri göstərən əzələ hərəkətlərinin hamısı bütün insanlarda eynidir. Bir sözlə, bədən dilimizin ən açıq və dəqiq mənalı birbaşa üzümüzə sirayət edir. Ancaq son zamanlar üz dərisinin dartılması, qırışların yox edilməsi məqsədilə istifadə olunan botoks preparatı insanların üz əzələlərini iflic etdiyindən prosedurdan sonra onların duyğusal vəziyyətləri hiss olunmur. Demək olar ki, bütün yaş qrupları arasında artıq bir dəb halını alan bu prosedurla bağlı aparılan ən son araşdırmanın nəticələri göstərir ki, botoks beynin işinə mənfi təsir edərək onun fəaliyyətində ciddi təhlükə yarada bilər.

ABŞ-ın Kaliforniya Universitetinin alimlərinin araşdırmasına görə, üz nəhiyəsində edilən botoks inyeksiyaları beynin duyğuları şərh və əmələtmə üsulunu dəyişdirə bilər. Alimlər müəyyən ediblər ki, beynin hissləri tənzimləyən sahəsi olan amigdalanın fəaliyyətində botoks tətbiqindən sonra üz ifadələrində dəyişikliklər baş verir. 33-40 yaş arası 10 qadın iştirakçı üzərində aparılan araşdırma görə, botoks iynələri ilə qaşların çatılmasının qarşısını alınması beynində duyğuların emal edilməsinə mane olur. Belə ki, tədricən botoks preparatının əzələ hərəkətlərini donduraraq amigdala və beynin üzvləri tanımaqdan məsul sahəsi olan fusiform girosu arasındakı koordinasiyanı pozduğu qənaətinə gəliblər.

Dəb deyib həyatınızı riskə atmayın!

Məlumdur ki, uşaqların bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında onların təlim-tərbiyəsi mühüm rol oynayır. Hər bir xalq özünəməxsus həyat tərzı və mədəniyyəti olduğu kimi, tərbiyə üsulları da fərqlidir. Gəlin onlardan ən qeyri-adilərinə nəzər salaq...

Dünyanın ən sivil ölkələrindən biri olan Almaniyada uşaqların tərbiyəsində ağılasığmaz bir metoddan istifadə olunur. Belə ki, valideynlər iti mətbəx alətlərini uşaqlardan gizlətmirlər. Azyaşlı bir uşağın mətbəxə keçib bıçaqla nəyisə doğraması almanlar üçün adi hal hesab edilir. Onlar elə hesab edirlər ki, uşaq gündəlik həyata nə qədər tez alışsa, onun üçün bir o qədər yaxşı olar. Ancaq bizdə uşaqlardan nəinki bıçaqları, hətta digər potensial təhlükəli alətlər də gizlədilir. Əslində, elə düz də edirlər...

Yapon ailələrində isə yeddi yaşlı uşaqların metrodan və digər nəqliyyat vasitələrindən istifadə etməsinə məhdudiyyət qoyulmur. Bunun yaponlar övladlarının müstəqil şəxsiyyət kimi yetişməsi üçün edirlər. Bu da səbəbsiz deyil, çünki Yaponiya uşaqlar üçün dünyanın ən təhlükəsiz ölkəsi hesab edilir. Koreyada uşaqlara ictimaiyyət arasında özlərini düzgün aparması öyrədirlər. Koreyalı valideynlər uşaqlarını elə tərbiyə edirlər ki, onlar başqalarının fikirlərinə hörmətlə yanaşır və ictimai yerlərdə istəyi yaratmırlar. Başqalarına hörmət koreyalı uşaqların geyməli olduğu ilk işdir.

İspaniyada isə uşaqlar gecəyariyədək valideynləri ilə restoranlarda olurlar. İspanlar hesab edirlər ki, balacalar gecəyariyə yatmalıdır. Onlar axşam saat 21:00 olanda bizim kimi uşağı yatırımağa çalışmırlar, əksinə özləri ilə birlikdə ailəvi məclis və restoranlara aparırlar. Əslində demək olmaz ki, bu, çox yaxşı ideyadır, lakin ispan ana və ataları yaxşı bilir ki, öz övladlarına necə tərbiyə vermək lazımdır...

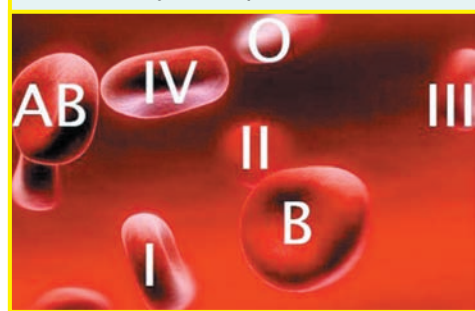
Dünyanın qeyri-adi tərbiyə üsulları

İngiltərəli elm adamları insan sağlamlığının qan qrupu ilə əlaqəli olduğunu ortaya çıxarıblar. Belə ki, London Universitetinin alimləri qan qrupunun yoluxucu xəstəliklər, qan təzyiqi ilə bağlı problem və xərçəng riski də daxil olmaqla bir çox xəstəliklərin səbəbi ola biləcəyini müəyyən ediblər. Araşdırma zamanı məlum olub ki, I(O) qan qrupuna sahib olan insanların sözügedən xəstəliklərdən əziyyət çəkmə riski digərləri ilə müqayisədə daha azdır.

Araşdırma zamanı, həmçinin qan qrupunu müəyyən edən genlərin eyni zamanda beyində qanın laxtalanması ilə də əlaqəli olduğu məlum olub. 882 nəfər üzərində aparılan təcrübələrin nəticələri göstərir ki, IV(AB) qan qrupu olan insanların laxtalanmadan əziyyət çəkmə riski digər qruplara nisbətən 5-6 dəfə çox, I(O) qan qrupuna sahib olanların isə onlardan yanbaşı aşağıdır.

Qeyd edək ki, keçən il ABŞ-da aparılan araşdırmada da IV(AB) qan qrupunu daşıyan insanların ürək xəstəliyinə tutulma ehtimalının digər qruplara nisbətən 23 faiz daha çox olduğu müəyyən edilmişdi. Həmçinin III(B) qan qrupuna sahib olanların isə sözügedən xəstəlikdən əziyyət çəkmə ehtimalının I(O) qrupa nisbətən 11 faiz daha çox olduğu məlum olmuşdu.

İngiltərənin Vorvik Universitetinin virusoloqu və molekulyar onkologiya üzrə professoru Lawrence Young qırmızı qan hüceyrələrinin xaricində olan və insanın hansı qan qrupuna aid olduğunu təyin edən molekulaların qanın laxtalanma səviyyəsini dəyişdirə biləcəyini qeyd edib.

tulma ehtimalının digər qruplara nisbətən 23 faiz daha çox olduğu müəyyən edilmişdi. Həmçinin III(B) qan qrupuna sahib olanların isə sözügedən xəstəlikdən əziyyət çəkmə ehtimalının I(O) qrupa nisbətən 11 faiz daha çox olduğu məlum olmuşdu.

İngiltərənin Vorvik Universitetinin virusoloqu və molekulyar onkologiya üzrə professoru Lawrence Young qırmızı qan hüceyrələrinin xaricində olan və insanın hansı qan qrupuna aid olduğunu təyin edən molekulaların qanın laxtalanma səviyyəsini dəyişdirə biləcəyini qeyd edib.

Haqqında söhbət açacağımız bu heyvanları çox güman ki, sevməyən yoxdur. Dünyanın ən soyuqsevən heyvanları olmalarına baxmayaraq, onları görəndə insanın daxilində qarışa bir istilik, mülayimlik yaranır. Uçmağa qanadları olmasa da, dünyanın ən sevimli quşlarından biri hesab edirlər. Yəqin ki, söhbətin pinqvinlərdən getdiyini dərhal başa düşdünüz...

Qeyri-adi xüsusiyyətləri ilə seçilən bu heyvanlar pinqvinimilər ailəsinin quşları sinfinə aiddir. Bu ailənin bütün üzvləri yaxşı suya dalmalı və üznmək qabiliyyətinə malikdir. Bu yaxınlarda aparılan araşdırma zamanı məlum olub ki, hətta pinqvinlər güzgüdə özlərini tanıya da bilərlər. Böyüklük baxımından bu sevimli heyvanların ölçüləri 30-105 santimetr arasında dəyişir, ən iri nümayəndəsi sayılan İmperator pinqvinlərinin çəkisi 45 kq, hündürlüyü isə 110-120 santimetr qədər çatır. İsti bölgələrə doğru pinqvinlərin boyları kiçilir. Baxmayaraq ki, pinqvinlər də quşlardır, amma onların tükləri quş tüklərinə heç bənzəmir, kürəkləri qara və ya boz, qanın hissələri isə ağ tüklərlə örtülüdür.

Pinqvinlərin bütün xüsusiyyətləri kimi görmələri, qidalanmaları və hətta yaşam müddətləri də digər quşlardan fərqlidir. Maksimum 25 il yaşaya bilən bu heyvanların gözələri suyun altında üzməyə uyğunlaşmış, onların göz buynuzları düz olduğu üçün quruda yaxını görürlər. Suyun daha dərinliyinə baş vuran İmperator pinqvinlərinin suyun altına uyğunlaşmasının əsas səbəti göz bəbəyinin dartılması və yığılmasıdır. Məhz bu xüsusiyyətə görə pinqvinlərin gözələri suyun 100 metr dərinliyində belə müxtəlif işıqlanmaya uyğunlaşa bilər. Çox sosial heyvanlar olan pinqvinlər birlikdə yaşayırlar. Tək-tək yumurtlamağı və bala çıxarmağı sevmirlər. Pinqvinlərin "evliliklərinin" ömrü isə uzun olmur, maksimum 6-7 il birlikdə yaşayırlar. Hər il birlikdə olmanın nəticəsi isə cütlüyün keçən ili necə keçməsinə asılı olur...

Hazırladı: Elenora HƏSƏNOVA,
"Respublika".

Uçmağa yox qanadı...